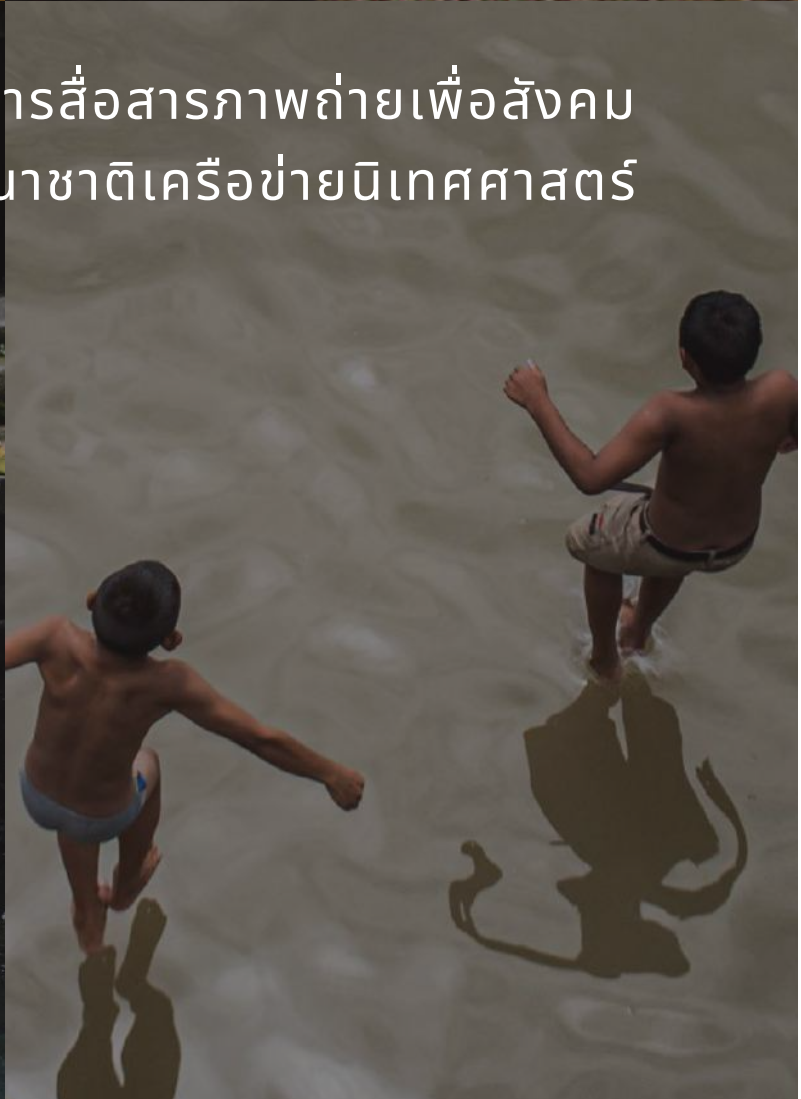




# บทความวิชาการ เนื่องในวาระการจัดแสดง ภาพถ่ายนานาชาติครบ ๑๐ ปี

การสื่อสารภาพถ่ายเพื่อสังคม  
นิทรรศการภาพถ่ายนานาชาติเครือข่ายนิเทศศาสตร์



บทความวิชาการเนื่องในวาระการจัดแสดงภาพถ่ายนานาชาติครบ ๑๐ ปี  
การสื่อสารภาพถ่ายเพื่อสังคม : นิทรรศการภาพถ่ายนานาชาติเครือข่าย  
นิเทศศาสตร์

จัดทำโดย เครือข่ายนิเทศศาสตร์  
คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม  
เลขที่ 38 มหาวิทยาลัยสยาม ถนนเพชรเกษม เขตภาษีเจริญ  
กรุงเทพมหานคร 10160  
โทร 0-2867-8088, 0-2868-6000 ต่อ 5409

ออกแบบปกและรูปเล่ม ณัฐวุฒิ สิงห์หนองสง  
Nutthawut Singnongsuang

ISBN (e-book) : 978-974-683-259-5

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

บทความวิชาการเนื่องในวาระการจัดแสดงภาพถ่ายนานาชาติครบ 10 ปี การสื่อสาร  
ภาพถ่ายเพื่อสังคม: นิทรรศการภาพถ่ายนานาชาติเครือข่ายนิเทศศาสตร์  
.- กรุงเทพฯ : เครือข่ายนิเทศศาสตร์ คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม, 2565.  
154 หน้า.

1. ภาพถ่าย – นิทรรศการ. I. ชื่อเรื่อง.

770.74

ISBN 978-974-683-259-5

## กองบรรณาธิการ

### บรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริชัย ศิริกายะ

### ผู้ช่วยบรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร.กฤษณ์ ทองเลิศ

## กองบรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ อวยพร พานิช

มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา มีศิลป์วิทย์

มหาวิทยาลัยศรีปทุม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศศิพรรณ บิลมาโนชญ์

มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กฤษณ์ คำนนท์

มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ฌานัญญ์ธัญ วังศ์บ้านดู่

สถาบันกัณฑ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฉลองรัฐ ฌอมาลย์ชลมารค

มหาวิทยาลัยรังสิต

ดร.รัฐพล ไชยรัตน์

มหาวิทยาลัยนเรศวร

อาจารย์ชญาณี ฉลาดธัญญกิจ

มหาวิทยาลัยสยาม

## ผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review)

รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริชัย ศิริกายะ

มหาวิทยาลัยสยาม

รองศาสตราจารย์ ดร.กฤษณ์ ทองเลิศ

มหาวิทยาลัยรังสิต

รองศาสตราจารย์ ดร.กุลธิดา ธรรมวิวัฒน์

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

รองศาสตราจารย์ อวยพร พานิช

มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา มีศิลป์วิทย์

มหาวิทยาลัยศรีปทุม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศศิพรรณ บิลมาโนชญ์

มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฉลองรัฐ ฌอมาลย์ชลมารค

มหาวิทยาลัยรังสิต

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ฌานัญญ์ธัญ วังศ์บ้านดู่

สถาบันกัณฑ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ รัตนา ทิมเมือง

มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

ดร.รัฐพล ไชยรัตน์

มหาวิทยาลัยนเรศวร

เลขานุการ อาจารย์ฉัฐวุฒิ สิงห์หนองสรวง

พิสูจน์อักษร อาจารย์ชญาณี ฉลาดธัญญกิจ

## บทบรรณาธิการ

เครือข่ายนิเทศศาสตร์ ได้จัดทำนิทรรศการภาพนานาชาติถ่ายติดต่อกันมาตลอด 10 ปี โดยมีมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ทั้งในและต่างประเทศได้ให้ความสนใจส่งรูปถ่ายเข้ามาแสดงเป็นจำนวนมากตลอดมา จุดมุ่งหมายหลักของนิทรรศการฯ ก็เพื่อให้คณาจารย์ที่สอนเรื่องการถ่ายภาพนิ่งในมหาวิทยาลัย เอกชน มหาวิทยาลัยของรัฐ และมหาวิทยาลัยจากต่างประเทศได้แสดงความสามารถทางวิชาการด้านการถ่ายภาพนิ่งเป็นที่ประจักษ์ต่อสาธารณชน ทั้งนี้เพราะภาพถ่ายเป็นทักษะสำคัญทางการสื่อสาร ดังนั้นการจัดนิทรรศการฯ จึงเป็นการกระตุ้นเร้าให้อาจารย์ผู้สอนการถ่ายภาพได้ฝึกหาประสบการณ์ตรงเพื่อนำองค์ความรู้ไปถ่ายทอดให้กับผู้เรียนถ่ายภาพนิ่งซึ่งเป็นวิชาหลักของนิเทศศาสตร์

ดังนั้นหนังสือบทความวิชาการฉบับนี้จึงเป็นการรวบรวมเอาประสบการณ์ตรงจากการถอดบทเรียนของการถ่ายภาพมาสร้างองค์ความรู้ และบันทึกเพื่อการนำมาใช้เพื่อการศึกษา

การจัดทำหนังสือรวบรวมบทความฉบับนี้ต้องขอขอบคุณคณาจารย์ จากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ที่รวมกันส่งภาพถ่ายมาร่วมแสดงในนิทรรศการฯ ตลอด 10 ปี ที่ผ่านมา รวมทั้งขอขอบคุณมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ที่ช่วยเหลือร่วมมือกันอย่างเต็มที่ในการจัดงานนิทรรศการฯ อย่างดียิ่งตลอดมา

บทความวิชาการที่เผยแพร่ในหนังสือเล่มนี้ ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ (peer review) อย่างน้อย 3 ท่านต่อบทความ



## ประวัติความเป็นมา ของ เครือข่ายนิเทศศาสตร์

เครือข่ายนิเทศศาสตร์ก่อตั้งขึ้นในปี 2554 โดยสถาบันการศึกษาที่ทำการเรียนการสอนในด้านนิเทศศาสตร์ และการสื่อสารมวลชน ทั้งมหาวิทยาลัยของรัฐและเอกชนร่วมกันจัดตั้งใช้ชื่อว่า “เครือข่ายนิเทศศาสตร์” เพื่อสร้างเครือข่ายในด้านวิชาการ วิชาชีพ และการเรียนการสอนร่วมกัน โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริชัย ศิริกายะ คณบดีคณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม เป็นประธานเครือข่ายฯ

เครือข่ายฯ ได้ร่วมมือที่จะจัดกิจกรรมต่าง ๆ ตามพันธกิจสอดคล้องตามเกณฑ์การประกันคุณภาพการศึกษา รวมถึงสร้างความร่วมมือด้านการพัฒนาวิชาการในการช่วยเหลือชุมชน/สังคมที่สอดคล้องกับนโยบายภาครัฐ สภาพเศรษฐกิจ ชุมชน สังคม และจังหวัด อีกทั้งเป็นศูนย์กลางการเผยแพร่และขยายผลความสำเร็จในการบริการวิชาการ/วิชาชีพ ตลอดจนเป็นเวทีแลกเปลี่ยน/ถ่ายทอดความรู้ด้านกระบวนการในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งเป็นแนวปฏิบัติเพื่อมุ่งดำเนินไปสู่ความเป็น “ต้นแบบ” ต่อไป

## สารบัญ

การถ่ายภาพท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณเพื่อดูภาพถ่ายแห่งกายใจ และจิตวิญญาณ ณชรต อิมณะรัฐ และ กฤษณ์ ทองเลิศ : มหาวิทยาลัยรังสิต	1
การหยุดช่วงเวลาซ้ำซ้ำกับการสื่อความหมายผ่านภาพถ่าย เวทิต ทองจันทร์ : มหาวิทยาลัยสยาม	24
พลวัตของภาพนิ่งเพื่อวิถีชีวิต วัฒนธรรม และความศรัทธา วัฒนา เจริญชัยนพกุล : มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต	35
การถ่ายทอดแนวความคิดผ่านภาษาของภาพถ่าย เพ็ญพักตร์ ศิริไตรรัตน์ : มหาวิทยาลัยกรุงเทพ	50
ภาพถ่ายภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวดิจิทัลร่วมสมัย นาชั้นบันได บ้านป่าบางเปียง อำเภอแม่แจ่ม รัฐพล ไชยรัฐ : มหาวิทยาลัยนเรศวร	63
สีสันโลกใต้ท้องทะเลยามตะวันลับฟ้า กิตติธัช ศรีฟ้า : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์	71
การถ่ายภาพท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อนำเสนอวิถีชีวิต อรรถญา พิกุลพารุ้งโรจน์ และ อานิก ทวีชาชาติ : มหาวิทยาลัยรังสิต	83
การเรียนรู้ทางสังคมของเด็กญี่ปุ่น ผ่านวิถีทางวัฒนธรรม อริสา เหล่าวิชยา : มหาวิทยาลัยกรุงเทพ	107
ภาพถ่ายวิถีชีวิตเสน่ห์แห่งอาเซียน ณัฐวุฒิ สิ่งทงทองสงว : มหาวิทยาลัยสยาม	119
สุนทรียภาพการจับจังหวะเหตุการณ์ของงานภาพถ่ายเพื่อการสร้างความหมายทางสังคม เปรมินทร์ หงษ์โต : มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต	136

# การถ่ายภาพท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณเพื่อดุลยภาพ

## แห่งกาย ใจ และจิตวิญญาณ

### Spiritual Tourism Photography for a Balance of Body, Mind, and Soul

ณชรต อิมณะรัฐ และ กฤษณ์ ทองเลิศ  
วิทยาลัยนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

#### บทคัดย่อ

การถ่ายภาพท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณมีวัตถุประสงค์เพื่อการเสริมสร้างดุลยภาพแห่งกาย ใจ และจิตวิญญาณ ทั้งของผู้ถ่ายภาพและผู้รับสาร การสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการสร้างสรรค์ภาพถ่ายตั้งอยู่บนฐานแนวคิดเรื่อง 1) การท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ 2) พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในมิติทางศาสนาและการสื่อสาร 3)สุนทรียศาสตร์ 4) การถ่ายภาพเชิงสารคดีท่องเที่ยว 5) จริยศาสตร์ 6) การสื่อสารการท่องเที่ยว ทั้งนี้โดยใช้ภาพถ่ายที่ผ่านการจัดแสดงนิทรรศการภาพถ่ายนานาชาติ ณ หอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานครในช่วงปี พ.ศ. 2557-2562 เป็นตัวอย่างคำอธิบาย

กระบวนการสร้างสรรค์ภาพถ่ายท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณประกอบด้วย 1) การวางแผนการบันทึกภาพแบบ “ถูกที่ถูกเวลา” 2) การศึกษาขอบเขตที่ลวงละเมอได้ 3) การเตรียมเรื่องราว อุปกรณ์ประกอบและเครื่องแต่งกาย 4) การสร้างจินตทัศน์ 5) เทคนิคมนุษย์สัมพันธ์ 6) การปรับแต่งภาพถ่ายได้ปรับมิติทางจริยธรรม สุนทรียศาสตร์ 7) การแบ่งปันสู่สื่อสังคม

องค์ความรู้ที่ใช้เป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ภาพถ่ายท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณได้แก่ 1) การสัมผัสปรากฏการณ์ที่สายตาคิดไม่อาจเห็นได้ 2) การสร้างความสัมพันธ์แบบสมชีวิตรหว่างเนื้อหาสารสนเทศและอารมณ์ 3) ทิศทางแสงจากเบื้องบนสื่อที่มาของพลังอันศักดิ์สิทธิ์ 4) การอ่านภาพผ่านสัญลักษณ์ 5) การพิจารณาความเชื่อมโยงระหว่างความดีและความงาม

**คำสำคัญ :** การถ่ายภาพ การท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ การสื่อสาร

#### Abstract

The objective of spiritual tourism photography is to reinforce a balance of body, mind and soul; of both photographer and receiver. Knowledge synthesis about creative process was based on the concepts including 1) spiritual tourism, 2) sacred zone in the dimension of religion and communication, 3) aesthetics, 4) travel

documentary photography, 5) ethics, and 6) tourism communication. Selected photos, which were exhibited in Bangkok Art and Culture Center during 2014- 2019, were applied as the examples of describing.

The process of spiritual tourism photography creation consisted of 1) planning for capture a moment “the right place at the right timing”, 2) sacred zones studies, 3) preparation of a story, setting, props, and appropriate dress code, 4) visualization, 5) human relations technique, 6) editing in the context of ethics and aesthetics, and 7) sharing on social media.

The body of knowledge for creation guidance of spiritual tourism photography consisted of 1) the sensation of invisible phenomena, 2) the creation of symbiotic relationship of informational and emotional content, 3) the top lighting signifying the original of sacred power, 4) the image reading through signs, and 5) the connection of ethics and aesthetics consideration.

**Key words:** Photography , Spiritual tourism, Communication

## ความเบื้องต้น

การท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ (Spiritual tourism) มักจะมีความเชื่อมโยงกับคำที่เกี่ยวข้องได้แก่การท่องเที่ยวเชิงศรัทธา (Faith-Based Tourism) การท่องเที่ยวเชิงศาสนา (Religious Tourism) การท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ (Sacred Tourism) ซึ่งสามารถจำแนกได้สองแบบ คือ ก) เป็นการท่องเที่ยวเพื่อจุดประสงค์ของการแสวงบุญ การเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนา ความเชื่อ และเพื่อยกระดับทางจิตวิญญาณของตน ข) เป็นการเดินทางเพื่อเยี่ยมชมสถานที่สำคัญทางศาสนาและสิ่งประดิษฐ์ต่าง ๆ ที่มาจากความเชื่อ ความชื่นชมและความศรัทธา ซึ่งไม่ใช่เฉพาะทางด้านศาสนาเพียงอย่างเดียว แต่จะรวมถึงทางด้านศิลปะ สถาปัตยกรรม ประวัติศาสตร์และสถานที่ของบรรพบุรุษหรือถิ่นกำเนิดดั้งเดิม ซึ่งกรณีนี้นักท่องเที่ยวที่เดินทางไปเยี่ยมชมอาจไม่นับถือศาสนานั้น ๆ (สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2564)

บทความเรื่องนี้ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณในมิติการท่องเที่ยว สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ที่อาจจะเกี่ยวข้องกับศาสนาหรือลัทธิความเชื่อของผู้คนในชุมชนนั้น ๆ โดยนักท่องเที่ยวอาจจะร่วมพิธีกรรมหรือกิจกรรมที่จัดให้มีขึ้นในสถานที่นั้น ๆ ในรูปแบบใด ๆ ก็ได้ ทั้งนี้นิยามดังกล่าวมีความเชื่อมโยงกับธรรมชาติของการถ่ายภาพท่องเที่ยวที่มักมีผู้คนเข้าไปร่วมเป็นส่วนหนึ่งของการประกอบสร้างความหมายที่ช่วยให้เรื่องราวมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ปัจจุบันกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณเป็นกิจกรรมที่ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวอย่างมากดังตัวอย่างข้อมูลจากศูนย์ส่งเสริมการนำเข้ากระทรวงการต่างประเทศของเนเธอร์แลนด์ (อ้างอิงในสำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2564) ระบุว่า มีการท่องเที่ยวเชิงศาสนา



600 ล้านคนต่อปี มีมูลค่าการท่องเที่ยวห้าหมื่นถึงหนึ่งแสนล้านเหรียญสหรัฐต่อปี เมื่อการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณได้รับความนิยมอย่างมาก กิจกรรมการถ่ายภาพท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณจึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจของการถ่ายภาพเพื่อการสื่อสาร ในฐานะที่ภาพถ่ายได้รับการนำไปใช้เป็นสื่อเพื่อการประชาสัมพันธ์กิจกรรมและสถานที่ท่องเที่ยวทั้งในสื่อมวลชนและสื่อสังคมที่เอื้อต่อการเผยแพร่เรื่องราว ความประทับใจหรือความน่าอัศจรรย์ของการแสดงออกซึ่งความเชื่อ ความศรัทธาต่อพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์

ประเด็นที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งคือ กระบวนการถ่ายภาพท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณมีอานิสงส์ที่มักถูกมองข้ามหากแต่เป็นมิติที่ยิ่งใหญ่ของหลักแห่งชีวิตที่นักถ่ายภาพท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณได้รับคือ เพื่อดูแลสุขภาพร่างกาย และจิตวิญญาณ Sammon Rick (2019) อธิบายว่ากระบวนการถ่ายภาพนับตั้งแต่การวางแผนการเดินทางไปสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ การร่วมกิจกรรมหรือพิธีกรรมที่เปิดโอกาสให้คนนอกศาสนาสามารถเข้าร่วมได้ ล้วนเป็นปัจจัยเชิงบวกในการยกระดับเพื่อสร้างสุขภาพทางจิตใจ (Mind) ทางกาย (Body) และส่งผลต่อจิตวิญญาณ (Soul) นอกจากนี้การถ่ายภาพท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณยังสะท้อนบุคลิกของผู้บันทึกภาพในมิติด้านการรักความสงบสุขหรือสันติสุข (Peacefulness) นักสร้างความหมายผ่านภาพต้องมีความสนใจต่อศรัทธาของผู้คนบนฐานความเชื่อที่แตกต่าง ภาพถ่ายอาจสะท้อนพิธีกรรมที่สื่ออัตลักษณ์เฉพาะตัวของชุมชน อีกทั้งพิธีกรรมยังมีความเกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์งานศิลปะแขนงต่าง ๆ ร่วมด้วยเช่น ผ้าทอที่ใช้ในพิธีการจนเป็นที่มาของรหัสการแต่งกาย (Dress code) งานศิลปะจากไม้ดอกไม้ประดับ ศิลปะอาหารอันประณีต ภาษากายที่มีท่าทางเป็นการเฉพาะ ฯลฯ องค์ประกอบเหล่านี้ได้บูรณาการร่วมกันเป็นสุนทรียภาพแห่งชีวิต

ในการจัดนิทรรศการภาพถ่ายนานาชาติของเครือข่ายนิเทศศาสตร์ ณ หอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานครและมหาวิทยาลัยรังสิต ตลอดช่วงทศวรรษที่ผ่านมาผู้เขียนพบว่า ภาพถ่ายที่ร่วมจัดแสดงจำนวนไม่น้อยมีเนื้อหาที่สะท้อนถึงการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ โดยภาพถ่ายมีขอบเขตกว้างขวางนับแต่ภาพสถาปัตยกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา กิจกรรมหรือพิธีกรรมที่จัดขึ้นเป็นการเฉพาะที่ผูกติดกับเงื่อนไขทางด้านเวลา เช่น พิธีกรรมตามวาระวันสำคัญทางศาสนา ทั้งที่เปิดให้ผู้มาเยือนเข้าร่วมหรือกิจกรรมที่กระทำโดยศาสนิกชนที่ไม่ให้คนนอกเข้าร่วมพิธี อาทิ อัตลักษณ์ทางพิธีกรรมของวัฒนธรรมน้ำในการแห่พระบัวเข็มบนเรือการเวกของชาวบ้านในเขตทะเลสาบอินเล ประเทศเมียนมาร์ การอาบน้ำศักดิ์สิทธิ์วัด Pura Tirta Empul (Tampak Siring) เกาะบาหลี อินโดนีเซีย ซึ่งสะท้อนความเชื่อความสัมพันธ์อันเป็นองค์รวมของมนุษย์กับจักรวาล เชื่อในพลังแห่งเทพเทพีที่สถิตอยู่ในทุกองค์ประกอบของชีวิตและสิ่งแวดล้อม พิธีกรรมเหล่านี้เป็นการแสดงออกเพื่อการเข้าถึงคุณภาพของร่างกายจิตใจ และจิตวิญญาณอันเป็นรากฐานสู่สุขภาพแห่งชีวิต

หลักการถ่ายภาพเพื่อการเล่าเรื่องการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ แม้ผิวเผินอาจจะไม่มีเทคนิควิธีเป็นการเฉพาะ แต่การวางแผนทางการถ่ายภาพที่ดี ถูกต้องตามกาลเทศะ รู้จักวิถีการปฏิบัติตัวให้เป็นที่ยอมรับของผู้คนในชุมชน ล้วนเป็นแนวปฏิบัติที่ทำให้ผู้บันทึกภาพได้ภาพที่ดีตามวัตถุประสงค์ทางการสื่อสาร บทความนี้จะได้อธิบายให้เห็นถึงแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์ภาพถ่าย

ท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ กระบวนการสร้างสรรค์ คุณค่าเชิงสุนทรีย์ องค์ความรู้ที่ได้รับจากงานสร้างสรรค์ ดังประเด็นต่อไปนี้

### แนวคิดที่เกี่ยวข้อง

ผู้เขียนได้ประมวลแนวคิดที่เป็นรากฐานของการถ่ายภาพการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ โดยนำเสนอเป็นกลุ่มกระบวนการที่แสดงความเชื่อมโยงสัมพันธ์เป็นหลัก 6 ประการ บนแผนภูมิรูปสัญลักษณ์ Enochian ที่มีความสอดคล้องกันอย่างเป็นเอกภาพ ดังแผนภูมิที่ 1



แผนภูมิที่ 1 Enochian model of spiritual tourism photography

จากความสัมพันธ์ของกลุ่มแนวคิดที่เกี่ยวข้อง สามารถแสดงรายละเอียดของแต่ละแนวคิดได้ดังต่อไปนี้

#### 1) การท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ (Spiritual tourism)

สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2564) กล่าวว่า องค์การการท่องเที่ยวโลกแห่งสหประชาชาติ (UNWTO) ให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณในฐานะเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ความรับผิดชอบ และความเท่าเทียม ภายใต้จรรยาบรรณด้านการท่องเที่ยวของโลก เนื่องจากการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณสามารถสร้างให้เกิดความเข้าใจและยอมรับในความหลากหลายและความแตกต่างของวัฒนธรรม และสามารถกระตุ้นให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นในระดับบุคคลควบคู่กับการบรรลุเป้าหมาย

นอกจากนี้ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและจิตวิญญาณ เป็นกิจกรรมที่จะมีบทบาทสำคัญหลังจากวิกฤติโควิด-19 ทั้งนี้รูปแบบของการปลีกวิเวกเพื่อสร้างเกราะคุ้มกันตามธรรมชาติ ถือเป็นแกนหลักของการท่องเที่ยวที่เป็นองค์รวมทั้งร่างกาย ใจ และจิตวิญญาณ นับเป็นโอกาสอันดีของธุรกิจการท่องเที่ยวเศรษฐกิจฐานรากในชนบท ที่ต้องพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่ประสานระหว่าง

จิตวิญญาณ โดยมืองค์ประกอบทั้งในเรื่องของความเชื่อและความศรัทธา กิจกรรมฟื้นฟูสุขภาพทั้งกายและใจที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมและประเพณีของท้องถิ่น

อย่างไรก็ตามการศึกษาของศูนย์ส่งเสริมการนำเข้ากระทรวงการต่างประเทศของเนเธอร์แลนด์พบว่า แนวโน้มของนักท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณของยุโรปที่เดินทางไปในประเทศกำลังพัฒนาส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่ไม่มีความเชื่อ เดินทางไปสถานที่สำคัญทางศาสนาหรือที่เกี่ยวกับการเคารพบูชา เพราะเป็นสถานที่ที่มีความโดดเด่นทางวัฒนธรรม สถาปัตยกรรม คุณค่าทางประวัติศาสตร์และความสวยงามทางสุนทรียศาสตร์

ในกลุ่มของนักท่องเที่ยวประชาคมอาเซียนการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณที่เกี่ยวข้องกับศาสนาและวัฒนธรรมนับได้ว่ามีความสำคัญกับนักท่องเที่ยวอาเซียนเนื่องจาก ประชาคมอาเซียนมีความคิดความเชื่อ วิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกัน โดยเฉพาะพุทธศาสนามีศาสนสถาน โบราณสถานที่เป็นแหล่งจิตใจให้ผู้คนไปสักการะเยี่ยมชม โดยเฉพาะแหล่งทางวัฒนธรรมที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรมของ UNESCO ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของวิถีชีวิต ความเชื่อและวัฒนธรรมเป็นจำนวนมาก

ในอีกแง่มุมหนึ่ง การท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณมีความสัมพันธ์กับการสร้างดุลยภาพทางกายใจและจิตวิญญาณ โดยมีร่างกายที่ดีเป็นฐานของอารมณ์ Sammon Rick (2019) เรียกแนวทางดังกล่าวนี้ว่า “Photo therapy” ซึ่งมีนัยของการเชื่อมโยงกับการบำบัดโรค (Therapy) โดยมีความเกี่ยวข้องกับการแสดงออกทางด้านความรู้สึก อารมณ์ และการเยียวยารักษา ซึ่งต้องอาศัยพลังจากแรงบันดาลใจและแรงจูงใจในการที่จะทำให้บุคคลมีสุขภาวะที่ดี ทั้งนี้ได้เสนอว่า กิจกรรมการถ่ายภาพเป็นวิธีการหนึ่งของการจิตบำบัดโดยเรียกกระบวนการนี้ว่า “photo psychology” โดยเริ่มต้นตั้งแต่กระบวนการคิด การลงมือบันทึกภาพและกระบวนการตกแต่งภาพ ทั้งนี้เพื่อมุ่งอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างจิตวิทยากับการถ่ายภาพ ทั้งนี้กระบวนการดังกล่าวมีหลักการพื้นฐาน 3 ประการ (Three Ps) ได้แก่ 1) ความหลงใหล (Passion) 2) ความยืนหยัดมุ่งมั่น (Persistence) 3) การลงมือปฏิบัติ (Practice) หลักการดังกล่าวนำไปสู่ประเด็นที่ผู้ถ่ายภาพควรพิจารณาในประเด็นต่อไปนี้

1) ตั้งคำถามกับตัวเองว่า ภาพถ่ายของเรามีความหมายกับตัวเราอย่างไร เช่น บทบาทในชีวิตในแง่มุมต่าง ๆ เช่น สนองต่อความต้องการสำรวจโลกรอบตัว การสื่อสารแนวคิด กิจกรรมทางสังคม ความสนุกเพลิดเพลิน ความรักความรู้สึกร่วมกัน คุณค่าทางศิลปะ เป็นต้น

2) การพัฒนางานภาพถ่ายเพื่อการบำบัดโรค ต้องมุ่งมั่นพัฒนาจากการบันทึกภาพสู่การยกระดับให้เป็นงานศิลปะ

3) กิจกรรมการถ่ายภาพสามารถช่วยพัฒนาร่างกายและจิตใจสู่การเป็นผู้ที่มีสุขภาพดีและการเป็นผู้มีสำนึกเรื่องสุขภาวะ

4) การนำตนเองสัมผัสสัจธรรมชาติเป็นรากฐานของสุขภาวะที่มีคุณภาพชีวิตที่ดี

5) ประสบการณ์ใหม่ได้รับการนำเข้าสู่วงจรชีวิต เปลี่ยนวิธีการมองโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อได้มีโอกาสแบ่งปันเรื่องราวดี ๆ ผ่านภาพถ่ายสู่ผู้อื่น

6) สร้างโลกในแบบของตัวเอง คิดเป็นภาพอย่างสร้างสรรค์ (Creative visualization) จินตนาการผลลัพธ์ของภาพถ่ายก่อนที่จะลงมือถ่ายภาพ เติมเต็มอารมณ์ความรู้สึกของเรื่องราวอย่างสร้างสรรค์

7) การแยกแยะระหว่างการมอง (Looking) ซึ่งเป็นระบบประสาทรับสัมผัสกับการเห็น (Seeing) ที่ผ่านกระบวนการตีความหมายทั้งในเชิงความหมายและองค์ประกอบเชิงสร้างสรรค์

8) พึงตระหนักว่า การเรียนรู้และพัฒนาทักษะทางการถ่ายภาพคือ การยกระดับคุณภาพของสุขภาพ ทั้งสุขภาพกายและจิต การถ่ายภาพเป็นกระบวนการของการสร้างความเพลิดเพลินให้กับชีวิต

9) การบำบัดรักษาด้วยภาพถ่าย (Photo therapy) เป็นกระบวนการที่เกิดจากการถ่ายทอดผลงานภาพถ่ายสู่สื่อสังคม แต่ต้องไม่เผยแพร่อย่างพร่ำเพรื่อจนทำให้เกิดความซ้ำงานภาพถ่าย สูญเสียคุณค่าทางการสื่อสาร

ผู้เขียนตระหนักว่า การถ่ายภาพท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณกับกระบวนการสร้างสรรค์ภาพถ่าย เป็นกระบวนการเริ่มต้นสมดุลของชีวิต ความสงบสุขต้องเริ่มต้นจากตัวผู้บันทึกภาพก่อน จากนั้นจึงนำตัวเองออกเชื่อมโยงกับระบบนิเวศเชิงสังคมและสิ่งแวดล้อม เพื่อมุ่งสู่การค้นพบความแตกต่างของวิถีโลกวิถีธรรมและวิถีแห่งตัวตน เมื่อเราเข้าใจโลกรอบตัวยิ่งขึ้น เข้าใจเพื่อนมนุษย์มากขึ้น เราจะสามารถสื่อสารภาวะสันติสุขไปยังผู้อื่นได้

## 2) แนวคิดเรื่องพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในมิติทางศาสนากับระบบนิเวศและการสื่อสาร

ในมุมมองทางการสื่อสาร พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ดำรงอยู่ในฐานะที่เป็นพื้นที่สื่อกลาง (Intermediary space) ที่ทำให้เกิดพฤติกรรมการสื่อสาร เป็นพื้นที่ที่ได้รับการออกแบบมาเป็นการเฉพาะที่ทำให้ผู้คนมารวมอยู่ด้วยกันเพื่อกิจกรรมหรือพิธีกรรมตามความเชื่อ จึงกล่าวได้ว่าพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์เป็นสิ่งที่มีความเชื่อมโยงกับระบบนิเวศและพิธีกรรมทางศาสนา ซึ่งเป็นมิติด้านจิตวิญญาณของมนุษย์ที่ต้องดำรงอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างประสานกลมกลืน ความเชื่อโยงดังกล่าวยังสะท้อนอุดมการณ์เกี่ยวกับวิถีการปฏิบัติเพื่อให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ทางโภชนาการ ทั้งนี้ Catherine Johns (1989) กล่าวถึงแนวคิดเรื่องความอุดมสมบูรณ์ว่าเป็นสิ่งที่ศาสนาในยุคเริ่มแรกให้ความสำคัญ ในขณะที่คนในยุคปัจจุบันที่อยู่ในสังคมเมืองขาดความเข้าใจเกี่ยวกับพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับผลผลิตทางการเกษตร เนื่องจากพวกเขาเหล่านั้นเป็นผู้บริโภคที่ซื้อผลผลิต หากแต่เกษตรกรผู้ผลิตนั้นมีความเชื่อในเรื่องพิธีกรรมที่จะทำให้ผลผลิตมีความอุดมสมบูรณ์เพราะนั่นคือ เรื่องของความอยู่รอด เกษตรกรในอดีตพบกับปัญหาความแห้งแล้ง ฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล โรคพืช แมลงศัตรูพืช โรคระบาดในสัตว์ เหล่านี้ล้วนนำมาซึ่งความเสียหายของภาคเกษตรกรรม ทำให้ศาสนามีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของเกษตรกรในฐานะที่เป็นที่พึ่งพาเพื่อความอุดมสมบูรณ์ของผลผลิตทางการเกษตร

แนวคิดเรื่องความอุดมสมบูรณ์มักได้รับการนำเสนอในงานศิลปะที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมและศาสนา สัญลักษณ์ภาพที่ได้รับความนิยมได้แก่ สัญลักษณ์ความเป็นแม่รวมถึงภาพหญิงตั้งครรภ์ ภาพเด็กเล็กซึ่งเป็นบทบาทของผู้ให้กำเนิดชีวิตใหม่เป็นสัญลักษณ์ของการสืบต่อเผ่าพันธุ์ ในขณะที่เพศชายมักมีสัญลักษณ์ที่เกี่ยวกับความแข็งแรงและพลังเพื่อการล่าสัตว์ ระบบสัญลักษณ์ภาพจึงเชื่อมโยง

กับความอุดมสมบูรณ์ของสัตว์ ในระยะต่อมาเมื่อมนุษย์เริ่มรู้จักการเลี้ยงสัตว์ สัญลักษณ์ภาพเกี่ยวกับปศุสัตว์เริ่มปรากฏในพิธีกรรมที่เกี่ยวกับความอุดมสมบูรณ์ ต่อมาความคิดดังกล่าวยังขยายความถึงสัญลักษณ์แห่งความมั่งคั่งอีกด้วย

อย่างไรก็ตาม พิธีกรรมเกี่ยวกับความอุดมสมบูรณ์นี้ย่อมถูกเชื่อมโยงกับพลังอำนาจเหนือธรรมชาติดังกรณีมายากติในเรื่องเทพและเทพีที่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตในภาคเกษตรกรรม นำสู่แนวคิดในเรื่องพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมรวมทั้งช่วงเวลาที่เหมาะสมประกอบพิธีกรรม สถานที่บางแห่งยังเชื่อมโยงกับพลังในการบำบัดรักษาโรคเช่น บ่อน้ำร้อน ซึ่งจะถูกเชื่อมโยงเข้าสู่ระบบความเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติ ดังจะเห็นได้ว่าที่ตั้งของศาสนสถานโบราณจะมีความสัมพันธ์กับพื้นที่ที่มีความพิเศษเฉพาะตัวและเป็นสถานที่ที่มีสรรพคุณในการช่วยเหลือมนุษย์ในทางใดทางหนึ่ง

แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับทัศนะของศรีศักร วัลลิโภดม (2542) ว่าเกือบทุกแห่งในโลก การให้ความสำคัญกับภูเขาในลักษณะที่สัมพันธ์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของจักรวาล นับได้ว่าเป็นความเป็นสากล เพราะเรื่องของภูเขากับการเป็นที่อยู่ของเทพเจ้าจะมีตำนานหรือปรัมปราทางศาสนาและระบบความเชื่อในทำนองเดียวกัน โดยภูมิภาคที่มีภูเขามักจะได้รับการเลือกสรรภูมิประเทศ ณ จุดใดจุดหนึ่งที่มีรูปร่างแปลกผิดปกติหรืออาจเป็นจุดที่สูงที่สุดหรือที่มีปรากฏการณ์ทางธรรมชาติไม่ว่าจะเป็นที่มีน้ำพุปล่องภูเขาไฟ หรือบริเวณที่มีเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์หรือวัฒนธรรมเกิดขึ้น ทำการสถาปนาขึ้นเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์

เดวิด คินส์ลีย์ (2551) ตอกย้ำแนวคิดข้างต้นว่า หลักฐานที่ชัดเจนเกี่ยวกับวิถีในศาสนาฮินดูที่เห็นความศักดิ์สิทธิ์ของภูมิประเทศ แผ่นดินมีความศักดิ์สิทธิ์ในตัวเอง ดินแดนที่พวกเขาอาศัยอยู่เคลื่อนไหวด้วยพลังอำนาจอันศักดิ์สิทธิ์ การเชื่อมโยงกับแผ่นดินจำเป็นต้องมีพิธีกรรมที่แสดงความยำเกรง ความกตัญญู และความเคารพ มนุษย์จึงต้องสร้างความสัมพันธ์ทางศาสนาอย่างลึกซึ้งกับภูมิประเทศในท้องถิ่นหรือในหมู่บ้าน ทั้งนี้พิธีกรรมมีจุดมุ่งหมายที่การสร้างความสดใหม่ การให้เกียรติและการสร้างพลังชีวิตให้กับเทพ โดยบ่งบอกความสัมพันธ์ต่างตอบแทนกันกับแผ่นดินที่มีเทพเทพีเป็นตัวแทน

แนวคิดเรื่องพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ดังกล่าวนี้ เดวิด คินส์ลีย์ เรียกว่า “จิตวิญญาณเชิงนิเวศ” (Ecological spirituality) ซึ่งมีความหมายถึง วิถีทางจริยธรรม ศีลธรรม และศาสนธรรมที่เกี่ยวข้องกับประเด็นด้านนิเวศ ในกรณีของสถานการณ์สมัยใหม่ จิตวิญญาณเชิงนิเวศนี้ค่อนข้างจะเป็นแบบ “ตระหนักขึ้นเอง” (Self-conscious) ในกรณีศาสนาพราหมณ์ฮินดูมีความเชื่อไว้ในทุกอณูของจักรวาล ดิน น้ำ ลม ไฟ ล้วนมีเทพและเทพีสถิตอยู่ ดังนั้นมนุษย์จึงต้องให้ความเคารพและยำเกรงต่อธรรมชาติ นั่นคือ จิตวิญญาณเชิงนิเวศ ที่สะท้อนความเชื่อมโยงสัมพันธ์ระหว่างสรรพสิ่งทั้งหมด ในส่วนของคริสต์ศาสนา เดวิด คินส์ลีย์ เห็นว่า เทววิทยาหรือทัศนะต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เข้ากับทัศนะแบบไฮสไตน์ต้องเป็นเทววิทยาที่เห็นว่า พระเจ้าปรากฏในทุกแห่ง การที่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ปรากฏอยู่ทุกแห่งทำให้เกิดการเชื่อมโยงโครงสร้าง ความหมาย และพลังชีวิต

หลักแนวคิดดังที่ได้กล่าวนี้ พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์จึงเป็นพื้นที่ทางการสื่อสาร เป็นสถานที่กำเนิดกิจกรรมอันเป็นเรื่องราวของการถ่ายภาพท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณเป็นพื้นที่สื่อกลางที่ได้รับการออกแบบมาเป็นการเฉพาะ อีกทั้งยังมีรหัสทางการสื่อสารกำกับทั้งต่อผู้เข้าร่วมกิจกรรมและแนวปฏิบัติที่เหมาะสมของผู้บันทึกภาพ สิ่งที่น่าสังเกตประการหนึ่งคือ พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ดังกล่าวมีความถึงพร้อมในเชิงสุนทรียภาพทางการสื่อสาร เอื้อต่อการอุบัติขึ้นของความงามที่มีอยู่ในงานภาพถ่าย

### 3) สุนทรียศาสตร์

สุนทรียศาสตร์เป็นสาขาหนึ่งของปรัชญาคุณวิทยา (Axiology) หรือทฤษฎีคุณค่า เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยหลักเกณฑ์หรือมาตรฐานในเรื่องความงาม ปัญหาที่จะต้องค้นหาคำตอบหลักคือ อะไรคือสิ่งสวยงาม เราจะตัดสินได้อย่างไรว่าอะไรงาม เราจะใช้อะไรเป็นมาตรฐานในการตัดสินว่าอะไรงามไม่งาม ราชบัณฑิตยสถาน (2556) ได้ให้ความหมายของคำว่า “สุนทรียศาสตร์” ว่า “ปรัชญาสาขาหนึ่งว่าด้วยความงามและสิ่งงามในธรรมชาติหรืองานศิลปะ และในธรรมชาติ” และให้ความหมายของคำว่า “สุนทรียภาพ” ว่า “ความงามในธรรมชาติหรืองานศิลปะที่แต่ละบุคคลสามารถเข้าใจและรู้สึกได้”

ภาพถ่ายท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณเป็นผลงานสร้างสรรค์ที่มีมิติความงามเข้ามาเกี่ยวข้อง เพราะทุกอย่างที่ปรากฏบนภาพถ่ายล้วนถูกประกอบสร้างขึ้นเพื่อเป้าหมายทางการสื่อสารอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยองค์ประกอบที่ขาดเสียไม่ได้คือ การเสริมสร้างประสบการณ์สุนทรีย์หรือความงาม ซึ่ง Jakobson (1987) เรียกหน้าที่ทางการสื่อสารของตัวสารในงานการสื่อสารใดๆ นี้ว่า “poetic function” ซึ่งเป็นหน้าที่เชิงกวีหรือเชิงสุนทรียภาพ อันเกิดจากการเลือกใช้รูปสัญลักษณ์และการประกอบเข้ากันเป็นรูปลักษณ์และเนื้อหาสาระ

สุนทรียศาสตร์ทางการสื่อสารในงานภาพถ่ายท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ เป็นมิติของการคิดเป็นภาพตั้งแต่ขั้นตอนการกำหนดแนวคิดที่จะทำการสื่อสาร ผู้บันทึกภาพจะต้องวิเคราะห์หลักการจัดองค์ประกอบศิลป์ของงานภาพถ่าย โดยพิจารณาจากทัศนธาตุ (Visual elements) ที่ประกอบขึ้นเป็นภาษาภาพ โดยพิจารณาในแง่ของ “ความสัมพันธ์” ระหว่างหน่วยประกอบต่าง ๆ ทั้งนี้อาจจำแนกตามหลักการวิเคราะห์งานภาพถ่ายได้ 3 ประเด็นดังนี้

**ก. การวิเคราะห์ด้านความงาม** สามารถนำมมมองจากหลักการจัดองค์ประกอบภาพมาเป็นแนวทางได้โดยอาจพิจารณาเป็นองค์รวมร่วมกับมิติอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องที่อาจไม่ได้ปรากฏอยู่ในภาพนั้น ๆ หากแต่เชื่อมโยงในเชิงสัมพันธ์ เช่น ความงามจากรรณกรรมที่อยู่เบื้องหลังเรื่องเล่าที่ปรากฏในภาพถ่าย

**ข. การวิเคราะห์ด้านสาระ** เป็นการวิเคราะห์ความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ทางการสื่อสารของภาพถ่ายเพื่อการสื่อสารการท่องเที่ยว หากเป็นภาพถ่ายในเชิงสารคดี สาระคือ ข้อเท็จจริงและความถูกต้องของเรื่องราวที่ผู้บันทึกภาพต้องการสื่อความหมาย เป็นต้น

**ค. การวิเคราะห์ด้านอารมณ์** ความรู้สึก องค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่งที่ทำให้เกิดประสบการณ์สุนทรีย์คือ การก่อให้เกิด “อารมณ์ร่วม” เช่น อารมณ์กล้าหาญ อารมณ์หวาดกลัว อารมณ์สงบ เป็นต้น

ทั้งนี้การสื่อสารเชิงสุนทรียภาพเพื่อให้เกิดเป็นอารมณ์ต่าง ๆ นั้น เป็นผลมาจากความบรรสานสอดคล้องระหว่างองค์ประกอบด้านสาระความงามและการสื่อสารอารมณ์โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการนำเสนอภาพถ่ายผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ภาพถ่ายนั้นต้องสามารถสื่อเนื้อหาสาระ (Information content) และเนื้อหาเชิงอารมณ์ (Emotional content) ได้อย่างโดดเด่น ซึ่งถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของความสำเร็จในการเล่าเรื่องผ่านสื่อสังคมออนไลน์

#### 4) การถ่ายภาพเชิงสารคดีท่องเที่ยว

ภาพถ่ายเชิงสารคดี จัดเป็นภาพถ่ายเชิงวารสารศาสตร์ประเภทหนึ่ง โดยที่ภาพเหล่านั้นมักมีความสอดคล้องและเสริมเกื้อกูลกันกับข้อเขียนที่นำเสนอ คำว่า “สารคดี” นั้น พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ให้ความหมายว่า “*เรื่องที่เรียบเรียงขึ้นจากความจริง ไม่ใช่จากจินตนาการ เช่น สารคดีท่องเที่ยว สารคดีชีวประวัติ*” ดังนั้น ภาพถ่ายเชิงสารคดีจึงเป็นภาพถ่ายที่ได้รับการสร้างสรรค์ขึ้นจากความเป็นจริง ทั้งนี้เพื่อใช้ประกอบความเรียงที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความจริงถูกต้องเป็นจริงเช่นกัน ในฐานะที่ภาพถ่ายท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณเป็นงานสารคดีประเภทหนึ่ง จึงมีสาระสำคัญที่เข้าข่ายคุณลักษณะของภาพถ่ายเชิงสารคดี

ภาพถ่ายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณเพื่อสมดุลแห่งกาย ใจ และจิตวิญญาณ ยังเป็นภาพเพื่อการสื่อสารการท่องเที่ยว ทั้งในสื่อสังคมและสื่อมวลชน ลักษณะเนื้อหาภาพที่มีความเกี่ยวข้องกับประเพณีและศิลปวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของวิถีชีวิตของคนในชาติหรือชุมชนแต่ละแห่ง ล้วนเป็นกิจกรรมที่มีความผูกพันกับช่วงเวลาที่เหมาะสม นอกจากนี้แบบแผนของประเพณีในวิถีวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นตั้งอยู่บนรากฐานของความเชื่อและความศรัทธาทางศาสนา ผู้บันทึกภาพจึงต้องระวังข้อห้ามต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายภาพเช่น พื้นที่ต้องห้ามของการถ่ายภาพเช่น ประติมากรรมรูปเคารพในศาสนสถานบางแห่ง ในขณะที่บางสถานที่เป็นพื้นที่สาธารณะที่สามารถนำภาพถ่ายไปเผยแพร่ได้ ดังนั้นผู้บันทึกภาพจึงต้องศึกษาข้อมูลและกำหนดการที่เกี่ยวกับสถานที่ต่าง ๆ ก่อนที่จะวางแผนการบันทึกภาพ

แนวทางในการสร้างสรรค์งานภาพถ่ายสารคดีท่องเที่ยว สามารถประยุกต์หลัก EDFAT ดังที่ Hoy Frank P. (1986). ได้ให้ข้อเสนอแนะสำหรับการสร้างสรรค์มุมมองของการถ่ายภาพโดยมีประเด็นที่ต้องพิจารณา 5 ประการดังนี้

ก) หลัก Entire การนำเสนอภาพโดยรวมของประเพณีและกิจกรรมทางศิลปวัฒนธรรมแต่ละงานนั้นมีความแตกต่างกัน แต่โดยทั่วไปมักเป็นการใช้เลนส์มุมกว้างเพื่อถ่ายทอดอารมณ์และเรื่องราวของแต่ละเหตุการณ์ เลนส์มุมกว้างมีคุณสมบัติสำคัญประการหนึ่งคือ การนำเสนอทัศนมิติของภาพได้กว้างและลึก ทำให้เหตุการณ์โดยรวมถูกบันทึกไว้ได้ในภาพ ๆ เดียว

ข) หลัก Detail กิจกรรมที่เป็นรายละเอียดของภาพถ่ายแนวนี้จำเป็นต้องใช้เลนส์ที่มีทางยาวโฟกัสสูง เพราะผู้บันทึกภาพไม่สามารถเข้าไปใกล้เหตุการณ์มากจนเกินไป ผู้บันทึกภาพต้องรู้ว่าจะกิจกรรมอะไรคือจุดเด่นของงาน กิจกรรมนั้นจะเกิดขึ้น ณ สถานที่จุดใด ผู้บันทึกภาพจะต้องเผ้าจับจังหวะเหตุการณ์นั้นในตำแหน่งภาพที่ดีที่สุดที่จะสามารถถ่ายทอดรายละเอียดของเหตุการณ์นั้นได้

ค) หลัก Framing เป็นหลักการที่ว่า “no two frames should be the same” หมายถึง ผู้บันทึกภาพต้องจัดวางองค์ประกอบภาพทั้งภาพในแนวตั้งและภาพแนวนอน แนวทางนี้จะช่วยเพิ่มทางเลือกนำการนำไปใช้กับสื่อ Smart phone ซึ่งมีระนาบภาพในแนวตั้ง

ง) หลัก Angle มุมกล้องในการถ่ายภาพแนวนอนมักเป็นมุมกล้องที่หลากหลาย ภาพมุมต่ำอาจเหมาะกับกิจกรรมที่ต้องการสื่อถึงความยิ่งใหญ่ของเหตุการณ์หรือบุคคลในเหตุการณ์ ภาพมุมสูงเหมาะกับภาพกิจกรรมโดยรวม ในขณะที่ภาพกิจกรรมอื่น ๆ โดยทั่วไปเป็นการวางมุมกล้องในระดับสายตา

จ) หลัก Timing ช่วงเวลาสำคัญของแต่ละเหตุการณ์อยู่ในช่วงเวลาใดบ้าง ผู้บันทึกภาพจะต้องไม่พลาดจังหวะเหตุการณ์สำคัญ สำหรับกิจกรรมใด ๆ ที่มีการเคลื่อนไหวของผู้คนในเหตุการณ์อย่างมาก เช่น มีการวิ่ง การเดินระบำที่มีจังหวะรวดเร็ว การเลือกใช้ความเร็วชัตเตอร์ที่แตกต่างกัน จะให้ผลทางภาพที่อาจแตกต่างโดยสิ้นเชิง เช่น การใช้ความเร็วชัตเตอร์ต่ำเช่น 1/30 วินาที อาจทำให้ได้ภาพแบบ blur motion จะให้ความรู้สึกของความเคลื่อนไหวอย่างมีชีวิตชีวา แต่จะสูญเสียสารสนเทศที่สำคัญของภาพไปเช่นรายละเอียดของเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย ในขณะที่การใช้ความเร็วชัตเตอร์สูงเช่น 1/1000 วินาที จะให้ภาพที่แสดงการหยุดความเคลื่อนไหว ภาพที่ได้จะเหมือนโลกหยุดนิ่ง แต่ข้อดีคือสามารถรายละเอียดของสารสนเทศต่าง ๆ บนเรือนร่างของผู้ถูกถ่ายภาพได้ชัดเจน

การประยุกต์หลักแนวคิด EDFAT ในการสร้างสรรค์ภาพถ่ายท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ ผู้บันทึกภาพจะต้องตระหนักถึงการนำภาพไปใช้ในสื่อต่างแพลตฟอร์มที่มีการออกแบบพื้นที่การนำเสนอแตกต่างกัน แนวทางดังกล่าวจึงมีความทันสมัยกับรูปลักษณะการนำเสนอภาพที่มีความแตกต่างกันของเทคโนโลยีต่างแพลตฟอร์ม

## 5) จริยศาสตร์

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ได้ให้ความหมายของคำว่า “จริยธรรม” ว่า หมายถึง “ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม กฎศีลธรรม” และคำว่า “จรรยาบรรณ” หมายถึง “ประมวลความประพฤติที่ผู้ประกอบอาชีพการงานแต่ละอย่างกำหนดขึ้น เพื่อรักษาและส่งเสริมเกียรติคุณชื่อเสียงและฐานะของสมาชิก อาจเขียนเป็นลายลักษณ์อักษรหรือไม่ก็ได้”

จากนิยามดังกล่าว อาจกล่าวได้ว่าทั้งจริยธรรมและจรรยาบรรณสามารถใช้เป็นกลไกที่สำคัญในการควบคุมตนเองในการปฏิบัติงานของนักถ่ายภาพได้ ในทางวิชาชีพการสื่อสารยังใช้เป็นหลักในการประเมินคุณค่าของการปฏิบัติงานของนักสื่อสารมวลชนว่าอะไรคือสิ่งที่ดีหรือสิ่งที่ไม่ดี ทั้งยังเป็นตัวกำหนดหน้าที่ พันธกิจ ความรับผิดชอบที่พึงประสงค์ทางวิชาชีพอีกด้วย นอกจากนี้จรรยาบรรณยังถือเป็นตัวบ่งชี้ระดับความเป็น “วิชาชีพ” เพราะเป็นสิ่งที่สมาชิกสมาคมวิชาชีพได้ร่วมตราขึ้นไว้เป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติงานของนักวิชาชีพให้ถือปฏิบัติตาม

ประเด็นจริยธรรมการสื่อสาร ก่อตัวขึ้นเมื่อจิตสำนึก (Consciousness) ของเราเริ่มตั้งคำถาม” โลกแห่งการตระหนักรู้ประกอบกับการสร้างสรรค์ขึ้นของประสบการณ์ของเรา นำเราสู่การตั้งคำถาม เมื่อมีการตั้งคำถาม สิ่งนั้นจึงมีอยู่ และคำถามที่ตั้งขึ้นนี้ไม่ใช่ความคิดเห็นส่วนตัว



เพราะมิติทางจริยธรรมเป็นสิ่งที่ถูกอบรมบ่มเพาะ (Socialization) ผ่านกระบวนการทางสังคม ตั้งแต่เรายังเด็กผ่านกลไกสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษาและศาสนา ทำให้เรามีค่านิยมและหลักคิดบางอย่างนำไปสู่ทัศนคติ ความรู้ ความคิดและสะท้อนออกมาเป็นคำถาม ดังนั้นจึงพิจารณาได้ว่าสำนักทางจริยธรรมอุบัติขึ้นทันทีที่จิตได้มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งเร้าที่นำไปสู่คำถามว่า เป็นการเหมาะสมดีงามหรือไม่ที่สื่อจะนำเสนอเนื้อหาเช่นนั้นสู่สาธารณชน

Arthur Rothstein (1979) เสนอว่า มาตรฐานทางจริยธรรมทั่วไปสำหรับการรายงานข่าวสารคือ “Good Taste” หรือรสนิยมที่ดีซึ่งมีความแตกต่างกันไปตามแต่ละวัฒนธรรม (Culture Oriented) และขึ้นอยู่กับยุคสมัย อย่างไรก็ตามมีประเด็นโต้แย้งระหว่างการนำเสนอภาพที่มีรสนิยมดี (Good taste) กับภาพที่เป็นการรายงานความถูกต้องเป็นจริง (Sense of realism) นั่นคือ ภาพเหตุการณ์ในสภาพการณ์ที่เป็นจริงอาจไม่ใช่ภาพที่สะท้อนถึงรสนิยมที่ดี ซึ่งเป็นประเด็นที่ต้องพิจารณาในการตัดสินใจนำเสนอภาพในแนวนี้ วิศวะ วิศวะเวทย์ (2537) ได้กล่าวถึงหลักแนวคิดทางจริยธรรมที่ถือเป็นหลักแม่บทที่สำคัญ 3 แนวทางดังนี้

**ก. หลักประโยชน์สุขนิยม (Utilitarianism)** นักคิดคนสำคัญคือ จอห์น สจ๊วต มิลล์ (John Stuart Mill) มีหลักการสำคัญเรียกว่า “หลักมสุข” ซึ่งสอนว่าสิ่งที่ควรทำคือ สิ่งที่ทำให้เกิดประโยชน์สุขมากที่สุดแก่คนจำนวนมากที่สุด (The Greatest Happiness Principle)

**ข. หลักจริยธรรมเชิงหน้าที่ (Duty Ethics)** เสนอโดยอิมมานูเอล คานต์ (Immanuel Kant) มีหลักการสำคัญที่เรียกว่า “จริยธรรมเชิงหน้าที่” ซึ่งเป็นแนวคิดที่ไม่ได้ใช้หลักแห่งผลจากการกระทำมาประเมินคุณค่าการกระทำของมนุษย์ Kant เห็นว่า ศีลธรรมจะต้องเป็นเรื่องแน่นอนตายตัวปราศจากข้อแม้ ถ้าสิ่ง ๆ หนึ่งดี ความดีย่อมเป็นลักษณะที่ติดตัวสิ่งนั้นเสมอ ทั้งนี้หลักการของ Kant ที่เกี่ยวข้องกับการนำเสนอเนื้อหาของสื่อมวลชนประกอบด้วยหลัก 2 ประการคือ 1) มนุษย์ต้องทำตามหน้าที่ ทั้งนี้พิจารณาจากเจตนาแห่งการกระทำ การมีเจตนาดีคือ การหลุดพ้นจากรู้สึกไม่ว่าจะบวกหรือลบ แต่จะเป็นการกระทำที่ตั้งอยู่บนหลักการแห่งเหตุผล โดยที่ไม่คำนึงถึงผลใด ๆ ที่จะเกิดขึ้น 2) จงอย่าใช้เพื่อนมนุษย์เป็นเครื่องมือเพื่อการใด Kant ได้กล่าวถึงหลักการในการปฏิบัติต่อเพื่อนมนุษย์ว่า “มนุษย์หรือพูดกว้าง ๆ สัตว์ที่มีเหตุผลอื่นใด ย่อมดำรงอยู่ในฐานะที่เป็นจุดหมายในตัวเอง มิใช่เป็นแต่เพียงเครื่องมือที่ถูกนำไปใช้เพื่อสนองความประสงค์ใด ๆ”

**ค. หลักจริยธรรมสายกลาง (Golden means)** เสนอโดยอริสโตเติล ซึ่งเสนอว่า บุคคลพึงหลีกเลี่ยงความประพฤติที่ สุดโต่ง หลักจริยธรรมดังกล่าวไม่ได้พิจารณาคุณค่าของการกระทำจากเหตุหรือผลจากการกระทำ หากแต่เห็นว่า คุณค่าของความดีงามอยู่ระหว่างความคิดที่ สุดโต่งทั้งสองด้าน โดยที่ไม่มียุติธรรมตายตัว คุณธรรมควรเกิดจากรู้สึกที่เหมาะสมกับกาลเทศะ และบุคคล

จะเห็นได้ว่าหลักการทางจริยธรรมดังกล่าวมีจุดยืนในการพิจารณาความดีที่เราควรปฏิบัติต่อเพื่อนมนุษย์แตกต่างกัน ในมิติของการสื่อสารมวลชน กลไกที่สำคัญประการหนึ่งที่จะช่วยให้นักการสื่อสารสามารถใช้ดุลยพินิจในการนำเสนอภาพได้เป็นอย่างดีคือ ข้อพิจารณาด้านจริยธรรมของวิชาชีพสื่อมวลชน เช่น ข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพสื่อมวลชน พ.ศ. 2564 โดยสภาการสื่อมวลชนแห่งชาติ (2564) เป็นต้น

## 6) การสื่อสารการท่องเที่ยว

องค์การการท่องเที่ยวโลกแห่งสหประชาชาติ (UNWTO) (2563) ได้คาดการณ์ว่า การท่องเที่ยวในระดับสากล เป็นทั้งโอกาสและความท้าทายในเวลาเดียวกัน โอกาสที่ว่านี้หมายถึงการลงทุนและสร้างโอกาสงานที่มีคุณภาพในภาคการท่องเที่ยว ในส่วนของความท้าทายคือการสนับสนุนกิจการการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความเติบโตอย่างยั่งยืนและบรรลุความสามารถในการแข่งขัน อย่างไรก็ตาม องค์การการท่องเที่ยวโลกแห่งสหประชาชาติ ได้ตระหนักว่าการพัฒนาเศรษฐกิจด้านการท่องเที่ยว จำเป็นที่จะต้องตั้งบนรากฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมีความสอดคล้องกับทรัพยากรในท้องถิ่น

ในมิติของการถ่ายภาพท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ เป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวขององค์การการท่องเที่ยวโลกแห่งสหประชาชาติ โดยเป็นการให้ความสำคัญกับชุมชนในฐานะที่เป็นแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยว ดังนั้นการสื่อสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการเชื่อมโยงเป้าหมายในการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนทั้งในกลุ่มของผู้ประกอบการการท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยวโดยตรง

แนวคิดเรื่องการสื่อสารการท่องเที่ยว เป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับคำว่า การเดินทาง (Travelling) และการท่องเที่ยว (Tourism) กาญจนา แก้วเทพ (2557) ได้กล่าวถึงความหมายของคำว่า “การเดินทาง” ว่ามาจากภาษาฝรั่งเศส “Travail” ซึ่งแปลว่าการทำงานและมีนัยยะของความหมายของความทรมาณ และความทุกข์ยาก ต่อมาคำดังกล่าวได้มีความหมายขยายไปถึงการเคลื่อนย้าย ซึ่งเป็นคำที่มีความหมายเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสถานที่จากที่หนึ่งไปยังที่หนึ่ง ซึ่งในอดีตเป็นสิ่งที่ไม่น่ารื่นรมย์ มีอันตราย ทำให้ผู้เดินทางอ่อนล้าเหน็ดเหนื่อย ในขณะที่ “การท่องเที่ยว” มาจากภาษาฝรั่งเศส “Tour” ซึ่งมีความหมายเกี่ยวกับการเดินทางเพื่อทำการค้าเกี่ยวกับการท่องเที่ยวไปตามเมืองต่าง ๆ

การท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณเป็นกิจกรรมที่มีคุณลักษณะของการท่องเที่ยวแบบสมัยใหม่ ดังที่ กาญจนา แก้วเทพ (2557) ได้เสนอลักษณะสำคัญไว้เช่น 1) เป็นการท่องเที่ยวในสถานที่ที่แตกต่างเพื่อต้องการสัมผัสกับชีวิตที่แตกต่างไปจากเวลาปกติ มีระยะเวลาพักเป็นช่วงสั้น ๆ 2) เป็นรูปแบบหนึ่งของการเข้าสู่สังคมที่พัฒนาควบคู่กับการเติบโตของการท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ รวมทั้งการมีปฏิสัมพันธ์ กับคนแปลกหน้าที่เป็นเพื่อนร่วมเดินทางด้วย 3) ในโลกยุคข่าวสารข้อมูล นักท่องเที่ยวมักจะเคยได้พบเห็นสถานที่ที่จะไปท่องเที่ยวนั้นมาบ้างแล้วผ่านผลงานสื่อ เช่น สถานที่ท่องเที่ยวในงานภาพยนตร์ โทรทัศน์ ซึ่งเกิดจากการประกอบสร้างความหมายผ่านสื่อ ทำให้นักท่องเที่ยวการเกิดการคิดฝันและจินตนาการถึงสถานที่นั้น ๆ ซึ่งแตกต่างจากคนปกติที่อาศัยอยู่ในสถานที่แห่งนั้น 4) กิจกรรมการท่องเที่ยวได้รับการพัฒนาผ่านแนวคิดเรื่อง “วิธีการจ้องมองดูแบบนักท่องเที่ยว” (Touristgaze) ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เริ่มต้นจากระดับการมองดูและให้ความหมายต่อสิ่งต่าง ๆ ในสถานที่ท่องเที่ยวนั้น ซึ่งมักมีความหมายที่แตกต่างจากมุมมองของคนในท้องถิ่น

จากคุณลักษณะการท่องเที่ยวแบบสมัยใหม่นี้ ผู้เขียนเห็นว่าภาพถ่ายท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณในยุคปัจจุบันมีความสอดคล้องกับพฤติกรรมการเผยแพร่เนื้อหาสาระในสื่อสังคมออนไลน์ ทำให้นักท่องเที่ยวเป็นผู้สามารถสร้างเนื้อหาและถ่ายทอดเนื้อหาต่าง ๆ ไปสู่สังคมได้ ซึ่งเป็นปัจจัย

เสริมให้ทุกคนสามารถพัฒนาตนเองเป็นนักสร้างสรรค์สื่อเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยว ในขณะที่บริบทของการถ่ายภาพเพื่อการสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ หัวใจของการสื่อสารคือภาพถ่าย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด “Content is king” เพราะภาพคือศูนย์กลางของการประกอบสร้างความหมายที่มีทั้งสารสนเทศและวิธีนำเสนอเนื้อหาภาพถ่ายอาจเต็มไปด้วยอารมณ์ความรู้สึกหรือการนำเสนอเชิงละคร (Dramatization)

แนวคิดการสื่อสารการท่องเที่ยวเป็นการกระตุ้นเตือนผู้สร้างสรรค์ภาพถ่ายในแง่ของการนำไปใช้ประโยชน์ในเชิงสังคม นอกเหนือจากประโยชน์ในการสร้างดุลยภาพทางกาย ใจ และจิตวิญญาณ การแบ่งปันประสบการณ์การท่องเที่ยวถือเป็นองค์ประกอบสำคัญเพื่อให้การสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณมีความสมบูรณ์

กลุ่มแนวคิดทั้ง 6 ประการดังกล่าวมีความเชื่อมโยงถึงกันอย่างมีสัมพันธ์ภาพกลมกลืน จะขาดมิติใดมิติหนึ่งมิได้ ผู้บันทึกภาพเพื่อบรรลุดุลยภาพทางกาย ใจ และจิตวิญญาณ จะต้องมึวิธีคิดให้เห็นเป็นภาพก่อนจะทำการบันทึกภาพ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการจับจังหวะความเคลื่อนไหวเพื่อประกอบสร้างความหมายสู่ความเป็นจริงทางสังคม

### กระบวนการสร้างสรรค์

การสร้างสรรคงานภาพถ่ายท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณเพื่อดุลยภาพทางกาย ใจ และจิตวิญญาณ ดังที่ปรากฏในบทความนี้ เป็นการคัดเลือกภาพถ่ายที่มีพลังอธิบายแนวคิดทางการถ่ายภาพท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ โดยระบุสถานที่ถ่ายภาพทั้งหมด 6 แห่ง ได้แก่ 1) ประเพณีแห่เรือการะเวก ทะเลสาบอินเล ประเทศเมียนมาร์ 2) ประติมากรรมพระขันธกุมาร ถ้ำบาตู กัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย 3) ปราสาทศิวลึงค์เมืองเกาะแกร์ ประเทศกัมพูชา 4) ประติมากรรมพระวิษณุ นครวัด เมืองเสียมเรียบ ประเทศกัมพูชา 5) วัด Pura Tirta Empul (Tampaksiring) บาหลิ ประเทศอินโดนีเซีย 6) วัดใหญ่ชัยมงคล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้วยความแตกต่างของสถานที่ กิจกรรมการท่องเที่ยว ประเพณี พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับจิตวิญญาณ ผู้เขียนจึงขอประมวลกระบวนการสร้างสรรค์ที่เป็นแก่นร่วมกันของสถานที่ท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณดังต่อไปนี้

#### 1) การวางแผนการบันทึกภาพแบบ “ถูกที่ ถูกเวลา”

การท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณมักมีความผูกติดกับมิติในเชิงพื้นที่และเวลา (Space and Time) โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัฒนธรรมของประเทศในอาเซียนมักมีฤดูกาลเป็นตัวกำหนดแบบแผนของประเพณี พิธีกรรม เช่นภาพ “Karavek Festival” (2014) ประเพณีแห่เรือการะเวก ทะเลสาบอินเล ประเทศเมียนมาร์ จัดขึ้นในช่วงเทศกาลออกพรรษา มีขบวนแห่เรือที่ยิ่งใหญ่ตั้งแต่เช้าตรู่ การวางแผนการเดินทางด้วยเรือหางยาวตั้งแต่ย่ำรุ่งเป็นวิธีการวางแผนที่เหมาะสม ทั้งนี้อาจมีการสำรวจเส้นทางของขบวนแห่เรือเพื่อการรอจังหวะในตำแหน่งพื้นที่ที่เหมาะสม โดยต้องคำนึงถึงทิศทางแสงและองค์ประกอบของฉากหลังร่วมด้วย หลักการวางแผนจึงต้องพิจารณาให้ “ถูกที่ ถูกเวลา” เพื่อให้คุณค่าของแสงสีอารมณ์ของเรื่องราว หรือพิธีกรรมบางอย่างอาจมีความสัมพันธ์กับช่วงจังหวะเวลา

ทางไสยศาสตร์ที่มีรากฐานแนวคิดจากการเชื่อมต่อกับระบบนิเวศและการดำรงอยู่ร่วมกันกับจักรวาลอย่างยั่งยืน

## 2) การศึกษาขอบเขตที่ล่วงละเมิดมิได้ (Sacred zones)

ทุกกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประเพณี พิธีกรรมมักมีมายาคติที่น่าสยดสยองบางประการ มีข้อควรปฏิบัติและข้อห้ามปฏิบัติ ซึ่งผู้บันทึกภาพจะต้องศึกษาให้ถ่องแท้ก่อนที่จะเข้าสู่สนามการบันทึกภาพ เช่น ในพุทธศาสนสถานอาจไม่อนุญาตให้ยืนถ่ายภาพกับพระประธานในวิหาร พื้นที่บางตำแหน่งอาจเป็นพื้นที่ต้องห้ามของคนนอกศาสนาเช่น พื้นที่พิธีกรรมของศาสนาฮินดู พื้นที่บางแห่งเป็นพื้นที่ต้องห้ามสำหรับสุภาพสตรี บางแห่งอาจมีข้อกำหนดเกี่ยวกับวิธีการแต่งกายดังเช่นภาพ “Sacred Splash” (2015) ผู้ที่ร่วมกิจกรรมอาบน้ำศักดิ์สิทธิ์ต้องนุ่งผ้าโสร่งเท่านั้น รายละเอียดเหล่านี้หากมีการฝ่าฝืน อาจจะทำให้ถูกเชิญออกจากพื้นที่กิจกรรมทางจิตวิญญาณ

## 3) การเตรียมเรื่องราว อุปกรณ์ประกอบ และเครื่องแต่งกาย (Setting, prop, dress code)

การเตรียมเรื่องราว เรื่องเล่า เกี่ยวข้องกับการเตรียมอุปกรณ์ประกอบเช่น ดอกไม้ รูปเทียน เครื่องบูชา เพื่อให้การเล่าเรื่องมีความสมบูรณ์ รวมถึงการเตรียมเครื่องแต่งกายที่เหมาะสมกับธรรมเนียมวิถี (Dress code) ดังกรณีภาพ “Sacred Splash” (2015) ณ วัด Pura Tirta Empul (Tampaksiring) บาหลิ อินโดนีเซีย องค์ประกอบเหล่านี้เมื่อประมวลออกมาเป็นภาษาภาพจะทำให้การสื่อความหมายในเชิงอารมณ์และจิตวิญญาณมีพลังทางการสื่อสารได้เป็นอย่างดี หากผู้บันทึกภาพหวังเพียงภาพจากผู้คนตามสภาพในพิธีกรรมเท่านั้น อาจมีข้อจำกัดเกี่ยวกับจริยธรรม การละเมิดสิทธิส่วนบุคคล หรืออาจไม่ได้รับความร่วมมือจากผู้คนในพื้นที่

## 4) การสร้างจินตทัศน์ (Visualization)

การสร้างจินตทัศน์เป็นขั้นตอนสำคัญก่อนการลงมือบันทึกภาพในสถานที่จริง เราอาจทำการศึกษาสภาพภูมิทัศน์ ของสถานที่เชิงพิธีกรรม อาจกำหนดแนวคิดเพื่อถ่ายทอดผ่านเนื้อหาไว้ล่วงหน้าเพื่อการจับภาพอย่างมีความหมาย (Capture the moment of meaning) เช่นภาพ “The Myth” (2018) เมืองเกาะแกร์ ประเทศกัมพูชา เป็นจินตทัศน์เกี่ยวกับความน่าฟังของบรรยากาศในปราสาทสิวลิงค์ จินตทัศน์เกี่ยวกับการถ่ายทอดบรรยากาศควรมีสัมพันธภาพกลมกลืนกับอดีตในฐานะพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นศูนย์กลางของอาณาจักรโบราณที่ตั้งท่ามกลางป่าเขา จังหวะของแสงจากด้านบนมีพลังในการสื่อสารเชื่อมโยงกายใจ และจิตวิญญาณกับเทพเจ้า ภาพ “Lord Vishnu” (2015) จินตทัศน์ถึงมนต์ขลังแห่งเมตตากรุณา ความศรัทธาของคน และการสื่ออารมณ์ผ่านแสงที่ลอดผ่านลงมาจากเบื้องบนกระทบผืนผ้าสีทองอร่าม มโนภาพเช่นนี้จำเป็นต้องมีการศึกษาจังหวะทิศทางแสงเพื่อการถ่ายภาพหรือแม้กระทั่งภาพ “Sign of Time” (2019) พระพุทธรูปเรียงรายรอบเจดีย์ วัดใหญ่ชัยมงคล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีร่องรอยตำหนิบนพระพักตร์ที่ถูกเน้นความหมายผ่านเทคนิคการถ่ายภาพระยะใกล้ร่วมกับเทคนิคชัดตื้นผ่านเลนส์ทางยาวโฟกัสสูง แม้ไม่มีบุคคลประกอบการสื่อความหมาย แต่ยังมีจินตทัศน์ที่ชัดเจนเพื่อการถ่ายทอดเรื่องราวของกาลเวลาได้อย่างสมบูรณ์

## 5) เทคนิคมนุษย์สัมพันธ์ (Human Relations)

การถ่ายภาพท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณในบางสถานการณ์อาจพบว่า ผู้คนในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์มีอัตลักษณ์เฉพาะตัวทางด้านวัฒนธรรมเฉพาะท้องถิ่น ใบหน้าของผู้คนในแต่ละที่ล้วนมีความแตกต่างกัน วิธีการแต่งกายอาจมีเอกลักษณ์ที่นักท่องเที่ยวอาจไม่สามารถเตรียมการได้อย่างเนบเนียน เมื่อเราเข้าสู่ภาคสนาม น่าจะเป็นการดีในการใช้มนุษย์สัมพันธ์เพื่อสร้างความคุ้นเคย การขออนุญาตถ่ายภาพอาจช่วยให้การจับจังหวะของเหตุการณ์เป็นไปได้ดี ความเป็นธรรมชาติ ในบรรยากาศของความน่าไว้วางใจ ดังกรณีภาพ “In God We Trust” (2019) การบันทึกภาพสุภาพสตรีให้อาหารนก (การให้อาหารนกเป็นข้อห้ามในบางสถานที่) ได้รับอนุญาตจากบุคคลในภาพ ทั้งยังแสดงท่าทางประกอบให้ได้บันทึกภาพโดยมีฉากหลังเป็นประติมากรรมพระขันธกุมาร (Murugan) หน้าถ้ำบาตูกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย การมีมนุษย์สัมพันธ์ การให้ความเคารพผู้คน การไม่รบกวนผู้คนเกินสมควร ถือเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการสร้างสรรค์ภาพที่เกี่ยวข้องกับผู้คน แต่ไม่ใช่เป็นหลักประกันว่าจะได้ภาพที่ดีเสมอไปอันเนื่องจากบางคนจะแสดงท่าทางที่ไม่เป็นธรรมชาติ อาจเกร็ง เคอะเขิน เป็นต้น

## 6) การปรับแต่งภาพ (Editing) พร้อมกับทบทวนมิติทางจริยธรรม สุนทรียศาสตร์

ขั้นตอนหลังการบันทึกภาพ เป็นขั้นตอนของการประกอบสร้างความหมายที่มีความสำคัญ ภาพถ่ายการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ จัดเป็นภาพในแนวสารคดีที่เน้นความเป็นจริงของเหตุการณ์ เนื่องจากความเชื่อ ความศรัทธา พิธีกรรมมีความเชื่อมโยงกับเรื่องศักดิ์สิทธิ์ ดังนั้นคุณค่าของความเป็นจริง ความมีมนต์ขลัง การสะท้อนดูยภาพแห่งชีวิต ใจ และจิตวิญญาณ ต้องคำนึงถึงรสนิยมที่ดี (Good taste) การปรับแต่งภาพควรคำนึงถึงความถูกต้องของเรื่องราว โดยอาจมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขข้อบกพร่องในภาพ การเพิ่มหรือลดความเปรียบต่าง (Contrast) การเน้นคุณค่าแสงเงา การเน้นภาพเพื่อสื่อความหมายและเนื้อหาเชิงอารมณ์ ในขณะที่เดียวกันจำเป็นต้องทบทวนมิติทางด้านความดีและความงามที่จำต้องมีคู่กัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งจริยธรรมของผู้บันทึกภาพที่ไม่ล่วงละเมิดสิทธิส่วนบุคคล การให้เกียรติเพื่อนมนุษย์ เป็นต้น หากมิตินี้ถูกละเลยไป ดูยภาพทางด้านกาย ใจ และจิตวิญญาณ ย่อมไม่สามารถเกิดขึ้นได้ทั้งต่อผู้บันทึกภาพ บุคคลในภาพ จนถึงผู้รับสารที่ได้เห็นภาพดังกล่าว

## 7) การแบ่งปันสู่สื่อสังคม (Sharing on social Media)

หลังจากการปรับแต่งภาพเป็นที่เรียบร้อย ขั้นตอนที่เป็นที่นิยมในยุคปัจจุบันคือการแบ่งปันสู่สื่อสังคมออนไลน์ ขั้นตอนนี้ควรเลือกแพลตฟอร์มที่สอดคล้องกับแนวเนื้อหาของภาพ การใช้คำบรรยายภาพที่เหมาะสมเพื่อนำสู่การยกระดับคุณค่าทางจิตวิญญาณ เป็นการเผยแพร่ความสงบสุขแก่เพื่อนมนุษย์ เนื้อหาของภาพถ่ายการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณมักมีธรรมชาติของความสงบสุขเป็นเบื้องต้น สะท้อนความงดงามของศิลปวัฒนธรรม ศิลปะที่เนื่องด้วยศรัทธา ตั้งอยู่พ้นจากความขัดแย้งทางอุดมการณ์การเมือง ข้อวิจารณ์ตีความต่าง ๆ ที่ปรากฏในสื่อสังคมเป็นกลไกหนึ่งในการสื่อข้อมูลย้อนกลับถึงคุณค่าของผลงาน แม้อาจมีจำนวนผู้คนไม่มากนักกดติดตามหรือวิจารณ์งาน แต่ควรตระหนักว่าบุคคลเหล่านั้นคือ กัลยาณมิตรทางจิตวิญญาณที่เห็นคุณค่าของดูยภาพแห่งชีวิต

## ผลงานสร้างสรรค์

การพรรณนาวิเคราะห์คุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ของผลงานสร้างสรรค์ตามกระบวนการสร้างสรรค์ข้างต้น ผู้เขียนได้ยกตัวอย่างภาพถ่ายที่จัดแสดงภาพถ่ายนานาชาติ ณ หอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานครจำนวน 6 ภาพ ดังต่อไปนี้

**ภาพที่ 1 “Karavek Festival” (2014) ประเพณีแห่เรือการเวก ทะเลสาบอินเล เมียนมาร์**



ภาพที่ 1 ขบวนเรือการเวกอัญเชิญพระบัวเข็ม (พระอุปคุต) จากวัดพระเจดีย์พองดอว์อู (Phaungdaw Oo Paya) ไปตามทะเลสาบอินเล เมืองนองชเว (Nyaungshwe) สหภาพเมียนมาร์ ในเทศกาลออกพรรษา ทั้งนักท่องเที่ยวและพุทธศาสนิกชนรอต้อนรับขบวนเรือตลอดเส้นทาง การเลือกตำแหน่งถ่ายภาพที่ตามทิศทางแสงอาทิตย์ยามเช้าจะทำให้ได้ภาพ

เรือสีการเวกที่มีสีส้มส้มเหลืองยิ่ง ตำแหน่งฉากหลังทะเลสาบที่โอบล้อมด้วยภูเขาทำให้ภาพมีมิติเสริมเรือการเวกให้โดดเด่น ท่ามกลางวิถีหนึ่งเดียวกับธรรมชาติ

**ภาพที่ 2 “Sign of Time” (2019) วัดใหญ่ชัยมงคล พระนครศรีอยุธยา**



ภาพที่ 2 พระพุทธรูปทั้งสี่ด้านรอบเจดีย์วัดใหญ่ชัยมงคล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นวัดที่สร้างขึ้นในปีพ.ศ.1900 และมีการสร้างพระเจดีย์ใหญ่คู่กับพระวิหาร ต่อมาในปีพ.ศ.2135 สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงเสริมพระเจดีย์ให้ใหญ่และสูงขึ้น พระพุทธรูปรอบพระเจดีย์เป็นรูปแบบที่มีความซ้ำของรูปทรงบนพระพักตร์ของพระพุทธรูป

องค์หนึ่งมีร่องรอยตำหนิแตกต่างจากพระพุทธรูปองค์อื่น ๆ จัดเป็นดรรชนี (Index) ที่สื่อถึงร่องรอยของกาลเวลา ณ ดินแดนอารยธรรมที่ได้รับการยกย่องเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม การถ่ายภาพจึงเน้นความชัดเจนเพื่อต่อยอดอารมณ์ร่วมกับความหมายของเรื่องราว

ภาพที่ 3 “In God We Trust” (2019) ถ้ำบาตู กัวลาลัมเปอร์ มาเลเซีย



ภาพที่ 3 ประติมากรรมพระขันธกุมาร ณ หน้าถ้ำบาตู กัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย เป็นประติมากรรมในศาสนาฮินดูที่ใหญ่ที่สุดในโลก เป็นสัญลักษณ์และอนุนามนัยที่สื่อถึงเมืองกัวลาลัมเปอร์ ภาพหญิงสาวที่ให้อาหารนกพิราบมีการแต่งกายที่เป็นสัญลักษณ์สื่อถึงความ เป็นชาวมุสลิม ขณะที่บุคคลแวดล้อมมีรูปลักษณ์ที่น่าจะเป็นคนเชื้อสายอินเดีย ความแตกต่างของผู้คน ณ สถานที่ทางศาสนาที่เป็นคนกลุ่มน้อยใน มาเลเซีย ไม่ได้เป็นอุปสรรคในการดำรงอยู่ร่วมกัน การถ่ายภาพโดยการใช้เลนส์มุมกว้างเพื่อ สะท้อนความขัดลึกของเรื่องราวในทิวภูมิทัศน์ร่วมกับ ล้องมุมต่ำ สื่ออารมณ์ถึงความยิ่งใหญ่และความ เป็นผู้กล้าซึ่งเป็นคุณลักษณะของพระขันธกุมาร

ภาพที่ 4 “Sacred Splash” ( 2015) วัด Pura Tirta Empul (Tampaksiring) บาห์ลี อินโดนีเซีย



ภาพที่ 4 สายน้ำศักดิ์สิทธิ์แห่งวัด Pura Tirta Empul หมู่บ้าน Tampak Siring ใกล้ชุมชนอุบุด (Ubud) เกาะบาห์ลี เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวที่มาเยือนเกาะบาห์ลี สายน้ำที่ปล่อยออกมาจากประติมากรรมส่งน้ำแต่ละชั้นงานจะมีอันตักในการอธิษฐานขอพรแตกต่างกัน ผู้คนในท้องถิ่นต้อนรับนักท่องเที่ยวทุกศาสนา จังหวะภาพชีวิตกับสายน้ำและพิธีกรรมเป็นหัวใจของดุลยภาพระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติที่ชาวฮินดูเชื่อว่ามีเทพเจ้าสถิตในทุกอณู การใช้ความเร็วชัตเตอร์ที่สูงสามารถจับจังหวะสายน้ำและให้ภาพหยุดความเคลื่อนไหวที่สายตาตามปกติไม่สามารถจับเรื่องราวและอารมณ์ภาพเช่นนี้ได้

ภาพที่ 5 “Lord Vishnu” (2015) นครวัด เสียมเรียบ กัมพูชา



ภาพที่ 5 ประติมากรรมพระวิษณุหรือพระนารายณ์ บริเวณซุ้มประตูด้านขวาของทางเข้าหลักสู่องค์ปราสาทนครวัด เมืองเสียมเรียบ กัมพูชา เป็นพื้นที่ที่นักท่องเที่ยวและผู้คนที่ท้องถิ่นแวะเวียนมาสักการะขอพรตามความเชื่อ ทิศทางแสงจากเบื้องบนทำให้ภาพมีมนต์ขลัง เป็นสภาพแสงในยามบ่ายซึ่งพระวิษณุหันพระพักตร์สู่ทิศตะวันตกที่เป็นแหล่งทิศทางแสง การถ่ายภาพผ่านกรอบผนังองค์ปราสาทช่วยบังคับสายตาสู่พระผู้พิทักษ์ได้อย่างสวยงาม

ภาพที่ 6 “The Myth” (2018) เมืองเกาะแกร์ ประเทศกัมพูชา



ภาพที่ 6 ปราสาทศิวิลิ่งค์ (Prasat Lingam) จังหวัดพระวิหาร กัมพูชา เป็นที่ประดิษฐานศิวิลิ่งค์ สัญลักษณ์แทนพระศิวะเจ้า มหาเทพในศาสนาพราหมณ์ฮินดู เป็นศูนย์กลางของเมืองเกาะแกร์ (Koh Ker) ที่สร้างขึ้นเป็นเมืองหลวงเก่าของอาณาจักรขอมในช่วงปีพ.ศ.921-944 ในยุคก่อนนครวัด กรอบไม้ที่ใช้บูรณะปราสาทเป็นดรรชนีสื่อถึงกาลเวลา และบังคับสายตาสู่ประธานภาพ ทิศทางแสงจากเบื้องบนสื่อถึงที่มาแห่งพลังชีวิตและจิตวิญญาณที่มนุษย์ควรรยำเกรงและให้ความเคารพต่อธรรมชาติที่มีเทพสถิตในทุกพื้นที่



### คุณค่าเชิงสุนทรียะ

ข้อพิจารณาคุณค่าเชิงสุนทรียะของภาพถ่ายท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ มีหลักสำคัญในการประเมินคุณค่าในมิติต่าง ๆ โดยพิจารณาจากทัศนธาตุ ในแง่ “ความสัมพันธ์” ระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ รวม 3 ประเด็นดังนี้

1) **คุณค่าด้านความงาม** เป็นการวิเคราะห์ในเรื่องการจัดองค์ประกอบภาพ คุณค่าด้านแสงเงา และความหมายแฝงเชิงเทคนิคทางการถ่ายภาพเช่น ภาพที่ 1 “Karavek Festival” (2014) การใช้แสงในสภาพธรรมชาติที่สอดคล้องกับอารมณ์ของเรื่องราว ทิศทางของเส้นนำสายตาจากภาพหัวเรือของผู้ที่มาชมขบวนแห่มงูสู่เนื้อหาของประธานภาพ การใช้ทัศนียมิติลึกเพื่อสื่อบรรยากาศองค์รวมของเรื่องราว ภาพที่ 2 “Sign of Time” (2019) ใช้เทคนิคภาพชัดตื้นเพื่อเน้นเรื่องราวผ่านสัญลักษณ์ของกาลเวลาร่วมกับการวางตำแหน่งจุดเน้นของเรื่องราวตามหลักการจัดองค์ประกอบภาพแบบกฎสามส่วน ภาพที่ 3 “In God We Trust” (2019) การใช้ตำแหน่งมุมต่ำเพื่อสื่อถึงความยิ่งใหญ่ของเทพเจ้า การมีพื้นที่ว่างเพื่อสื่อความสัมพันธ์ระหว่างคนกับนกเพื่อให้เห็นจินตนาการร่วมกับเหตุการณ์ ภาพที่ 4 “Sacred Splash” (2015) การใช้เทคนิคภาพหยุดความเคลื่อนไหว (Stop action) ที่คนเราไม่สามารถเห็นได้ในสภาพปกติ ดังปรากฏเป็นภาพวงแหวนของสายน้ำเหนือศีรษะร่วมกับการเกิดเกลียวน้ำโอบห่อรอบตัว ซึ่งไม่สามารถเห็นได้ด้วยตาปกติต่อภาพเหตุการณ์ที่มีความเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่อง การใช้เทคนิคหยุดความเคลื่อนไหวจึงเป็นไปเพื่อสื่อจังหวะเหตุการณ์ในช่วงจังหวะเวลาที่มีความสัมพันธ์กับมิติทางความเชื่อ ภาพที่ 5 “Lord Vishnu” (2015) ใช้แสงจากเบื้องบนส่องลงมาด้านหลังในพื้นศักดิ์สิทธิ์ ร่วมกับการใช้มุมมองในระดับที่สูงกว่าผู้คนเพื่อสื่อความหมายว่ามนุษย์อยู่ภายใต้สายตาของพระเจ้า ภาพที่ 6 “The Myth” (2018) โดดเด่นในการใช้กรอบภาพเพื่อบังคับสายตาสู่หัวใจของภาพร่วมกับแสงธรรมชาติที่ส่องลงมาจากเบื้องบน เป็นการเพิ่มมนต์ขลังให้กับเรื่องราวที่มีตำนานยิ่งใหญ่ เป็นต้น

2) **คุณค่าด้านสาระ** เป็นการพิจารณาเนื้อหาทางด้านข้อมูลข่าวสาร ความถูกต้องของเรื่องราว การสื่อความหมายทั้งในเชิงรูปธรรมและนามธรรม จะเห็นได้ว่าสาระของรูปทั้งหมดสื่อแสดงข้อเท็จจริงของปรากฏการณ์ที่สื่อความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมในศาสนสถานได้อย่างมีสัมพันธ์ภาพกลมกลืน มีวิถีที่สอดคล้องกับฤดูกาลดังเช่นในช่วงเวลาที่มีปริมาณน้ำมากหลังผ่านพ้นฤดูฝนดังภาพที่ 1 อันทำให้คุณค่าด้านสาระเป็นคุณค่าที่เกิดจากความบรรสานสอดคล้องกับดุลยภาพทางกาย ใจ และจิตวิญญาณ ซึ่งเป็นสาระของการถ่ายภาพท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ ท้ายที่สุดสาระหลักคือ มนุษย์พึงปฏิบัติในสิ่งที่สอดคล้องกับวิถีแห่งธรรมชาติ เพื่อวิถีที่ยั่งยืนตามแนวทางจริยศาสตร์สภาวะแวดล้อม คุณค่าด้านสาระดังกล่าวอาจทำให้เกิดแรงกระตุ้นในการแสวงหาสารสนเทศที่เกี่ยวข้องในมิติทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี ที่ทำให้สารของภาพถ่ายเกิดส่วนขยายเพิ่มเติมขึ้นเป็นองค์ความรู้สั่งสมต่อไป

3) **คุณค่าด้านอารมณ์** การเสริมสร้างประสบการณ์ทางสุนทรียะคือ การก่อให้เกิด “อารมณ์ร่วม” จะสัมผัสได้ว่าอารมณ์ที่กระทบต่อจิตใจของผู้ดูภาพคือ อารมณ์สงบสุข (सानติ) โดยทั่วไป

ภาพที่สื่อคุณค่าด้านอารมณ์ได้เป็นอย่างดีคือ ภาพที่มีเรื่องราวของมนุษย์ร่วมเป็นองค์ประกอบสำคัญของการสื่อความหมายเช่น ภาพที่ 3 “In God We Trust” (2019) เป็นอารมณ์ที่สะท้อนผ่านความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับนก (ที่มีช่องว่างของพื้นที่สื่อแสดงขอบเขตความพอดีที่ไม่ควรล่วงละเมิดอันเป็นเหตุผลด้านโรคมัยที่อาจได้รับการแพร่เชื้อมาจากนกพิราบ) ในขณะที่ภาพที่ 6 “The Myth” (2018) สื่ออารมณ์ทั้งสงบสุขและระคนสงสัยต่อที่มาของประติมากรรมศิลปะที่ปรากฏอยู่ตรงหน้าในฐานะที่เป็นศูนย์กลางของอาณาจักรโบราณ

คุณค่าด้านอารมณ์ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญที่มีความเหมาะสมกับการแบ่งปันภาพทางสื่อสังคมออนไลน์บนแพลตฟอร์มต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับพฤติกรรมที่เปิดรับสื่อที่เนื้อหาจะต้องเร้าสายตาและอารมณ์ได้อย่างรวดเร็ว ทั้งนี้โดยมีประสบการณ์ของผู้ดูภาพเป็นปัจจัยสำคัญในการรับรู้ประสบการณ์ทางสุนทรียภาพ และอาจเป็นอุบัติการณ์ใหม่ที่เกิดขึ้นในช่วงจังหวะที่รับชมภาพในบรรยากาศที่เหมาะสมตามธรรมชาติของแต่ละแพลตฟอร์ม

### องค์ความรู้ที่ได้รับ

1) การสัมผัสปรากฏการณ์ที่สายตาปกติไม่อาจเห็นได้ (Invisible sight) เส้นผ่าประการหนึ่งของการถ่ายภาพท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณคือ การถ่ายทอสิ่งที่ไม่อาจเห็นได้ด้วยสายตามปกติ ประเด็นนี้เน้นการถ่ายทอเรื่องราวผ่านกลไกเทคโนโลยีทางภาพที่ก้าวพ้นข้อจำกัดทางประสาทสัมผัสจักษุวิทยา การเห็นภาพที่ไม่ต่อเนื่องเป็นภาพต่อเนื่องเป็นประเด็นนำฉงนของการรับรู้ด้านจักษุวิทยา (The Mind’s Eyes) ภาพที่ 4 “Sacred Splash” (2015) คือตัวอย่างที่ดีของการจับจังหวะความเคลื่อนไหวของสายน้ำที่สายตาไม่อาจคาดการณ์ปรากฏการณ์วงแหวนของสายน้ำได้ ในมิติทางจิตวิญญาณย่อมสื่อจินตสารถะได้ถึงเชื่อมโยงกับเทพเจ้าที่สถิตในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ การบันทึกภาพแนวนี้จึงไม่ต่างจากการทดลองทางการบันทึกภาพด้วยความเร็วชัตเตอร์ที่แตกต่างกันจนนำมาสู่ภาพที่ใช้ประกอบสร้างความหมายเพื่อการสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ หากเราไม่ทดลองทำเราก็ไม่อาจสัมผัสภาพที่เหนือความคาดหมาย ดังนั้นผู้บันทึกภาพจึงต้องเพียรพยายามในการทดลองทางด้านเทคนิคเพื่อให้ได้ผลงานสร้างสรรค์เพื่อสื่อเรื่องราวตามวัตถุประสงค์ทางการสื่อสาร

2) การสร้างความสัมพันธ์แบบสมชีวิตรหว่างเนื้อหาสารสนเทศและอารมณ์ (The symbiotic relationship between informational and emotional content) การสร้างสรรค์งานภาพถ่ายท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ นอกจากจะจัดแสดงในงานนิทรรศการภาพถ่ายแล้ว ยังมีจุดหมายปลายทางประการหนึ่งคือการแบ่งปันในสื่อสังคมออนไลน์ ในปัจจุบันการเล่าเรื่องผ่านสื่อดิจิทัล (Digital storytelling) มีคุณลักษณะที่สำคัญประการหนึ่งของเนื้อหาที่มีพลังทางการสื่อสารคือการนำเสนอสารสนเทศควบคู่กับเนื้อหาเชิงอารมณ์ แนวทางนี้คือ การเน้นอารมณ์ภาพ (Mood) โดยมีอารมณ์สงบสุขหรือคานติ เป็นอารมณ์หลักของเรื่องราว เพราะอารมณ์ดังกล่าวคือพื้นฐานของดุลยภาพทางกาย ใจ และจิตวิญญาณของมนุษย์ ความสัมพันธ์แบบสมชีวิตรหว่างเนื้อหาสารสนเทศและอารมณ์ จะทำให้ทั้งเรื่องราวและอารมณ์ส่งพลังต่อกันในเชิงเสริมเกื้อกูลกันได้อย่างดี

3) **ทิศทางแสงจากเบื้องบนสื่อที่มาของพลังอันศักดิ์สิทธิ์ (Sacred lighting)** การถ่ายภาพท่องเที่ยวมักใช้แสงจากธรรมชาติเป็นแสงหลัก นั่นคือแสงแห่งสุริยเทพ ซึ่งมีทิศทางแสงไม่หยุดอยู่กับที่ หากแต่การค้นคว้าข้อมูลก่อนการบันทึกภาพหรือการสังเกตทิศทางแสงล่วงหน้าย่อมเป็นปัจจัยเอื้อให้ได้ภาพที่ดี ทิศทางแสงเฉียงจากด้านบนจะส่องกระทบภาพให้เรื่องราวมีมิติที่โดดเด่น และมักใช้สื่อพลังจากพระผู้เป็นเจ้า อย่างไรก็ตามทิศทางแสงดังกล่าวไม่ใช่สิ่งที่ควบคุมได้ง่ายนัก เว้นแต่จะตกแต่งภาพในขั้นตอนหลังการบันทึกภาพ ทิศทางแสงดังกล่าวนี้ผู้เขียนเห็นว่าเป็นพรแสวงมากกว่าพรจากสวรรค์ เพราะในหลายกรณีพบว่า แสงแต่ละฤดูกาลเป็นสิ่งที่ไม่อยู่ในอำนาจที่เราจะควบคุมได้ อีกทั้งความแปรปรวนของสภาพอากาศย่อมส่งผลกระทบต่อคุณลักษณะของแสงอย่างเลี่ยงไม่ได้

4) **การอ่านภาพผ่านสัญลักษณ์ (Image reading through sign)** เทคโนโลยีทางภาพสามารถทำให้จินตนาการเป็นรูปธรรมได้โดยง่าย หากแต่เราจะอ่านภาพนั้นได้อย่างไร สัญลักษณ์ในภาพมีทั้งความหมายแฝงของภาษาภาพเชิงเทคนิคและความหมายแฝงจากสัญรูปและสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่เป็นองค์ประกอบของเรื่องราว ดังกรณีภาพ “Sign of Time” (2019) เป็นรูปธรรมที่เป็นตรรกะจนถึงความเก่าแก่ของโบราณวัตถุในพื้นที่มรดกโลก เป็นสัมพันธ์ (Intertextuality) กับประวัติศาสตร์ในยุคพระนครศรีอยุธยาเป็นราชธานี สัญลักษณ์ที่ผ่านรหัสของภาษาภาพในการจัดองค์ประกอบเพื่อเน้นเรื่องราวและการบังคับสายตา เป็นเทคนิคสำคัญที่จะขาดไม่ได้ในการถ่ายภาพท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ

5) **ความดีงามคู่ความงาม (Ethics & Aesthetics)** การบันทึกภาพมีแนวโน้มที่จะขาดองค์ประกอบด้านความงามไม่ได้ เป็นความงามดังที่ Jakobson (1987) เรียกว่า “poetic function” ซึ่งเป็นหน้าที่องค์ประกอบของสาร หรืออาจเรียกว่าคือสุนทรียภาพทางการสื่อสาร ความงามย่อมมีความดีเป็นของคู่กัน อันเนื่องมาจากภาพถ่ายย่อมแสดงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับเพื่อนมนุษย์ รวมทั้งมนุษย์กับระบบนิเวศที่เรียกว่า จริยศาสตร์สภาวะแวดล้อม

## สรุป

ในแง่ของปัจเจกชนการถ่ายภาพท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณไม่ใช่การพิจารณาที่ผลงานสุดท้ายของภาพถ่ายที่แบ่งปันออกสู่สังคม แต่คือการออกแบบกระบวนการถ่ายภาพ (Process design) บนพื้นฐานของการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างผู้บันทึกภาพกับปรากฏการณ์ในสถานที่ท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ ทั้งกระบวนการสร้างสรรค์ที่มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมอย่างประณีต การเลือกมุมมอง การจับจังหวะเหตุการณ์ การจัดองค์ประกอบภาพจนนำไปสู่ผลลัพธ์ภาพถ่าย นับเป็นกระบวนการที่นำไปสู่ดุลยภาพแห่งสุนทรียภาพที่เข้าถึงคุณค่าทางกายใจ และจิตวิญญาณ โดยมีสังคมแห่งสันติสุขเป็นเป้าหมายในเชิงองค์รวม

เทคนิควิธีการถ่ายภาพเป็นองค์ประกอบพื้นฐานของการประกอบสร้างความหมายทั้งในระดับสารสนเทศและเนื้อหาในเชิงอารมณ์มิติของแนวคิด 6 ด้านอันประกอบด้วยแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณแนวคิดเรื่องพื้นที่ในมิติทางศาสนากับระบบนิเวศและการสื่อสารปรัชญาสุนทรียศาสตร์การถ่ายภาพเชิงสารคดีท่องเที่ยว ปรัชญาจริยศาสตร์ และแนวคิดการสื่อสารการท่องเที่ยวเป็นรากฐานสำคัญสู่การประกอบเรื่องราวให้มีความหมาย

คุณค่าทางสุนทรียภาพอันเกิดจากเกณฑ์ประเมินคุณค่าของงานศิลปะภาพถ่ายยังคงเป็น  
หลักสำคัญในการพิจารณาความงาม ในขณะที่คุณค่าทางด้านสาระและคุณค่าด้านอารมณ์เป็น  
องค์ประกอบในเชิงองค์รวมเพื่อสุนทรียภาพทางการสื่อสาร ในขณะที่องค์ความรู้ที่ได้รับจากการ  
สร้างสรรค์ เป็นหลักที่ว่าด้วยการใช้เทคนิคความไวซ์เตอร์เพื่อถ่ายทอดการสัมผัสปรากฏการณ์ที่  
สายตาศักดิ์สิทธิ์ไม่อาจเห็นได้ การสร้างความสัมพันธ์แบบสมชีวะสัยะระหว่างเนื้อหาสาระสุนเทศและอารมณ์  
เพื่อสนองต่อการเล่าเรื่องผ่านสื่อดิจิทัล การพึ่งพาทิศทางแสงจากเบื้องบนสื่อที่มาของพลังอัน  
ศักดิ์สิทธิ์ซึ่งอาจควบคุมไม่ได้ตั้งหวังอันเนื่องจากสภาพอากาศที่ไม่แน่นอนในขณะถ่ายภาพ การอ่าน  
ภาพผ่านสัญญา ยังคงจำเป็นสำหรับงานในประเภทสารคดี และท้ายที่สุดความดีเยี่ยมคู่ความงามในยุค  
ที่เทคโนโลยีทางภาพสามารถสร้างได้ทั้งโลกแห่งความเป็นจริงโลกแห่งความเกินจริงและโลกความจริง  
เสมือน

#### บรรณานุกรม

- กาญจนา แก้วเทพ. (2557). *เรื่องสื่อสาร-การท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- เดวิด คินส์ลีย์. (2551). *นิเวศวิทยากับศาสนา*. แปลโดย ลภาพรรณ ศุภมันตรา. กรุงเทพฯ:  
แปลนพรีนซ์ตั้ง.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานพ.ศ.๒๕๕๕*. กรุงเทพฯ:  
ศิริวัฒนาอินเตอร์พรีนซ์จำกัด.
- วิทย์ วิศทเวทย์. (2537). *ปรัชญาทั่วไป*. กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2542). *ภูเขาศักดิ์สิทธิ์กับความเขินสากล*. เมืองโบราณ, 25(3), 9-22.
- สภาการสื่อมวลชนแห่งชาติ. (2564). “ข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพสื่อมวลชน”.  
[Online] 25 มิถุนายน 2564. Available from: [http://www.presscouncil.or.th/  
archives/6126](http://www.presscouncil.or.th/archives/6126)
- สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2564). การท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ (Spiritual  
tourism) : เทรนด์ท่องเที่ยวที่ไม่ตกยุค. *Tourism Economic Review*, 2(1), 55-68.
- องค์การการท่องเที่ยวโลกแห่งสหประชาชาติ. (2563). “*Tourism Human Capital Development*”.  
สืบค้นเมื่อ 20 ตุลาคม 2563. จาก:<https://www.unwto.org/>.
- Catherine, Johns. (1989). *Sex or symbol erotic images of Greece and Rome*. London:  
The British Museum Press.
- Hoy Frank P. (1986). *Photojournalism The visual approach*. New Jersey: Prentice-Hall.
- Jakobson, Roman. (1987). *Language in literature*. London: The Belknap Press of  
Harvard University Press.
- Rothstein Arthur . (1979). *Photojournalism*. New York: AMPHOTO.

Sammon, Rick . (2019). *Photo therapy motivation and wisdom discovering the power of pictures*. Las Vegas: Independently Published.

### งานสร้างสรรค์

Grit Thonglert. (2014). “Karavek Festival”. An International Photography Exhibition : Beautiful World. Bangkok Art and Culture Centre (BACC). 22-24 April.

Grit Thonglert. (2015). “Lord Vishnu”. An International Photography Exhibition : The Differences Ways of Life, Traditions, and Cultures. Bangkok Art and Culture Centre (BACC). 28-30 April.

Grit Thonglert. (2015). “Sacred Splash”. An International Photography Exhibition : The Differences Ways of Life, Traditions, and Cultures. Rangsit University Gallery. 23-24 April.

Grit Thonglert. (2018). “The Myth”. An International Photography Exhibition : Green Spirit. Bangkok Art and Culture Centre (BACC). 2-4May.

Nacharata Aimnaran. (2019). “Sign of Time”. An International Photography Exhibition : Change. Bangkok Art and Culture Centre (BACC). 7-9 May.

Nacharata Aimnaran. (2019). “In God We Trust” An International Photography Exhibition :White Society. Rangsit University Gallery. 22-24 April.

# การหยุดช่วงเวลาชี้ขาดกับการสื่อความหมายผ่านภาพถ่าย

## Decisive Moment and Signification through photography

เวทิต ทองจันทร์

คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม

### บทคัดย่อ

“ผู้รังสรรค์ภาพถ่าย” คือ ผู้สร้างสรรคความหมายประกอบเรื่องราวในภาพถ่ายของ “นักบันทึกภาพสำหรับการสื่อสาร” นั้น นอกจากจะต้องมีทักษะพื้นฐานในการกระบวนการผลิตภาพ คือ การควบคุมแสง การควบคุมอุปกรณ์กล้อง และการจัดวางองค์ประกอบทางศิลปะแล้ว ก็จำเป็นต้องฝึกทักษะ “การหยุดช่วงเวลาชี้ขาด” และ “ศิลปะของการกลมกลืนเข้าเป็นส่วนหนึ่งกับเหตุการณ์” เพื่อสร้างสรรคให้ได้สื่อภาพถ่ายที่สื่อความหมาย อันเป็นการใช้การสื่อสารเชิงจินตคติ อันประกอบไปด้วยขั้นตอนการสร้างสรรค 5 ขั้นตอน คือ 1. การกำหนดเป้าหมายในการถ่ายภาพ 2. การเข้าไปมีส่วนร่วมกับเหตุการณ์เพื่อบันทึกภาพ 3. การจินตนาการให้เห็นจังหวะสำคัญที่จะต้องบันทึกภาพ 4. การบันทึกภาพในช่วงเวลาชี้ขาด 5. การประเมินผลงาน

ผลงานภาพถ่ายของผู้วิจัย ที่ใช้อธิบายทั้งสองแนวคิด ซึ่งได้รับการคัดเลือกแสดงในนิทรรศการภาพถ่ายนานาชาติตั้งแต่ปี 2556-2564 จัดแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ 1. ชุดภาพถ่ายวิวทิวทัศน์และสถานที่ 2. ชุดภาพถ่ายสิ่งเคลื่อนไหวให้หยุดนิ่ง 3. ชุดภาพถ่ายบุคคล โดยมีข้อเสนอแนะสำคัญ คือ ผู้รังสรรค์ภาพถ่าย ต้องมีเจตย์เป็นตัวกำหนดเป้าหมายในการทำงานอย่างมีวัตถุประสงค์ ควรคำนึงถึงความต้องการ และบริบทต่าง ๆ ของผู้ชมเป้าหมาย จึงจะช่วยเสริมให้สร้าง ความหมายและความงามให้กับตัวงานได้ดีขึ้น

**คำสำคัญ:** ผู้รังสรรค์ภาพถ่าย, การหยุดช่วงเวลาชี้ขาด, ศิลปะของการกลมกลืนเข้าเป็นส่วนหนึ่งกับเหตุการณ์

## Abstract

“Photography Creator” is the person who creates the meaning of the story in the photographs as “Communication photographer” requires basic skills in imaging production - namely light control, camera equipment control and the artistic composition and need additional practical skills of “The Decisive Moment” and “The Art of Eclipse”. To create a meaningful photographic medium which is the use of imaginary communication. It consists of five creative steps: 1. Determining the goal of the photograph 2. Engaging in the event to capture the image 3. Imagining the moment that the photo needs to be captured 4. Capturing picture during the decisive moment 5. Performance evaluation.

Researcher’s photographic works used to describe both concepts. Which has been selected to be exhibited in the International Photography Exhibition from 2013-2021, divided into 3 categories: 1. Landscape photography series 2. Stop action photography series 3. Portrait series. An important suggestion is the photography creator must target to work with objectives, they should consider of the need and various contexts of the target audience. Therefore, it will help to enhance the meaning and beauty of the work.

**Keywords:** photography creator, decisive moment, The Art of Eclipse.

## แรงบันดาลใจในการรังสรรค์

ผู้เขียนเกิดคำถามในใจและจากผู้ชมภาพถึงความแตกต่างระหว่าง “ช่างภาพ” กับ “ผู้รังสรรค์ภาพถ่าย” ว่าทั้งสองสถานะนี้มีเส้นแบ่งที่เห็นเด่นชัดหรือไม่ จึงทำให้เกิดการค้นหาข้อแตกต่างที่มีเพียงส่วนเล็กลงเพียงเล็กน้อย และเมื่อได้ค้นลึกลงไปแล้วก็พบว่า “ผู้รังสรรค์ภาพถ่าย” อาจเป็นพัฒนาการของ “ช่างภาพ” ที่ฝึกฝนทักษะแล้วเติบโตขึ้นเป็น นักเล่าเรื่อง ที่สร้างสรรค์สื่อที่จะนำพาสารส่งไปให้ผู้ชมได้ชื่นชม และเกิดความหมายขึ้นในใจให้เข้าใจได้ตรงกัน

ภาพถ่าย มาจากคำภาษาอังกฤษ คือ Photography ซึ่งมีรากศัพท์มาจาก คำว่า phos ซึ่งแปลว่า แสง กับคำว่า graphis ซึ่งแปลว่า การเขียน เมื่อรวมกันแล้ว จึงมีความหมายตรงตัวว่า การวาดภาพด้วยแสง หรือการสร้างภาพโดยใช้แสง ดังนั้นการผลิตภาพถ่ายจึงมีเทคนิควิธีการสำคัญ จึงเป็นพื้นฐานในการกระบวนการผลิตที่ช่างภาพ (photographer) คือการควบคุมแสง ผ่านการควบคุมอุปกรณ์กล้อง ควบคู่ไปกับการจัดวางองค์ประกอบต่าง ๆ ในภาพด้วยองค์ความรู้ทางศิลปะ ในการผลิตภาพถ่ายซึ่งเป็นหลักแนวคิดเบื้องต้นของผู้ประกอบอาชีพ “ช่างภาพ”

ในขณะเดียวกัน ภาพถ่ายเพื่อการสื่อสาร คือ ภาพถ่ายที่ต้องเล่าเรื่องราว มีวัตถุประสงค์ หรือโจทย์ในการใช้ภาพถ่ายเป็นสื่อในการเล่าเรื่องราวให้ผู้ชมภาพได้รับรู้เรื่องราว การสร้างสรรค์ภาพถ่าย

เพื่อการสื่อสารนี้ จึงต้องเพิ่มองค์ประกอบสำคัญที่นอกเหนือจากการทำงานของกล้องกับองค์ประกอบเชิงศิลปะ นั่นคือ การหยุดช่วงเวลาชี้ขาด (Decisive Moment) อันจะนำไปสู่การสร้างความหมายประกอบเรื่องราวในภาพถ่ายของ “นักบันทึกภาพสำหรับการสื่อสาร” ที่ทำงานในฐานะ Photography Creator หรือ “ผู้รังสรรค์ภาพถ่าย” ตามที่ อ็องรี การ์ตีเย-แบรซง ได้ให้ข้อแนะนำไว้ว่า “For me photography is to place head heart and eye along the same line of sight.” (Cartier-Bresson, 2016, p.89) อันหมายถึง การใช้สุนทรียะในการเล่าเรื่องร่วมกับเทคนิควิธีการถ่ายภาพ ให้ได้ภาพถ่ายที่สื่อความหมาย ซึ่งเป็นการใช้การสื่อสารเชิงจินตคติ (Imaginative Communication) คือ การสื่อสารเพื่อมุ่งเน้นทวนประโยชน์ คือ เป็นประโยชน์ที่เป็นความเพลิดเพลินใจ บันเทิงใจ หรือสุนทรียประโยชน์ (ถิรนนท์ อนุวัชศิริวงศ์, 2547) การนำสุนทรียะกับเทคนิควิธีการมารังสรรค์ภาพถ่าย จึงก่อให้เกิดประโยชน์ในด้านความเจริญใจ จินตนาการ ความประณีตงดงาม เล่าเรื่อง สื่ออารมณ์ สร้างความตื่นใจ ให้กับผู้ชม

### แนวคิดที่เกี่ยวข้อง

**การหยุดช่วงเวลาชี้ขาด (Decisive Moment)** ภาพถ่ายเป็นสื่อร้อนที่สร้างการรับรู้ ทำให้เกิดความน่าจดจำกับผู้ชมได้ทันที ผู้ชมจึงเป็นฝ่ายตั้งรับ (passive audience) เพราะเป็นสื่อที่มีอิทธิพลต่อผู้รับสารมาก ให้ข้อมูลมากเพียงพอและครบถ้วนกับผู้ชม เนื่องจากภาพถ่ายหยุดจังหวะเวลา หรือเดือนช่วงเวลาที่บันทึกเหตุการณ์ในช่วงเสี้ยวเวลาหนึ่ง โดยไม่ปล่อยให้เกิดการเลื่อนไหลของเหตุการณ์นั้น ๆ ต่อไป (they are a neat slice of time, not a flow.) (Susan Santag, 1977, p.17) ซึ่ง McLuhan ใช้คำอธิบายว่า ภาพถ่ายมีลักษณะแปลกพิเศษ นั่นคือ สามารถแยกช่วงหนึ่งของเวลาออกมาได้ (one of the peculiar characteristics of the photo that isolates single moments in time.) (Marshall McLuhan, 1964, p.169) กล้องถ่ายภาพจึงหยุดภาพ และเปิดเผยความลับของท่วงท่าการบิดของนก (capturing action) ทำให้เราเห็นภาพที่ไม่สามารถมองได้ด้วยตาของเรา จึงคงทำให้เกิดแรงบันดาลใจ เกิดจินตนาการไปกับท่วงท่าการบิดที่กล้องได้ถ่ายทอดออกมา

อ็องรี การ์ตีเย-แบรซง ได้อธิบายว่า สำหรับใครก็ตามที่กำลังจ้องมองดูวัตถุที่กำลังเคลื่อนที่ วิธีการถ่ายภาพหยุดช่วงเวลาชี้ขาดนี้แสดงถึงความเป็นที่หยุดยั้งของช่วงเวลาที่แม่นยำของสิ่งต่าง ๆ ที่จัดเรียงตัวเองในลำดับที่มีทั้งความสวยงามและมีความหมาย เป็นการถ่ายภาพแบบ Kairos (ช่วงเวลาที่เหมาะสม) (Cartier-Bresson, 2016, p.96) ซึ่งมีความสมดุลอย่างเป็นทางการ และในขณะเดียวกันก็มีการเปิดเผยสาระสำคัญของสิ่งต่าง ๆ มันสอดคล้องกับการรับรู้พร้อมกันในเสี้ยววินาทีถึงความสำคัญของเหตุการณ์เช่นเดียวกับการจัดรูปแบบที่แม่นยำ ซึ่งทำให้เหตุการณ์นั้นเป็นการแสดงออกที่เหมาะสม และเกิดจังหวะที่งดงาม



**ศิลปะของการกลมกลืนเข้าเป็นส่วนหนึ่งกับเหตุการณ์ (The Art of Eclipse)** นอกจากนั้นแล้ว ภาพถ่ายทำหน้าที่เป็นกระจกเงาที่ผลิตภาพสะท้อนให้เห็นโลก ภาพถ่ายจึงเปิดเผยให้เห็นมุมมองในทุกซอกทุกมุม ดังที่แมคลูแชน ได้เปรียบภาพถ่ายเหมือนกับช่องโศกเงาที่ไร้กำแพง - *The Brothel Without Walls* (Marshall McLuhan, 1964: p.169) ซึ่งเผยเรื่องราวที่คนนอกจ้องมองเพราะไม่เคยเห็น โดยสิ่งที่เกิดการจ้องมองนั้น จะมีบางสิ่งเป็นเป้าหมายในการถ่ายภาพ เมื่อผู้รังสรรค์ภาพแสดงตนในการละเมิดโดยการจ้องมอง ในขณะที่ผู้ถูกถ่ายภาพทำกิจกรรมและรู้สึกว่าจะถูกจ้องมองอยู่ การถ่ายภาพจึงเปลี่ยนผู้คนและกิจกรรม ให้กลายเป็นวัตถุที่ถูกตามให้จ้องมอง (Susan Santag, 1977, p.14) ในขณะเดียวกัน จอห์น เบอเกอร์ ได้ให้แนวคิดสำคัญไว้ว่า ผู้ชมที่มองภาพ ก็ไม่ได้มองเพียงแค่วัตถุ แต่เขาจะจ้องมองและค้นหาสิ่งที่ซ่อนอยู่ภายในนั้นให้สัมพันธ์กันกับตัวของเขาเอง (John Berger, 1973, p.9.) เพราะความหมายไม่ได้อยู่ภายในวัตถุ แต่เป็นสิ่งที่สัมพันธ์กับตัวผู้ชม โดยผู้ชมจะใช้มุมมองจากบริบทของตนในการมอง และ การรับชมหรือการจ้องมองนั้น กลับไม่เคยหยุดนิ่ง (Because viewing is never static)

อีอริ การ์ตีเย-แบรซง ได้อธิบายว่า การสร้างความสัมพันธ์กับตัวแบบ มีพื้นฐานอยู่บนความคล่องตัว และดุลยพินิจที่ต้องใช้ประสบการณ์ในการสื่อสารกับตัวแบบให้เหมาะสม เพราะต่างฝ่ายต่างเป็นคนแปลกหน้าที่เพิ่งจะารู้จักกันเท่านั้น จึงเป็นเรื่องของการสร้างความสมดุลให้กับสถานการณ์ที่มีการเคลื่อนไหว ตัวแบบของเขาไม่ค่อยนิ่ง มีการเคลื่อนไหว มีการพัฒนา มีการเปลี่ยนแปลง ในขณะที่ผู้รังสรรค์ภาพจะต้อง “เดิน” วนรอบตัวพวกเขา (Cartier-Bresson, 2016, p.93) จนกระทั่งเขาพบองค์ประกอบที่เป็นทางการที่มีความหมายเหมาะสมมากที่สุด ผู้รังสรรค์จึงจะต้องสร้างความประทับใจให้กับตัวแบบเพื่อที่จะสร้างความไวใจให้เกิดขึ้นในสถานการณ์นั้นให้ได้

### กระบวนการรังสรรค์ภาพถ่าย

ภาพถ่ายที่จัดแสดงในนิทรรศการภาพถ่ายนานาชาติ ที่จัดโดยเครือข่ายนิเทศศาสตร์ ตั้งแต่ปี 2556 - 2564 เป็นผลงานภาพถ่ายเพื่อสังคมของคณาจารย์นิเทศศาสตร์ ที่สะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตและความเป็นไปของสังคมตลอดเวลาเกือบสิบปี โดยผ่านกระบวนการคัดเลือกภาพถ่ายโดยผู้เชี่ยวชาญทางการถ่ายภาพ นักวิชาการ นักวิชาชีพ และศิลปินแห่งชาติ สาขาทัศนศิลป์ (ภาพถ่าย) ในทุก ๆ ครั้ง ผู้เขียนได้มีโอกาสส่งผลงานเข้าร่วมในทุกครั้ง จึงได้รวบรวมภาพถ่ายที่ใช้แนวคิด **การหยุดช่วงเวลาชี้ขาด (Decisive Moment)** และ **ศิลปะของการกลมกลืนเข้าเป็นส่วนหนึ่งกับเหตุการณ์ (The Art of Eclipse)** โดยมีหลักสำคัญในการรังสรรค์งาน ดังต่อไปนี้

1. **การกำหนดเป้าหมายในการถ่ายภาพ** คือ การศึกษาข้อมูลเบื้องต้น ที่มาหรือเบื้องหลังของวัตถุที่จะทำการบันทึกภาพ ค้นคว้าข้อมูลความเป็นไปได้ของเวลาและสถานที่ที่จะเกิดเหตุการณ์

2. **การเข้าไปมีส่วนร่วมกับเหตุการณ์เพื่อบันทึกภาพ** คือ การศึกษาสภาวะแวดล้อมที่เป็นองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับวัตถุที่จะถ่ายภาพ การทำตัวให้กลมกลืนไปกับสภาพแวดล้อมนั้น ๆ เพื่อลดความกังวลใจของตัวแบบ หรือผู้คนที่เกี่ยวข้อง



ภาพประกอบที่ 1 ภาพผู้เขียนทำความคุ้นเคยกับเด็ก ๆ ในตลาดน้ำลาดชะโด ก่อนที่จะรังสรรค์ภาพผลงาน Dance on the Water



ภาพประกอบที่ 2 ภาพผลงาน Dance on the Water จัดแสดงที่นิทรรศการภาพถ่ายนานาชาติ “พลวัตของภาพนิ่งเพื่อคุณภาพชีวิต” เมื่อวันที่ 26-28 พฤษภาคม 2563 ณ หอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร



ภาพประกอบที่ 3 ภาพผู้เขียนทำความคุ้นเคยกับเด็ก ๆ ในกรุงกาฐมาณฑุ ก่อนที่จะรังสรรค์ภาพผลงาน Kumari Twins และ Sweet ตามลำดับ



ภาพประกอบที่ 4 ภาพผลงาน “Sweet” จัดแสดงที่นิทรรศการภาพถ่ายนานาชาติ หัวข้อ งดงามตามวิถีโลก เมื่อวันที่ 22 – 24 เมษายน 2557 ณ หอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร

ภาพประกอบที่ 5 ภาพผลงาน “Kumari Twins” จัดแสดงที่นิทรรศการภาพถ่ายนานาชาติ หัวข้อ งดงามตามวิถีโลก เมื่อวันที่ 22 – 24 เมษายน 2557 ณ หอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร



3. การจินตนาการให้เห็นจังหวะสำคัญที่จะต้องบันทึกภาพ คือ การคาดการณ์ล่วงหน้า โดยอาศัยประสบการณ์ของผู้รังสรรค์ภาพถ่าย เพื่อวางตำแหน่งของผู้รังสรรค์ภาพถ่ายในฐานะ “ผู้จ้องมอง” ให้ถูกที่และถูกเวลาตามที่ได้วางแผนและศึกษาข้อมูลมา

4. การบันทึกภาพในช่วงเวลาชี้ขาด คือ การใช้การควบคุมอุปกรณ์ ให้บันทึกภาพได้ครบถ้วนตามจินตนาการและเรื่องราวที่ต้องการสื่อความหมาย โดยผู้รังสรรค์ภาพถ่าย จะต้องผ่านการฝึกทักษะให้เกิดความคล่องแคล่วในการควบคุมอุปกรณ์ที่ใช้บันทึกภาพมาได้เป็นอย่างดี

5. การประเมินผลงาน คือ การตรวจสอบผลงานโดยผู้ชม ซึ่งในโครงการนี้ได้ใช้กระบวนการคัดเลือกโดยผู้เชี่ยวชาญทางการถ่ายภาพ ทั้งนักวิชาการ นักวิชาชีพ และศิลปินแห่งชาติ สาขาทัศนศิลป์ (ภาพถ่าย) ในการจัดนิทรรศการทุก ๆ ครั้ง เพื่อคัดเลือกภาพที่ตอบโจทย์หัวข้อในแต่ละครั้ง และมีศักยภาพเพียงพอที่จะจัดแสดงต่อสาธารณชนในระดับนานาชาติ

### ผลงานภาพถ่ายจากการรังสรรค์

ผู้เขียน ได้คัดสรรภาพเพื่อใช้อธิบายการบูรณาการ *แนวคิดการหยุดช่วงเวลาชี้ขาด (Decisive Moment) และ ศิลปะของการกลมกลืนเข้าเป็นส่วนหนึ่งกับเหตุการณ์ (The Art of Eclipse)* โดยแบ่งหมวดหมู่ตามลักษณะของภาพถ่ายที่ได้รังสรรค์ ดังต่อไปนี้

1. ชุดภาพถ่ายวิวทิวทัศน์และสถานที่ (Landscape Photography) โดยทั่วไปแล้ว พื้นฐานสำคัญของการถ่ายภาพวิวทิวทัศน์ ช่วงภาพจะต้องยึดหลักการจัดวางองค์ประกอบภาพ การกำหนดช่วงชัดของภาพ การวัดแสงและระมัดระวังเรื่องทิศทางแสง ซึ่งผู้เขียนในฐานะที่เป็นผู้รังสรรค์ภาพ ก็ได้ใช้แนวคิดพื้นฐานเหล่านั้นในการควบคุมอุปกรณ์และเทคนิควิธีการในการบันทึกภาพเช่นกัน แต่นอกจากนั้นแล้ว ผู้เขียนได้เพิ่มเติม การหยุดช่วงเวลาชี้ขาด โดยเพิ่ม “วัตถุ” ที่เป็นจังหวะของเหตุการณ์ เช่น การพ่นน้ำของรูปปั้นเมอร์ไลออน การสาดแสงสปอตไลท์ขึ้นเหนือตาดฟ้าตึก หรือ จับจังหวะตำแหน่งของนกกลางอากาศ ที่อยู่ในจุดสำคัญ (hot spot) ขององค์ประกอบภาพ เป็นต้น



ภาพประกอบที่ 6 ภาพ “Asian Big Brother” จัดแสดงที่นิทรรศการภาพถ่าย “ความภูมิใจแห่งอาเซียน” (The Pride of ASEAN) เมื่อวันที่ 9-11 เมษายน 2556 ณ หอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร



ภาพประกอบที่ 7 ภาพ “Modern Asian” จัดแสดงที่นิทรรศการภาพถ่าย “ความภูมิใจแห่งอาเซียน” (The Pride of ASEAN) เมื่อวันที่ 9 - 11 เมษายน 2556 ณ หอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร



ภาพประกอบที่ 8 ภาพ “Over the top” จัดแสดงที่นิทรรศการภาพถ่ายนานาชาติ “ผลงานทำนองครรลองชีวิต” เมื่อวันที่ 19 - 21 เมษายน 2559 ณ หอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร



ภาพประกอบที่ 9 ภาพ “Fast Food with Slow Step” จัดแสดงที่นิทรรศการภาพถ่ายนานาชาติ “เพื่อสังคมที่ดี” เมื่อวันที่ 24 - 26 เมษายน 2562 ณ อาคารดิจิทัล มัลติมีเดีย คอมเพล็กซ์ มหาวิทยาลัยรังสิต

**2. ชุตภาพถ่ายสิ่งเคลื่อนไหวให้หยุดนิ่ง (Stop Action Photography)** เป็นการถ่ายภาพด้วยความเร็วชัตเตอร์ที่สูงกว่าความเร็วของวัตถุที่เคลื่อนที่ ด้วยเทคนิควิธีการที่แสดงลักษณะเฉพาะนี้ได้ด้วยกล้องถ่ายภาพ ทำให้ผู้รังสรรค์ภาพสามารถเือนเวลา สร้างสภาวะหยุดนิ่งได้ ผู้เขียนจึงฝึกฝนทักษะการควบคุมกล้องให้หยุดเวลาได้ทันช่วงที่นี้ให้คล่องแคล่ว แล้วจึงนำมาใช้ในการหยุดช่วงเวลาชี้ขาด หรืออาจเรียกว่า ช่วงเวลาฉับพลันที่ชี้ชะตา ก็จะทำให้เข้าใจถึงความหมายได้ลึกซึ้งขึ้น เพราะช่วงเวลาในการรังสรรค์ภาพเหล่านี้เกิดขึ้นเพียงเสี้ยววินาทีเท่านั้น ยกตัวอย่างเช่น การถ่ายภาพย้อนแสงแบบเงาทึบ (silhouette) ของคนขี่ม้าเลียบชายหาดในระหว่างพระอาทิตย์ตก (ภาพประกอบที่ 10) หากเวลาล่วงเลยไป ม้าในภาพจะไม่ยกขาพักดั่งที่เห็นในภาพ เช่นเดียวกันกับแสงสีทองจากพระอาทิตย์ (golden hour light) ก็เกิดขึ้นเพียงไม่กี่วินาทีก่อนที่พระอาทิตย์จะตกกลับไป หรือภาพของนกที่กำลังไชร้องงอยปากเพื่อช่วยทำความสะอาดกันและกัน (ภาพประกอบที่ 10) แต่ผู้ชมที่จ้องมองภาพอากัปกิริยาแทนการจับกันแฉกเช่นมนุษย์ (ตนเอง) จึงเข้าใจในความหมายตามชื่อภาพ Happy Couple ที่ผู้รังสรรค์ภาพพยายามจะสื่อสารให้เข้าใจด้วยความโรแมนติก



ภาพประกอบที่ 10 ภาพ “Peacefully” จัดแสดงที่  
นิทรรศการภาพถ่ายนานาชาติ “อยู่อย่างกลมกลืน  
กับธรรมชาติ” เมื่อวันที่ 27 - 29 เมษายน 2559  
ณ อาคารดิจิทัล มัลติมีเดีย คอมเพล็กซ์ มหาวิทยาลัย  
รังสิต



ภาพประกอบที่ 11 ภาพ “Happy Couple”  
จัดแสดงที่นิทรรศการภาพถ่ายนานาชาติ หัวข้อ  
งดงามตามวิถีโลก เมื่อวันที่ 22 - 24 เมษายน 2557  
ณ หอศิลปวัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร



ภาพประกอบที่ 12 ภาพ “Child Racing” จัดแสดง  
ที่นิทรรศการภาพถ่ายนานาชาติ “อุดมการณ์ความ  
เชื่อ ศรัทธาและวิถีชีวิต” เมื่อวันที่ 23 - 24 เมษายน  
2558 ณ อาคารดิจิทัล มัลติมีเดีย คอมเพล็กซ์  
มหาวิทยาลัยรังสิต



ภาพประกอบที่ 13 ภาพ “Best friend” จัดแสดงที่  
นิทรรศการภาพถ่ายนานาชาติ “จิตตระหนักรักษ์สิ่ง  
แวดล้อม” เมื่อวันที่ 15-17 พฤษภาคม 2561  
ณ หอศิลปวัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร

ภาพประกอบที่ 14 ภาพ “Young puppet dance” จัดแสดงที่  
นิทรรศการภาพถ่ายนานาชาติ “ผสานทำนองครรลองชีวิต” เมื่อวันที่  
19 - 21 เมษายน 2559 ณ หอศิลปวัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร



**3. ชุตภาพถ่ายบุคคล (Portrait Photography)** เป็นการถ่ายภาพที่เน้นการแสดงออกของสีหน้าและอารมณ์ของมนุษย์ ด้วยความงามของเรือนร่าง สรีระ ท่วงท่าอากัปกริยา และการแสดงอารมณ์ ซึ่งการนำเสนอภาพถ่ายสำหรับเครือข่ายนิเทศศาสตร์มีโจทย์สำคัญ คือ การแสดงภาพถ่ายที่สร้างแรงบันดาลใจที่ดีต่อสังคม ดังนั้นผู้เขียนในฐานะผู้รังสรรค์ภาพถ่าย จึงเลือกที่จะเน้นการนำเสนอภาพด้วยความสุข เพื่อถ่ายทอดความรู้สึกสุขใจ คาดหวังให้ผู้ชมที่จ้องมองภาพได้รำลึกถึงเวลาแห่งความสุขที่มนุษย์สามารถสร้างขึ้นได้ด้วยกัน เพื่อให้เกิดสังคมที่มีความสงบสุข

ด้วยวัตถุประสงค์หลักดังกล่าว ผู้เขียนจึงเน้นการจับจังหวะการ “ยิ้ม” ของตัวแบบที่เป็นบุคคลในภาพ การรังสรรค์ด้วยเป้าหมายนี้ จึงต้องอาศัยการทำความคุ้นเคยกับผู้คน เพื่อให้ทุกคนสามารถส่งรอยยิ้มที่เป็นธรรมชาติโดยไม่เก้อเขิน และไม่มีอากัปกริยาที่ไม่เหมาะกับการนำเสนอในภาพถ่าย เช่น การเปลอแคะ แกะ เกา หรือ การปิดตา หรือการกอดตาที่ดูไม่สวยงาม การหยุดช่วงเวลาชั่วชาน จึงต้องอาศัยการควบคุมอุปกรณ์ที่คล่องแคล่ว พร้อมไปกับ การจัดวางองค์ประกอบศิลปะ การวัดแสง การจัดมุมมองที่เหมาะสมในเสี้ยววินาทีของการแสดงออกของตัวแบบ



ภาพประกอบที่ 15 ภาพ “Country Wifi” จัดแสดงที่นิทรรศการภาพถ่ายนานาชาติ “อุดมการณ์ความเชื่อ ศรัทธาและวิถีชีวิต” เมื่อวันที่ 23 - 24 เมษายน 2558 ณ อาคารดิจิทัล มัลติมีเดีย คอมเพล็กซ์ มหาวิทยาลัยรังสิต



ภาพประกอบที่ 16 ภาพ “Back row ballers” จัดแสดงที่นิทรรศการภาพถ่ายนานาชาติ “สุขอย่างมีสีสัน” เมื่อวันที่ 20 - 22 เมษายน 2564 ณ หอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร

ภาพประกอบที่ 17 ภาพผลงาน “Beauty...Both Foreground and Background” จัดแสดงที่นิทรรศการภาพถ่าย “ความภูมิใจแห่งอาเซียน” (The Pride of ASEAN) เมื่อวันที่ 9 - 11 เมษายน 2556 ณ หอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร



ภาพประกอบที่ 18 ภาพผลงาน “Double naughty” จัดแสดงที่  
นิทรรศการภาพถ่ายนานาชาติ “ผสานทำนองครรลองชีวิต” เมื่อวันที่  
19 - 21 เมษายน 2559 ณ หอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร



ภาพประกอบที่ 19 ภาพผลงาน “Happy Performance” จัดแสดงที่  
นิทรรศการภาพถ่ายนานาชาติ “ผสานทำนองครรลองชีวิต” เมื่อวันที่  
19 - 21 เมษายน 2559 ณ หอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร



ภาพประกอบที่ 20 ภาพ “Tofu Maker” จัดแสดงที่  
นิทรรศการภาพถ่ายนานาชาติ “วิถีชีวิต ประเพณี  
วัฒนธรรม บนความแตกต่าง” เมื่อวันที่ 28 - 30  
เมษายน 2558 ณ หอศิลป์วัฒนธรรมแห่ง  
กรุงเทพมหานคร



ภาพประกอบที่ 21 ภาพ “Good Friend” จัดแสดง  
ที่นิทรรศการภาพถ่ายนานาชาติ “วิถีชีวิต ประเพณี  
วัฒนธรรม บนความแตกต่าง” เมื่อวันที่ 28 - 30  
เมษายน 2558 ณ หอศิลป์วัฒนธรรมแห่ง  
กรุงเทพมหานคร

### ข้อสรุปและข้อเสนอแนะ

ด้วย Photography Creator หรือ “ผู้รังสรรค์ภาพถ่าย” ต้องสร้างงานอย่างมีวัตถุประสงค์ มีโจทย์เป็นตัวกำหนดเป้าหมายในการทำงาน ดังนั้นการคำนึงถึงความต้องการชมเป้าหมาย รวมถึงที่มา ความสัมพันธ์ บริบท ความเชื่อ ทศนคติ ของผู้ชม จะทำให้กรอบจินตนาการในการรังสรรค์งานด้วยการหยุดเวลาชั่วขณะนี้ช่วยเสริมให้สร้างความหมายและความงามให้กับตัวงานได้แม่นยำชัดเจนขึ้น เพราะในโจทย์หรือบริบทที่แตกต่างออกไป ก็อาจทำให้ความหมายของภาพมีความผิดเพี้ยน และไม่ก่อให้เกิดความงามและความหมายต่อผู้ชมได้เลย

### บรรณานุกรม

ถิรนนท์ อนุวัชศิริวงศ์. (2547). *สุนทรียนิเทศศาสตร์ : การศึกษาสื่อสารการแสดงและสื่อจินตคดี*.

กรุงเทพฯ : ภาควิชาวาทยวิทยาและสื่อสารการแสดง คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุมิตรา ชันตยาหลงกต. (2534). *ทฤษฎีการถ่ายภาพ*. กรุงเทพฯ : สารมวลชน.

Berger, John (1973). *Ways of seeing*. London: British Broadcasting Corporation and Penguin Books.

Cartier-Bresson, Henri (2016). *New Horizons*. Translated from the French by David H. Wilson. London: Thames & Hudson.

Mcluhan, Marshall. (1964). *Understanding Media: The Extensions of Man*. New York. McGraw-Hill.

Susan Santag. (1977). *On Photography*. New York. Rosetta Books.



# พลวัตของภาพนิ่งเพื่อวิถีชีวิต วัฒนธรรม และความศรัทธา

## The dynamic of the Still Photograph for Ways of Life, Traditions, and Faith

วัฒนา เจริญชัยนพกุล

คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต

### บทคัดย่อ

การถ่ายภาพวิถีชีวิตของผู้คนในยุคสมัยนั้น ๆ เป็นการบันทึกภาพประวัติศาสตร์ ที่สามารถสะท้อนถึงวัฒนธรรม ความเชื่อ ความศรัทธาของผู้คน ภาพถ่ายที่ผู้สร้างสรรค์ได้บันทึกเหตุการณ์สำคัญของชาติ ประเพณี ความศรัทธาต่อศาสนา และวิถีการดำรงชีวิต ผู้สร้างสรรค์นำมาถอดบทเรียนประสบการณ์การถ่ายภาพแนววิถีชีวิต วัฒนธรรม ความเชื่อ ความศรัทธา โดยได้คัดเลือกผลงานภาพถ่ายจำนวน 10 ภาพที่สะท้อนวัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทยที่มีโอกาสได้ร่วมจัดแสดงในนิทรรศการภาพถ่ายนานาชาติ ณ หอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร ตลอดระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมา พบว่าการจับจ้องและสร้างสรรค์เรื่องราวในภาพถ่ายสำคัญกว่าอุปกรณ์ในการถ่ายภาพ แต่มุมมองและประสบการณ์เป็นเรื่องสำคัญ ช่วงภาพจะต้องมีลักษณะเป็นคนช่างสังเกต คิดสร้างสรรค์ และอนุรักษ์ไปพร้อม ๆ กัน ต้องใช้จินตนาการ การคาดเดาเหตุการณ์ล่วงหน้า และต้องมีความอดทนรอคอยในสิ่งที่ต้องการให้ได้ภาพเพราะช่วงภาพไม่สามารถควบคุมปัจจัยทั้งหมดให้เกิดขึ้นได้ เหมือนอย่างการถ่ายภาพในแนวลักษณะอื่น ต้องยึดถือความเป็นจริงจะเกิดขึ้นโดยไม่ไปเปลี่ยนแปลงเพื่อให้ได้ภาพที่ต้องการ ต้องเป็นภาพถ่ายที่บันทึกเหตุการณ์เรื่องราวที่เป็นจริง อันจะนำไปสู่การตระหนักถึงการอนุรักษ์รักษาวัฒนธรรมวิถีชีวิตที่ดีงามไว้

**คำสำคัญ:** วิถีชีวิต, วัฒนธรรม, ความศรัทธา

### Abstract

Photographing people's way of life in those days is a historical record that can reflect people's culture, beliefs, faith. Photos in which the creators captured national milestones. Traditions faith in religion, and lifestyle. Creators take a lesson in Life-Theme photography experiences. Culture, faith, by selecting ten photographs that reflect culture. Thai lifestyle with the opportunity to participate in an international

photography exhibition at Bangkok Art and Culture Centre. Throughout the past ten years, it has been found that capturing the rhythm and creating stories in photography is more important than photographic equipment, but perspective and experience are important. Photographers must be observant, creative, and conservative at the same time. Requires imagination, foresight and have to be patient wait for what you want to get the picture because the photographer has no control over all the factors. Like other genres of photography reality has to be held unchanged to achieve the desired image. It must be a photograph that captures the events of a true story, which will lead to awareness of the preservation of a culture of a good way of life.

**Key Words :** Ways of Life, Traditions, Faith

## บทนำ

บทความผลงานสร้างสรรค์ภาพถ่ายเรื่อง “พลวัตของภาพนิ่งเพื่อวิถีชีวิต วัฒนธรรม และความศรัทธา” มีวัตถุประสงค์เพื่อถอดบทเรียนประสบการณ์การถ่ายภาพแนววิถีชีวิต วัฒนธรรม ความเชื่อ ความศรัทธา ที่ผู้สร้างสรรค์ได้รวบรวมผลงานตลอดระยะเวลา 10 ปี ที่ได้ร่วมจัดแสดงกับทางเครือข่ายนิเทศศาสตร์ ในนิทรรศการภาพถ่ายนานาชาติ ณ หอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร เพื่อศึกษาถึงปัจจัยด้านอุปกรณ์ เทคนิคการถ่ายภาพ และวิธีการสร้างสรรค์ภาพถ่ายให้สามารถถ่ายทอดเรื่องราววิถีชีวิต วัฒนธรรม และความศรัทธาผ่านภาพถ่ายให้ได้ภาพที่เหมาะสม

## แรงบันดาลใจ

การถ่ายภาพเป็นศิลปะอย่างหนึ่งที่มนุษย์ใช้ภาพเป็นเครื่องแสดงออกหรือถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิด การแสดงออกของมนุษย์ในรูปแบบใดก็ตามย่อมเกิดจากสิ่งเร้าในธรรมชาติ เพราะมนุษย์มีอิสระที่จะเลือกตัดทอนถ่ายทอดและเลือกเลียนแบบตามที่ตนเห็นว่าสำคัญ และมีความหมายต่อตนเองและผู้อื่น เช่น ช่างภาพเมื่อถ่ายภาพบุคคล จะต้องจัดแสง แต่งฟิล์มหรือแต่งภาพให้งามกว่าตัวจริง ภาพถ่ายที่มีคุณภาพดี แปลกตา น่าสนใจนั้นต้องใช้เทคนิคในการถ่ายทำ แต่ถ้าต้องการให้ภาพนั้นมีคุณค่าทางใจแก่ผู้ที่ได้ประสบพบเห็นด้วยแล้วจำเป็นต้องใช้ศิลปะเข้าช่วย เพื่อให้เกิดความพอใจต่อคุณค่าที่เกิดจากภาพถ่ายนั้น เป็นต้น นอกจากนั้นแล้วภาพที่มีคุณค่าทางศิลปะยังใช้สื่อความหมายร่วมกันระหว่างมนุษย์ คล้ายกับเป็นภาษาสากลได้อีกด้วย ภาพถ่ายคือการบันทึกเหตุการณ์ในช่วงเสี้ยวหนึ่งของเวลาให้หยุดนิ่งไว้ตามที่ช่างภาพเห็นว่าน่าสนใจเป็นการหยุดการเคลื่อนไหวของสิ่งต่าง ๆ ไว้ในภาพ โดยส่วนใหญ่จะเป็นภาพที่ใกล้เคียงกับความเป็นจริงหรือใกล้เคียงกับสายตามนุษย์ เราจึงนิยมเรียกภาพถ่ายว่า “ภาพนิ่ง” แต่อย่างไรก็ดีภาพถ่ายยังสามารถถ่ายภาพให้ออกมามีลักษณะที่แปลกตาไปจากความเป็นจริงด้วยเทคนิคของกล้องในลักษณะต่าง ๆ ตั้งแต่การใช้เลนส์ประเภทต่าง ๆ การปรับแต่งภาพ การซ้อนภาพ หรือเทคนิคพิเศษของแต่ละช่างภาพที่จะสร้างสรรค์ภาพถ่ายให้ออกมามีความสวยงามและมีคุณค่า

ตลอดระยะเวลา 10 กว่าปีที่ผ่านมา ผู้สร้างสรรค์ได้ศึกษาและฝึกฝนทักษะการถ่ายภาพมาอย่างสม่ำเสมอ นำองค์ความรู้และประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ได้รับมา นำไปใช้ทั้งด้านการเรียนการสอนให้กับนักศึกษาในรายวิชาถ่ายภาพทางนิเทศศาสตร์ รายวิชาการถ่ายภาพเพื่อสื่อสร้างสรรค์ รวมถึงการนำไปปรับใช้ในการถ่ายภาพเพื่อส่งประกวดตามเวทีการประกวดแข่งขันถ่ายภาพต่าง ๆ เพื่อเป็นการประเมินทักษะฝีมือภาพถ่ายของตนเอง ประกอบกับเป็นช่วงเวลาที่ทางเครือข่ายนิเทศศาสตร์ ได้ริเริ่มจัดโครงการนิทรรศการภาพถ่ายนานาชาติเป็นครั้งแรกเมื่อวันที่ 9 - 11 เมษายน 2556 นิทรรศการภาพถ่าย “ความภูมิใจแห่งอาเซียน” (The Pride of ASEAN) ณ หอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร และผลงานภาพถ่ายของผู้สร้างสรรค์ได้รับคัดเลือกเข้าไปร่วมจัดแสดงด้วย นับเป็นความภาคภูมิใจและเป็นแรงบันดาลใจที่สำคัญในการส่งเสริมให้ผู้สร้างสรรค์มีเป้าหมายในการถ่ายภาพที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

ผลงานของผู้สร้างสรรค์ได้รับคัดเลือกเข้าร่วมจัดแสดงตลอด 10 ปีที่ผ่านมา ผลงานภาพถ่ายต่างมีแง่มุมทางด้านศิลปะและการสื่อความหมายที่แตกต่างกันออกไปตามแต่ในแต่ละปีที่ทางเครือข่ายนิเทศศาสตร์จะกำหนดหัวข้อขึ้นมาเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพสังคมในปีนั้น ๆ เมื่อผู้สร้างสรรค์กลับมาทบทวนภาพผลงานที่มีโอกาสได้เข้าร่วมจัดแสดงนิทรรศการที่ผ่านมาพบว่า มีภาพถ่ายกว่า 33 ภาพ มีภาพถ่ายที่ค่อนข้างหลากหลายทั้งคน สัตว์ แมลง วัตถุสิ่งก่อสร้าง ธรรมชาติ แต่เมื่อมาพิจารณาวิเคราะห์แล้วทำให้ผู้สร้างสรรค์มีความหลงใหล ชื่นชอบภาพถ่ายบรรยากาศการใช้ วิถีชีวิต วัฒนธรรม ความเป็นอยู่ของผู้คนต่าง ๆ ในแต่ละจังหวัดโอกาสที่ผู้สร้างสรรค์ได้ถ่ายภาพมา

### แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การถ่ายภาพวิถีชีวิต เป็นการถ่ายภาพแนวสะท้อนมุมมองความคิด เรื่องราวสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวเราเน้นเรื่องความเป็นจริงของสภาพที่เป็นไปในสังคม ไม่มีการจัดฉาก จะอยู่บนท้องถนน ในที่ใดก็ตาม มันก็คือภาพชีวิตจริง ไม่ได้จำกัดสถานที่ การถ่ายภาพแนวนี้ ต้องใช้สัญชาตญาณ และ ความรวดเร็วในการบันทึกเหตุการณ์ ตามสภาพที่เป็นจริงอยู่เบื้องหน้า ดังนั้น จังหวะ และ รายละเอียดภาพจึงเป็นส่วนที่สำคัญอย่างยิ่ง

### แนวคิดและเทคนิคการถ่ายภาพ Street & Life Photography

1. การถ่ายภาพแนวนี้ เป็นแนวภาพที่หาถ่ายง่าย แต่ถ่ายออกมาได้ดีนั้นยาก เพราะเรื่องการจัดจังหวะและสร้างสรรค์เรื่องราวผ่านมุมมองของคนถ่ายภาพมักมีข้อจำกัดเสมอ อาจเกิดจากช่วงเลนส์ พื้นที่จำกัด มุมมองและประสบการณ์เป็นเรื่องสำคัญในการถ่ายภาพแนวนี้มาก ๆ
2. Street & Life เป็นแนวภาพที่เหมาะสมกับการฝึกฝนเรื่องการสร้างมิติการมุมมองในการถ่ายภาพการถ่ายภาพแนวนี้มีเรื่องมุมมองให้ได้เรียนรู้มากมาย สถานที่หลากหลาย
3. ภาพ Street & Life ที่ดีไม่จำเป็นต้องเขียนอะไรก็สามารถสื่อความหมายได้ลึกซึ้งเพราะภาพเหล่านั้นนำเสนอด้วยตัวของภาพเองได้ การใช้ ฉากหน้า ฉากหลัง จุดเด่นหลัก จุดเด่นรอง

การสร้างเรื่องราวเป็นสิ่งสำคัญสำหรับภาพแนวนี้เสมอเพราะต้องสื่อเรื่องราวให้คนดูรับรู้ ภาพจึงจะมีคุณค่าและน่าสนใจ (สุทธิพจน์ เดชฉกรรจ์, 2564)

วัฒนธรรมเป็นคำที่ได้มาจากการรวมคำ 2 คำเข้าด้วยกัน คือคำว่า “วัฒนธรรม” หมายถึง ความเจริญงอกงาม รุ่งเรือง และคำว่า “ธรรม” หมายถึงการกระทำ หรือข้อปฏิบัติ วัฒนธรรมตามความหมายของคำในภาษาไทยจึงหมายถึง ข้อปฏิบัติเพื่อให้เกิดความเจริญงอกงาม

พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2553 ได้ให้ความหมายของ “วัฒนธรรม” ไว้ว่า วิธีการดำเนินชีวิต ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม จารีตประเพณี พิธีกรรม และภูมิปัญญา ซึ่งกลุ่มชนและสังคมได้ร่วมสร้างสรรค์ สังคม ปลูกฝัง สืบทอด เรียนรู้ ปรับปรุง และเปลี่ยนแปลง เพื่อให้เกิดความเจริญงอกงาม ทั้งด้านจิตใจและวัตถุอย่างสันติสุขและยั่งยืน

**วัฒนธรรม** จึงหมายถึงทุกสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม และยังหมายรวมถึงแบบแผนพฤติกรรมทั้งหมดของสังคมที่สืบทอด มานับตั้งแต่อดีต ผ่านการเรียนรู้ คิดค้น ตัดแปลง เพื่อสนองความต้องการและพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ โดยมีวิวัฒนาการสืบทอดต่อกันมาอย่างมีแบบแผน เพื่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองและมั่นคงในสังคม

**วิถีชีวิต** หมายถึง แนวทางการดำเนินชีวิตของคนไทยตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย รวมถึงปัจจัยที่จำเป็นในการดำเนินชีวิต อันได้แก่ ที่อยู่อาศัย อาหารการกิน เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค นอกจากนี้วิถีชีวิตยังหมายรวมถึงความรู้เรื่องสังคม วัฒนธรรม ภูมิปัญญา การประเพณี ปฏิบัติ การศึกษาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

กล่าวได้ว่า วัฒนธรรม วิถีชีวิต เป็นสิ่งสะท้อนถึง ความสามารถของผู้คนในท้องถิ่นอันเกิดจากการสั่งสมสติปัญญาความรู้ที่หลากหลายและการปรับตัวผสมผสานให้เกิดความกลมกลืนกับธรรมชาติ กระบวนการเหล่านี้ ได้ผ่านมาหลายชั่วอายุคนจนสืบทอดเป็นวิถีในการดำเนินชีวิตที่เหมาะสมกับสังคมไทย (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2553)

## แนวคิดเกี่ยวกับการอ่านภาพ (Visual Literacy)

1. แนวคิดเกี่ยวกับการอ่านภาพนั้นอธิบายถึงบทบาทของภาพถ่ายในการเป็นสื่อให้ข้อมูล (Information) ภาพถ่ายสามารถแสดงข้อเท็จจริง เพื่อให้ผู้ดูเกิดความรู้ ความเข้าใจ ได้อาจเรียกภาพถ่ายเหล่านี้ว่า เป็นภาพถ่ายทางการศึกษารวมถึงภาพถ่ายเพื่อการโฆษณาประชาสัมพันธ์ด้วยการเก็บข้อมูลทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ด้วยภาพถ่าย

2. บทบาทในการใช้บันทึกข้อมูล (Recording) การเก็บรวบรวมข้อมูลในอดีต ปัจจุบัน และอนาคตจำเป็นต้องใช้การถ่ายภาพเพื่อเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์และหลักฐานที่สำคัญ ๆ ในปัจจุบัน การบันทึกข้อมูลด้วยภาพถ่ายนั้น ไม่หมายความว่าเพียงการถ่ายภาพด้วยกล้องถ่ายภาพที่มีฟิล์ม เพื่อบันทึกเท่านั้น แต่รวมถึงการถ่ายภาพด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ หรือด้วยแผ่นแม่เหล็กอีกด้วย ดังนั้นรูปแบบของการบันทึกจึงแตกต่างกันไป ที่สำคัญก็คือสามารถบันทึกข้อมูลและเก็บรวบรวมไว้เพื่อการใช้งานอย่างกว้างขวาง

3. บทบาทในการเป็นสื่อเพื่อศึกษาค้นคว้าวิจัย (Discovery) โดยเฉพาะการค้นคว้าวิจัยทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่ทันสมัย เป็นต้น ว่าการถ่ายภาพทางการแพทย์ดาราศาสตร์ ชีววิทยา ตลอดจนการค้นคว้าวิจัย เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตภาพที่ควรบันทึกเป็นหลักฐานนักถ่ายภาพทางมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มีลักษณะเป็นคนช่างสังเกต คิดสร้างสรรค์และอนุรักษ์ไป พร้อม ๆ กัน เพื่อให้การมองภาพได้อย่างถูกต้องสมบูรณ์ตามสภาพความเป็นจริงดังนั้นควรฝึกฝน การใช้สายตามองภาพ ให้เกิดความชัดเจน สร้างความเคยชินระหว่างสายตากับความคิดให้ ประสานกันจนสามารถมองอะไรได้อย่างสมบูรณ์มีความประทับใจภาพประเภทนี้เรียกว่าภาพ Pictorial ถ่ายตามที่สายตามองเห็นเกิดความประทับใจและเป็นภาพที่บอกเรื่องราวในตัวเองได้สมบูรณ์ หากจัดกลุ่มพิจารณาและแยกสิ่งที่น่าบันทึกเป็นหลักฐาน พอสรุป ได้ดังนี้ (กิติมา สุรสุนธิ , 2533)

การสื่อสารด้วยภาพ เป็นการสื่อสารโดยไม่ต้องใช้ภาษา (Non-verbal Communication) ที่สามารถให้ความหมายได้แทนการสื่อสารด้วยการเขียนหรือการพูด (Verbal Communication) และอาจสื่อความหมายได้ลึกซึ้งกว่า เนื่องจากภาพมีผลต่อการกระตุ้นการรับรู้ด้วยการมองเห็น ซึ่งมีประสิทธิภาพดีกว่า การรับรู้ด้วยวิธีอื่น ๆ (กนกรัตน์ ยศไกร, 2551) จากการศึกษาการใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ของมนุษย์ คือ ตา หู จมูก ลิ้นและผิวหนัง พบว่า ในวันหนึ่ง ๆ มนุษย์จะใช้ ประสาทสัมผัสต่าง ๆ ตามสัดส่วนดังนี้ จักขุสัมผัส 83.0% โสตสัมผัส 11.0% นาสิกสัมผัส 3.5% กายสัมผัส 1.5% รสสัมผัส 1.0% การสื่อสารด้วยภาพสามารถแบ่งตามขนาดของผู้รับสาร ได้แก่ การสื่อสารระดับบุคคล ระดับกลุ่ม และ ระดับสังคม ดังนี้ ในระดับบุคคล ภาพถ่ายเป็นการบันทึกความทรงจำ ความประทับใจ หรือบันทึก เหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตของตนเอง ถือเป็นสื่อสารภายในบุคคล (Intrapersonal Communication) สำหรับระดับกลุ่ม ภาพถ่ายมีความสำคัญต่อการสื่อสารระหว่างกันทั้งด้านการเตือนความทรงจำในความสัมพันธ์ที่มีร่วมกัน เช่น ภาพถ่ายกับครอบครัวเพื่อนฝูงหรืออาจเป็นการใช้ภาพถ่ายเพื่อประโยชน์ในกลุ่มบุคคลเฉพาะอื่น ๆ อาทิการเก็บภาพเพื่อเป็นหลักฐานทางกฎหมาย การนำภาพมาใช้ประกอบการวินิจฉัยทางการแพทย์, การถ่ายภาพทางอากาศเพื่อใช้ประโยชน์ ทางเกษตร อุตุนิยมวิทยา และสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เป็นต้น ในระดับสังคมทั่วไปที่ผู้รับสารลักษณะเป็นมวลชน(Mass) ภาพถ่ายมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในสื่อ(Media)ต่างๆทั้งหนังสือพิมพ์ นิตยสาร และวารสาร รวมไปถึงสื่อออนไลน์ (Social media) (กิตานันท์ มลิทอง, 2536)

เมื่อมีการมองดูภาพคนเราจะมองเห็นหรือเรียนรู้ อะไรจากภาพที่มองเห็น และคนเราจะมีความสนใจการมองดูภาพอย่างไร และไม่ว่าเราจะมองดูอะไร จากในภาพเราจะมองเห็นและจำได้ในสิ่งที่เราสนใจ ถ้าการรับรู้ของผู้ดูเกี่ยวกับเรื่องราวภายในภาพนั้นมีอยู่น้อยหรือไม่เพียงพอแล้วภาพนั้นจะไม่สื่อความหมายใด ๆ ต่อผู้ดูเลยและในทางตรงกันข้าม ถ้าผู้ดูได้รับคำแนะนำในการดูและแปลความหมายของภาพก่อนที่จะดูจริง ๆ แล้ว จะทำให้สามารถเข้าใจและเรียนรู้จากภาพได้มากกว่าปกติ หลักการอ่านภาพ (Visual Literacy) ในระดับที่ลึกซึ้งจำเป็นต้องศึกษาหลักการสำหรับทำความเข้าใจในการรับรู้ผ่านจักขุประสาท ศาสตร์ซึ่งทำหน้าที่ศึกษาถึงภาพและเครื่องหมายเรียกว่าหลัก “สัญศาสตร์” หรือ “สัญวิทยา” (Semiotics หรือ Semiology) (สมเกียรติ ตั้งนโม, 2536)

### กระบวนการและเทคนิคในการสร้างงาน

ผู้สร้างสรรค์ได้คัดเลือกผลงานภาพถ่ายที่สะท้อนวัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทยที่มีโอกาสได้ร่วมจัดแสดงในนิทรรศการภาพถ่ายนานาชาติ ณ หอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร จำนวน 4 ปี ดังนี้

ปี พ.ศ. 2556 นิทรรศการภาพถ่าย “ความภูมิใจแห่งอาเซียน” (The Pride of ASEAN)

ปี พ.ศ. 2557 นิทรรศการภาพถ่ายนานาชาติ “งดงามตามวิถีโลก” (Beautiful World)

ปี พ.ศ. 2558 นิทรรศการภาพถ่ายนานาชาติ “วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม บนความแตกต่าง” (Way of Life, Traditions and Cultures on the Differences)

ปี พ.ศ. 2563 นิทรรศการภาพถ่ายนานาชาติ “พลวัตของภาพนิ่งเพื่อคุณภาพชีวิต” (The Dynamic of the Still Photograph for Quality of Life)

มีผลงานสร้างสรรค์ภาพถ่ายที่คัดเลือกมารวมจำนวน 10 ภาพ มีความแตกต่างกันทั้งสถานที่ในการถ่ายภาพทั้งในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด ช่วงเวลา ฤดูกาล เหตุการณ์ ซึ่งการเดินทางไปถ่ายภาพในแต่ละครั้ง ผู้สร้างสรรค์จะอาศัยการตีความตามหัวข้อในแต่ละปีที่มีการกำหนดขึ้น และพิจารณาจากความเหมาะสมในการเดินทางไปยังที่ภาพตามที่คุณผู้สร้างสรรค์จะสามารถจัดสรรได้ รวมถึงการใช้อุปกรณ์ในการถ่ายภาพแต่ละครั้งก็จะมี ความแตกต่างกันในรุ่นของกล้องถ่ายภาพตั้งแต่กล้องระดับเริ่มต้น (Entry Level) ไปจนถึงกล้องระดับมืออาชีพ (Pro Level) และขนาดระยะเลนส์ที่ใช้ในการบันทึกภาพที่มีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน อาทิ เลนส์นอร์มอล (Normal Lens) เลนส์ซูม (Zoom Lens) เลนส์มุมกว้าง (Wide Lens) เลนส์ตาปลา (Fisheye lens) พอดีจะสรุปอุปกรณ์ที่ใช้ได้ดังนี้

1. กล้องแคนนอน รุ่น EOS Kiss X5
2. กล้องแคนนอน รุ่น EOS 700D
3. กล้องแคนนอน รุ่น EOS 5D Mark III
4. กล้องนิคอน รุ่น D3200
5. เลนส์ Normal Lens 50 mm.
6. เลนส์ซูม (Zoom Lens) 18-55 mm.
7. เลนส์ซูม (Zoom Lens) 24-105 mm.
8. เลนส์มุมกว้าง (Wide Lens) 10-12 mm.
9. เลนส์ตาปลา (Fisheye lens) 10 mm.

เมื่อเตรียมอุปกรณ์ถ่ายภาพพร้อมและเดินทางไปยังสถานที่ที่กำหนดไว้ใน การถ่ายภาพในแต่ละครั้ง ผู้สร้างสรรค์จะใช้เวลาสำรวจบรรยากาศโดยรอบ ทำให้รับรู้ ว่าสถานที่นั้น ๆ มีความพิเศษอย่างไร มีอะไรที่น่าสนใจ มีวิธีการดำเนินชีวิตอย่างไร ตรงไหนมุมไหนมีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ เมื่อพบมุมที่ดีเหมาะสมกับการถ่ายภาพแล้ว ก็จะอยู่ตรงนั้นสักพักเพื่อสังเกตว่าควรจะถ่ายภาพ

อย่างไร เพื่อที่จะสะท้อนความเป็นวิถีชีวิตความเป็นอยู่ให้ออกมาได้เด่นชัด และจะทดลองปรับตั้งค่ากล้องขนาดของรูรับแสง (Aperture) ค่าความเร็วชัตเตอร์ (Shutter speed) ทดลองถ่ายภาพดูว่าภาพจะออกมาอย่างไร พิจารณาว่าต้องปรับเปลี่ยนค่าต่าง ๆ อะไรหรือไม่ เลนส์ที่เตรียมไปเหมาะกับการถ่ายภาพในระยะใด ควรจัดองค์ประกอบภาพ (Composition) ให้ออกมาด้วยเทคนิคแบบไหน หลังจากนั้นคือการรอคอยจังหวะเพื่อที่จะถ่ายภาพตามที่ผู้สร้างสรรค์คาดการณ์ไว้ว่าน่าจะมีเหตุการณ์หรือการกระทำของคนในสถานที่นั้น ซึ่งบางครั้งอาจเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว หรือบางครั้งอาจต้องอดทนรอคอยอย่างยาวนานร่วมชั่วโมงหรือต้องรู้ว่าเกิดเหตุการณ์นั้นในช่วงเวลาใดเช้า กลางวัน เย็นของวัน

ภาพที่ได้ร่วมจัดแสดงในนิทรรศการภาพถ่ายนานาชาติ “ความภูมิใจแห่งอาเซียน” (The Pride of ASEAN) ปี พ.ศ. 2556 มีจำนวน 1 ภาพ ดังนี้



ภาพประกอบที่ 1

ภาพหน้าปกสูจิบัตรนิทรรศการภาพถ่ายนานาชาติ “ความภูมิใจแห่งอาเซียน” (The Pride of ASEAN)

ภาพ “ล้นเกล้าชาวไทย” (Long Live The King) เป็นการบันทึกภาพเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ชาติไทย ในหลวงรัชกาลที่ 9 เสด็จออก ณ สีหบัญชร ในพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา 85 พรรษา ณ พระที่นั่งอนันตสมาคมพระราชวังดุสิต เมื่อวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2555 ภาพนี้ผู้สร้างสรรค์เดินทางไปถึงบริเวณพระที่นั่งอนันตสมาคมพระราชวังดุสิต ตั้งแต่เวลาประมาณ 5.30 น. พยายามเดินเข้าไปให้ใกล้พระที่นั่งอนันตสมาคมพระราชวังดุสิตให้ได้มากที่สุด แล้วก็นั่งอยู่กับที่ไม่สามารถขยับไปตรงไหนได้อีกเพราะมีประชาชนจำนวนมาก และไม่สามารถยื่นหรือใช้ขาตั้งกล้องได้เลย สิ่งที่ทำได้คือยกกล้องขึ้นให้สุดมือแล้วกดถ่ายไปเรื่อย ๆ อาศัยการจับจังหวะของประชาชนที่คาดว่าจะได้ภาพที่ดีที่สุด



ภาพประกอบที่ 2 “ล้นเกล้าชาวไทย” (Long Live The King)  
กล้องแคนนอน รุ่น EOS Kiss X5 เลนส์ซูม (Zoom Lens)  
18-55 mm. F-stop 8 Shutter speed 1/125

ภาพที่ได้ร่วมจัดแสดงในนิทรรศการภาพถ่ายนานาชาติ “งดงามตามวิถีโลก” (Beautiful World)  
ปี พ.ศ. 2557 มีจำนวน 3 ภาพ ดังนี้



ภาพประกอบที่ 3

ภาพหน้าปกสูจิบัตรนิทรรศการภาพถ่ายนานาชาติ “งดงามตามวิถีโลก” (Beautiful World)



ภาพประกอบที่ 4 อิม่อุ่นบุญ (Faith Full)

ภาพ “อิม่อุ่นบุญ” (Faith Full) เป็นการบันทึกภาพเหตุการณ์ประเพณีทำบุญตักบาตรในช่วงวันขึ้นปีใหม่ ณ อุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า จังหวัดพิษณุโลก ภาพนี้เป็นช่วงเช้าที่พระมาบิณฑบาตบริเวณลานทางเดินเท้าของอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า พระจะแยกย้ายกันเดินไปตามจุดต่าง ๆ ทำให้ผู้สร้างสรรค์ต้องคาดเดาว่าพระจะมาเดินเรียงแถวก่อนขึ้นรถกระบะที่มาส่ง โดยเลือกให้ฉากหลังเป็นดวงอาทิตย์ และมีการปรับตั้ง

ค่ากล้องไว้และทดลองถ่ายไว้ก่อนว่าจะได้แสงเงาที่ต้องการ แล้วรอจนกว่าพระจะเดินผ่านเข้าเฟรม

กล้องนิคอน รุ่น D3200 เลนส์ตาปลา (Fisheye lens) 10 mm. F-stop 16 Shutter speed 1/80





ภาพประกอบที่ 5 “ปั่น ปั่น ปั่น” (Spin Spin Spin)

กล้องถ่ายภาพ ก็เห็นมีขบวนจักรยานที่ชาวต่างชาติกำลังปั่นมา จึงรีบหยิบกล้องขึ้นมาถ่ายได้ทันจังหวะช่วงเวลาพอดี

กล้องนิคอน รุ่น D3200 เลนส์ตาปลา (Fisheye lens) 10 mm. F-stop 22 Shutter speed 1/80



ภาพประกอบที่ 6 “ลั่นศรีทธา” (Faith)

ประชาชนที่แน่นขนัด มีทั้งเดินเข้าและเดินออกตรงประตูนี้ ทำให้ต้องใช้มือถือกล้องโดยพยายามไม่ให้กล้องสั่น และต้องรอช่วงจังหวะที่ผู้คนเดินได้คล่องพอสมควรเพื่อให้ภาพดูมีการเคลื่อนไหว

กล้องนิคอน รุ่น D3200 .เลนส์ตาปลา (Fisheye lens) 10 mm. F-stop 14 Shutter speed 0.8

ภาพ “ปั่น ปั่น ปั่น” (Spin Spin Spin) เป็นการบันทึกภาพเหตุการณ์ในบริเวณอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย จังหวัดสุโขทัย แหล่งโบราณคดี โบราณสถานที่ได้รับเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม โดยผู้สร้างสรรค์ได้ถ่ายภาพนี้ในช่วงแรกเป็นมุมที่ถ่ายแต่วิวของเจดีย์และต้นไม้ไว้ แต่ผู้สร้างสรรค์รู้สึกว่าการขาดเรื่องราวในภาพ จึงจะเปลี่ยนไปถ่ายที่มุมอื่น แต่ในขณะที่กำลังเก็บ

ภาพ “ลั่นศรีทธา” (Faith) เป็นการบันทึกภาพเหตุการณ์ที่คนไทยเดินทางมากราบไหว้พระพุทธชินราช ณ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดพิษณุโลก ภาพนี้เป็นมุมที่ผู้สร้างสรรค์ได้จินตนาการไว้ล่วงหน้าแล้วว่า จะถ่ายภาพที่มุมนี้ สิ่งที่เป็นอุปสรรคในการถ่ายภาพนี้ คือต้องใช้ความเร็วชัตเตอร์ต่ำ ซึ่งจำเป็นต้องใช้ขาตั้งกล้อง แต่เมื่อกางขาตั้งกล้องออกมาแล้ว ก็จะมีช่องทางเข้าออกของ

ภาพที่ได้ร่วมจัดแสดงในนิทรรศการภาพถ่ายนานาชาติ “วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม บนความแตกต่าง”(Way of Life, Traditions and Cultures on the Differences) ปี พ.ศ. 2558 มีจำนวน 3 ภาพ ดังนี้



ภาพประกอบที่ 7

ภาพหน้าปกสูจิบัตรนิทรรศการภาพถ่ายนานาชาติ “วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม บนความแตกต่าง” (Way of Life, Traditions and Cultures on the Differences)



ภาพประกอบที่ 8 “ใครใคร่ค้า..ค้า 1”  
(Mahachai Railway Market 1)

ภาพ “ใครใคร่ค้า..ค้า 1” (Mahachai Railway Market 1) เป็นการบันทึกภาพเหตุการณ์บริเวณ ตลาดมหาชัย จังหวัดสมุทรสาคร ภาพนี้เดิมที่ผู้สร้างสรรค์ตั้งใจจะถ่ายภาพวิถีชีวิตชาวเมียร์ม่าที่มาอาศัยในจังหวัดสมุทรสาคร แต่ในขณะที่เดินสำรวจบริเวณตลาดมหาชัยโดยรอบ ก็พบว่า มีสถานีรถไฟสายมหาชัย - วงเวียนใหญ่ ที่รถไฟต้องขับผ่านตลาดของแม่ค้าที่วางของชิดติดริมรางรถไฟ และมีตาราง

กำหนดเวลารถไฟออกที่แน่ชัด ทำให้ผู้สร้างสรรค์เลือกมุมกล้องไว้ล่วงหน้าได้ และรอคอยจังหวะที่รถไฟออกพ้นมาจากสถานีพร้อมกับช่วงที่นายสถานีจะลดธงสีเขียวลงก่อน กล้องแคนนอน รุ่น EOS 5D Mark III เลนส์ซูม (Zoom Lens) 24-105 mm. F-stop 8 Shutter speed 1/250



ภาพประกอบที่ 9 “วิถีแห่งสายน้ำ 2” (Water is Life 2)

ภาพ “วิถีแห่งสายน้ำ 2” (Water is Life 2) เป็นการบันทึกภาพเหตุการณ์บริเวณชุมชนมีนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร ผู้สร้างสรรค์เดินสำรวจชุมชนตลาดมีนบุรี สังเกตเห็นว่ายังคงมีการเดินทางด้วยเรือหางยาวอยู่แต่ไม่มากนักเรือจะรอจนกว่ามีผู้โดยสารนั่งจนเต็มลำเรือจึงจะออกเรือ ผู้สร้างสรรค์เลือกมุมภาพที่มีธงชาติอยู่ในเฟรมด้วยเพื่อสื่อให้เห็นว่าคนไทยรักชาติ

กล้องแคนนอน รุ่น EOS 5D Mark III เลนส์ซูม (Zoom Lens) 24-105 mm. F-stop 8 Shutter speed 1/250



ภาพ “นาเกลือ” (Naklua) เป็นการบันทึกภาพเหตุการณ์ทำนาเกลือ จังหวัดสมุทรสงคราม วิถีชีวิตการทำนาเกลือถือเป็นวิถีชีวิตที่หาได้ยาก เพราะมีอาชีพนี้ไม่มากนัก ผู้สร้างสรรค์ ขับรถตระเวนไปในจังหวัดสมุทรสงครามเรื่อย ๆ แต่ส่วนใหญ่ก็จะพบแต่กองเกลือที่เสร็จแล้ว จนสุดท้ายก็มาพบในช่วงที่กำลังทำกันอยู่ แต่จะทำการเป็นคู่ ๆ เรียงกันเป็นแถวยาว ๆ แต่ผู้สร้างสรรค์เลือกกรอบจังหวะที่เหลือเพียงคนเดียว เพื่อสื่อให้เห็นถึงความขยันของคนทำนาเกลือ

ภาพประกอบที่ 10 “นาเกลือ” (Naklua)

กล้องแคนนอน รุ่น EOS 5D Mark III เลนส์ซูม (Zoom Lens) 24-105 mm. F-stop 8 Shutter speed 1/250

ภาพที่เข้าร่วมจัดแสดงในนิทรรศการภาพถ่ายนานาชาติ “พลวัตของภาพนิ่งเพื่อคุณภาพชีวิต” (The Dynamic of the Still Photograph for Quality of Life) ปี พ.ศ. 2563 มีจำนวน 3 ภาพดังนี้



### ภาพประกอบที่ 11

ภาพหน้าปกสูจิบัตรนิทรรศการภาพถ่ายนานาชาติ

“พลวัตของภาพนิ่งเพื่อคุณภาพชีวิต” (The Dynamic of the Still Photograph for Quality of Life)



ภาพประกอบที่ 12 “แต่ทุกความทรงจำ หมายเลข 2”  
(For Every Memory No.2)

ภาพ “แต่ทุกความทรงจำ หมายเลข 2” (For Every Memory No.2) เป็นภาพเหตุการณ์แสดงโชว์เชิดหนังใหญ่ให้กับนักท่องเที่ยวได้ชม ณ บ้านศิลปิน คลองบางหลวง จังหวัดกรุงเทพมหานคร จังหวัดที่ถ่ายจะต้องรอช่วงที่มีท่าทางที่งดงาม ซึ่งการแสดงจะเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลาไม่สามารถบอกให้หยุดให้ถ่ายได้ และก็ไม่รู้ว่าจะมีการแสดงท่าทางแบบไหนในช่วงเวลาใด

กล้องแคนนอน รุ่น EOS Kiss X5 เลนส์ซูม

(Zoom Lens) 18-55 mm. F-stop 4 Shutter speed 1/160



ภาพประกอบที่ 13 “แต่ทุกความทรงจำ หมายเลข 3”  
(For Every Memory No.3)

ภาพ “แต่ทุกความทรงจำ หมายเลข 3” (For Every Memory No.3) เป็นการบันทึกภาพเหตุการณ์ ประเพณีวิ่งควายจังหวัดชลบุรี เป็นประเพณีที่จัดขึ้นเป็นประจำทุกปี ในวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 11 หรือก่อนออกพรรษา 1 วัน เพื่อเป็นการทำขวัญควายและให้ควายได้พักผ่อนหลังจากการทำนากายาวนาน นอกจากนี้ประเพณีวิ่งควาย

ยังเป็นการแสดงความกตัญญูรู้คุณต่อควายที่เป็นสัตว์มีบุญคุณต่อชาวนาและคนไทยอีกทั้งยังเพื่อให้ชาวบ้านได้มีโอกาสพักผ่อนมาพบปะสังสรรค์กันในงานวิ่งควาย การถ่ายภาพวิ่งควายจะเป็นการใช้เทคนิคแพนกล้องด้วยความเร็วชัตเตอร์ต่ำ สิ่งที่ต้องระมัดระวังคือภาพจะไม่โฟกัสตรงที่ควายและสีหน้าของคนควบคุม และช่วงเวลาที่ควายวิ่งจะรวดเร็วมาก

กล้องแคนนอน รุ่น EOS 5D Mark III เลนส์ซูม (Zoom Lens) 24-105 mm. F-stop 4 Shutter speed 1/100



ภาพประกอบที่ 14 “แต่ทุกความทรงจำ หมายเลข 4”  
(For Every Memory No.4)

ภาพ “แต่ทุกความทรงจำ หมายเลข 4” (For Every Memory No.4) เป็นการบันทึกเหตุการณ์วิถีชีวิตในบริเวณชุมชนคลองบางหลวง จังหวัดกรุงเทพมหานคร บรรยากาศการเล่นน้ำของเด็ก ๆ ริมน้ำ ผู้สร้างสรรค์ต้องทำความสนิทสนมคุ้นเคยก็เด็กก่อน เพื่อจะสามารถติดตามใกล้ชิดได้ และบางครั้งก็สามารถร้องขอให้สัญญาณก่อนจะกระโดดน้ำได้ เพื่อให้สามารถถ่ายได้มุมและช่วงเวลาที่ต้องการได้

กล้องแคนนอน รุ่น EOS 700D เลนส์มุมกว้าง (Wide Lens) 10-12 mm. F-stop 5.6 Shutter speed 1/250

### องค์ความรู้ที่ได้จากการสร้างสรรค์ผลงาน

จากประสบการณ์ถ่ายภาพวัฒนธรรมวิถีชีวิตของคนไทยที่ผ่านมาทำให้เห็นถึงความสำคัญของเรื่องการจับจังหวะและสร้างสรรค์เรื่องราวในภาพถ่ายเป็นอย่างมาก ไม่ได้ขึ้นอยู่กับอุปกรณ์ในการถ่ายภาพ เพราะที่ผ่านมามีภาพที่ได้รับความนิยมจัดแสดงในนิทรรศการภาพถ่ายนานาชาติกับทางเครือข่ายก็จะมีทั้งกล้องรุ่นเริ่มต้นไปจนถึงกล้องระดับมืออาชีพ รวมถึงเลนส์ก็มีหลากหลายระดับเช่นเดียวกัน และจากการนำภาพมาวิเคราะห์ถึงเรื่องราวเหตุการณ์ในขณะถ่ายภาพด้วยแล้ว ก็พบว่ามุมมองและประสบการณ์เป็นเรื่องสำคัญในการถ่ายภาพแนววัฒนธรรมวิถีชีวิตเป็นอย่างมาก เป็นแนวภาพที่ต้องมีการฝึกฝนเรื่องการสร้างมิติการมุมมองในการถ่ายภาพ ต้องฝึกให้ภาพสามารถสื่อความหมายได้ลึกซึ้ง ฝึกการใช้ ฉากหน้า ฉากหลัง จุดเด่นหลัก จุดเด่นรอง การสร้างเรื่องราวเป็นสิ่งที่ต้องคอยมั่นฝึกฝนเป็นประจำ ช่วงภาพจะต้องมีลักษณะเป็นคนช่างสังเกต คิดสร้างสรรค์และอนุรักษ์ไปพร้อม ๆ กัน เพื่อสร้างความเคยชิน ต้องใช้จินตนาการ การคาดเดาเหตุการณ์ล่วงหน้าและมีความอดทนรอคอยในสิ่งที่ต้องการให้ได้ภาพ เพราะช่างภาพไม่สามารถควบคุมปัจจัยทั้งหมดให้เกิดขึ้นได้

เหมือนอย่างการถ่ายภาพในแนวลักษณะอื่น ต้องยึดถือความเป็นจริงจะเกิดขึ้นโดยไม่ไปเปลี่ยนแปลง เพื่อให้ได้ภาพที่ต้องการ มิเช่นนั้นภาพถ่ายก็จะเป็นการบันทึกเหตุการณ์เรื่องราวที่เป็นจริง

### คุณค่าสุนทรียะทางวัฒนธรรม สังคมและเศรษฐกิจ

คุณค่าของงานทัศนศิลป์เป็นศิลปะที่รับรู้ได้ด้วยสายตา การรับรู้ทางการมองเห็นในแขนงจิตรกรรม ประติมากรรมและภาพถ่าย ทำให้เกิดแรงกระตุ้นและตอบสนองทางด้านจิตใจ เป็นการประสานกันของส่วนประกอบต่าง ๆ ของความงาม เช่น จุด เส้น รูปร่าง รูปทรง สี แสงเงา พื้นผิว ความกลมกลืนและการจัดองค์ประกอบภาพ ความหมายเรื่องราวความเกี่ยวข้องที่แฝงอยู่ในผลงานสร้างสรรค์ อันจะนำไปสู่การตระหนักถึงการอนุรักษ์รักษาวัฒนธรรมวิถีชีวิตที่ดีงามไว้ รวมถึงจะสามารถนำภาพถ่ายไปรณรงค์ส่งเสริมให้มีการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ท่องเที่ยวเชิงวิถีชุมชน อันจะก่อให้เกิดความเจริญของชุมชนที่ยั่งยืนได้

### ข้อสรุป

บทเรียนการถอดประสบการณ์การถ่ายภาพแนววิถีชีวิต วัฒนธรรม ความเชื่อ ความศรัทธา พบว่าการจับจังหวะและสร้างสรรค์เรื่องราวในภาพถ่ายสำคัญกว่าอุปกรณ์ในการถ่ายภาพ แต่มุมมองและประสบการณ์เป็นเรื่องสำคัญ ช่างภาพจะต้องมีลักษณะเป็นคนช่างสังเกต คิดสร้างสรรค์และอนุรักษ์ไปพร้อม ๆ กัน ต้องใช้จินตนาการ การคาดเดาเหตุการณ์ล่วงหน้า และต้องมีความอดทนรอคอยในสิ่งที่ต้องการให้ได้ภาพเพราะช่างภาพไม่สามารถควบคุมปัจจัยทั้งหมดให้เกิดขึ้นได้ เหมือนอย่างการถ่ายภาพในแนวลักษณะอื่น ต้องยึดถือความเป็นจริงจะเกิดขึ้นโดยไม่ไปเปลี่ยนแปลงเพื่อให้ได้ภาพที่ต้องการ ต้องเป็นภาพถ่ายที่บันทึกเหตุการณ์เรื่องราวที่เป็นจริง อันจะนำไปสู่การตระหนักถึงการอนุรักษ์รักษาวัฒนธรรมวิถีชีวิตที่ดีงามไว้

### บรรณานุกรม

- กนกรัตน์ ยศไกร. (2551). *การถ่ายภาพเพื่อการสื่อสาร*. (พิมพ์ครั้งที่ 1) กรุงเทพฯ: ทริปเพิ้ล เอ็ดดูเคชั่น. *กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม. (2553). มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม.*
- กิตานันท์ มลิทอง. (2536). *เทคโนโลยีการศึกษาร่วมสมัย*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: เอ็ดดิสัน เพรสโปรดักส์.
- กิติมา สุรสุนธิ. (2533). *ความรู้ทางการสื่อสาร*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สมเกียรติ ตั้งนโม. (2536). *ทฤษฎีสื่อ. กรุงเทพมหานคร: (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮ้าส์.*
- สุทธิพนธ์ เดชฉกรรจ์. (2564). *Street & Life photography แนวคิดและเทคนิคการถ่ายภาพวิถีชีวิต*. เข้าถึงได้จาก <http://www.vistaimage.net/street-photography/>

### งานสร้างสรรค์

วัฒนา เจริญชัยนพกุล. (2556). “ล้นเกล้าชาวไทย” (Long Live The King).

นิทรรศการภาพถ่ายความภูมิใจแห่งอาเซียน (The Pride of ASEAN).

หอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร. 9-13 เมษายน 2556.

วัฒนา เจริญชัยนพกุล. (2557). อิ่มอุ่นบุญ (Faith Full), “ปั่น ปั่น ปั่น” (Spin Spin Spin),

“ล้นศรัทธา” (Faith). นิทรรศการภาพถ่ายงดงามตามวิถีโลก Beautiful World.

หอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร. 22-24 เมษายน 2556.

วัฒนา เจริญชัยนพกุล. (2558). “ใครใคร่ค้า..ค้า 1” (Mahachai Railway Market 1),

“วิถีแห่งสายน้ำ 2” (Water is Life 2), “นาเกลือ” (Naklua). นิทรรศการภาพถ่ายวิถีชีวิต

ประเพณี วัฒนธรรม บนความแตกต่าง The Differences Ways of Life Traditions and Cultures. 28-30 เมษายน 2556.

วัฒนา เจริญชัยนพกุล. (2563). “แต่ทุกความทรงจำ หมายเลข 2,3,4” (For Every Memory No.2,3,4),

นิทรรศการภาพถ่ายพลวัตของภาพนิ่ง เพื่อคุณภาพชีวิต The Dynamic of the Still Photograph for Quality of Life. 26-28 เมษายน 2563.

# การถ่ายทอดแนวความคิดผ่านภาษาของภาพถ่าย

## Conveying ideas through the language of photography

เจ็ญพัทธ์ ศรีไตรรัตน์  
คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

### บทคัดย่อ

ภาพถ่าย (Photograph) มีบทบาทสำคัญในสังคมและวัฒนธรรมของเรามาอย่างยาวนาน มนุษย์เราใช้ภาพถ่ายเป็นสื่อหนึ่งในการบอกเล่าเรื่องราว สื่อสารถึงอารมณ์ความรู้สึก หรือบันทึกความทรงจำ นอกจากนี้ภาพถ่ายถือเป็นศิลปะแขนงหนึ่งที่ใช้ในการถ่ายทอดความงามที่สามารถสัมผัสได้ โดยการมองเห็น เป็นการทำความเข้าใจกับโลกที่แตกต่าง ๆ ในเวลาเพียงชั่วครู่ที่ปรากฏผ่านสายตา โดยสะท้อนผ่านทัศนคติของผู้ที่ถ่ายภาพ ภาพถ่ายจึงมิใช่เพียงรายงานความเป็นไปอย่างตรงไปตรงมา หากได้สอดแทรกความคิด อารมณ์ความรู้สึกของผู้ถ่ายภาพอย่างมีศิลปะและสอดคล้องกับสภาพสังคม เพื่อเป็นการชี้แนะปัญหา เสนอสิ่งที่ดีงาม และเพื่อยกระดับชีวิตของมวลมนุษยชาติ ดังนั้นภาพถ่ายจึงเปรียบได้กับภาพถ่ายตัวแทนที่สะท้อนความเป็นจริงที่ถูกเลือกสรรโดยตามอำเภอใจของช่างภาพ

ในการถ่ายภาพหัวข้อ “จิตตระหนักรักษ์สิ่งแวดล้อม” (Green Spirit) และ “วิถีการดำเนินชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม” (Green Lifestyle) มีวัตถุประสงค์ ดังนี้คือ 1) เพื่อผลิตงานสร้างสรรค์ประเภทภาพถ่ายที่สามารถถ่ายทอดแนวคิดผ่านภาษาของภาพถ่าย 2) เพื่อถ่ายทอดความคิดและความงามในเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม 3) เพื่อจัดแสดงภาพถ่ายในงานนิทรรศการภาพถ่าย โดยผู้ถ่ายภาพต้องการที่จะถ่ายทอดสะท้อนเรื่องราว และความงามของวิถีการดำเนินชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และแสดงออกถึงจิตตระหนักรักษ์สิ่งแวดล้อม ที่มนุษย์และธรรมชาติต่างต้องเกื้อกูลซึ่งกันและกัน เพื่อให้เกิดภาวะสมดุลทางธรรมชาติ การดำรงชีวิตของมนุษย์จำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยสิ่งแวดล้อม สิ่งแวดล้อมที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาและการมีคุณภาพชีวิตที่ดีของมนุษย์ ผู้ถ่ายภาพมีความตั้งใจที่จะถ่ายทอดอย่างตรงไปตรงมา ไม่มีการบิดเบือนด้วยการตัดต่อ ตกแต่งภาพ บันทึกสิ่งที่ผู้ถ่ายมองเห็นว่าเป็นความงามในธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ในการผลิตผลงานสร้างสรรค์ชิ้นนี้ ผู้ถ่ายภาพได้ทำการวางแผน ออกแบบ และผลิตภาพถ่ายที่ถ่ายทอดความคิดและความงามที่ผู้ถ่ายมองเห็นให้ผู้อื่นเห็นหรือรับรู้ ตามเรื่องราวที่เป็นจริงและเกิดขึ้นจริงในสิ่งแวดล้อมที่นั่น ๆ อย่างฉับพลัน โดยภาพชุดดังกล่าวได้รับคัดเลือกและจัดแสดงในนิทรรศการ



ภาพถ่ายนานาชาติ “จิตตระหนักรักษ์สิ่งแวดล้อม” (Green Spirit) ณ หอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร และ นิทรรศการภาพถ่ายนานาชาติ “วิถีการดำเนินชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม” (Green Lifestyle) ณ Communication Arts Gallery มหาวิทยาลัยรังสิต

**คำสำคัญ:** ภาพถ่าย การถ่ายภาพ ภาษาของภาพถ่าย แนวความคิด

### ABSTRACT

Photography is a key important role as medium to communicate especially for telling stories and express emotion of humans in each society and culture. In addition, photography is an art that is used to convey beauty of ideas through the language that can be touch by sight in the blink of an eye by copying of the reality objects that reflected through ideas, attitude and mood of the photographer that not only to report the conscientious

In this paper have been led to awareness and appreciation of values as well as environmental awareness. It creates to sustainable environment and brings the peace of humanity that convey the story and beauty of an environmentally friendly lifestyle and showing an awareness of environmental conservation that humans and nature have to support each other to achieve natural equilibrium human life must depend on the environment around human beings, each needs to depend on and integrate with other environment. The photographer’s intention is to shoot honestly without photo editing and distortion by capturing what the seeing all of beauty of various kinds of the world environment and nature.

In the subject photography “Green Spirit” and “Green Lifestyle” have the following objectives: 1) to produce creative photographic works that can convey ideas through the language of photography 2) to convey ideas and beauty in environmental conservation. 3) To showcase photographs in these international photography exhibitions. The photographer wanted to convey a reflection of the story. And the beauty of an eco-friendly lifestyle and showing an awareness of environmental conservation that humans and nature have to support each other to achieve natural equilibrium human life must depend on the environment.

Environment plays an important role in human development and quality of life. The photographer’s intention is to shoot honestly. No distortion with photo editing, capturing what the photographer sees as the beauty of nature and surroundings. In the production process of this creative work, the photographer has been planed, designed

and produced photographs that convey idea and beauty thoughts and beauty that photographer feels and sees for others to see or perceive. Based on the true story and that happened reflection of the diversity of environment around us to development and good quality of human lives and make the human's spirit awaken for the environment that the photographer sees or is perceived by others. These photographs have represented to the present day based on real stories that happen in Thai society that have been selected to exhibited in the international photography exhibition. “Green Spirit” at the Bangkok Art and Culture Center and the International Photography Exhibition “Green Lifestyle” at Communication Arts Gallery, Rangsit University.

**Keywords:** Photograph, Photography, The Language of Photography, Ideas

## แรงบันดาลใจ

แรงบันดาลใจในการถ่ายภาพชุดนี้เกิดจากการเดินทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ เพื่อตามหาความงดงามของธรรมชาติในแต่ละสถานที่ แต่ละช่วงเวลา ที่ถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกที่แตกต่างกันไปออกไป และในอีกทางหนึ่งการถ่ายภาพทิวทัศน์ถือเป็นการเก็บบันทึกการเดินทางไว้เป็นความทรงจำผ่านภาพถ่าย ซึ่งการถ่ายภาพทิวทัศน์ คือ การถ่ายภาพไลฟ์สไตล์ที่กว้างที่สุดรูปแบบหนึ่ง เนื่องจากการบันทึกประสบการณ์กลางแจ้งและมุมมองอันงดงามของโลกใบนี้ เมื่อเราเดินทางไปยังดินแดนที่ไม่คุ้นเคย และผ่านไปพบวิวอันน่าทึ่งของธรรมชาติที่น่าตื่นตาตื่นใจ สัญชาตญาณจะสั่งให้เราเอื้อมคว่ำกล้องถ่ายรูปเพื่อเก็บบันทึกความงามที่ปรากฏต่อสายตาดอนนั้น (Nikon, 2564) ในการถ่ายภาพชุดนี้ผู้ถ่ายภาพมีความตั้งใจที่จะบันทึกภาพให้ภาพใกล้เคียงกับที่ผู้ถ่ายมองเห็นในขณะถ่ายภาพ กระบวนการหลังถ่ายภาพจะต้องผ่านการทำการแก้ไขให้น้อยที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้จากการเลือกมุมกล้อง การเปิดช่องรับแสง การตั้งความเร็วชัตเตอร์ หรือปัจจัยอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นในขณะถ่ายภาพ

## แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

### 1. ทำความเข้าใจเรื่องการถ่ายภาพ (Understanding a Photography)

การถ่ายภาพ (Photography) ถือเป็นแบบจำลองของความจริง (The Model of Veracity) และความเป็นภาวะวิสัย (Objectivity) แต่ในความเป็นจริงการถ่ายภาพเป็นการจับลักษณะของความ เป็นจริง ที่ถูกเลือกสรรตามอำเภอใจของช่างภาพ และเป็นการทำสำเนาคัดลอกวัตถุต่าง ๆ ในเวลาเพียงชั่วครู่ที่ปรากฏ ผ่านสายตา โดยสะท้อนผ่านทัศนคติของคนเพียงคนเดียว คือ ผู้ถ่ายภาพ สิ่งเหล่านี้ในอดีตถูกทำสำเนาคัดลอก ออกมาในรูปแบบฟิล์มขาว-ดำ จนมาถึงปัจจุบันในรูปแบบดิจิทัล แต่การถ่ายภาพยังถูกมองว่าเป็นสิ่งที่บันทึก ความจริงแท้อย่างสมบูรณ์ เป็นภาวะวิสัยของการบันทึกโลกที่มองเห็นได้ สามารถทำให้การบันทึกโลกปรากฏแก่สายตา ซึ่งเป็นการมองโลกที่จริงแท้ที่สุด นั่นคือภาวะวิสัยของการบันทึกที่ปราศจากอคติภาพถ่าย (Photograph) สามารถถูกเห็นเป็นการผลิต

ซ้ำความจริงที่แน่นอน และเป็นภาวะวิสัยที่ปราศจากอคติด้วยเช่นกัน ซึ่งนั่นคือ “งานศิลปะที่เลียนแบบธรรมชาติ” และมันเป็นธรรมชาติที่มันเป็นศิลปะของการเลียนแบบ ที่ควรจะปรากฏให้เห็นถึงความ เป็นธรรมชาติมากที่สุดของการเลียนแบบธรรมชาติ (Pierre Bourdieu, 1990, 73-75)

## 2. ศิลปะภาพถ่าย (Photography)

ศิลปะภาพถ่ายถือกำเนิดในทวีปยุโรป เช่นเดียวกับศิลปะแขนงอื่น ๆ ภาพถ่ายเป็นศิลปะที่มีลักษณะพิเศษเฉพาะตัว ที่แตกต่างจากศิลปะแขนงอื่น ๆ หลายประการ และลักษณะพิเศษของ ภาพถ่ายนี้เองที่ทำให้ คนทั่วไปเกิดความสงสัยว่าภาพถ่าย เป็นงานศิลปะหรือไม่

ปิกัสโซ (Picasso) ศิลปินเอกของโลกพูดถึงภาพถ่ายในปี พ.ศ. 2482 ว่า “เมื่อเราสามารถเห็นสิ่งที่เราปรารถนาจะแสดงออกในภาพถ่ายได้ นั่นแสดงให้เห็นอย่างเด่นชัดว่าจิตรกรรมดภาระแล้ว” แม้คำพูดของปิกัสโซจะไม่เป็นจริงทั้งหมด เพราะทุกวันนี้ภาพเขียนก็ยังคงมีความสำคัญอยู่ แต่คำพูดของปิกัสโซมีความสำคัญในแง่ที่ว่า แม้ศิลปินเอกอย่างปิกัสโซยังมองเห็นศิลปะในภาพถ่ายและให้ความสำคัญแก่ภาพถ่าย จึงไม่น่ามีข้อกังขาว่าภาพถ่ายจะเป็นศิลปะหรือไม่อีกต่อไป

ชีวิตและวิญญาณของภาพถ่าย คือ เรื่องราวหรือเนื้อหาที่ผู้ถ่ายภาพจะต้องบรรจุในภาพถ่าย ผู้ถ่ายภาพ จะได้รับแรงบันดาลใจจากสังคมและสิ่งแวดล้อม แล้วจึงถ่ายทอดสิ่งนั้นลงบนภาพถ่ายอีกที จึงกล่าวได้ว่า ผู้ถ่ายภาพ คือ ศิลปินที่สร้างความสมจริงสร้างชีวิตและวิญญาณให้แก่ภาพถ่าย ภาพถ่ายจึงมิใช่เพียงรายงานความเป็นไปอย่างตรงไปตรงมา หากได้สอดแทรกความคิด อารมณ์ความรู้สึกของผู้ถ่ายภาพอย่างมีศิลปะและสอดคล้องกับสภาพสังคม เพื่อเป็นการชี้แนะปัญหา เสนอสิ่งที่ตั้งถาม และเพื่อยกระดับชีวิตของมวลมนุษย์ (คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2560)

## 3. การดูภาพถ่าย (Way of seeing)

ภาพทุกภาพแสดงออกถึงการมองเห็น ไม่ว่าจะเป็นวาดหรือภาพถ่าย ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงสิ่งที่ผู้วาดหรือผู้ถ่ายภาพเห็น และเลือกสิ่งนั้น ๆ เพื่อถ่ายทอดความเข้าใจและตีความสิ่งที่เห็นออกมา ผู้ที่วาดภาพจะสะท้อนสิ่งที่เห็นด้วยการวาดเส้นต่าง ๆ ประกอบกันขึ้นใหม่บนผืนผ้าใบหรือกระดาษ ผู้ที่ถ่ายภาพจะสะท้อนสิ่งที่เห็นด้วยการเลือกมุมกล้อง จัดองค์ประกอบต่าง ๆ ของภาพถ่ายประกอบกันขึ้นใหม่บนแผ่นฟิล์ม ถึงแม้ว่าภาพถ่ายจะสะท้อนสิ่งที่ผู้ถ่ายภาพเห็นออกมา แต่เราจะเข้าใจหรือชื่นชมภาพนั้น ๆ หรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับมุมมองที่เรามองภาพนั้น ๆ ด้วย เมื่อภาพถ่ายถูกนำเสนอเป็นงานศิลปะ มุมมองของคนทีมองภาพก็จะได้รับอิทธิพลมาจากชุดของสมมติฐานการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับศิลปะว่าสิ่งไหน คือ ความงาม ความจริง รสนิยม เป็นต้น ความเป็นเอกภาพขององค์ประกอบในภาพถ่ายแสดงออกถึงพลังของภาพ ซึ่งองค์ประกอบต่าง ๆ ที่ถูกถ่ายขึ้นนั้น ก็คือ ความต้องการที่จะสื่อถึงความรู้สึกของภาพนั้น ภาพถ่ายเป็นสิ่งที่สะท้อนแนวความคิดของผู้คนในแต่ละยุคสมัย ภาพถ่ายเป็นสื่อที่สามารถนำเสนอ “ภาพเสมือนจริง” และการมองโลกของผู้คนส่วนใหญ่เชื่อว่าสิ่งที่อยู่ในภาพนั้นเป็นความจริงในแง่ของการสร้างสรรค์งานภาพถ่าย เป็นสื่อทางภาพที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้

มากมายในหลากหลายสาขาอาชีพ ไม่ว่าจะเป็นเชิงการค้า การศึกษา การสื่อสารมวลชน หรือว่างานศิลปะ งานที่ออกมา จึงมีมากมายหลายประเภทตามแต่วัตถุประสงค์ของเนื้อหาและการสะท้อนความคิดของผู้ถ่าย ดังนั้น การดูภาพถ่ายในแต่ละประเภท จึงต้องมีวิธีการดูหรือวิธีทำความเข้าใจที่แตกต่างกันไปอีกด้วย (John Berger, 1972)

#### 4. ภาษาของภาพถ่าย (The Language of Photography)

การถ่ายภาพเป็นมากกว่าเทคนิคทางศิลปะ การถ่ายภาพเป็นเทคนิคการสื่อสารความคิดของผู้ถ่ายภาพ โดยใช้ภาษาในการสื่อสารที่เรียกว่า ภาษาภาพ (Visual Language) การถ่ายภาพเป็นภาษาภาพที่มีโครงสร้าง และโครงสร้างนี้เป็นภาษาที่สื่อกันได้ทางสายตาหรือการมองเห็น ภาพถ่ายเป็นสิ่งที่จัดเก็บช่วงเวลา ซึ่งจะถูกหยุดหรือถูกแช่แข็งเอาไว้ด้วยกล้องถ่ายรูป และสามารถส่งผ่านเรื่องราวออกมาได้ผ่านมุมมองและแนวคิดของผู้ถ่าย เพื่อให้เข้าใจถึงวิธีการสร้างภาพถ่ายที่ดีผู้ถ่ายจำเป็นต้องตรวจสอบว่า “มองเห็น” อะไรผ่านช่องมองภาพของกล้องถ่ายรูป (Viewfinder) และตรวจสอบหลักการพื้นฐานที่ใช้ในการถ่ายภาพ คือ ภาษาภาพ ซึ่งภาษาภาพนี้ก็เช่นเดียวกับการสื่อสารด้วยภาษาใด ๆ ที่ต่างก็มีโครงสร้างของภาษาที่ใช้ในการสื่อสารเช่นกัน โครงสร้างของภาษาภาพที่ใช้ในการถ่ายภาพ หรือภาษาแห่งการถ่ายภาพประกอบด้วยองค์ประกอบต่อไปนี้คือ แสง (Light) เวลา (Time) องค์ประกอบภาพ (Composition) วัตถุ (Subject & Object) และสี (Color) โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

##### 4.1 แสง (Light)

แสงเป็นหนึ่งในปัจจัยที่จะทำให้ภาพถ่ายนั้นสวยงาม เมื่อถ่ายภาพเลนส์กล้องจะบันทึกแสงเอาไว้ ในการสื่อสารผ่านภาพถ่ายช่างภาพต้องพึ่งพาประสาทสัมผัสทั้งห้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมองเห็นที่จะช่วยในการบันทึกและส่งผ่านข้อความของช่วงเวลาที่ถูกเก็บเอาไว้ นั่น แสงจากภาพถ่ายทำให้เราสามารถบอกเล่า อารมณ์และกระตุ้นความรู้สึกร่วมจากผู้ชมดูภาพได้

##### 4.2 เวลา (Time)

ภาพถ่ายแต่ละภาพเป็นการบันทึกแสงในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง ซึ่ง “ช่วงเวลา” ที่ถ่ายภาพอาจปรากฏขึ้นแบบทันทีทันใด แต่ภาพถ่ายก็ยังสามารถบันทึกและบอกเล่าเรื่องราวที่มีทั้งจุดเริ่มต้น ตอนกลางและบทสรุปได้ ดังนั้น เวลาที่เหมาะสมเป็นอีกหนึ่งองค์ประกอบของภาพถ่ายที่ดี บางครั้งภาพถ่ายที่มีชื่อเสียงจากช่างภาพชื่อดังที่เป็นที่รู้จักและเราก็ชื่นชอบนั้นถูกถ่ายในเวลาที่เหมาะสมโอกาสในการถ่ายภาพนั้นเกิดขึ้นแค่เสี้ยววินาทีสั้น ๆ และการเก็บภาพในช่วงเวลาที่สมบูรณ์แบบนั้นได้จะเป็นการส่งผ่านข้อความของความทรงจำที่ถูก จัดเก็บไว้ได้ในเวลาที่พอดี

##### 4.3 องค์ประกอบภาพ (Composition)

การถ่ายภาพมีหลักพื้นฐานที่ช่างภาพจะต้องศึกษาเรียนรู้ คือ เรื่องของการจัดองค์ประกอบภาพ การวางสัดส่วนของภาพเป็นสิ่งที่ช่างภาพต้องคำนึงถึงเมื่อทำการจัดองค์ประกอบภาพ เช่นเดียวกับศิลปินวาดภาพในสมัยเรอเนซองส์ อัตราส่วนและสัดส่วนมีความสำคัญต่อผลลัพธ์ท้ายสุดของ

ผลงานศิลปะ คุณค่าด้านสุนทรียศาสตร์ ของภาพถ่ายนั้นขึ้นอยู่กับการวางสัดส่วนของภาพ ช่างภาพที่ดีจะต้องสามารถควบคุมตำแหน่งที่ต้องการจัดวางวัตถุในภาพได้ การจัดองค์ประกอบภาพจึงเป็นเรื่องของ พื้นที่ว่าง (Positive/Negative Space) เส้นนำสายตา (Visual Pathways) ความแตกต่างและโทนสี (Contrast and Tonality) ขนาดและสัดส่วน (Scale) ความสมดุล (Balance) การจัดส่วนภาพ หรือการตัดส่วนภาพ (Cropping) สัดส่วน (Proportion)

#### 4.5 วัตถุประสงค์ในการถ่ายภาพ (Subject & Object)

การให้ความสำคัญกับวัตถุในการถ่ายภาพด้วยการใส่กรอบให้มัน จะสามารถเรียกความสนใจจากผู้ชม และทำให้พวกเขาได้รู้ว่าภาพนั้นโฟกัสอยู่ที่อะไร และอะไรคือสิ่งที่ต้องการจะสื่อถึง ดังนั้นช่างภาพต้องลองมองดูและสังเกตวัตถุที่จะถ่ายก่อนลงมือถ่ายภาพ เพราะวินาทีที่แตกต่างกันก็แปรผลออกมาเป็นเรื่องราวที่แตกต่างกันได้ด้วย

#### 4.6 สี (Color)

ช่างภาพทำงานเกี่ยวข้องกับสีเช่นเดียวกับจิตรกรที่ต้องเลือกใช้สีในงาน เพื่อสร้างผลของภาพที่ทำให้เกิดอารมณ์ หรือการสื่อสารความคิดหรือความรู้สึก (idea or feeling) ของผู้ถ่ายภาพออกไป สีในภาพถ่ายจึงเป็นอีกหนึ่งองค์ประกอบที่จะช่วยให้ภาพถ่ายบอกเล่าเรื่องราวที่จะสื่อสารได้ ช่างภาพควรใช้สีให้เป็น ข้อได้เปรียบของงาน เพราะสีที่แตกต่างกันสามารถบอกเล่าเรื่องราวที่แตกต่างกันได้ สื่อสารถึงความรู้สึกที่แตกต่างกันในเรื่องเดียวกันจากวิธีที่แตกต่างกันของการเลือกแสงและสีที่ต่างกัน (Bob Rogers, 2016)

### 5. การถ่ายทอดแนวความคิดผ่านภาพถ่าย

ภาพถ่าย (Photograph) ถือได้ว่ามีบทบาทสำคัญต่อผู้คนในสังคม ที่ใช้ภาพถ่ายเป็นสื่อในการบอกเล่าเรื่องราวต่าง ๆ แทนคำพูด ดังคำกล่าวที่ว่า “ภาพหนึ่งภาพแทนคำพูดได้เป็นพันคำ” นอกจากนี้การถ่ายภาพยังถือได้ว่าเป็นการสร้างงานศิลปะแขนงหนึ่ง ซึ่งมีความเป็นสุนทรียศาสตร์ (Aesthetics) ที่สามารถสัมผัสได้โดยการมองเห็น ภาพถ่ายสามารถเป็นตัวบอกถึงเรื่องราวต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี การใช้เทคนิควิธีการหลากหลายและการเล่าเรื่อง (Narrative) ผ่านภาพถ่าย มีส่วนสำคัญในการประกอบสร้างมิติทางสุนทรียะทั้งสิ้น เมื่อใดก็ตามที่มนุษย์มองภาพถ่ายภาพหนึ่งนั้น ผู้ดูกว่าครึ่งต้องสามารถรับรู้และเข้าใจได้ในทันที แต่การดูภาพถ่ายในบริบททางสุนทรียะไม่สามารถกำหนดได้ว่าภาพแต่ละภาพ มีความงามที่เหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไรขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของแต่ละบุคคล (Personal Experience) ที่ต่างมีปัจเจกภาพในตัวเอง ต่างมีภูมิหลัง สติปัญญา รวมถึงปัจจัยด้านต่าง ๆ ที่ทำให้แต่ละคนมีความรู้สึกที่ไม่เหมือนกันต่อสิ่งเดียวกัน อาทิ การให้คุณค่ากับงานศิลปะ ขึ้นหนึ่งซึ่งคนหนึ่งบอกว่าสวยงาม อีกคนหนึ่งบอกว่าดูไม่รู้เรื่อง ไร้สาระ (ปรัชญา เปี่ยมการุณ, 2556)

ความงามทางศิลปะแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ ได้แก่ ความงามที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และความงามที่เกิดขึ้นจากการสร้างสรรค์ของมนุษย์

5.1 ความงามที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เป็นความงามที่ปรากฏขึ้นเองตามธรรมชาติของสิ่งต่าง ๆ เช่น ความงามของดวงอาทิตย์ยามรุ่งอรุณและยามอัสดง ความงามของดวงจันทร์ในคืนวันเพ็ญ ความงามของภูเขา ต้นไม้ ดอกไม้ ที่สัมพันธ์กลมกลืนกับบรรยากาศ ความงามของสัตว์และพืชใต้ทะเล ที่มีรูปร่างและสีสันสดใส ความงามของนกยูงเวลารำแพน ความงามของลักษณะสีขนไก่หรือขนนก ความงามในลวดลายและสีสันของ แมลง เป็นต้น

5.2 ความงามที่เกิดขึ้นจากการสร้างสรรค์ของมนุษย์ เป็นความงามที่มีผลมาจากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นแรงดลใจ ในการสร้างสรรค์และถ่ายทอดออกมาเป็นผลงานศิลปะที่มีความงาม เช่น งานจิตรกรรม งานประติมากรรม และงานสถาปัตยกรรม เป็นต้น

### กระบวนการและเทคนิคในการสร้างงาน

ในการถ่ายภาพผู้ถ่ายภาพได้เลือกการถ่ายภาพแบบ Straight Photography และ Snapshot เพื่อถ่ายทอดความคิดและความงามที่ผู้ถ่ายมองเห็นให้ผู้อื่นเห็นหรือรับรู้ตามเรื่องราวที่เป็นจริงอย่างตรงไปตรงมา และเรื่องราวเกิดขึ้นจริงในเสี้ยววินาทีนั้น ๆ อย่างฉับพลัน

สตรีท โฟโตกราฟี (Straight Photography) เป็นภาพถ่ายที่บันทึกและนำเสนออย่างตรงไปตรงมา ไม่มีการแต่งเติมให้ภาพนั้นดูดีเกินจริง นั่นคือถ่ายภาพมาอย่างไรก็นำเสนอออกมาตามนั้น และตามความหมายนี้ทำให้ภาพถ่ายส่วนใหญ่ที่พบเห็นเข้าข่ายสตรีท โฟโตกราฟี แทบทั้งสิ้น ไม่ว่าจะภาพวิวทิวทัศน์ สถาปัตยกรรม คน สิ่งของ ภาพถ่ายในหนังสือ นิตยสาร ข่าว โฆษณา รูปติดบัตร ภาพบุคคล ฯลฯ ในทางประวัติศาสตร์ศิลป์ เมื่อก้าวถึง สตรีท โฟโตกราฟี จะหมายถึงกระบวนการคิดเชิงปรัชญาของงานศิลปะภาพถ่ายประเภทหนึ่ง ซึ่งอยู่ในแนวคิดของลัทธิศิลปะสมัยใหม่ (Modernism) หรือภาพถ่ายสมัยใหม่ (Modern Photography) ที่มีบทบาทอิทธิพลอย่างสูงตั้งแต่ศตวรรษที่ 20 จนถึงปัจจุบัน แนวคิดนี้เป็นแนวคิดที่เป็นไปตามแนวคิด ศิลปะสมัยใหม่ที่มีชื่อว่า ภาพถ่ายคือการบันทึกชีวิต หรือความจริงเป็นความจริงที่บันทึกไว้ในเศษเสี้ยวของวินาที ภายในกรอบสี่เหลี่ยมที่ช่างภาพจะเลือกภาพที่จะนำมาเสนอเท่านั้น ไม่ได้บอกเล่าเรื่องราวที่ต่อเนื่องแต่อย่างใดเลย ตัวอย่างเช่น เหตุการณ์หนึ่งเกิดขึ้นต่อเนื่องกัน 30 นาที แต่ในภาพถ่ายหนึ่งภาพ เวลาที่ใช้เปิด ปิด รูรับแสง และเก็บภาพหนึ่งไว้ อาจกินเวลาแค่ 1 / 125 วินาที ดังนั้นสิ่งที่เห็นในภาพถ่ายหนึ่งภาพ จึงเป็นบันทึกของสิ่งที่เกิดขึ้นในช่วง 1/125 วินาที เท่านั้น ด้วยเหตุนี้ในภาพถ่ายหนึ่งภาพ ผู้ดูภาพจะไม่สามารถรับรู้เรื่องราว หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในวินาทีก่อนหน้านั้นหรือหลังจากนั้น ถึงแม้ว่า เหตุการณ์เดียวกันจะมีการบันทึกภาพเก็บไว้หลายเฟรมติดต่อกัน ในแต่ละเฟรมยังคงเป็นภาพเศษเสี้ยวของวินาทีอยู่ดี แนวคิดสตรีท โฟโตกราฟี ตามลัทธิศิลปะสมัยใหม่เชื่อว่าภาพถ่ายเป็นภาพหนึ่งสองมิติอยู่บนแผ่นกระดาษ และอยู่ในกรอบสี่เหลี่ยมเสมอ ดังนั้น ผู้ดูภาพจะเห็นแค่สิ่งที่เกิดขึ้นถูกบันทึกไว้ภายในกรอบสี่เหลี่ยมนี้เท่านั้น ความเป็นจริงในภาพถ่ายจึงเป็นเสมือนความเป็นจริงที่มองผ่านสายตาของช่างภาพ (ภูมิภมล ผดุงรัตน์, 2550)

การถ่ายภาพแบบ Snapshot มีความหมายที่รู้จักกันในวงการถ่ายภาพว่า คือ การถ่ายภาพอย่างรวดเร็ว ไม่ประณีต เหมือนเกิดจากความผิดพลาดที่เกิดจากความไม่ประสาของมือสมัครเล่น แต่หากทั้งหมดได้ผ่านกระบวนการคิด และไตร่ตรองของช่างภาพมาแล้วอย่างดี เพื่อถ่ายทอดถึงเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ลักษณะภาพที่ได้จะดูไม่สมบูรณ์แบบ เช่น หลุดโฟกัส องค์ประกอบผิดพลาด สว่างหรือมืดเกินไป ความไม่สมบูรณ์แบบนี้เองเป็นเอกลักษณ์ของการถ่ายภาพแนวนี้ ในอดีตจุดมุ่งหมายของ Snapshot คือ การมีกล้องไว้ถ่ายภาพเรื่องราว ของตัวเองเป็นส่วนใหญ่ ภาพ Snap ที่ได้ จึงเป็นไปได้ทั้งภาพอยู่ในพื้นที่ข้างนอก (Public) และภาพที่อยู่ใน พื้นที่ส่วนตัว (Private) และอาจจะกล่าว ได้ถึงกับว่า เราจะ Snap อะไรก็ได้ทั้งนั้น โดยมีข้อแม้ที่ว่า “ต้องเร็ว และไม่ประณีต” ภาพที่ออกมาจึงดูเหมือนถ่ายแบบไม่ตั้งใจ (แต่จริง ๆ จังใจ) (อัครา นักทำนา, 2556)

ในการถ่ายภาพทั้ง 2 หัวข้อ คือ “จิตตระหนักรักษ์สิ่งแวดล้อม” (Green Spirit) และ “วิถีการดำเนินชีวิตที่เป็นมิตร กับสิ่งแวดล้อม” (Green Lifestyle) ผู้ถ่ายภาพได้ใช้เทคนิคและวิธีการ ดังนี้

**1. ทำความรู้จักกับหัวข้อเรื่องที่เราจะถ่ายภาพ** ก่อนที่ผู้ถ่ายภาพจะเลือกสถานที่และเริ่มต้นการถ่ายภาพ ผู้ถ่ายได้ใช้เวลาในการตีความหมายหัวข้อ ในการถ่ายภาพทั้ง 2 หัวข้อ คือ “จิตตระหนักรักษ์สิ่งแวดล้อม” (Green Spirit) และ “วิถีการดำเนินชีวิตที่เป็นมิตร กับสิ่งแวดล้อม” (Green Lifestyle) โดยผู้ถ่ายภาพได้ตีความโดยสรุปสั้น ๆ ดังนี้คือจิตตระหนักรักษ์สิ่งแวดล้อม (Green Spirit) = การปลูกจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อม และวิถีการดำเนินชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (Green Lifestyle) = การดำเนินชีวิตประจำวันของ ผู้คนในสังคมที่ช่วยลดปัญหาสิ่งแวดล้อม

**2. การเลือกฉากและสถานที่ในการถ่ายภาพ** สถานที่ที่จะปรากฏบนภาพถ่าย จะต้องเป็นตัวช่วยที่จะเล่าเรื่องราวของภาพถ่ายได้เป็นอย่างดี การเลือกสถานที่และฉากจึงมีความสำคัญอย่างสูงที่จะสามารถเติมเต็มจินตนาการในการเล่าเรื่องราวผ่านภาพถ่ายและยังทำให้ภาพถ่ายดูสมบูรณ์ตรงตามวัตถุประสงค์ในการสร้างงาน โดยสถานที่ที่เลือกในการถ่ายภาพครั้งนี้ ผู้ถ่ายภาพได้เลือกสถานที่ที่เป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติทั้งในและต่างประเทศ สถานที่ที่ผู้คนอยู่อาศัยร่วมกับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ภูเขา ทะเลสาบ แม่น้ำ ท้องนา วัด ตลาด สวนสาธารณะ รถไฟ เครื่องบิน ทางเดินเท้าตามถนนสาธารณะ ฯลฯ

**3. เทคนิค และอุปกรณ์** ผู้ถ่ายได้เข้าไปถ่ายภาพในสถานที่ต่าง ๆ พยายามมองหาสถานที่ที่สามารถสื่อสารความคิด และ ความงามที่มีเอกลักษณ์ บางสิ่งที่คุณอาจมองข้ามและใช้จินตนาการเข้าช่วย ด้วยการถ่ายภาพแบบตรงไปตรงมา (Straight Photography) และในบางภาพใช้วิธีการ Snapshot เมื่อพบสถานที่หรือเหตุการณ์ที่น่าสนใจที่น่าสนใจ ก็จะทำการ snap ภาพทันที โดยไม่ใช้ขาตั้งกล้องและแฟลช และสิ่งที่สำคัญ คือ การเชื่อมั่นในไอเดียของตนเอง ไม่กลัวที่จะนำเสนอ ไม่กลัวหากมีไอเดียที่แตกต่าง และไม่อายที่จะถ่ายมัน

## องค์ความรู้ที่ได้จากการสร้างสรรค์ผลงาน

จากการถ่ายภาพผู้ถ่ายได้เรียนรู้ถึงวิถีถ่ายภาพทิวทัศน์ (Landscape) สิ่งแวดล้อมในธรรมชาติ พร้อมกับได้เรียนรู้ถึงวิถีการดำเนินชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ได้พบกับสิ่งแวดล้อมมากมายหลายประเภทที่อยู่รอบตัวมนุษย์ ที่ต่างต้องพึ่งพาอาศัยและสอดประสานสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมอื่นอย่างแนบแน่น ผู้ถ่ายได้เรียนรู้ถึงการเข้าใจสภาพแสงธรรมชาติ ซึ่งแสง (Light) เป็นปัจจัยหลักในการถ่ายภาพ และสำคัญมากสำหรับการถ่ายภาพทิวทัศน์ในธรรมชาติ ในโดยแสงแต่ละช่วงจะให้ความแตกต่างกันด้านสี (Color) และความรู้สึกของภาพ ถ้าลองศึกษาจากภาพถ่ายของช่างภาพมืออาชีพ หรือ ภาพบนนิตยสารท่องเที่ยว จะเป็นว่าภาพที่สวยงาม ซึ่งหัวใจสำคัญขึ้นอยู่กับแสงของธรรมชาติ ซึ่งภาพถ่ายทุกภาพที่จัดแสดงผู้ถ่ายได้เลือกใช้แสงธรรมชาติในการบันทึกภาพ อีกทั้งผู้ถ่ายได้เรียนรู้และทดลองการถ่ายภาพทิวทัศน์ (Landscape) แบบแนวตั้ง ซึ่งภาพ Landscape ส่วนมากจะถูกถ่ายในแนวนอน จึงถูกเรียกว่า Landscape แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า จะถ่ายแบบแนวตั้งไม่ได้เลย การถ่ายแบบแนวตั้งบางครั้งให้ความรู้สึก และมุมมอง (Perspective) ที่แตกต่างออกไป จึงเป็นตัวเลือกในการถ่ายทอดแนวความคิดอีกทางหนึ่งด้วย

นอกจากเทคนิควิธีการนำเสนอจากการสร้างสรรค์งานแล้ว การถ่ายทอดแนวความคิด การสื่อสารความหมาย เพื่อสร้างเป็นภาษาในภาพถ่าย ผู้ถ่ายได้มีการตั้งคำถามเกี่ยวกับความงามทางศิลปะภาพถ่ายเพื่อถ่ายทอดความงามที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ทำให้ในขณะที่ถ่ายภาพผู้ถ่ายจะต้องนึกถึงความหมายหรือเรื่องราวที่อยากจะสื่อ และนำเสนอเรื่องราวออกมาแบบนั้น ในช่วงแรกของการถ่ายภาพทิวทัศน์นั้น เป็นการมองหาสถานที่ที่สวยงาม จัดมุมมอง และองค์ประกอบให้อยู่ในเฟรม เพื่อแสดงให้เห็นความสวยงามตามธรรมชาติ แต่เท่านั้นยังไม่พอจุดสำคัญของการถ่ายภาพนั้นคือ เฟรมที่เราเลือกจะถ่ายทอดแนวความคิดและสื่อถึงเรื่องราวอะไร เพราะอะไร

## คุณค่าสุนทรียะทางวัฒนธรรม สังคม และเศรษฐกิจ

ในการถ่ายภาพหัวข้อ “จิตตระหนักรักษ์สิ่งแวดล้อม” (Green Spirit) และ “วิถีการดำเนินชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม” (Green Lifestyle) ผู้ถ่ายภาพต้องการที่จะถ่ายทอดสะท้อนเรื่องราวและความงามของวิถีการดำเนินชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และแสดงออกถึงจิตตระหนักรักษ์สิ่งแวดล้อม ที่มนุษย์และธรรมชาติต่างต้องเกื้อกูลซึ่งกันและกัน เพื่อให้เกิดภาวะสมดุลทางธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมมากมายหลายประเภทที่อยู่รอบตัวมนุษย์ต่างต้องพึ่งพาอาศัยและสอดประสานสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมอื่นอย่างแนบแน่น การดำรงชีวิตของมนุษย์จำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยสิ่งแวดล้อม สิ่งแวดล้อมที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาและการมีคุณภาพชีวิตที่ดีของมนุษย์ ผู้ถ่ายภาพมีความตั้งใจที่จะถ่ายภาพอย่างตรงไปตรงมา โดยได้ศึกษาเรียนรู้การถ่ายภาพแบบ Straight Photography และ Snapshot โดยไม่มีการบิดเบือนด้วยการตัดต่อ ตกแต่งภาพ บันทึกสิ่งที่ผู้ถ่ายมองเห็นว่าเป็นความงามในธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อถ่ายทอดความคิดและความงามที่เป็นการสร้างงานศิลปะที่มีความเป็นสุนทรียศาสตร์ (Aesthetics) สามารถสัมผัสได้โดยการมองเห็น โดยผู้ถ่ายได้พยายามถ่ายทอด



แนวความคิดผ่านสิ่งที่ผู้ถ่ายมองเห็นให้ผู้อื่นเห็นหรือรับรู้ ตามเรื่องราวที่เป็นจริง และเกิดขึ้นจริงในเสี้ยววินาทีนั้น ๆ อย่างฉับพลัน ซึ่งในการถ่ายภาพครั้งนี้ภาพถ่ายที่ได้จัดแสดงสามารถเป็นตัวบอกถึงเรื่องราวต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี มีการใช้เทคนิควิธีการหลากหลายและการเล่าเรื่อง (Narrative) ผ่านภาพถ่ายจากผู้คนและสถานที่ที่แตกต่างกัน ทำให้ได้เห็นคุณค่าของความงามในธรรมชาติที่มนุษย์เราเป็นผู้อยู่อาศัยและทำหน้าที่เป็นผู้อนุรักษ์ในคราวเดียวกัน

ผลงานภาพถ่ายที่ได้รับการคัดเลือกให้จัดแสดงในนิทรรศการภาพถ่ายระดับชาตินานาชาติเครือข่ายนิเทศศาสตร์ ในหัวข้อ “จิตตระหนักรักษ์สิ่งแวดล้อม” (Green Spirit) และ “วิถีการดำเนินชีวิต ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม” (Green Lifestyle) รวมจำนวนทั้งสิ้น 5 ภาพ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ภาพถ่ายที่ร่วมแสดงในงาน “จิตตระหนักรักษ์สิ่งแวดล้อม” (Green Spirit) จำนวน 4 ภาพ



ชื่อภาพ	อุโมงค์ต้นไผ่ (Bamboo tunnel)
ภาพถ่ายลำดับที่	A19 สุจิตร์นิทรรศการภาพถ่ายนานาชาติจิตตระหนักรักษ์สิ่งแวดล้อม เครือข่ายนิเทศศาสตร์
สถานที่ในการถ่ายทำ	วัดจุฬารามวราราม จ.นครนายก
แนวคิดในการถ่ายภาพ	ธรรมชาติเป็นสิ่งมหัศจรรย์ ที่ให้ภาพของความงามทางสายตาและความรู้สึกแตกต่างกันไปในแต่ละฤดูกาล



- ชื่อภาพ** ความงามของฤดูใบไม้ผลิ (Beautiful Spring)  
**ภาพถ่ายลำดับที่** A20 สุจิตร์นิทรรศการภาพถ่ายนานาชาติจิตตระหนักรักษ์สิ่งแวดล้อม เครือข่ายนิเทศศาสตร์  
**สถานที่ในการถ่ายทำ** KYOTO JAPAN  
**แนวคิดในการถ่ายภาพ** ธรรมชาติเป็นสิ่งมหัศจรรย์ ที่ให้ภาพของความงามทางสายตา และความรู้สึกแตกต่างกันไปในแต่ละฤดูกาล



- ชื่อภาพ** งานละเอียด (Detailed Work)  
**ภาพถ่ายลำดับที่** B8 สุจิตร์นิทรรศการภาพถ่ายนานาชาติจิตตระหนักรักษ์สิ่งแวดล้อม เครือข่ายนิเทศศาสตร์  
**สถานที่ในการถ่ายทำ** OSAKA JAPAN  
**แนวคิดในการถ่ายภาพ** มนุษย์และธรรมชาติต่างดูแลซึ่งกันและกัน เช่นเดียวกับคุณป้าที่บรรจงกวาดเศษขยะชิ้นเล็ก ๆ ที่นักท่องเที่ยวทิ้งไว้



**ชื่อภาพ** แปะก๊วย (Yellow Ginkgo)  
**ภาพถ่ายลำดับที่** B9 สูจิบัตรนิทรรศการภาพถ่ายนานาชาติจิตตระหนักรักษ์สิ่งแวดล้อมเครือข่ายนิเทศศาสตร์  
**สถานที่ในการถ่ายทำ** TOKYO JAPAN  
**แนวคิดในการถ่ายภาพ** ธรรมชาติเป็นสิ่งมหัศจรรย์ที่ให้ภาพของความงามทางสายตา และความรู้สึกแตกต่างกันไปในแต่ละฤดูกาล

ภาพถ่ายที่ร่วมแสดงในงาน “วิถีการดำเนินชีวิต ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม” (Green Lifestyle) จำนวน 1 ภาพ



**ชื่อภาพ** เส้นทางสู่ธรรมชาติ (The way to nature)  
**ภาพถ่ายลำดับที่** B9 สูจิบัตรนิทรรศการภาพถ่ายนานาชาติวิถีการดำเนินชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เครือข่ายนิเทศศาสตร์  
**สถานที่ในการถ่ายทำ** ARASHIYAMA KYOTO JAPAN  
**แนวคิดในการถ่ายภาพ** ธรรมชาติเป็นสิ่งมหัศจรรย์ที่ให้ภาพของความงามทางสายตาและความรู้สึกแตกต่างกันไปในแต่ละฤดูกาล

### บรรณานุกรม

- คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (2560). *ศิลปะภาพถ่าย (Photography)*. เข้าถึงได้จาก [http://www.finearts.cmu.ac.th/e\\_doc/59/109114/005.pdf](http://www.finearts.cmu.ac.th/e_doc/59/109114/005.pdf)
- ภูมิภมล ผดุงรัตน์. (2550). *Straight Photography. ศิลปะภาพถ่ายและภาพยนตร์*. มหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมาธิราช.
- ปรัชญา เปี่ยมการุณ. (2556). ความงามในภาพข่าว : บทสำรวจฐานคิด มิติเชิงสุนทรียะ. *วารสารวิชาการ นวัตกรรมสื่อสารสังคม ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน*. วิทยาลัยนวัตกรรมการสื่อสารสังคม มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ
- อัครา นักทำนา. (2556). *Snapshot*. เข้าถึงได้จาก <http://www.streetphotothailand.com/article/57>
- Berger, John. (1972). *Way of seeing*. Retrieved from <http://waysofseeingwaysofseeing.com/ways-of-seeing-john-berger-5.7.pdf>
- Rogers, Bob. (2016). *The Language of Photography*. Retrieved from <http://www.salondesrefuses.net/Writing/On%20or%20about%20Photography/The%20Language%20of%20Photography/Language%20of%20Photography.html>
- Bourdieu, Pierre. (1990). *Photography : A Middle-Brow Art*. Stanford University Press
- NIKON. (2564). *โลบารรีแรงบันดาลใจ เก็บบันทึกการเดินทางด้วยการถ่ายภาพทิวทัศน์*. เข้าถึงได้จาก [http://www.nikon.co.th/th\\_TH/ikon\\_school/ikon\\_school\\_article?ID=templatedata/th\\_TH/taggable\\_content/data/ikon\\_school/library\\_of\\_inspiration/vig2\\_landscape\\_photography&Category=learn-and-explore-new&Section=ikon-school-online/photo-genres/travel-and-advent](http://www.nikon.co.th/th_TH/ikon_school/ikon_school_article?ID=templatedata/th_TH/taggable_content/data/ikon_school/library_of_inspiration/vig2_landscape_photography&Category=learn-and-explore-new&Section=ikon-school-online/photo-genres/travel-and-advent)

### งานสร้างสรรค์

- เพ็ญพักตร์ ศิริไตรรัตน์ (2561). อุโมงค์ต้นไม้ (Bamboo tunnel). สื่อบัณฑิตนิทรรศการภาพถ่ายนานาชาติ จิตตระหนักรักษ์สิ่งแวดล้อม. หอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร. 15-17 พฤษภาคม 2561.
- เพ็ญพักตร์ ศิริไตรรัตน์ (2561). ความงามของฤดูใบไม้ผลิ (Beautiful Spring). สื่อบัณฑิตนิทรรศการภาพถ่ายนานาชาติจิตตระหนักรักษ์สิ่งแวดล้อม. หอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร. 15-17 พฤษภาคม 2561.
- เพ็ญพักตร์ ศิริไตรรัตน์ (2561). งานละเอียด (Detailed Work). สื่อบัณฑิตนิทรรศการภาพถ่ายนานาชาติ จิตตระหนักรักษ์สิ่งแวดล้อม. หอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร. 15-17 พฤษภาคม 2561.
- เพ็ญพักตร์ ศิริไตรรัตน์ (2561). แปะก๊วย (Yellow Ginkgo). สื่อบัณฑิตนิทรรศการภาพถ่ายนานาชาติ จิตตระหนักรักษ์สิ่งแวดล้อม. หอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร. 15-17 พฤษภาคม 2561.
- เพ็ญพักตร์ ศิริไตรรัตน์ (2561). เส้นทางสู่ธรรมชาติ (The way to nature). สื่อบัณฑิตนิทรรศการภาพถ่ายนานาชาติวิถีการดำเนินชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม. Communication Arts Gallery มหาวิทยาลัยรังสิต 2-4 พฤษภาคม 2561

ภาพถ่ายภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวดิจิทัลร่วมสมัย  
นาขั้นบันไดบ้านป่าบงเปียง อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่  
Cultural Landscape Photography and Contemporary Digital Tourism Ban  
Pa Pong Piang Rice Terraces, Mae Chaem District, Chiang Mai Province

รัฐพล ไชยรัตน์

คณะบริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์และการสื่อสาร มหาวิทยาลัยนครสวรรค์

บทคัดย่อ

ในปี 2559 องค์การการท่องเที่ยวแห่งชาติอาเซียน (ASEAN NTOs) ได้เปิดตัวแคมเปญการท่องเที่ยว VisitASEAN@50 Golden Celebration 2017 เพื่อส่งเสริมวัตถุประสงค์ในการฉลองครบรอบ 50 ปีของอาเซียน ซึ่งนำไปสู่การสร้างอัตลักษณ์การท่องเที่ยวของประเทศสมาชิกอาเซียนภายใต้มุมมองทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย อย่างไรก็ตามจากการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด 19 ตั้งแต่ปลายปี พ.ศ. 2562 จนถึงปัจจุบัน ทำให้เกิดข้อจำกัดในการเดินทางท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ ส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อระบบอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว กระแสการท่องเที่ยวร่วมสมัยในรูปแบบดิจิทัลเป็นการใช้เทคโนโลยีในการจำลองกิจกรรมและประสบการณ์การเดินทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ การศึกษานี้มุ่งเน้นไปที่กระบวนการสร้างสรรค์ภาพถ่ายภูมิทัศน์วัฒนธรรมของสถานที่ท่องเที่ยวบ้านป่าบงเปียง อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นหนึ่งในแหล่งท่องเที่ยวไฮมสเดย์นาขั้นบันไดที่โดดเด่นที่สุดแห่งหนึ่งของประเทศไทย การถ่ายภาพภูมิทัศน์วัฒนธรรมโดยใช้รูปแบบของการท่องเที่ยวดิจิทัลนำเสนอการจำลองลักษณะทางกายภาพเพื่อสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมท้องถิ่นร่วมสมัยและภูมิทัศน์ของสภาพแวดล้อม ภูมิทัศน์ที่ออกแบบ ภูมิชาติพันธุ์และภูมิทัศน์พื้นถิ่น เผยให้เห็นพัฒนาการและพลวัตของสังคมท้องถิ่นและชุมชนที่มีลักษณะเฉพาะและเป็นเอกลักษณ์ที่ถูกถ่ายทอดออกมาในรูปแบบของการผสมผสานความเป็นชุมชนเกษตรกรรมและการท่องเที่ยวได้อย่างลงตัว

**คำสำคัญ:** การถ่ายภาพทิวทัศน์ทางวัฒนธรรม, การท่องเที่ยวดิจิทัล

Abstract

In 2016, the ASEAN National Tourism Organization (ASEAN NTOs) launched a tourism campaign. VisitASEAN@50 Golden Celebration 2017 to promote the objectives of the 50th anniversary of ASEAN, which leads to building a tourism identity of ASEAN member states under a multicultural perspective. However, during the pandemic of

COVID-19 from the end of 2019 until the present causing restrictions on both domestic and international travel, and has severe impact on the tourism industry. The contemporary digital tourism trend uses technology to simulate travel activities and experiences. This study focuses on the process of creating cultural landscapes photography of Ban Pa Bong Piang, tourist attractions, Mae Chaem district, Chiang Mai Province which is one of the most prominent rice terraces homestay attraction in Thailand. Photographing cultural landscapes using a digital tourism platform is presented to reflect the relationship between contemporary local cultures and the landscape of the environment, designed landscape, ethnic landscape, and local landscape. It reveals the development and dynamics of local society and communities with unique characteristics that are conveyed in the form of a perfect blend of community agriculture and tourism.

**Keywords:** cultural landscape photography, digital travel

### แรงบันดาลใจ

บทความในเรื่องภาพถ่ายภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวดิจิทัลร่วมสมัย” นาชิ้น บันไดบ้านป่าบงเปียง อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษากระบวนการสร้างสื่อภาพถ่ายภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมของนาข้าวขั้นบันได บ้านป่าบงเปียง ในรูปแบบการท่องเที่ยวดิจิทัล ในปี 2559 องค์การการท่องเที่ยวแห่งชาติอาเซียน (ASEAN NTOs) ได้เปิดตัวแคมเปญการท่องเที่ยว VisitASEAN@50 Golden Celebration 2017 เพื่อส่งเสริมวัตถุประสงค์ในการฉลองครบรอบ 50 ปีของอาเซียน ซึ่งนำไปสู่การสร้างอัตลักษณ์การท่องเที่ยวของประเทศสมาชิกอาเซียนภายใต้มุมมองทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย ประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นหนึ่งในมุมมองทางวัฒนธรรม ศาสนา และความเชื่อที่หลากหลายที่สุด แต่ละวัฒนธรรมเหล่านี้มีความสัมพันธ์ที่เป็นเอกลักษณ์ระหว่างผู้คนและภูมิทัศน์ การศึกษานี้มุ่งเน้นไปที่การจัดทำเอกสารการวิจัย และการสร้างภาพถ่ายภูมิทัศน์วัฒนธรรมสำหรับพื้นที่ท่องเที่ยวบ้านป่าบงเปียง อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นหนึ่งในแหล่งท่องเที่ยวแบบผสมผสานที่โดดเด่นที่สุดแห่งหนึ่งในภาคเหนือตอนบน การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด 19 ในปลายปี พ.ศ. 2562 จนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2564) เกิดข้อจำกัดในการเดินทางท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ ส่งผลกระทบอย่างรุนแรงและต่อเนื่องในภาคอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว อย่างไรก็ตามกลับมีผลทำให้สื่อสังคมออนไลน์ได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้นเนื่องจากในช่วงระยะเวลาในระหว่างเกิดโรคระบาด ผู้คนส่วนใหญ่จำเป็นต้องกักตัวอยู่ในที่พักอาศัยทำให้ปริมาณการใช้บริการของสื่อสังคมออนไลน์มีเพิ่มมากขึ้น เช่น การใช้เฟซบุ๊ก (Facebook) อินสตาแกรม (Instagram) ติกต็อก (TicTok) และ ยูทูป (YouTube) ที่ผู้ใช้สามารถโพสต์ไฟล์ภาพถ่ายหรือไฟล์ภาพวิดีโอของสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ เพื่อเล่าประสบการณ์การเดินทางไปยังสถานที่นั้น ๆ ให้กับผู้ชมที่สนใจและอยากเรียนรู้รับทราบข้อมูลเพื่อนำไปประกอบการตัดสินใจในการเดินทางท่องเที่ยวในทริปต่อ ๆ ไป

จึงเป็นที่มาของการท่องเที่ยวในรูปแบบดิจิทัล ที่ผู้เข้าชมจะได้รับประสบการณ์การท่องเที่ยวจากการบอกเล่าของผู้ที่เคยไปมาแล้ว นำเอาภาพและสิ่งๆ ที่ตนเองประสบมานำเสนอผ่านแพลตฟอร์มสื่อดิจิทัลในแง่มุมต่าง ๆ

ในศตวรรษที่ 21 นักท่องเที่ยวในยุคนี้มักจะเลือกเดินทางไปยังสถานที่ ที่พวกเขามีความคุ้นเคย เพราะนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มักเคยได้เห็นภาพถ่ายของสถานที่ที่พวกเขาจะมีแผนจะเดินทางไปเยี่ยมเยียนจากอินเทอร์เน็ตและเครือข่ายสังคมออนไลน์มานับครั้งไม่ถ้วนจากบัญชีโซเชียลมีเดียของบุคคลที่พวกเขาชื่นชอบ การแบ่งปันประสบการณ์การเดินทางและภาพถ่ายของสถานที่ท่องเที่ยวบนร้อยนับพันภาพ

ภาพที่ถูกถ่ายจากสถานที่เดียวกันและถูกนำเสนอด้วยมุมมองที่น่าสนใจแทบจะทุกชอกทุกมุม สถานที่ท่องเที่ยวบางแห่งมีการใช้เทคโนโลยีสร้างภาพความเป็นจริงเสมือนเพื่อให้นักท่องเที่ยวสัมผัสประสบการณ์การเยี่ยมชมแบบเสมือนจริง เป็นดั่งการจำลองสถานการณ์การท่องเที่ยวสำหรับผู้ที่กำลังวางแผนจะเดินทางไปยังสถานที่นั้น ๆ เพื่อลดโอกาสการเกิดข้อผิดพลาดที่อาจจะเกิดขึ้น เช่น การหลงทางที่อาจทำให้เสียเวลาในการเดินทางท่องเที่ยว หรือไปยังสถานที่ที่ไม่เป็นไปตามความคาดหวัง จากความเป็นมาที่กล่าวไว้ในเบื้องต้นจึงเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้เขียนเล็งเห็นถึงความสำคัญของการสร้างสรรค์ “ภาพถ่ายภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวดิจิทัลร่วมสมัย” เพื่อการนำเสนอประสบการณ์การท่องเที่ยวในมุมมองของภาพถ่ายภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมในท้องถิ่น

### วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษากระบวนการสร้างสื่อภาพถ่ายภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมของนาข้าวขั้นบันได บ้านป่าปงเปียง ในรูปแบบการท่องเที่ยวดิจิทัล

### กรอบทฤษฎีและการทบทวนวรรณกรรม

การท่องเที่ยวดิจิทัลร่วมสมัยและลักษณะทางกายภาพและภูมิทัศน์วัฒนธรรมของสถานที่ท่องเที่ยวบ้านป่าปงเปียง อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ชุมชนบ้านป่าปงเปียง เป็นหมู่บ้านของชาวเขาปกากะญอ ที่เข้ามาอยู่อาศัยและใช้พื้นที่ทำการเกษตรในอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งภายหลังอยู่ภายใต้การดูแลของอุทยานแห่งชาติ ประชากรส่วนใหญ่ในพื้นที่ ปลูกข้าวและข้าวโพด เป็นอาชีพหลัก มีระบบประปาภูเขาที่หล่อเลี้ยงนาข้าวในลักษณะเป็นขั้นบันไดได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการลำเลียงน้ำจากที่สูงลงสู่ที่ต่ำตามลักษณะทางภูมิประเทศที่เป็นที่ลาดชัน และมีการปรับสภาพของพื้นที่อย่างเป็นระบบเพื่อให้ น้ำไหลเข้าสู่แปลงนาข้าวได้อย่างทั่วถึง ทำให้เกิดภูมิทัศน์ที่สวยงาม เพราะตั้งอยู่ในภูมิประเทศที่เปิดโล่งและเป็นเนินเขาบนที่สูง ในฤดูการปลูกข้าวตั้งแต่เดือนกรกฎาคม กระทั่งถึงฤดูเก็บเกี่ยว ในเดือนตุลาคม เป็นช่วงที่สถานที่แห่งนี้มีความสวยงามและทิวทัศน์จะเปลี่ยนไปตามขั้นตอนของกระบวนการเติบโตของต้นข้าวตั้งแต่ การปลูกต้นอ่อนจนต้นข้าวจะแตกกอออกใบเต็มที่ ไปจนถึงข้าวเริ่มออกรวงและค่อย ๆ เปลี่ยนเป็นสีเหลืองทองในฤดู

เก็บเกี่ยว การทำนาข้าวได้รับการปฏิบัติมาทั่วทั้งภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเชื่อว่าชาวไทยเป็นหนึ่งในผู้ปลูกข้าวรายแรก ๆ ของโลก ประมาณ 2960 ปีก่อนคริสตกาล (Gomez, 2544 อ้างถึงใน Chaiyarat, 2013)

### ภูมิทัศน์วัฒนธรรม

ค่านิยมของภูมิทัศน์วัฒนธรรมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และเอเชียใต้ได้อธิบายไว้ใน Cultural Landscapes and Asia: Reconciling International and Southeast Asian Values ซึ่ง Ken Taylor, (2009) กล่าวว่า “ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมที่มีวิวัฒนาการในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และเอเชียตะวันออกเฉียงที่สะท้อนให้เห็นถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้คนที่ย้ายอยู่ในพื้นที่นั้นได้อย่างสวยงามและสิ่งแวดล้อมไม่ได้เพียงเป็นผลที่เกิดจากวัฒนธรรมที่จับต้องได้เท่านั้น แต่ยังเป็นผลจากกระบวนการทางวัฒนธรรมที่มีค่านิยมที่จับต้องไม่ได้อีกด้วย” ความสัมพันธ์ระหว่างคนในท้องถิ่นกับสภาพแวดล้อมโดยรอบเป็นหนึ่งในทัศนียภาพของบ้านป่าบงเปียง ซึ่งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจจากข้อมูลของมูลนิธิภูมิทัศน์วัฒนธรรม (The Cultural Landscape Foundation) “ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมคือภูมิทัศน์ที่ได้รับผลกระทบ อิทธิพล หรือรูปร่างมาจากการมีส่วนร่วมของมนุษย์ภูมิทัศน์วัฒนธรรมสามารถเชื่อมโยงกับบุคคลหรือเหตุการณ์” (<https://www.tclf.org/places>) ดังนั้นผู้คนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ของสถานที่ท่องเที่ยวจึงมีบทบาทสำคัญในการกำหนดภาพลักษณ์ของภูมิทัศน์วัฒนธรรมและสร้างเอกลักษณ์และภาพลักษณ์ของภูมิทัศน์ของพวกเขา “โดยรวมแล้ว ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมเป็นผลงานศิลปะ การเล่าเรื่องวัฒนธรรม และการแสดงออกถึงเอกลักษณ์ประจำภูมิภาค” ภูมิทัศน์วัฒนธรรมมีหลายประเภท จำแนกตามหลักการออกแบบ (Designed Landscapes) ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมที่หลากหลาย (Ethnographic Landscapes) เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ กิจกรรม หรือบุคคล (โบราณสถาน) และภูมิทัศน์ที่วิวัฒนาการมาจากการใช้งานโดยคนที่มีกิจกรรมหรือการเข้าพักสร้างภูมิทัศน์เหล่านั้น (Vernacular Landscapes) ตามที่ Emily Goldthorpe (2013) กล่าวถึงใน A Changing Topography: Culture and Nature in New Zealand Landscape Photography ว่า “งานของช่างภาพในนิวซีแลนด์ตั้งแต่ปี 1865 จนถึงปัจจุบันสะท้อนและตอบสนองต่อปัญหาโดยรอบของภูมิทัศน์ การศึกษาดังกล่าวเป็นการตรวจสอบภาพของสถานที่ที่มีการเปลี่ยนแปลงหรือการจัดการ ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมของเรากับสภาพแวดล้อมของเรา” การวิจัยยังสำรวจทัศนคติที่เปลี่ยนแปลงไปต่อภูมิทัศน์และการถ่ายภาพและศึกษากระบวนการที่ทัศนคติของช่างภาพมีอิทธิพลต่อการผลิตภาพถ่ายทิวทัศน์

### การถ่ายภาพทิวทัศน์

การจัดองค์ประกอบของภาพถ่ายทิวทัศน์ส่งผลต่อและมีอิทธิพลต่อการประเมินคุณค่าของภาพถ่ายอย่างไร Svobodova และคณะ (2014) กล่าวว่าองค์ประกอบของภาพถ่ายทิวทัศน์ตามกฎสามส่วน (Rule of Thirds) และตำแหน่งของเส้นขอบฟ้าในภาพถ่าย ส่งผลกระทบบ่อยอย่างชัดเจน



ต่อความสวยงามของภาพทิวทัศน์ที่น่าเสนอ และ “การวางองค์ประกอบภูมิทัศน์ที่จุดตัดของตารางของกฎสามส่วนช่วยปรับปรุงการประเมินความสวยงามของภาพในเชิงบวกของฉากภูมิทัศน์ทั้งหมด” ดังนั้นการจัดองค์ประกอบภาพที่ดี จึงมีอิทธิพลอย่างมากในการเพิ่มมูลค่าทางสุนทรียะให้กับภาพถ่าย และสถานที่ท่องเที่ยว นั้น ๆ อีกทั้งยังเกิดเป็นภาพลักษณ์ที่ดีให้กับผู้โพสต์อีกด้วย

### การท่องเที่ยวยุคหลังสมัยใหม่

โซเชียลมีเดียได้กลายเป็นแพลตฟอร์มสื่อดิจิทัลที่ได้รับความนิยมอย่างมากในประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแง่ของการให้ผู้ใช้ได้สัมผัสกับความรู้สึกที่เกินจริง (Hyper-reality) สามารถทำให้ผู้ชมหลงใหลและเป็นส่วนใน ส่วนหนึ่งของ ประสบการณ์การเดินทางไปยังสถานที่ที่ยังไม่เคยไปมาก่อนและอาจเป็นส่วนกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวมีความต้องการที่จะเดินทางไปยังไปสัมผัสกับประสบการณ์ในโลกแห่งความเป็นจริง ด้วยเหตุนี้ภาพถ่ายที่แสดงถึงเหตุการณ์หรือจุดหมายปลายทางของสถานที่ท่องเที่ยวจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในด้านการสร้างประสบการณ์ทางการท่องเที่ยวของผู้ที่สนใจก่อนการเดินทางไปยังสถานที่จริงผ่านเทคโนโลยีของเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่มีคุณลักษณะแตกต่างกัน ส่งผลให้ผู้ชมได้รับรู้ถึงลักษณะทางกายภาพของสถานที่ท่องเที่ยวในหลากหลายมิติ เช่น การนำเสนอประสบการณ์การเดินทางใน อินสตาแกรม (Instagram) ที่ผู้ชมหรือผู้ติดตาม (Followers) สามารถเข้าชมและรับรู้ประสบการณ์การเดินทางและไลฟ์สไตล์ (Lifestyle) ของผู้โพสต์ได้ในลักษณะที่เป็นกลุ่มเครือข่าย (Network) ซึ่งผู้ชมส่วนใหญ่จะติดตามเนื้อหาการเล่าเรื่องของผู้โพสต์ที่ตนเองชื่นชอบอยู่แล้วเท่านั้น และจะได้รับประสบการณ์การเดินทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ ตามลักษณะไลฟ์สไตล์ (Lifestyle) ของผู้โพสต์ ทำให้ผู้เข้าชมนอกจากจะได้รับชมภาพถ่ายและวิดีโอที่มีสุนทรียะสวยงามแล้วยังได้ความรู้สึกถึงความใกล้ชิดผูกพัน (Connect) กับผู้โพสต์อีกด้วย ในขณะที่การนำเสนอประสบการณ์การเดินทางในสื่อตีกต็อก (TikTok) ผู้ชมจะรับการเข้าชมโดยใช้ระบบอัลกอริทึม (Algorithm) ของแอปพลิเคชัน หรือโปรแกรมอัจฉริยะของสื่อตีกต็อก ที่คัดสรรเนื้อหาตามความต้องการของผู้ชมโดยรวบรวมข้อมูลจากกิจกรรมต่าง ๆ ของผู้ใช้แล้วนำมาประมวลผลเพื่อค้นหาและคัดสรรเนื้อหาที่ตรงกับความต้องการของผู้ชมให้มากที่สุด ข้อมูลของผู้ใช้อาจจะได้อมาจาก กิจกรรมการโต้ตอบกับผู้ใช้แอปพลิเคชัน เช่น เนื้อหาที่ติดตาม ความคิดเห็นที่ผู้ชมโพสต์ การกดไลค์และแชร์ หรือประเภทเนื้อหาของวิดีโอที่ผู้ชมได้เปิดรับชมตั้งแต่ต้นจนจบ เนื้อหาของวิดีโอจะถูกคัดเลือกโดยระบบของตีกต็อก (TikTok) โดยไม่เน้นว่าใครเป็นผู้โพสต์ ทำให้ผลงานวิดีโอที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ท่องเที่ยวนั้น ๆ ถูกกระจายไปยังผู้รับชมได้อย่างกว้างขวางและมีเนื้อหาที่หลากหลายมากกว่าการจัดทำโดยผู้โพสต์คนใดคนหนึ่ง

### กระบวนการเทคนิคในการสร้างงาน และองค์ความรู้ที่ได้จากการสร้างสรรค์ผลงาน

ผลงานภาพถ่าย สัมผัสรักจากสายหมอก Kisses from the Cloud (ภาพหมายเลขที่ 1) ผู้ถ่ายตั้งกล้องถ่ายจากบริเวณระเบียงหน้าบ้านพัก เป็นเวลาในช่วงเช้าที่มีหมอกเคลือบเข้ามาในระยะที่เป็นรอยต่อของหุบเขาระหว่างนาขั้นบันไดกับป่าดิบชื้น สื่อให้ถึงความขัดแย้ง และการต่อสู้ระหว่างความสมบูรณ์ของพืชพันธุ์ธรรมชาติกับความสมบูรณ์ของพืชพันธุ์ที่ถูกมนุษย์คัดสรรและกำหนดให้มีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ในภาพจะมีบ้านเป็นองค์ประกอบที่แสดงถึงอำนาจการเข้าครอบครองและเป็นเจ้าของ นักท่องเที่ยวที่เข้าพักสามารถทำกิจกรรมการถ่ายภาพในมุมต่าง ๆ ได้อย่างอิสระ



ภาพหมายเลขที่ 1 สัมผัสรักจากสายหมอก บ้านป่าบงเปียง จังหวัดเชียงใหม่

#### ผลงานภาพถ่าย

สัมผัสรักจากสายหมอก (Kisses from the Cloud)

#### รายละเอียดข้อมูลภาพ

#### ข้อมูลภาพทางเทคนิค

Shutter Speed 1/200 Focal Length 105mm

F-Stop f/8 ISO 200

Camera Canon 6D mark ii , Canon EF 24-105mm f4L IS  
ถ่ายบนขาตั้งกล้อง

ผลงานภาพถ่าย ระเบียงหรรุ Luxury Balcony (ภาพหมายเลขที่ 2) ผู้ถ่ายตั้งกล้องถ่ายจากบริเวณระเบียงหน้าบ้านพัก ใช้การจัดองค์ประกอบในลักษณะของกฎสามส่วน (Rule of Thirds) โดยวางตำแหน่งของบ้านพักให้อยู่บนจุดตัดกลางซ้ายของภาพ เป็นเวลาในช่วงเช้าที่ เป็นภาพของบ้านพักโฮมสเตย์หลังหนึ่งที่มีลักษณะเปิดโล่ง ผู้เข้าพักสามารถออกมาตั้งกล้องบันทึกภาพได้อย่างสะดวกสบาย โดยที่ไม่จำเป็นต้องเดินทางไปอื่น ความสะดวกสบายดังกล่าวสะท้อนกลับมายังบ้านพักบ้านพักโฮมสเตย์ของตัวผู้ถ่ายเองที่มีลักษณะเดียวกัน เปรียบดังห้องพักที่เรียกว่า “Million Dollar View” ที่ผู้เข้าพักยอมที่จะต้องจ่ายราคาค่าห้องที่สูงลิบแลกกับภาพทิวทัศน์ที่จะสามารถเห็นได้ในทุก ๆ วัน



ภาพหมายเลขที่ 2 ระเบียงหรรุ บ้านป่าบงเปียง จังหวัดเชียงใหม่

#### ผลงานภาพถ่าย ระเบียงหรรุ Luxury Balcony

#### รายละเอียดข้อมูลภาพ

#### ข้อมูลภาพทางเทคนิค

Shutter Speed 1/100 Focal Length 105mm

F-Stop f/5.6 ISO 200

Camera Canon 6D mark ii, Canon EF 24-105mm f4L IS  
ถ่ายบนขาตั้งกล้อง

ผลงานภาพถ่าย อัญมณีแห่งขุนเขา Jewel of the Mountain (ภาพหมายเลขที่ 3) ผู้ถ่ายตั้งกล้องถ่ายบนขาตั้งกล้อง ใช้การจัดองค์ประกอบแบบการใช้กรอบ (Framing) โดยกำหนดให้มีฉากหน้า (Foreground) ของดอกไม้เป็นกรอบรายล้อมภาพทิวทัศน์สุดคลาสสิกสไตล์โรแมนติกหาย (Nostalgia) ซึ่งประกอบด้วย นาข้าว กระท้อบ ทิวเขา ก้อนเมฆ และ ดวงอาทิตย์ เป็นภาพที่ตั้งกล้องถ่ายบริเวณฝั่งทิศตะวันออกของชุมชนบ้านป่าบางเปียง ช่วงเวลาเย็นก่อนพระอาทิตย์จะลับขอบฟ้า ทำให้เห็นเป็นประกายแฉกที่สวยงามตั้งอัญมณี ผนวกกับสีสันและความ “dramatic” ของท้องฟ้ายามเย็นที่ทำให้เกิดบรรยากาศ “ภาพในฝัน”



ภาพหมายเลขที่ 3 อัญมณีแห่งขุนเขา (Jewel of the Mountain) บ้านป่าบางเปียง จังหวัดเชียงใหม่

#### ผลงานภาพถ่าย

อัญมณีแห่งขุนเขา Jewel of the Mountain

#### รายละเอียดข้อมูลภาพ

#### ข้อมูลภาพทางเทคนิค

Shutter Speed 1/30 Focal Length 24-105mm

F-Stop f/22 ISO 200

Camera Canon 6D mark ii, Canon

EF 24-105mm f4L IS ถ่ายบนขาตั้งกล้อง

#### สรุป คุณค่าสุนทรียะทางวัฒนธรรม สังคม และเศรษฐกิจ

ภาพภูมิทัศน์วัฒนธรรมของบ้านป่าบางเปียง อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่สามารถสร้างขึ้นมาได้ผ่านภูมิทัศน์วัฒนธรรมประเภท ภูมิทัศน์พื้นถิ่น ที่มีองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งที่จะสร้างความ เป็นแหล่งท่องเที่ยวและกลายเป็นจุดหมายปลายทางที่อยู่ในลำดับรายชื่อต้น ๆ ของสถานที่ที่นักท่องเที่ยวจะต้องไปสัมผัส คือภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ของภูมิภาค ในอดีตภาพลักษณ์ของการทำการ เกษตรในพื้นที่ลาดชันและใกล้กับเขตอุทยานแห่งชาติมักจะถูกเรียกว่า เป็นการทำไร่เลื่อนลอย และ จะมีการโยกย้ายที่ทำกินไปเรื่อย ๆ แต่การบริหารจัดการที่ดีของชุมชนในปัจจุบันทำให้พื้นที่ป่าและ พื้นที่ทำกินทางการเกษตรสามารถพึ่งพาซึ่งกันและกันได้ ตัวอย่างเช่น ประปาภูเขาจะไม่สามารถเกิดขึ้นได้เลยถ้าไม่มีป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ การที่ชุมชนสามารถใช้ทรัพยากรน้ำจากพื้นที่ป่าอันสมบูรณ์เพื่อ การเพาะปลูกเลี้ยงชีพทำให้เกิดความตระหนักในการอนุรักษ์ความเป็นธรรมชาติ จนเกิดเป็นการผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นและธรรมชาติได้อย่างลงตัว กระบวนการสร้างภาพถ่ายภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรม ของนาข้าวขั้นบันได บ้านป่าบางเปียง ในรูปแบบการ ท่องเที่ยวดิจิทัล ผนวกกับเทคโนโลยีของเครือข่ายโซเชียลเน็ตเวิร์คที่สามารถเข้าถึงกลุ่มนักท่องเที่ยวได้อย่างรวดเร็ว และยังสามารถนำเสนอภาพของแหล่งท่องเที่ยวของบ้านป่าบางเปียง บนแพลตฟอร์มดิจิทัล ในรูปแบบต่าง ๆ เสมือนกับว่าได้ไปสัมผัสกับสถานที่จริง ทำให้ผู้ชมเกิดทัศนคติที่ดีและได้เห็นมุมมองที่หลากหลายของสถานที่ท่องเที่ยวแห่งนี้ นำมาซึ่งการเพิ่มมูลค่าทางการท่องเที่ยวและเพิ่มรายได้จากการท่องเที่ยวให้กับชุมชนท้องถิ่นต่อไป

### บรรณานุกรม

- Al-Gasawneh, J. A., & Al-Adamat, A. M. (2020). The relationship between perceived destination image, social media interaction and travel intentions relating to Neom city. *Academy of Strategic Management Journal*, 19(2), 1-12.
- Azhar, F. N., & Fauzan, N. (2019). The role of Twitter as a social media platforms of central Java government for sustainable tourism development. In *International Conference on Public Organization (ICONPO)*.
- Ball, John, 2000. *Research, Principles and Practices in Visual Communication*, Information Age Publishing, p.30
- Chaiyarat, R. (2013). Just Rice, Just Right: Identity and Representation in Contemporary Rice Culture of Thailand, *Humanities and Social Sciences Review*, *UniversityPublication.net*, Volume 2, Issue 2, p145-149.
- Crick, Matthew, 2015, *Power, Surveillance, and Culture in YouTube’s Digital Sphere 1st Edition* by (Author, Editor) William Paterson University, USA. Perspectives, journal homepage: [www.elsevier.com/locate/tmp](http://www.elsevier.com/locate/tmp)
- Eddy Borges-Rey (2015 News Images on Instagram, *Digital Journalism*, 3:4, 571-593, DOI: 10.1080/21670811.2015.1034526
- Goldthorpe, E. (2013). *A Changing Topography: Culture and Nature in New Zealand Landscape Photography* (Thesis, Master of Arts). University of Otago. Retrieved from <http://hdl.handle.net/10523/3767>
- Ken Taylor (2009). Cultural Landscapes and Asia: *Reconciling International and Southeast Asian Regional Values*, *Landscape Research*, 34:1, 7-31, DOI: 10.1080/01426390802387513
- Miranti, A. (2017). *Visual Hyper Reality of Teenagers in Social Media with Photographs as Communication Media*. *KnE Social Sciences*, 329-333.
- McLuhan, Marshall, (1964). *Understanding Media: The Extensions of Man*. New York: McGraw-Hill.
- Peres, 2008, *The Concise Focal Encyclopedia of Photography: From the First Photo on Paper to the Digital Revolution*, Routledge. p. 84
- Poster, Mark, (1995) *The Second Media Age* 1st Edition, Polity press.
- Ratnayake, I., & Hapugoda, M. (2017). Travel in the Hyper-Real Revisiting the MacCnneilian Definition of ‘Touristic Experience’ in the Digitalized Era.
- Svobodova Kamila, Sklenicka Petr, Molnarova Kristina, and Vojar Jiri (2014) Does the composition of landscape photographs affect visual preferences? The rule of the Golden Section and the position of the horizon, *Journal of Environmental Psychology*, 10.1016/j.jenvp.2014.01.005

# สีสันโลกใต้ท้องทะเลยามตะวันตกฟ้า

## Colorful underwater world at night

กิตติธัช ศรีฟ้า

สาขานิเทศศิลป์ ภาควิชาการออกแบบสื่อดิจิทัล

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

### บทคัดย่อ

“Anything That Can Go Wrong Will Go Wrong” “อะไรก็ตามที่มันผิดพลาดได้ มันจะผิดพลาด” กฎของเมอร์ฟี (Murphy’s Law) ช่างภาพใต้น้ำควรระวังไว้เสมอ ในขณะที่ทำการสร้างสรรค์ผลงานใต้น้ำ การถ่ายภาพใต้น้ำในเวลากลางคืนนั้น เป็นการใช้ทักษะที่เหนือไปกว่าการถ่ายภาพใต้น้ำโดยทั่วไป ช่างภาพใต้น้ำจะต้องมีการจัดเตรียมอุปกรณ์อย่างละเอียด วางแผนการดำน้ำอย่างละเอียด และรอบคอบ ซึ่งควรทำพร้อมกับคูหูดำน้ำ (Diver Buddy) การประยุกต์ใช้ระบบบัดดี้ (Buddy Diving หรือ Buddy System) กับการถ่ายภาพใต้น้ำนั้น เป็นสิ่งที่ผู้เขียนนำเสนอ เพื่อให้ช่างภาพใต้น้ำสามารถทำงานสร้างสรรค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เนื่องจากคูหูดำน้ำ (Diver Buddy) จะเป็นประหนึ่งผู้ช่วยช่างภาพในขณะที่ช่างภาพใต้น้ำกำลังทำงานสร้างสรรค์อยู่ อีกทั้งระบบนี้ยังจะทำให้เกิดความปลอดภัยแก่ตัวช่างภาพใต้น้ำเป็นอย่างมาก บทความ “สีสันโลกใต้ท้องทะเลยามตะวันตกฟ้า” เป็นบทความวิชาการที่มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) อธิบายลักษณะของทั่วไปการถ่ายภาพใต้น้ำ 2) การเตรียมอุปกรณ์การถ่ายภาพใต้น้ำในเวลากลางคืน 3) สิ่งที่ต้องระวังในการถ่ายภาพใต้น้ำ โดยมีขอบเขตในการศึกษา คือ มุ่งนำเสนอเกี่ยวกับ การแนะนำการถ่ายภาพใต้น้ำกลางคืนในระดับเริ่มต้นเท่านั้น เนื่องจากการถ่ายภาพใต้น้ำนั้นมีความเสี่ยง ผู้ที่สนใจการถ่ายภาพใต้น้ำ ควรได้รับการเรียนรู้ อย่างถูกต้องตามหลักสูตร

**คำสำคัญ:** ภาพถ่ายใต้น้ำ, สุนทรียภาพใต้ทะเล

### Abstract

“Anything That Can Go Wrong It will go wrong.” Murphy’s Law Underwater photographers should keep in mind. Underwater photographers should keep this in mind. while doing underwater creations Underwater photography at night It’s a skill that goes beyond normal underwater photography. Underwater photographers will

need to have a detailed set of equipment. Make a detailed and thoughtful dive plan. This should be done with a diver buddy. It is what the author presents. To enable underwater photographers to do their creative work more efficiently. This is because Diver Buddy acts as a photographer’s assistant while the underwater photographer is doing creative work. In addition, this system will also make it very safe for underwater photographers. The article “Colors of the Underwater World at Sunset” is an academic article that aims to 1) describe general characteristics of underwater photography, 2) prepare equipment for underwater photography at night, 3) things to do in underwater photography The scope of the study is to focus on the presentation of an introduction to underwater night photography at an entry level only. Because underwater photography is risky. Those interested in underwater photography should be properly learned according to the curriculum.

**Keywords:** Underwater Photos, Undersea Aesthetics

## บทนำ

“ความมั่งคั่งยามค่ำในท้องทะเลที่เงียบสงบ” หากกล่าวถึงโลกใต้ทะเล หลายคนคงนึกถึงสารคดีโลกใต้น้ำที่มากด้วยสีสันและนักดำน้ำที่มีอุปกรณ์มากมายกำลังดำดิ่งสู่ความลึกอันเว้งว่างใต้ท้องทะเล การดำน้ำสำหรับบางคนอาจจะดูน่าอึดอัด โลกใต้ทะเลลึกอาจเป็นแดนอันตรายที่หลายคนไม่กล้าที่จะสัมผัส แต่สำหรับนักดำน้ำที่หลงใหลกับความมั่งคั่งของโลกใต้ทะเล ช่วงเวลาที่อยู่ใต้น้ำนั้นกลับเป็นช่วงเวลาแห่งความสุขของชีวิต การดำน้ำไม่ได้จำกัดแต่เพียงช่วงกลางวันท้องทะเลเป็นสีฟ้าครามสดใสเท่านั้น หากแต่ในยามค่ำคืนที่ท้องทะเลมืดมิดและเงียบสงบนั้น นักดำน้ำก็มักจะลงไปแอบดู สังเกตการใช้ชีวิตของเหล่าสัตว์น้ำ ซึ่งในหมู่ของนักดำน้ำก็มักจะมีคนอีกกลุ่มหนึ่งที่คอยบันทึกเรื่องราวต่าง ๆ ใต้ท้องทะเลเอาไว้ในรูปแบบภาพถ่าย คนกลุ่มนั้นคือ “ช่างภาพใต้น้ำ”

ภาพถ่ายใต้น้ำสามารถแบ่งแยกได้หลายรูปแบบ โดยการถ่ายภาพยามกลางคืนใต้ท้องทะเลนั้นเป็นอีกประเภทหนึ่งของการถ่ายภาพใต้น้ำ ซึ่งการถ่ายภาพใต้น้ำแต่ละประเภทจะสามารถแตกแยกย่อยลงไปได้อีกมากมาย โดยการถ่ายภาพแต่ละอย่างจะมีความยากง่ายแตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ในบทความนี้ผู้เขียนจะกล่าวถึง การถ่ายภาพใต้น้ำยามค่ำคืนเป็นสำคัญ

การถ่ายภาพใต้น้ำนั้นเป็นการบันทึกสิ่งที่มองเห็นต่าง ๆ ที่อยู่ใต้น้ำ ซึ่งจะมีระดับความลึกของน้ำเป็นข้อจำกัด ในการถ่ายภาพใต้น้ำนั้น ความลึกจะมีผลโดยตรงต่อช่างภาพ เพราะมนุษย์เราไม่สามารถหายใจใต้น้ำได้โดยไม่มีอุปกรณ์ช่วยหายใจ ทั้งนี้หากช่างภาพต้องการถ่ายภาพใต้น้ำ ด้วยความลึกไม่เกิน 5 เมตร ช่างภาพอาจจะใช้วิธีการกลั้นลมหายใจ แล้วดำน้ำลงไปเพื่อบันทึกภาพได้ แต่ก็คงจะอยู่ใต้น้ำได้ไม่นานนัก และถ้าหากช่างภาพต้องการถ่ายภาพใต้น้ำ สิ่งทีลึกลงไปมากกว่า 5 เมตร อีกทั้งต้องการใช้เวลาอยู่ใต้น้ำเป็นเวลานานขึ้น ช่างภาพจะต้องเรียนรู้ทักษะการดำน้ำแบบ SCUBA

(Self Contained Underwater Breathing Apparatus) ซึ่งเป็นการดำน้ำลึก โดยใช้อุปกรณ์ช่วยหายใจ ที่ติดกับตัวไปกับถังภาพ เมื่อเป็นเช่นนั้น ถังภาพจะต้องเป็นนักดำน้ำแบบ SCUBA จึงจะทำให้สามารถดำน้ำได้อย่างอิสระ โดยจะมีเครื่องมือที่บรรจุอากาศนำไปใช้หายใจใต้น้ำ ซึ่งจะทำให้ช่างภาพอยู่ใต้น้ำได้เป็นเวลานานกว่าปกติ และลึกที่กว่าปกติ (PADI, 2021, p.30)

การถ่ายภาพใต้น้ำนั้น ยังมีทักษะอื่น ๆ อีกมากที่ต้องเรียนรู้ เพราะเมื่ออยู่ใต้น้ำ ในระดับความลึกที่แตกต่างกันออกไป จะทำให้สีสันทายไปเรื่อย ๆ อีกทั้งหลักการหักเหของแสง เมื่อช่างภาพถ่ายภาพใต้น้ำ เพราะเมื่อแสงเดินทางผ่านน้ำ หลายต่อหลายสิ่งจะเปลี่ยนแปลงไป ดังนั้นการถ่ายภาพใต้น้ำจำเป็นต้องเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ มากมาย ทั้งทักษะการถ่ายภาพใต้น้ำ หลักการหักเหของแสง หลักการดำน้ำ การหายใจ อันตรายที่จะเกิดขึ้นในขณะดำน้ำ และยังมีอีกมากมาย ดังจะกล่าวต่อไปในบทความวิชาการชิ้นนี้

ทั้งนี้ผู้เขียนมีประสบการณ์จากการทำคุษฎีนิพนธ์เรื่อง “บูรณภาพนิทัศน์: การบริหารจัดการและพัฒนาารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ เรือแก้วสมุทร” ทำให้ได้เรียนรู้โลกใต้น้ำ ตั้งแต่การดำน้ำไปจนถึงการถ่ายภาพใต้น้ำช่วงเวลาปกติ การถ่ายภาพใต้น้ำในช่วงเวลากลางคืน ดังนั้นผู้เขียนจึงได้นำเสนอประสบการณ์จากการลงมือปฏิบัติถ่ายทอดออกมาเป็นองค์ความรู้ในการถ่ายภาพใต้น้ำ

### แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ภาพถ่ายใต้น้ำเป็นหนึ่งในหลายประเภทของการถ่ายภาพ ที่แบ่งแยกจากลักษณะของอุปกรณ์และวิธีการถ่ายภาพ โดยการถ่ายภาพใต้น้ำนั้นจะมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการดำน้ำ ดังนั้นภาพถ่ายใต้น้ำ ช่างภาพจะต้องมีความรู้ความชำนาญด้านการดำน้ำ ซึ่งการดำน้ำเองก็มีระดับขั้นอยู่หลายระดับด้วยกัน เมื่อเป็นดังนั้นการจะเป็นช่างภาพใต้น้ำได้ ช่างภาพจะต้องเรียนรู้เรื่องการดำน้ำให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมไม่เช่นนั้นอาจทำให้การถ่ายภาพนั้นเกิดอันตรายได้ ซึ่งในบทความนี้จะหมายถึง การถ่ายภาพในขณะที่ดำน้ำลึกโดยใช้ถังอากาศ หรือที่เรียกกันว่า Scuba Diving ซึ่งเป็นการดำน้ำที่นักดำน้ำใช้อุปกรณ์ช่วยหายใจใต้น้ำ (Scuba Set) โดยนักดำน้ำจะพกถังอากาศลงใต้น้ำ ทำให้มีอิสระภาพและ เสรีภาพในการเคลื่อนไหวสูงกว่าการดำน้ำทั่วไป และยังสามารถอยู่ใต้น้ำได้นานกว่านักดำน้ำแบบฟรีไดฟ์ (Free dive) คำว่า Scuba ย่อมาจาก “Self-Contained Underwater Breathing Apparatus” หมายถึงเครื่องมือที่ใช้สำหรับช่วยให้หายใจในขณะที่อยู่ใต้น้ำเป็นการเฉพาะตัว กล่าวคือสามารถดำลงสู่อุณหภูมิต่ำด้วยตนเอง

หลักการ และทฤษฎีเกี่ยวกับการถ่ายภาพใต้น้ำนั้น ไม่ได้มีแพร่หลายเช่นการถ่ายภาพบนบก แต่เชื่อว่าไม่มีสักทีเดียว โดยหลักการถ่ายภาพใต้น้ำนั้น ถูกเขียนขึ้นเป็นเอกสารประกอบการสอนของสถาบันสอนดำน้ำ หลายแห่งด้วยกัน โดยแต่ละแห่งจะมีการเปิดสอนหลักสูตรระยะสั้น “การถ่ายภาพใต้น้ำ” ซึ่งสถาบันดำน้ำเหล่านี้จะมีอยู่ทั่วโลก เช่น Professional Association of Diving Instructors (PADI) หรือ Scuba Schools International (SSI) เป็นต้น ซึ่งเมื่อผ่านการเรียนการสอนแล้วจะได้รับใบประกาศนียบัตร อีกทั้งในวงวิชาการของประเทศไทย จากการสืบค้นผู้เขียนไม่พบ

บทความวิชาการ ตำรา หรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายภาพใต้น้ำโดยตรง ดังนั้นเอกสารในการศึกษาที่เป็นหลักการและทฤษฎีนั้น ผู้เขียนจึงยึดถือเอกสารประกอบการสอนจากสถาบันสอนดำน้ำ และประสบการณ์การถ่ายภาพใต้น้ำของผู้เขียน เป็นหลักในการอ้างอิงเพื่อเขียนบทความครั้งนี้

ในการเรียนดำน้ำแบบ Scuba นั้น หลักการที่สำคัญที่สุดที่ทุกสถาบันเน้นย้ำ คือ “ความปลอดภัย” พิซิต เมืองนาโพรี ผู้เชี่ยวชาญด้านการดำน้ำ และครูสอนการดำน้ำ กล่าวไว้ว่า ในการดำน้ำ “ไม่มีภารกิจใดสำคัญไปกว่าตัวนักดำน้ำ และทีม (พิซิต เมืองนาโพรี, ผู้ให้สัมภาษณ์, 27 มีนาคม 2562) นั้นหมายถึง ช่างภาพใต้น้ำจะต้องคำนึงถึง ความปลอดภัยในขณะที่อยู่ใต้น้ำ มากกว่าภาพถ่าย การดำน้ำจะมีความเสี่ยงน้อยมาก หากมีสติอยู่เสมอ แต่หลายต่อหลายครั้ง ช่างภาพมักจะเพ่งสมาธิไปกับการสร้างสรรค์ผลงาน จนทำให้เกิดการไม่ระมัดระวังขณะดำน้ำซึ่งอาจเกิดอุบัติเหตุใต้น้ำได้ ซึ่งอุบัติเหตุใต้น้ำนั้นมีตั้งแต่เหตุการณ์เล็กน้อยไปจนถึงขั้นเสียชีวิต ช่างภาพต้องระลึกไว้เสมอว่า ในน้ำมีแรงดัน ซึ่งเรื่องนี้จะอยู่ในการเรียนการสอนดำน้ำในขั้นเบื้องต้นของทุกสถาบัน ในการเรียนการสอนครูสอนดำน้ำบางท่าน จะมีการนำเอาขวดน้ำพลาสติกลงใต้น้ำ เพื่อให้ให้นักเรียนดำน้ำได้ดูความเปลี่ยนแปลงของขวดน้ำที่ได้รับผลมาจากแรงกดอากาศเมื่ออยู่ในความลึก โดยก่อนจะลงน้ำขวดจะตั้ง แต่เมื่อดำน้ำผ่านความลึกลงไปเรื่อย ๆ ขวดน้ำนั้นลึบจนบีบแบน ดังนั้นระหว่างถ่ายภาพหากช่างภาพเพลิดเพลินไปกับสิ่งสวยงามใต้ทะเลจนลืมหูลืมตา ก็อาจลอยขึ้นสู่น้ำอย่างรวดเร็ว มีผลให้อากาศขยายตัวอย่างรวดเร็ว จะมีผลทำให้ปอดฉีกขาดได้อย่างง่ายดาย อีกทั้งความลึกนี้เมื่อช่างภาพอยู่ในความลึกมากขึ้นเท่าไร ร่างกายจะได้รับก๊าซไนโตรเจนภายใต้ความกดดันจนเกิดภาวะอิ่มตัว (Saturation) ที่อาจทำให้เกิดอันตรายต่อร่างกายได้ และยังมีอีกมากมายหลายสาเหตุที่เกิดจากความกดดันใต้น้ำ ที่อาจทำให้ช่างภาพเจ็บป่วย หรือเสียชีวิต

ดังนั้นช่างภาพใต้น้ำจึงควรจะต้องฝึกฝนการดำน้ำลึกแบบ Scuba Diving ให้มีความชำนาญเสียก่อนจึงจะทำการถ่ายภาพใต้น้ำ เพราะกล้องถ่ายภาพใต้น้ำ เมื่อติดตั้งอุปกรณ์กันน้ำ (Housing) เข้าไปจะมีน้ำหนักมากขึ้นพอสมควร โดยบางตัวอาจมีน้ำหนักตั้งแต่ 8 กิโลกรัม ขึ้นไป และหากติดตั้งอุปกรณ์เสริมทั้งหมดเข้าไปอาจมีน้ำหนักมากกว่า 10 กิโลกรัม อีกทั้งกล้องถ่ายภาพที่ติดตั้งอุปกรณ์กันน้ำ และอุปกรณ์เสริมเพื่อการถ่ายภาพใต้น้ำครบทั้งหมด จะทำให้ขนาดของกล้องถ่ายภาพใต้น้ำนั้นมีขนาดใหญ่่มาก ซึ่งจะเป็นภาระของช่างภาพใต้น้ำ ที่ยังไม่มีประสบการณ์ด้านการดำน้ำ อาจทำให้ช่างภาพกังวลกับอุปกรณ์ถ่ายภาพใต้น้ำ จนหลงลืมเรื่องความสำคัญและเกิดอันตรายได้

จากที่กล่าวมาในข้างต้นจะเห็นได้ว่า อันตรายจากการถ่ายภาพใต้น้ำอาจเกิดขึ้นได้จากหลายสาเหตุด้วยกัน ซึ่งผลกระทบนั้น มีตั้งแต่บาดเจ็บเล็กน้อย ไปจนถึงบาดเจ็บหนัก หรือพิการตลอดชีวิต และร้ายแรงที่สุดคือเสียชีวิต ดังนั้นการถ่ายภาพใต้น้ำ ช่างภาพใต้น้ำจะต้องฝึกฝนการถ่ายภาพจนเกิดความชำนาญในอุปกรณ์ของตนเองและพัฒนามุมมองการถ่ายภาพโดยสร้างสุนทรียภาพในแบบของตนเองขึ้นมา ช่างภาพที่ต้องการจะถ่ายภาพใต้น้ำ จะต้องเข้าใจถึงข้อจำกัดต่าง ๆ ของการถ่ายภาพใต้น้ำ และให้ถือคติว่า “Anything that can go wrong will go wrong” อะไรก็ตามที่ผิดพลาดได้ มันจะผิดพลาด ตามกฎของเมอร์ฟี (Murphy’s Law)



## วัตถุประสงค์ของบทความ

เพื่ออธิบายลักษณะของทั่วไปการถ่ายภาพใต้น้ำ การเตรียมอุปกรณ์การถ่ายภาพใต้น้ำในเวลากลางคืน และสิ่งที่พึงกระทำในการถ่ายภาพใต้น้ำ

## ขอบเขตของเรื่อง

บทความฉบับนี้มุ่งนำเสนอเกี่ยวกับการแนะนำการถ่ายภาพใต้น้ำกลางคืนในระดับเริ่มต้นเท่านั้น เนื่องจากการถ่ายภาพใต้น้ำนั้นมีความเสี่ยง ผู้ที่สนใจการถ่ายภาพใต้น้ำ ควรได้รับการเรียนรู้อย่างถูกต้องตามหลักสูตรเท่านั้น

## นิยามศัพท์

**การถ่ายภาพใต้น้ำ** หมายถึง เป็นกระบวนการถ่ายภาพขณะที่อยู่ใต้น้ำ ซึ่งในบทความนี้จะหมายถึงการถ่ายภาพในขณะที่ดำน้ำลึกโดยใช้ถังอากาศ หรือที่เรียกกันว่า Scuba Diving

**การถ่ายภาพใต้น้ำเวลากลางคืน** หมายถึง กระบวนการถ่ายภาพขณะที่อยู่ใต้น้ำตอนเวลากลางคืน ซึ่งในบทความนี้จะหมายถึงการถ่ายภาพในขณะที่ดำน้ำลึกโดยใช้ถังอากาศ หรือที่เรียกกันว่า Scuba Diving

**สุนทรียภาพใต้ท้องทะเล** หมายถึง ความงามใต้ทะเล ผ่านมุมมองของช่างภาพใต้น้ำ

## การสร้างสรรค์ผลงาน

การถ่ายภาพใต้น้ำเวลากลางคืนนั้น จะพบว่าสัตว์ทะเลหลายชนิดแอบซ่อนตัวอยู่ในเวลากลางวันและจะออกมาหากินในเวลากลางคืนเท่านั้น หลายครั้งเมื่อไปดำน้ำกลางคืนช่างภาพจะพบเห็นสัตว์ที่ไม่ค่อยเห็นในเวลากลางวัน เช่น พวกกุ้ง ปู ปลาหมึกชนิดต่าง ๆ ปลากระเบน เคยเห็นกุ้งมังกรออกมาเดินไปเดินมาที่พื้นทะเล สัตว์ทะเลที่หากินกลางวันหลายชนิดก็ไปซ่อนตัวหรือซุกซ่อนในเวลากลางคืน เช่นปลานกแก้ว อาจจะหนีไปนอนหลับอยู่ที่ใต้กองปะการัง บางตัวก็พ่นเมือกมาคลุมรอบตัวที่เรียกกันว่า “ปลานกแก้วางมุ้ง” ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เราจะพบเห็นได้เฉพาะเวลากลางคืนเท่านั้น

การถ่ายภาพใต้น้ำสีสนต่าง ๆ ที่ถูกกลืนหายไปในเวลาดำน้ำกลางวัน แต่จะเจิดจ้าขึ้นมาในเวลากลางคืน เนื่องจากแสงไฟจากไฟฉายของนักดำน้ำ ซึ่งการดำน้ำในเวลากลางคืนนั้น เป็นเรื่องน่าสนุก ตื่นเต้น และท้าทายในตัวของมันเอง สำหรับช่างภาพใต้น้ำที่ไม่เคยดำน้ำกลางคืน สิ่งที่ต้องพึงกระทำคือการไปเรียนในหลักสูตรการดำน้ำกลางคืน ซึ่งมีทั้งเป็นส่วนหนึ่งในหลักสูตร Advanced Open Water Diver หรือเน้นเรียนเฉพาะดำน้ำกลางคืนในหลักสูตร Night Diving Specialty เนื่องจากการไปเรียนตามหลักสูตรที่ถูกต้องนั้น จะทำให้สามารถดำน้ำได้อย่างสนุกสนาน และปลอดภัยมากยิ่งขึ้น

การดำน้ำเพื่อการถ่ายภาพเวลากลางคืนนั้น ช่างภาพควรยึดถือตามกฎความปลอดภัยที่ตาม ที่สถาบันดำน้ำกำหนด ซึ่งในกรณีนี้ผู้เขียนได้รวบรวม และเรียบเรียงออกมาได้ 4 ข้อด้วยกันคือ

1. ต้องเลือกจุดดำในอ่าวปิดที่ปลอดภัยจากกระแสน้ำและคลื่นลม
2. เป็นจุดดำน้ำที่มีระดับไม่ลึกมากนัก
3. ควรผ่านการดำน้ำในจุดนั้นช่วงเวลากลางวันกันมาแล้ว เพื่อให้เกิดความคุ้นชินกันทิศทาง หรือสภาพใต้ผิวน้ำบริเวณนั้นเสียก่อน
4. นักดำน้ำทุกคนจะต้องมีไฟฉายสำหรับส่องสว่างใต้ผิวน้ำประจำตัว

ทั้งนี้ข้อกำหนดเฉพาะ ตามหลักสูตรการดำน้ำเวลากลางคืนนั้นสถาบันดำน้ำ ได้กำหนด คุณสมบัติเบื้องต้นไว้ว่า PADI: จะต้องมีใบรับรองดำน้ำ junior, Open Water, SDI: จะต้องมีใบรับรอง ดำน้ำ Open Water Scuba Diver, SDI Junior Open Water Scuba Diver, หรือ เทียบเท่า และ กำหนดอายุขั้นต่ำไว้ที่ PADI: 12 ปี, SDI: 10 ปี

**การเตรียมอุปกรณ์กล้องถ่ายภาพใต้น้ำ และอุปกรณ์อื่น ๆ เพื่อการดำน้ำถ่ายภาพเวลากลางคืน**

1. แบตเตอรี่กล้องถ่ายภาพใต้น้ำ ไม่ว่าจะช่างภาพจะเลือกใช้กล้องประเภทใดก็ตามในการถ่ายภาพใต้น้ำ ให้เตรียมชาร์จแบตเตอรี่ไว้ให้เต็มเสมอ เพราะช่างภาพไม่สามารถเปลี่ยนแบตเตอรี่ใต้น้ำได้

2. การประกอบอุปกรณ์กันน้ำสำหรับกล้องถ่ายภาพใต้น้ำ (Underwater Camera Housing) ขั้นตอนนี้จะต้องกระทำอย่างระมัดระวัง เพราะหากเกิดความผิดพลาดเพียงเล็กน้อย อาจส่งผลให้ ความดัน ใต้น้ำเข้าไปภายใน Housing ซึ่งจะทำให้เกิดความเสียหายอย่างมากกับกล้องถ่ายภาพ อีกทั้งหากไม่มีความจำเป็นไม่ควรเปิด Housing ในที่โล่งแจ้ง และหากเป็นไปได้เมื่อผนึกกล้องถ่ายภาพเข้าไปใน Housing เรียบร้อยแล้ว ไม่ควรเปิดออกจนกว่าจะสิ้นสุดการดำน้ำในแต่ละวัน

3. แฟลชใต้น้ำ (Strobe) อุปกรณ์ช่วยถ่ายรูปใต้น้ำชิ้นสำคัญ ที่ช่วยให้ภาพถ่ายโดดเด่นยิ่งขึ้น ตรวจสอบให้ตีว่าพร้อมใช้งาน หากต้องการตั้งค่าอะไรเป็นพิเศษ ควรจะต้องทำก่อนทำการลงดำน้ำ เพราะการถ่ายภาพใต้น้ำเวลากลางคืนนั้น มีหลายสิ่งที่จะต้องระมัดระวัง การแก้ไขใด ๆ ใต้น้ำนั้นจะเป็น เรื่องที่ยากมากกว่าปกติ อีกทั้งนอกจากอุปกรณ์ที่เกี่ยวกับการถ่ายภาพใต้น้ำแล้ว ยังคงอีกอุปกรณ์ดำน้ำอีกหลายชิ้นที่ต้องพกไปในขณะที่ดำน้ำเวลากลางคืน ซึ่งอาจทำให้สับสนได้ง่าย

4. ตรวจสอบเช็คแขนช่วยพยุงน้ำหนักใต้น้ำกล้องถ่ายภาพใต้น้ำ (Float Arm) และ ตัวล็อกค แขนช่วยพยุงน้ำหนักใต้น้ำกล้องถ่ายภาพใต้น้ำ (Clamp) ว่าใช้งานได้ดีหรือไม่ เพราะหากผิดพลาด อาจทำให้อุปกรณ์ต่าง ๆ แยกออกจากกันในขณะที่ดำน้ำ และอาจหลุดหายลงไปในความลึก และมีได้ ทะเลได้

## ตัวอย่างอุปกรณ์ถ่ายภาพใต้น้ำ



ภาพที่ 1 ภาพแสดงอุปกรณ์ถ่ายภาพใต้น้ำเวลากลางคืน ที่มาภาพ : กิตติธัช ศรีฟ้า



ภาพที่ 2 อุปกรณ์แขนช่วยพยุงน้ำหนักกล้องถ่ายภาพใต้น้ำ ที่มาภาพ <https://www.nauticam.com/>



ภาพที่ 3 อุปกรณ์ล๊อคแขนช่วยพยุงน้ำหนักกล้องถ่ายภาพใต้น้ำ  
ที่มาภาพ <https://www.nauticam.com/>

**5. ไฟฉาย** การดำน้ำเพื่อถ่ายภาพในกลางคืนนั้น ไฟฉายคือสิ่งสำคัญมาก ซึ่งช่างภาพควรมีมากกว่า 1 อัน เพื่อในกรณีฉุกเฉินไฟฉายอันแรกเกิดชำรุดเสียหายกระทันหัน ช่างภาพต้องคำนึงไว้เสมอว่า ตัวช่างภาพมีสัมภาระเยอะมากกว่านักดำน้ำทั่วไป และอุปกรณ์ถ่ายภาพทุกชิ้นมีความสำคัญ หากหล่นหายในยามกลางคืนนั้นคงไม่ใช่เรื่องง่ายในการค้นหาได้ทะเล ที่สำคัญต้องตรวจเช็คไฟฉายแต่ละอันว่ามีแบตเตอรี่เต็มหรือไม่ และไฟฉายจะต้องป้องกันน้ำเข้าได้เป็นอย่างดี

**6. นกหวีด** ในกรณีที่เกิดการพลัดหลงในทะเลยามค่ำคืนนั้น การค้นหาคงไม่ใช่เรื่องง่ายนัก เสียงจากนกหวีดอาจช่วยชีวิตช่างภาพไว้ได้

**7. Delayed Surface Marker Buoy (DSMB)** เป็นหนึ่งในอุปกรณ์ความปลอดภัยทางน้ำ ใช้ระบุตำแหน่งของเราขณะอยู่ในน้ำ เพื่อให้ผู้ควบคุมเรือได้เห็น ทราบว่าช่างภาพดำน้ำอยู่บริเวณไหน

การมีอุปกรณ์ระบุตำแหน่งจะช่วยให้เรื่อกันหาตัวเราได้ง่ายขึ้น รุ่น DSMB แบบนี้จะเห็นบ่อย ๆ เป็นรุ่นรูปไส้กรอก (safety sausage) ส่วนใหญ่จะเป็นสีส้ม

**8. Dive Computer** ช่างภาพต้องตรวจเช็คให้ถี่ถ้วน ว่า Dive Computer ของตนได้ตั้งโหมดในการดำน้ำไว้อย่างถูกต้องแล้ว เพราะอุปกรณ์ชิ้นนี้จะทำให้ช่างภาพคลายกังวลเกี่ยวกับการใช้เวลาใต้น้ำ เพราะเมื่อถึงขีดจำกัดของการดำน้ำ Dive Computer จะคอยเตือนช่างภาพเสมอ อีกทั้งช่างภาพควรตรวจเช็คแบตเตอรี่ของ Dive Computer ว่ายังมีมากพอหรือไม่ ไฟ back light ของ Dive Computer ทำงานหรือไม่ เพราะไฟ back light จะทำให้การดำน้ำกลางคืนง่ายขึ้น

**9. มีดพกสำหรับใช้งานใต้น้ำ** การดำน้ำเพื่อถ่ายภาพเวลากลางคืนนั้น หลายครั้งอาจมีการเกี่ยวติดบางสิ่งที่ไม่พึงประสงค์ใต้น้ำ เช่นซากอวน หรือเชือกบางอย่างใต้น้ำ ดังนั้น ความพวกมีดเล็ก ๆ เอาไว้เผื่อในกรณีฉุกเฉิน

### ผลงานสร้างสรรค์

การถ่ายภาพใต้น้ำการเตรียมความพร้อมก่อนลงสู่ใต้น้ำเป็นสิ่งสำคัญ ทั้งการเตรียมอุปกรณ์การถ่ายภาพ และอุปกรณ์เสริมในการเพิ่มความสว่างโดยเฉพาะการถ่ายภาพใต้น้ำเวลากลางคืน ดังตัวอย่างภาพที่ 4



ภาพที่ 4 ปลาสิงโต สถานที่ถ่ายภาพ พังงา

Photographer: Kitithat Gle Srifa, Body: Sony a7iii, Lens: Sony FE 16-35mm f/2.8 GM, Housing: Nauticam NA-A7RIII, F-stop: 8, Shutter Speed: 1/500, ISO 4000, Date Time 10 Feb BE 2021 19:09

การสร้างสรรค์ผลงานชิ้นนี้ ผู้เขียนถ่ายภาพใต้น้ำในเวลากลางคืนโดยใช้ความสว่างในการบันทึกภาพจากแหล่งกำเนิดแสงคือไฟฉาย และข้อสำคัญในการถ่ายภาพใต้น้ำกับปลาขนาดเล็กคือ การเปิดรูรับแสงให้แคบเพื่อให้ได้ความชัดลึกรวมทั้งการโฟกัสได้ง่ายมากกว่าการเปิดรูรับแสงกว้าง โดยผลงานชิ้นนี้เปิดรูรับแสงที่ F-stop : 8

## องค์ความรู้ที่ได้รับจากการสร้างสรรค์ผลงาน

### 1. ความแตกต่างระหว่างการถ่ายภาพใต้น้ำช่วงเวลากลางวันและกลางคืน

การถ่ายภาพใต้น้ำจะมีแสงน้อยกว่าการถ่ายภาพบนบก เนื่องจากแสงจะหายไปตามความลึกของน้ำ เหตุเพราะน้ำเป็นตัวกรองแสงที่ดี ยิ่งลึกมากขึ้นชั้นในการกรองแสงก็ยิ่งหนาขึ้นนั่นเอง ดังนั้นเมื่อช่างภาพถ่ายภาพใต้น้ำในเวลากลางวัน ซึ่งแสงสว่างบนผิวน้ำมีน้อย หรือหากเป็นคืนเดือนมืดที่พระจันทร์ไม่ส่องแสง ผิวน้ำจะมีดสนิท เหลือเพียงแสงไฟจากเรือเท่านั้น เมื่อเป็นเช่นนั้นแสงใต้น้ำจะไม่มีให้เราพึ่งพาได้เลย ช่างภาพใต้น้ำมีเพียงความหวังเดียวที่มึ้นนั้นคือ แสงไฟจากไฟฉายใต้น้ำเท่านั้น ไฟฉายใต้น้ำเป็นอุปกรณ์ที่มีความสำคัญมากในการดำน้ำถ่ายภาพใต้น้ำยามค่ำคืน นักดำน้ำจะต้องพกไฟฉายอย่างน้อยสองกระบอก เพราะการพึ่งพาไฟฉายกระบอกเดียวนั้น หากเกิดการผิดพลาดไฟฉายที่พกไปติดขัด เสียหาย หรือหลุดหายใต้น้ำ อาจทำให้นักดำน้ำเกิดอันตรายได้ ช่างภาพใต้น้ำต้องอาศัยแสงจากไฟฉายเหล่านี้ในการโฟกัส และจำเป็นต้องใช้แฟลชใต้น้ำในการถ่ายภาพเท่านั้น

เมื่อแสงจากตะวันหายไปแล้ว สิ่งที่เราได้กลับมาจากการดำน้ำถ่ายภาพตอนกลางคืนคือ ผูง ปลา และสัตว์ทะเลต่าง ๆ บางชนิดจะออกมาใช้ชีวิตในยามค่ำคืน แม้โลกใต้ผิวน้ำจะมีมิติในยามกลางคืน แต่เมื่อส่องไฟฉายแสงเข้าไปแล้ว แสงจากไฟฉายใต้น้ำที่มีกำลังการส่องสว่างสูง จะส่องฉายให้เห็นสีสันอันสดใสของสรรพชีวิตใต้ผิวน้ำได้อย่างชัดเจนหากบริเวณ นั้นมีสภาพน้ำทะเลที่ใส เมื่อส่องไฟฉายไปตามจุดต่าง ๆ ความสนใจก็จะมารวมกันตรงจุดนั้นเพียงจุดเดียว ชีวิตแปลกตาที่เรามักจะไม่ค่อยพบเห็นในการดำน้ำตอนกลางวันก็มักจะคืบคลานออกมาให้เห็น เช่นบรรดาสัตว์จำพวกกุ้ง ปู ที่ชอบออกหากินตอนกลางคืน มีตั้งแต่กุ้งมังกรขนาดใหญ่ลงไปจนถึงกุ้งลายหินอ่อนขนาดเล็ก เมื่อส่องไฟไปตามกอปะการังอ่อนสีชมพู บ่อยครั้งเราจะพบชีวิตเล็ก ๆ ที่ใช้ปะการังอ่อนเป็นบ้านอันอบอุ่น เป็นเสมือนนิมานสีชมพูที่สวยงามเลยทีเดียว ชีวิตที่พบเห็นได้บ่อยครั้งก็เช่นเจ้าหอยเบี้ยขนาดเล็กเท่าปลายนิ้วก้อย ซึ่งเป็นหอยฝาเดียว มีฝาสีขาว แต่เมื่อเคลื่อนตัวออกมาหากิน มันจะแผ่เนื้อเยื่อภายในฝาซึ่งมีสีชมพูลวดลายกลมกลืนกับปะการังอ่อนที่มัน อาศัยอยู่ออกมาครอบคลุมเปลือกนอกจนมืด และหากสังเกตให้ดีอาจจะพบเจ้าปูปะการังอ่อนหรือปูลูกกวาด ซึ่งเป็นปูขนาดจิ๋วที่มีสีสันและรูปร่างของกระดองที่ได้รับการพัฒนาให้เหมือน กับกิ้งก้านของปะการังอ่อนที่มันอาศัยอยู่จนดูแทบไม่ออกนอกจากนี้ยังมีปลาขนาดเล็ก ๆ อีกมากมายหลายชนิด อาศัยซุกซ่อนหลบซ่อนอยู่ในกอปะการังอ่อนนี้ไม่เพียงแต่กุ้ง ปูที่ออกหากินกลางคืนเท่านั้นที่น่าตื่นตาตื่นใจ

### 2. สิ่งที่ต้องคำนึงในการดำลงเวลากลางคืนของช่างภาพใต้น้ำ

การดำลงในเวลากลางคืนของช่างภาพใต้น้ำนั้น ควรจะดำลงเป็นท่าที่ศีรษะอยู่ด้านบน กล่าวคือเป็นการลงในแนวตั้งเหมือนยืนอยู่บนพื้นดิน เพื่อไม่ให้เกิดการรบกวน หลังจากดำลงไปแล้ว นอกจากนั้นหากเป็นไปได้ควรจะใช้สายเชือกเป็น reference จะยิ่งทำให้การดำลงปลอดภัยมากยิ่งขึ้น ซึ่งสายเชือกนี้อาจจะเป็นสายสมอ สายเชือกท่อนที่เราทิ้งไว้ หรือเชือกท่อนที่มีตามแหล่งดำน้ำทั้งหลายก็ได้ทั้งสิ้น การดำลงโดยใช้สายเชือกเป็น reference นั้นเชือกจะช่วยให้การควบคุมอัตราความเร็วของการลงช่วยให้การปรับแรงดันในโพรงอากาศของเราดียิ่งขึ้น และที่สำคัญ ทำให้ลดความวิตกกังวลขณะ

เรากำลังปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมในความมืดได้อย่างดี เวลาที่ช่างภาพดำลงไป ตั้งแต่ลงจากรือช่างภาพควรเปิดไฟฉายไว้ตลอด โดยเฉพาะอย่างยิ่งเวลาลงจากรือ ควรส่องไฟลงไปข้างล่างก่อนที่จะลงจากรือ เมื่อเราถึงพื้นทะเลเรียบร้อยแล้ว สิ่งที่เราควรระวังคือลองดับไฟฉายขณะที่เรานั่งอยู่กับที่อย่างมั่นคงแล้ว การดับไฟสักสองถึงสามนาที จะทำให้ตาของเราปรับตัวเข้ากับความมืด และเราก็จะได้ทราบว่าเราสามารถมองเห็นได้มากน้อยแค่ไหนหากไม่มีไฟฉาย ซึ่งอาจจะช่วยช่างภาพได้หากเกิดเหตุการณ์ไฟฉายดับขณะดำน้ำ เวลาที่ช่างภาพดำน้ำลงไปกลางคืน ต้องระมัดระวังมือ และเท้าของเรา มากกว่าปกติสักหน่อย เนื่องจากอาจจะไปถูกสัตว์ทะเลมีพิษได้โดยง่าย หากช่างภาพวางมือวางเท้าลงไปโดยไม่ระมัดระวัง ก็อาจเกิดอันตรายกับช่างภาพได้

ในขณะดำน้ำนั้น ช่างภาพมักจะสาละวนอยู่กับการถ่ายภาพใต้น้ำ ซึ่งจะมีอุปสรรคมากมายหลายอย่างทั้งที่เกี่ยวกับการถ่ายภาพใต้น้ำ และวนเวียนอยู่กับอุปกรณ์ดำน้ำ แต่ที่ช่างภาพใต้น้ำพึงระวังคือ ช่างภาพใต้น้ำควรใช้หลักการนำทางใต้น้ำแบบง่ายไม่สลับซับซ้อน กล่าวคือช่างภาพควรเดินทางใต้น้ำแบบเป็นเส้นตรงไป และกลับ เนื่องจากจะทำให้ง่ายต่อการกลับมาที่สายเชือกเมื่อช่างภาพจะขึ้นจากน้ำ และทำให้สามารถขึ้นมาที่ผิวน้ำใกล้กับเรือของมากที่สุด เพราะช่างภาพใต้น้ำต่างจากนักดำน้ำทั่วไป เนื่องจากกล้องถ่ายภาพใต้น้ำนั้นเมื่ออยู่ที่ผิวน้ำจะมีน้ำหนักมาก หากจะต้องว่ายน้ำในระยะเวลาไกลจะทำให้เหนื่อยได้โดยง่าย และอาจเป็นอันตรายหากหลุดออกนอกเส้นทางไปไกลอาจทำให้เรื้อหาช่างภาพไม่เจอเพราะความมืด ดังนั้นเวลาดำน้ำกลางคืนช่างภาพควรตรวจสอบทิศทางเข็มทิศ มาตรวัดความลึก มาตรวัดความดัน และ Dive Computer ให้บ่อยกว่าการดำน้ำในเวลากลางวัน เนื่องจากในความมืดนี้อาจทำให้ช่างภาพจะหลงทิศ หรือลงไปลึกเกินกว่าที่ตั้งใจไว้ได้โดยง่าย

### 3. การใช้ระบบบัดดี้ (Buddy Diving หรือ Buddy System) กับการถ่ายภาพใต้น้ำ

คู่มือดำน้ำ (Diver Buddy) คือ นักดำน้ำคู่มือที่จะคอยดูแล และช่วยเหลือช่างภาพในขณะดำน้ำ Diver Buddy จะคอยช่วยเหลือ และดูแลความปลอดภัยให้กับช่างภาพใต้น้ำ ในการถ่ายภาพใต้น้ำจากการศึกษาและรวบรวมข้อมูลของผู้เขียนมีความเห็นว่า ช่างภาพควรจะใช้ระบบบัดดี้ (Buddy Diving หรือ Buddy System)

การมีบัดดี้จะทำให้ทุกอย่างง่ายตายและปลอดภัยขึ้นมาก ตามแนวทางของ PADI ทั้งนี้ระบบบัดดี้คือการที่นักดำน้ำสองคนที่มีความสนใจเหมือน ๆ กัน หรือมีประสบการณ์และความสามารถเท่า ๆ กัน ลงดำน้ำด้วยกัน คอยตรวจสอบความเรียบร้อยและดูแลกันและกันตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดการดำน้ำ โดยกำหนดระยะห่างตามสมควรเพื่อที่จะได้เข้ามาช่วยเหลือกันได้ทันทีหากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งต้องการความช่วยเหลือ (เช่นในกรณีฉุกเฉิน) ทั้งนี้เมื่อนำระบบนี้มาใช้ในการดำน้ำเพื่อถ่ายภาพใต้น้ำในเวลากลางคืนนั้น คู่มือดำน้ำจะคอยช่วยดูแลเส้นทางการดำน้ำ ช่วยถืออุปกรณ์ถ่ายภาพ รักษาความปลอดภัย หากช่างภาพเข้าไปใกล้สิ่งที้อาจเกิดอันตรายโดยบังเอิญ ซึ่งจะทำให้ช่างภาพสามารถทำการถ่ายภาพได้อย่างสะดวกมากยิ่งขึ้น ดังนั้นคู่มือดำน้ำสำหรับช่างภาพใต้น้ำเปรียบได้เป็นผู้ช่วยช่างภาพใต้น้ำนั่นเอง

ซึ่งในขณะที่ดำน้ำกับ Dive Buddy ในเวลากลางคืน ช่างภาพควรระมัดระวังการส่องไฟฉายไม่ให้ฉายเข้าหน้าของ Diver Buddy เนื่องจากไฟฉายใต้น้ำจะมีความสว่างมากเป็นพิเศษ หากโดยเข้าตาโดยตรงจะทำให้ Diver Buddy มองไม่เห็นตัวช่างภาพใต้น้ำชั่วขณะจนทำให้เกิดการพลัดหลงกันได้

นอกจากนั้นอย่าปล่อยให้ไฟฉายของเราแหว่งไปมาในขณะที่เปิดไฟอยู่ เพราะการแหว่งไฟฉายนั้นอาจหมายถึงสัญลักษณ์ในการสื่อสาร ซึ่งอาจก่อให้เกิดการเข้าใจผิดในการสื่อสารใต้น้ำได้

ทั้งนี้ช่างภาพใต้น้ำ และคู่หูดำน้ำ ควรทบทวนสัญญาณมือ สัญญาณไฟฉาย และตกลงกันเรื่องการสื่อสารอื่น ๆ กับ Diver Buddy ให้ดีเสียก่อน สัญญาณไฟฉายบางที่อาจใช้แตกต่างกันไป ควรตกลงกันให้ดีกว่าก่อน เช่น OK = ส่องไฟฉายเป็นวงกลม เป็นต้น เวลาเราจะเรียก Diver Buddy ด้วยไฟฉาย ทางที่ดีก็ควรส่องไฟไปด้านหน้าเขา ส่องที่พื้นที่เขา กำลังมองอยู่ และสันแสงไฟไปมา ก็จะทำให้เข้าใจได้ว่ากำลังเรียกกัน ไม่ควรส่องไฟไปตรง ๆ ที่หน้าของ Diver Buddy หรือหากจะส่อง ควรส่องไปที่ฟิน (Fins) หรือลำตัวของ Diver Buddy และหากเกิดการพลัดหลงกันไปแล้ว ก็ควรดับไฟของเราหรือปิดแสงไฟ และมองหาบัดดี้สักสองถึงสามนาที หากไม่พบทั้ง Diver Buddy แล้ว ช่างภาพใต้น้ำ และ Diver Buddy ควรดำเนินการตามขั้นตอนการขึ้นสู่ผิวน้ำในทันที ทั้งนี้การบังแสงไฟ หรือปิดแสงไฟ จะทำให้เรามองเห็นแสงไฟของ Diver Buddy ได้ง่ายยิ่งขึ้น แต่หากทั้งสองคนทำพร้อม ๆ อาจมีผลให้หากันไม่เจออยู่ดี ดังนั้นเพื่อความปลอดภัย ช่างภาพใต้น้ำ และ Diver Buddy ควรขึ้นสู่ผิวน้ำตามขั้นตอนทันที แล้วมาพบกันที่ผิวน้ำ

#### 4. การขึ้นสู่ผิวน้ำของการถ่ายภาพใต้น้ำเวลากลางคืน

การถ่ายภาพใต้น้ำในเวลากลางคืนนั้น การขึ้นสู่ผิวน้ำใช้หลักการเดียวกันกับการดำน้ำในเวลากลางวัน หากแต่ช่างภาพต้องพึงระลึกไว้เสมอว่า ก่อนขึ้นสู่ผิวน้ำต้องจัดเก็บอุปกรณ์ถ่ายภาพใต้น้ำให้เข้าที่ ขันตัวล็อคแขนช่วยพยุงน้ำหนักใต้น้ำกล้องถ่ายภาพใต้น้ำ (Clamp) ให้เรียบร้อยแข็งแรง เพราะการถึงสู่ผิวน้ำ และการขึ้นเรื่อนั้นอาจมีการกระแทก กระแทก หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่รบกวนอยู่บริเวณท้ายเรือ เนื่องจากนักดำน้ำทุกคน และช่างภาพคนอื่น ๆ ก็จะขึ้นในเวลาไล่เลี่ยกัน หากขันตัวล็อคแขนช่วยพยุงน้ำหนักใต้น้ำกล้องถ่ายภาพใต้น้ำ (Clamp) ไม่แน่นอาจส่งผลให้อุปกรณ์บางอย่างหลุดหายอย่างง่ายดาย นอกจากนั้นใต้น้ำกล้องถ่ายภาพใต้น้ำเกี่ยวกับตัวช่างภาพ เพื่อป้องกันการหลุดมือขณะขึ้นสู่ผิวน้ำ

การขึ้นสู่ผิวน้ำของช่างภาพใต้น้ำนั้น ช่างภาพใต้น้ำควรขึ้นช้า ๆ และจะต้องทำ Safety Stop ด้วยทุกครั้ง เพื่อทำการคลายไนโตรเจนในกระแสเลือด หรือลดแรงกดดันนั่นเอง ทั้งนี้ช่างภาพใต้น้ำต้องมีสติ ไม่วิตกกังวล ไม่เช่นนั้นอาจส่งผลให้ขึ้นสู่ผิวน้ำเร็วเกินไป เพราะเมื่อเป็นเวลากลางคืนที่มีแสงน้อยหรือมองไม่เห็น มักจะเกิดความกังวล ได้โดยง่าย ขณะที่ขึ้น ควรถือ inflator และ console ข้างหน้าของเรา สูงกว่าศีรษะเล็กน้อย ส่องไฟหา console และฟองอากาศพร้อม ๆ กัน และควรดูทั้งสองอย่างเพื่อตรวจสอบความเร็วในการขึ้น การมองฟองอากาศจะทำให้สามารถประมาณความเร็วในการขึ้นได้

#### บทสรุป

การถ่ายภาพใต้น้ำในเวลากลางคืนนั้น มีข้อจำกัดมากมายหลายประการ ซึ่งแตกต่างจากการถ่ายภาพใต้น้ำในเวลากลางวัน แต่มีอยู่หนึ่งสิ่งที่เหมือนกันคือ “ความปลอดภัยของช่างภาพใต้น้ำ” ดังนั้นในบทความนี้อาจมีการอธิบายถึงลักษณะการทำงาน รวมถึงกระบวนการต่าง ๆ เมื่อต้องทำการ

ถ่ายภาพใต้น้ำเอาไว้ระดับหนึ่ง แต่ผู้เขียนก็มักจะกล่าวไว้เสมอว่า “ให้ผู้ที่สนใจการถ่ายภาพใต้น้ำเวลา กลางคืนนั้น ไปเรียนตามหลักการที่ถูกต้องจากหลักสูตรในสถาบันสอนดำน้ำที่ได้รับการยอมรับ เพื่อ ความปลอดภัยของช่างภาพเอง และจะช่วยคลายกังวลจากการดำน้ำในเวลาากลางคืน ซึ่งจะทำให้ช่าง ภาพสามารถสร้างสรรค์ผลงานได้ง่ายมากยิ่งขึ้น ดังนั้นช่างภาพจะต้องเรียนรู้อย่างถูกวิธี เพราะการ ถ่ายภาพใต้น้ำ ไม่ได้ใช้เพียงศิลปะของการถ่ายทอดเรื่องราว หรือแค่ทักษะในการถ่ายภาพ แต่ยังคงมี ทักษะการดำน้ำอีกด้วย

### ข้อเสนอแนะ

สิ่งที่ผู้เขียนอยากจะเสนอแนะกับช่างภาพใต้น้ำ คือ “Anything That Can Go Wrong Will Go Wrong” “อะไรก็ตามที่มันผิดพลาดได้ มันจะผิดพลาด” กฎของเมอร์ฟี (Murphy’s Law) ดังนั้น ช่างภาพใต้น้ำต้องพร้อมสำหรับทุกสถานการณ์ และมีสติอยู่เสมอ

### บรรณานุกรม

- พรรัก เชาวน์โยธิน. (2555). *Underwater Photography 101: มาเรียนถ่ายภาพใต้น้ำด้วยความ เข้าใจกันเถอะ*. กรุงเทพฯ.
- วันชัย แจ็งอัมพร. (2531). *ถ่ายภาพใต้น้ำกับกล้องนิโคнос*. กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พรีนติ้งเฮาส์.
- สถาบันวิจัยจุฬาภรณ์. (2546). *ฟิล์มใต้น้ำ*. คู่มือการฝึกอบรมหลักสูตรนักดำน้ำอนุรักษ์ใต้ทะเล. กรุงเทพฯ: โครงการอุทยานใต้ทะเลจุฬาภรณ์.
- สุมิตรา ชันตยาหลงกต. (2534). *ทฤษฎีถ่ายภาพ*. แผนกวิชาการถ่ายภาพและภาพยนตร์สถาบัน เทคโนโลยีราชชมงคลวิทยาเขตเทคนิคกรุงเทพฯ. พิมพ์ครั้งที่3. กรุงเทพฯ.
- สุรพงษ์ เอี่ยมพิชัยฤทธิ์ และสุมิตรา ชันตยาหลงกต. (2532). *เทคโนโลยีภาพสี*. กรุงเทพฯ: สื่อสารมวลชน. พิมพ์ครั้งที่1.
- อูร์วิศ ตั้งกิจวิวัฒน์. (2554). *การวัดแสงและการวัดสี*. เอกสารประกอบ. สาขาเทคโนโลยีการพิมพ์ คณะเทคโนโลยีสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยราชชมงคลธัญบุรี
- Martin Edge. (2006). *The Underwater Photographer Digital and Traditional Techniques*. Elsevier Ltd. ISBN-13: 978-0-2405-1988-3
- PADI. (2005). Digital Underwater Photographer Specialty Course Instructor Outline. International PADI. U.S.A.
- PADI. (2021). PADI Instructor Manual 2021. PADI 2021. 30p

### งานสร้างสรรค์

- Kitithat Gle Srifa. (2020). “Lionfish”. An International Photography Exhibition : Night World of Beauty Community. Rangsit University Gallery. 13-15 May.



# การถ่ายภาพท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อนำเสนอวิถีชีวิต

## Cultural tourism photography of ways of life

อรรณญา พิกุลพารุ่งโรจน์ และ อานิก ทวีชาชาติ  
วิทยาลัยนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

### บทคัดย่อ

บทความเรื่องนี้เป็น การนำเสนอความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อนำเสนอวิถีชีวิต ผ่านชุดภาพที่จัดแสดงในนิทรรศการภาพถ่ายนานาชาติ จัดโดยเครือข่ายนิเทศศาสตร์ ณ หอศิลป์วัฒนธรรมกรุงเทพมหานคร มีเนื้อหาที่นำเสนอถึงวิถีชีวิตของผู้คนที่อยู่ตามสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ โดยภาพถ่ายทำหน้าที่บันทึกความทรงจำที่มีเรื่องราว สะท้อนให้เห็นความหมายด้านอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม และถ่ายทอดความหมายผ่านภาพถ่ายวิถีชีวิต “ผู้คน” ที่เป็นเสมือนภาพตัวแทนในฐานะรหัสทางการสื่อสารที่ประกอบสร้างความหมายที่สำคัญต่อการเล่าเรื่องทางวัฒนธรรม อันหมายรวมถึง วิถีชีวิต ความคิด ความเชื่อ ความศรัทธา ตามบริบทท้องถิ่นนั้น ๆ ได้เป็นอย่างดี โดยมีแนวคิดที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ 1) แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรม 2) แนวคิดเรื่องภาพตัวแทน 3) แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และ 4) แนวคิดเกี่ยวกับการถ่ายภาพเชิงสารคดีท่องเที่ยว การสร้างสรรค์ผลงานภาพถ่ายท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อนำเสนอวิถีชีวิต ดังที่ปรากฏในบทความนี้เป็นการคัดเลือกภาพที่มีความโดดเด่นในการสื่อความหมายเชิงวัฒนธรรม ผ่านวิถีชีวิตของผู้คนที่เป็นเสมือนตัวแทนวัฒนธรรมที่มีชีวิต จากสถานที่ 5 แห่ง ภาพถ่ายจำนวน 6 ภาพ องค์ความรู้ที่ได้รับคือ 1) เล่าเรื่องวัฒนธรรมผ่านวิถีชีวิตจากคนกลุ่มเล็ก ๆ ที่มีใคร่ถึง 2) ใช้เวลาสื่อสารสร้างมิตรภาพ เพื่อลดเวลาการบันทึกภาพ และ 3) จังหวะเวลาและทิศทางแสง สร้างคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์

**คำสำคัญ:** ภาพถ่ายการท่องเที่ยว วัฒนธรรม วิถีชีวิต

### Abstract

The article presents the meaning of cultural tourism. The presentation will show ways of life that has been reflected by a series of images that were displayed at an International Photography Exhibition at the Bangkok Art and Culture Centre, organized by the Communication Consortium. The content of exhibition presents ways of

life among people who live in various tourist destinations. The photographer had been captured memories stories and reflected the meaning of cultural identity. The photography had also conveyed the lifestyle of “people” that was represented a communicative code their important lifestyle cultural storytelling. Their cultural stories will include ways of life, thoughts, beliefs faith and trust compatible to their local context. The related concepts are as follows: 1) Concept of culture 2) Concept of representation 3) Concept of cultural tourism and 4) Concept of travel documentary photography. Creating cultural tourism photographs that will present ways of life in this exhibition had been selected of outstanding 6 images which present distinct representation of life full cultural from 5 locations. The main knowledge of this production are 1) Telling cultural stories through small group of people that was thoughtful 2) Using time to communicate to make friendships, reduce time of recording 3) Timing and light direction and creating aesthetic value.

**Keywords:** Travel photography, Culture, Ways of life

### ที่มาและความสำคัญ

วัฒนธรรม หมายถึง วิธีการดำเนินชีวิตที่มนุษย์สร้างขึ้นมานั่นเอง ไม่ว่าจะเป็นการเล่น การแสดงการร้องเพลง พฤติกรรม และบรรดาผลงานทั้งหมดที่มนุษย์ได้สร้างสรรค์ขึ้น ไม่ว่าจะเป็นงานด้านจิตรกรรม สถาปัตยกรรม ตลอดจนความคิด ความเชื่อ ความรู้ ลักษณะที่แสดงความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบความรู้สึกรู้สึก ความประพุดติและกิริยาอาการ หรือการกระทำใด ๆ ของมนุษย์ในส่วนรวม และสำแดงออกมาให้ปรากฏเป็นภาษา ศิลปะ ความเชื่อถือ ระเบียบ ประเพณี ความกลมเกลียว ความก้าวหน้าของชาติและศีลธรรมอันดีงามของประชาชน (นนทินี สันติธรรม, 2560)

การสื่อสารกับวัฒนธรรม เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างพร้อม ๆ กัน การสื่อสารของมนุษย์ล้วนถูกเชื่อมโยงด้วยวัฒนธรรม แม้แต่การสื่อสารภายในตนเอง (Intrapersonal Communication) ที่เกิดขึ้นเมื่อเรารู้ตัวหรือไม่รู้ตัวก็ตาม พื้นฐานทางวัฒนธรรมจะส่งผลต่อพฤติกรรมมนุษย์เสมอ ลักษณะสำคัญ ๆ ของมนุษย์คือ การสร้างสัญลักษณ์ การใช้สัญลักษณ์อย่างชำนาญ และพัฒนาระบบการใช้สัญลักษณ์ซึ่งมีผู้คนในสังคมยอมใช้ร่วมกันถึงแม้ว่าเรามากจะไม่ตั้งใจให้การสื่อสารนั้นได้รับผลจากวัฒนธรรม แต่บ่อยครั้งที่เรามากเลือกสื่อสารในรูปแบบที่แสดงความเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของเราเอง ด้วยเหตุนี้ทำให้เราล้วนเป็น “นักสื่อสารทางวัฒนธรรม” ทั้งสิ้น (Cultural Communicator) นอกจากนี้ วัฒนธรรมยังเป็นภาพสะท้อนวิถีแห่งการดำเนินชีวิต ผู้คนมากมายจึงออกเดินทางท่องเที่ยวเพื่อศึกษาวัฒนธรรมและวิถีการดำรงชีวิตของคนในท้องถิ่นต่าง ๆ ซึ่งการได้ออกเดินทางไปยังจุดหมายปลายทางใหม่ ๆ ที่ต่างไปจากระเบียบการใช้ชีวิตแบบเดิม เป็นการพัฒนาทักษะการสื่อสาร การเรียนรู้แลกเปลี่ยน เป็นการออกค้นหาความแปลกใหม่ สำรองไว้เป็นประสบการณ์ความรู้ เพื่อเปิด

โลกทัศน์ใหม่มีความเชื่อมโยงและสร้างความเข้าใจสิ่งต่าง ๆ รอบตัวได้มากขึ้น

ทำให้เกิดเป็น “การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม” โดยเกิดขึ้นจากการประชุมสภาการโบราณสถานระหว่างประเทศ (International Council on Monuments and Sites: ICOMOS) ที่เมืองออกซ์ฟอร์ด ค.ศ. 1969 (Moulin, 1989, cited in Koster, 1996 อ้างใน นุชนารถ รัตนวงศ์ชัย, 2554) การประชุมครั้งนั้น ทำให้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ล้วนมีจุดมุ่งเน้นในทางเดียวกันคือรูปแบบการท่องเที่ยวที่ทำให้นักท่องเที่ยวได้รับแรงดลใจหรือสิ่งกระตุ้นให้เดินทางไปยังจุดหมายปลายทางเพื่อสังเกต เรียนรู้ มีประสบการณ์ร่วม และตระหนักคุณค่าวัฒนธรรมของชุมชนในจุดหมายปลายทางนั้น ซึ่งครอบคลุมถึงงานสร้างสรรค์ ประเพณีขนบธรรมเนียมและกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน ทั้งนี้ นักท่องเที่ยวและคนในชุมชนต้องเคารพ เรียนรู้ และเข้าใจวัฒนธรรมของกันและกัน เพื่อให้เกิดมิตรภาพและสันติภาพระหว่างชุมชนอย่างยั่งยืน (นุชนารถ รัตนวงศ์ชัย, 2554)

เมื่อสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ทำให้วิถีชีวิตของผู้คนทั่วโลกเปลี่ยนไปจากเดิม รวมถึงการท่องเที่ยวในประเทศไทย ผลสำรวจจาก Economist Impact ที่จัดทำขึ้นให้กับ “Airbnb” ได้สำรวจความคิดเห็นนักท่องเที่ยว 4,500 คน จาก 9 ประเทศในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ซึ่งรวมถึงประเทศไทยด้วย พบว่า คนไทยมากกว่า 90% เห็นว่าการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง การคำนึงถึงแนวทางปฏิบัติเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน นักท่องเที่ยวชาวไทย 72% มีความเห็นว่าสิ่งสำคัญในการเดินทางคือ การมีส่วนร่วมในการสร้างเศรษฐกิจท้องถิ่น โดยการท่องเที่ยวจะเน้นการเรียนรู้ ชิมซบความเป็นชุมชนของท้องถิ่นนั้น ๆ และอีก 68% ของนักท่องเที่ยวชาวไทยให้ความสำคัญกับการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อเชื่อมต่อทางวัฒนธรรมกับชุมชนต่าง ๆ มากขึ้น (<https://www.bangkokbiznews.com/lifestyle/975556>, 8 ธันวาคม 2564)

ดังเช่น ชาญวิทย์ เกษตรศิริ (2540 อ้างถึงใน กาญจนา สุคันธสิริกุล, 2556) ได้กล่าวถึงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไว้ว่าหมายถึง วิธีการศึกษาประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมผ่านการเดินทางท่องเที่ยวเป็นการท่องเที่ยวที่เน้นการพัฒนาด้านภูมิปัญญา สร้างสรรค์ เคารพต่อสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ศักดิ์ศรี และวิถีชีวิตผู้คนหรือสามารถกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม คือ การท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ผู้อื่นและย้อนกลับมาตนเอง อย่างเข้าใจความเกี่ยวพันของสิ่งต่าง ๆ ในโลกที่มีความเกี่ยวโยงพึ่งพา ไม่สามารถแยกออกจากกันได้

อนุรักษ์ ปัญญาวัฒน์ (2542 อ้างถึงใน กาญจนา สุคันธสิริกุล, 2556) ได้ให้ความหมายไว้ว่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง เป็นการเดินทางท่องเที่ยวที่ครอบคลุมทุกแง่มุมของการท่องเที่ยวที่มนุษย์สามารถศึกษาถึงวิถีชีวิต และความนึกคิดซึ่งกันและกัน

บทความเรื่องนี้เป็นการนำเสนอความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ผ่านภาพวิถีชีวิตของผู้คนที่อยู่ตามสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ ทั้งยังเป็นการนำเสนอการดำรงอยู่ของความเป็นเอกลักษณ์อัตลักษณ์ของสถานที่และคนในพื้นที่ โดยภาพถ่ายทำหน้าที่บันทึกความทรงจำที่มีเรื่องราว ถ่ายทอดความหมายผ่านภาพตัวแทนในฐานะรหัสทางการสื่อสารที่ประกอบสร้างความหมาย จากภาพถ่ายวิทัศน์ ภาพถ่ายพิธีกรรม ภาพถ่ายวิถีชีวิต

ในการจัดนิทรรศการภาพถ่ายนานาชาติของเครือข่ายนิเทศศาสตร์ ณ หอศิลป์วัฒนธรรม กรุงเทพมหานคร และที่มหาวิทยาลัยรังสิต ผู้เขียนพบว่า มีภาพถ่ายที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม จากการเดินทางท่องเที่ยว ดังที่ได้กล่าวถึงว่าเป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของผู้คนที่มีความแตกต่างหลากหลายตามภูมิภาค ประเทศ ที่ล้วนแต่มีวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ และภาพถ่ายยังสะท้อนให้เห็นความหมายด้านอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม อันหมายรวมถึง วิถีชีวิต ความคิด ความเชื่อ ความศรัทธา ตามบริบทท้องถิ่นนั้น ๆ ได้เป็นอย่างดี

หลักการถ่ายภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อนำเสนอวิถีชีวิตนั้น สามารถใช้เทคนิคได้หลากหลายไม่จำเพาะเจาะจง หากแต่ผู้บันทึกภาพจำเป็นต้องทำความเข้าใจข้อมูลและเรื่องราวของวัฒนธรรมต่างถิ่น เพื่อให้สามารถเข้าใจถึงเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของวัฒนธรรมนั้น ๆ ซึ่งจะเป็นประโยชน์สำหรับการเลือกบันทึกภาพในช่วงเวลาสถานที่ที่ประกอบด้วยผู้คนประจำถิ่น เนื่องจาก “ผู้คน” เป็นความเคลื่อนไหว เป็นตัวแทนวัฒนธรรมที่มีชีวิต ผ่านการประกอบสร้างความหมายที่สำคัญต่อการเล่าเรื่องราวทางวัฒนธรรม ทั้งนี้โดยมีแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องที่สามารถประมวลโดยสังเขป ดังนี้

### แรงบันดาลใจ

ผู้สร้างสรรค์ได้แรงบันดาลใจจากการเดินทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ พบว่า “ผู้คน” เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ชุมชนมีความโดดเด่นด้านอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม และการบันทึกภาพ “ผู้คน” เป็นการประกอบสร้างความหมายที่สำคัญต่อการเล่าเรื่องราวทางวัฒนธรรมเป็นตัวแทนวัฒนธรรมที่มีชีวิต ทำให้สังคม “มีเรื่องเล่า” ซึ่งหล่อหลอมให้เกิดอัตลักษณ์ทางสังคมขึ้น และอัตลักษณ์เหล่านี้ก็จะถูกนำไปใช้เพื่อสร้างความเป็นชุมชนอันมีพื้นที่ประวัติศาสตร์ร่วมกัน ทำให้ทุกจุดหมายปลายทางมีเรื่องราวน่าสนใจ ในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อการเรียนรู้อย่างไม่จบสิ้น

### แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ผู้เขียนได้ประมวลแนวคิดและทฤษฎีที่เป็นรากฐานของการถ่ายภาพท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อนำเสนอวิถีชีวิต จากความสัมพันธ์ของกลุ่มแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง สามารถแสดงรายละเอียดของแต่ละกรอบกระบวนทัศน์ได้ดังต่อไปนี้

#### 1. แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรม

‘วัฒนธรรม’ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ปี พ.ศ. 2554 ได้นิยามความหมาย “วัฒนธรรม” ว่าเป็นสิ่งที่ทำความเจริญงอกงามให้แก่หมู่คณะ ในพระราชบัญญัติ วัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช 2485 หมายถึง ลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียวก้าวหน้าของชาติและศีลธรรมอันดีของประชาชน, ทางวิทยาการ หมายถึง พฤติกรรมและสิ่งที่คนในหมู่ผลิตสร้างขึ้นด้วยการเรียนรู้จากกันและกัน และร่วมใช้อยู่ในหมู่พวกของตน

ประเวศ วะสี (2548) วัฒนธรรม คือ วิถีชีวิตร่วมกันของกลุ่มชนอันสอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมหนึ่ง ๆ สิ่งแวดล้อมในแต่ละแห่งแตกต่างกัน วัฒนธรรมจึงแตกต่างกันหลากหลายไปตามชุมชนท้องถิ่นต่าง ๆ ที่เรียกว่า ความหลากหลายทางวัฒนธรรม วิถีชีวิตร่วมกันมีความหมายกว้างและครอบคลุมมาก

ยศ สันตสมบัติ (2544) กล่าวว่า จากการศึกษาเปรียบเทียบวัฒนธรรมต่าง ๆ ทั่วโลก สามารถสรุปลักษณะพื้นฐานที่สำคัญของวัฒนธรรมได้ 6 ประการคือ

- 1) วัฒนธรรมเป็นความคิดร่วม (Shared ideas)
- 2) วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์เรียนรู้ (Learned)
- 3) วัฒนธรรมมีพื้นฐานมาจากการใช้สัญลักษณ์ (Symbol)
- 4) วัฒนธรรมเป็นองค์รวมของความรู้และภูมิปัญญา
- 5) วัฒนธรรมคือกระบวนการที่มนุษย์กำหนดนิยามความหมายให้กับชีวิตและสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวเรา
- 6) วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ไม่หยุดนิ่ง

โดยทั่วไปแล้ววัฒนธรรมจึงหมายถึง รูปแบบของกิจกรรมมนุษย์ และโครงสร้างเชิงสัญลักษณ์ที่ทำให้กิจกรรมนั้นเด่นชัดและมีความสำคัญ วิธีการดำเนินชีวิต ซึ่งเป็นพฤติกรรมและสิ่งที่คนในหมู่ผลิตสร้างขึ้น ด้วยการเรียนรู้จากกันและกัน และร่วมใช้ชีวิตอยู่ในหมู่พวกของตน ซึ่งสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามยุคสมัยและความเหมาะสม แต่ถ้าเป็นในวิชาหน้าที่พลเมืองจะแปลว่าสิ่งที่มนุษย์เปลี่ยนแปลงเพื่อความเจริญงอกงามและสืบต่อกันมา

การนิยามที่หลากหลายนี้สะท้อนให้เห็นถึงความแตกต่างของทฤษฎีที่จะทำให้เกิดความเข้าใจหรือทำให้เกิดเกณฑ์เพื่อใช้ในการประเมินกิจกรรมของมนุษย์ โดยในปี พ.ศ. 2414 เอ็ดเวิร์ด เบอร์เนต ไทเลอร์ ได้พรรณนาถึงวัฒนธรรมในมุมมองด้านมานุษยวิทยาสังคม ไว้ว่า “วัฒนธรรม หรือ อารยธรรม หากมองในเชิงชาติพันธุ์วรรณาอย่างกว้าง ๆ ก็คือ ความทับซ้อนกันระหว่างความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ ศีลธรรม กฎหมาย ประเพณีและสมรรถนะอื่นที่มนุษย์ต้องการแสวงหาเพื่อการเป็นสมาชิกของสังคม” (นั่นทีนี่ สันติธรรม, 2560)

สรุป วัฒนธรรม หมายถึง วิธีการดำเนินชีวิต ที่มนุษย์สร้างขึ้นมานั่นเอง ไม่ว่าจะเป็นการละเล่น การแสดง การร้องเพลง พฤติกรรม และบรรดาผลงานทั้งหมดที่มนุษย์ได้สร้างสรรค์ขึ้น ไม่ว่าจะป็นงานด้านจิตรกรรม สถาปัตยกรรม ตลอดจนความคิด ความเชื่อ ความรู้ ลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบความรู้สึก ความประพุดติและกิริยาอาการ หรือการกระทำใด ๆ ของมนุษย์ ในส่วนรวม ลงรูปเป็นพิมพ์เดียวกันและสำแดงออกมาให้ปรากฏเป็นภาษา ศิลปะ ความเชื่อถือ ระเบียบ ประเพณี ความกลมเกลียว ความก้าวหน้าของชาติและศีลธรรมอันดีงามของประชาชน ซึ่งวัฒนธรรมของคนแต่ละภาคในประเทศไทยก็มีความเหมือนและแตกต่างกันบ้างตามแต่ละพื้นที่ของประเทศไทย รวมทั้งการสืบทอดหรืออาจมีการดัดแปลงบ้างเพื่อให้มีความเป็นสมัยนิยมมากขึ้น รวมทั้งสามารถประพุดติปฏิบัติกันได้อย่างทั่วถึงด้วยนั่นเอง (นั่นทีนี่ สันติธรรม, 2560)

### บทบาทของวัฒนธรรมและความสัมพันธ์กับการสื่อสาร

ในการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมนั้น ความหลากหลายทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ไม่ควรมองข้าม โดยวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มีความซับซ้อน ในขณะที่เราทำการสื่อสาร แต่ละคนก็จะมีวัฒนธรรมที่ส่งสมมาจากการเรียนรู้ในบริบทสภาพแวดล้อมของตนเอง ดังนั้น การสื่อสารกับบุคคลที่มาจากวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างกันนั้น ย่อมจะต้องมีการเรียนรู้ถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรมของคู่สื่อสาร โดยการเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมของคู่สื่อสาร ไม่จำเป็นจะต้องเกิดขึ้นกับบุคคลที่มาจากคนละประเทศ เพียงอย่างเดียวเท่านั้น การสื่อสารกับคนภายในประเทศเดียวกัน หรือแม้กระทั่ง การสื่อสารกับสมาชิกในองค์กรเดียวกันก็อาจมีความแตกต่างทางวัฒนธรรมได้ เช่นเดียวกัน ซึ่งความแตกต่างทางวัฒนธรรมนั้น หมายรวมถึง ความแตกต่างทางภูมิภาค จริยธรรม ศาสนา เพศ ยุคสมัย และชนชั้น (Hofstede & Hofstede, 2005) โดยคู่สื่อสารสามารถเรียนรู้ระบบพื้นฐานทางวัฒนธรรมได้จากการสังเกต ซึ่งหมายถึงถึงข้อเท็จจริงทางวัฒนธรรม สถาบันทางธุรกิจ การแต่งงานและครอบครัว องค์กรทางสังคม ภาษา การทหาร เพศ และกฎหมาย โดยกิจกรรมทั้งหมดนี้สามารถสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมของแต่ละคนได้ (Hall, 1976, 1981)

การสื่อสารกับวัฒนธรรม เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างพร้อม ๆ กัน การสื่อสารของมนุษย์ล้วนถูกเชื่อมโยงด้วยวัฒนธรรม แม้แต่การสื่อสารภายในตนเอง (Intrapersonal Communication) ที่เกิดขึ้นเมื่อเรารู้ตัวหรือไม่รู้ตัวก็ตาม พื้นฐานทางวัฒนธรรมจะส่งผลต่อพฤติกรรมมนุษย์เสมอ ลักษณะสำคัญ ๆ ของมนุษย์คือ การสร้างสัญลักษณ์ การใช้สัญลักษณ์อย่างชำนาญและพัฒนาระบบการใช้สัญลักษณ์ซึ่งมีผู้คนในสังคมยอมใช้ร่วมกันถึงแม้ว่าเรามากจะไม่ได้ตั้งใจให้การสื่อสารนั้นได้รับผลจากวัฒนธรรม แต่บ่อยครั้งที่เรามักเลือกสื่อสารในรูปแบบที่แสดงความเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของเราเอง ด้วยเหตุนี้ทำให้เราล้วนเป็น “นักสื่อสารทางวัฒนธรรม” ทั้งสิ้น (Cultural Communicator) การนำเสนอภาพถ่ายเชิงวัฒนธรรมเป็นการสื่อสารเพื่อนำเสนอวัฒนธรรมอันมีเอกลักษณ์ที่หลากหลาย และสามารถสนับสนุนให้ผู้รับสารได้เปิดมุมมองโลกทัศน์ที่มีต่อวัฒนธรรมต่างถิ่นที่ลดทอนอคติแต่เพิ่มความเข้าใจ รวมทั้งยังเพิ่มสมรรถนะการสื่อสารระหว่างคนต่างวัฒนธรรมให้มีประสิทธิภาพ

## 2. แนวคิดเรื่องภาพตัวแทน

การสื่อสารด้วยภาพ (Visual Communication) ถือเป็นการสื่อสารที่อาศัยรหัส (Code) อันเกิดจากกระบวนการเห็นและถอดความหมายไปสู่ความเข้าใจในสาร (Message) ที่ผู้สร้างสารต้องการจะบอกเล่า การเล่าเรื่องด้วยภาพจึงอาศัยดวงตาเป็นสะพานที่เชื่อมต่อระหว่างสิ่งที่ปรากฏภายนอกสู่กระบวนการถอดความหมายจนนำไปสู่การเข้าใจความหมายของภาพเสมือน (Icon) ภาพดัชนี (Index) หรือภาพสัญลักษณ์ (Symbol) เพราะฉะนั้นการเห็นจึงเป็นกระบวนการรับรู้ความหมายของสารได้อย่างดีที่สุด (สุริยะ ฉายะเจริญ, 2557)

สุริยะ ฉายะเจริญ (2557) กล่าวถึง ความทรงจำที่เกิดจากการจ้องมองไม่ได้เกิดด้วยความบังเอิญ แต่เป็นความตั้งใจของผู้จ้องมองว่ามีความต้องการที่จะบันทึกภาพที่เห็นให้อยู่ในคลังภาพทรงจำ

(Memory) ที่ทรงประสิทธิภาพมากที่สุด ซึ่งภาพความทรงจำที่อยู่ในสมองของมนุษย์กลายเป็นสิ่งที่มหัศจรรย์มากเสียยิ่งกว่าภาพที่ถูกบันทึกด้วยฟิล์มหรือเทคโนโลยีดิจิทัล เพราะภาพที่ถูกบันทึกด้วยกล้องเป็นเพียงสภาพการณ์ชั่วขณะที่ผู้จ้องมองได้กระทำการหยิบยืมปรากฏการณ์ที่ผ่านพ้นเท่านั้น ดังนั้น ผลที่เกิดขึ้นจึงเป็นภาพเสมือนที่มีทั้งความเป็นจริงและความไม่จริง หากแต่ก็อยู่บนพื้นฐานของการมีอยู่จริงของโลกวัตถุ และเมื่อภาพที่กลายเป็นความทรงจำได้สร้างชุดความหมายขึ้นจากการประชุมกันของแต่ละสัญญาณ (Sign) ความหมายที่เกิดขึ้นจึงเป็นเรื่องที่ถูกสร้างขึ้นโดยผู้ที่ถอดรหัสความหมายนั้น ซึ่งไม่เพียงเป็นความหมายในขั้นต้น แต่พัฒนาไปสู่ความหมายเชิงวัฒนธรรม ที่เรียกว่า “มายาคติ” (Myth) และมายาคตินั้นเองคือสิ่งสำคัญที่ทำให้มนุษย์เราสามารถสื่อสารในระดับความหมายที่ลึกซึ้งกว่าความหมายในขั้นต้น

### พื้นที่ความทรงจำ

“ความทรงจำ” คือ ปรากฏการณ์ทางสังคม ซึ่งบางคนอาจเรียกความทรงจำว่า “ประสบการณ์ชีวิต” แต่ประสบการณ์ของแต่ละคนมิใช่เป็นเพียงประสบการณ์ส่วนตัวเท่านั้น หากเป็นประสบการณ์ของชีวิตตนเองที่ผสมผสานเข้ากับชีวิตครอบครัวที่สำคัญ ประสบการณ์ชีวิตยังประกอบด้วยพลังที่สำคัญของความเปลี่ยนแปลงของสังคม โดยเฉพาะส่วนที่ตัวเองสัมพันธ์อยู่ร่วม ซึ่งได้เชื่อมและกำหนดชีวิตส่วนตัวและชีวิตครอบครัวให้มีความหมายรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งขึ้นมา ความทรงจำนี้จะบอกว่าเราเป็นใครมาจากไหน (อรรถจักร สัตยานุรักษ์, 2553)

จากประสบการณ์ของปัจเจกทั้งกรณีความสัมพันธ์กับคนในสังคม การทำกิจกรรมใด ๆ หรืออยู่ในเหตุการณ์ร่วมกันจนเกิดเป็นความทรงจำร่วมของคนในสังคม การจดจำจะเกี่ยวข้องกับการหลอมรวมภาพลักษณ์และอุดมคติจนเกิดเป็นความสัมพันธ์ทางสังคม “พื้นที่ความทรงจำ” (Sites of memory) จึงมาจากปัจเจกชนกับกลุ่มสังคม ความทรงจำร่วมของคนในสังคมก่อให้เกิดเอกภาพในสังคม ทำให้สังคม “มีเรื่องเล่า” ซึ่งหล่อหลอมให้เกิดอัตลักษณ์ทางสังคมขึ้น (Maurice Halbwach : 1983) และอัตลักษณ์เหล่านี้ก็จะถูกนำไปใช้เพื่อสร้าง ความเป็นชุมชนอันมีพื้นที่ประวัติศาสตร์ร่วมกัน

ปีแอร์ นอรา (Pierre Nora : 1984, อ้างใน เยาวนุช เวศร์ภาดา, 2545) ได้เสนอว่าในความเป็นจริงแล้วสังคมหาได้เป็นเอกภาพตามอุดมคติไม่ แต่ “ความทรงจำ” ได้ก่อรูปขึ้นในปริภูมิของการต่อสู้แย่งชิงและการแบ่งแยก ทั้งนี้จากการศึกษา “พื้นที่แห่งความทรงจำ” ซึ่งเกี่ยวข้องกับการสร้างชาติของฝรั่งเศส ซึ่งได้นำไปสู่การสร้างอัตลักษณ์ความเป็นชาติ จากการศึกษาประวัติศาสตร์ของการสร้างความทรงจำผ่านสัญลักษณ์บนพื้นที่เพื่อทดแทนอัตลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรม พื้นที่ดังกล่าวจึงเป็น “พื้นที่ที่เป็นสัญลักษณ์” หรือเป็น “บริบทอันศักดิ์สิทธิ์” ซึ่งชุมชนได้จินตนาการว่าตนเองได้เข้าไปอยู่

ภุริช ศรีสวอย (2557) เสนอว่า รูปธรรมของ “พื้นที่แห่งความทรงจำ” ครอบคลุมบริบทของพื้นที่และเวลา นับตั้งแต่พื้นที่ทางภูมิศาสตร์ ภูมิทัศน์ (Landscape) พรหมแดนประเทศ บุคคลในประวัติศาสตร์ อนุสาวรีย์ อาคาร ภาษา วรรณกรรม คำขวัญ อนุสาวรีย์ พิพิธภัณฑสถาน วัตถุทางศิลปะ

และสัญลักษณ์ จนถึงของที่ระลึก องค์ประกอบต่าง ๆ เหล่านี้หลอมรวมขึ้นเป็น “อาณาจักรแห่งความทรงจำ” ซึ่งถูกสร้างขึ้นแทนสิ่งที่ไม่มีอยู่ในขณะนี้แล้ว ภาพอดีตที่ถูกสร้างขึ้นมา ถือเป็นปฏิบัติการทางความหมาย (Hermeneutic practice) ซึ่งเกิดจากการจัดวางตรรกะของการสร้าง “พื้นที่แห่งความทรงจำ” ขึ้นมาใหม่ เมื่อนำสถานที่แต่ละแห่งมาเชื่อมต่อเข้าด้วยกัน ก็จะได้ภาพรวมของสัญลักษณ์ใหม่ที่หมายถึง “ความเป็นชุมชนประวัติศาสตร์” ของพื้นที่นั้น ๆ

นอกจากนี้ “พื้นที่ความทรงจำ” ยังทำหน้าที่เป็นพื้นที่บรรจุร่องรอยหรือการก่อรูปของสำนักแห่งความทรงจำ ซึ่งผู้มีอำนาจได้เลือกสรรมาเป็นตัวแทนอุดมการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง แม้ความทรงจำจะเป็นเรื่องของอดีตอันไกลโพ้น มีความเลือนราง ไม่ว่าจะมีความทรงจำร่วมของคนในสังคม หรือความทรงจำระดับปัจเจกบุคคล แต่การศึกษาประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นศาสตร์ที่ใช้เครื่องมือที่เป็น “วิทยาศาสตร์” ทำให้ความทรงจำมีความชอบธรรม มีข้อเท็จจริงมาสนับสนุนเป็นที่เข้าใจได้ และก่อประโยชน์ต่อการอธิบายอดีต (ภริช ศรีสวย, 2557)

### ภาพตัวแทน

ภาพตัวแทน (Representation) ฮอลล์ (Stuart Hall, 1997) กล่าวว่า ภาษาเป็นสิ่งที่สามารถบอกได้ถึงความหมายของสิ่งต่าง ๆ สามารถเป็นตัวกำหนดและจัดการความ ประพฤติ และการปฏิบัติต่าง ๆ ความหมายของภาษาจะช่วยในการตั้งกฎ บรรทัดฐาน และขนบธรรมเนียมต่าง ๆ ที่สั่งการและควบคุมชีวิตคน

โดย ฮอลล์เห็นว่า หัวใจสำคัญของกระบวนการทางวัฒนธรรมอยู่ที่ระบบของภาพตัวแทนที่สัมพันธ์กันอยู่ 2 ระบบ ได้แก่

1. ความสามารถในการให้ความหมายต่อโลก โดยเป็นความสามารถในการประกอบสร้างชุดของความแนบสนิท (Correspondences) ระหว่างโลกภายนอกที่แวดล้อมตัวมนุษย์กับแผนที่ทางความคิด (Conceptual Map)

2. การประกอบสร้างชุดของความแนบสนิทระหว่างแผนที่ทางความคิดกับชุดของสัญลักษณ์ (Set of Signs) โดยความสัมพันธ์ระหว่างโลกภายนอกเข้ากับแนวคิดและสัญลักษณ์ (Things Concept and Sign) ถือเป็นหัวใจของการผลิตความหมายที่มีอยู่ในตัวภาษา ซึ่งกระบวนการที่เชื่อมโยงองค์ประกอบทั้งสามองค์ประกอบเข้าด้วยกันเรียกว่า “ภาพตัวแทน”

นอกจากนี้ฮอลล์ ยังได้เสนอแนวคิดอีกว่า ภาพตัวแทนต้องทำงานสัมพันธ์ร่วมกับองค์ประกอบอื่น ๆ ในสนามต่อสู้ทางวัฒนธรรม (The Circuit of Culture) โดยวัฒนธรรมเป็นเรื่องของการมีความหมายร่วมกัน (Shared Meaning) มีการใช้ภาษาสื่อความหมาย มนุษย์ผลิตขึ้นและแลกเปลี่ยนความหมายระหว่างกัน และภาษาประกอบสร้างความหมายขึ้นจากปฏิบัติการของระบบภาพตัวแทน ทั้งนี้ระบบภาพตัวแทนต้องทำงานร่วมกับองค์ประกอบอีก 5 องค์ประกอบ ดังนี้

1. การผลิต (Production) แต่ละบุคคลสร้างความหมายและแลกเปลี่ยนความหมายจากการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม โดยความหมายจะถูกผลิตขึ้นจากสื่อที่มีทั้งความหลากหลายและแตกต่างกัน



2. การบริโภค (Consumption) ทางวัฒนธรรมมีความหลากหลายของความหมายโดยมีความหมายจากการตีความหรือเป็นภาพตัวแทนได้มากกว่าหนึ่งความหมาย

3. อัตลักษณ์ (Identity) เป็นการแสดงออกต่อตนเองเกี่ยวกับคำถามว่า “เราเป็นใคร ?” “เรารู้สึกอย่างไร ?” และ เรารู้สึกร่วมในกลุ่มไหน ?”

4. กฎระเบียบ (Regulation) ความหมายทางวัฒนธรรมไม่ได้เป็นเพียงสิ่งที่ฝังอยู่ในความคิด แต่ก่อรูปเป็นปฏิบัติการของกฎระเบียบในสังคม (Regulate Social Practice) ที่มีความสำคัญในการให้ความหมายต่อโลกของมนุษย์และให้วิธีการใช้ความหมายนั้นในปฏิบัติการประจำวัน

5. ภาพตัวแทน (Representation) เป็นการประกอบสร้างความหมายผ่านภาษา โดยใช้สัญลักษณ์เพื่อสื่อสารอย่างมีความหมายกับผู้อื่น และสามารถใช้อัญญาเพื่อการอ้างอิงถึงโลกความจริง รวมถึงสิ่งที่เป็นจินตนาการและความคิดนามธรรมที่ไม่ปรากฏในโลกวัตถุ

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า ภาพถ่ายท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อนำเสนอวิถีชีวิต เป็นการนำเสนอภาพตัวแทนวัฒนธรรมที่มีชีวิต โดยประกอบสร้างความหมายถึงวัฒนธรรมนั้น ๆ ในบริบทต่าง ๆ ได้แก่ การแสดงออก ความคิด ความเชื่อ ความศรัทธา ประเพณี รวมทั้งร่องรอยการสืบทอดความคิด ความเชื่อตามฐานคติที่เคยมีมาแต่สมัยอดีต เป็นต้น

### 3. แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คือ การบอกเล่าเรื่องราวในการพัฒนาสังคมและมนุษย์ผ่านทางประวัติศาสตร์อันเป็นผลเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรม องค์ความรู้ และการให้คุณค่าของสังคม โดยสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าหรือภาพแวดล้อมอย่างธรรมชาติที่สามารถแสดงออกให้เห็นถึงความสวยงามและประโยชน์ที่ได้รับจากธรรมชาติ สามารถสะท้อนให้เห็นถึงสภาพชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในแต่ละยุคสมัย ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ในปัจจุบัน ในยุคโลกาภิวัตน์มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์และกระบวนการในการผลิต ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แบ่งได้เป็น 2 ประเภทคือ

1. แหล่งความเป็นอยู่และวิถีชีวิต เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมประเภทนี้ผู้มาเยี่ยมชมสามารถสังเกตความเป็นอยู่ และวิถีชีวิตของชุมชนนั้น โดยตนเองมิได้เข้าไปมีส่วนร่วม เช่น ชุมชนของชนเผ่าศูนย์วัฒนธรรม คุณค่าต่อส่วนรวมอยู่ที่การช่วยรักษาความหลากหลายของเชื้อชาติ คุณค่าต่อผู้เยี่ยมชมอยู่ที่การได้รับความรู้วิสัยทัศน์ ความเข้าใจอันดีระหว่างกลุ่มชนเผ่าต่าง ๆ และภูมิปัญญาของชนเผ่า ซึ่งรูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวประเภทนี้ส่วนใหญ่เป็นการท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตในชนบท ซึ่งหมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวในหมู่บ้านชนบทที่มีลักษณะวิถีชีวิตและผลงานสร้างสรรค์ที่มีเอกลักษณ์พิเศษ มีความโดดเด่น เพื่อความเพลิดเพลิน ได้ความรู้ดูผลงานสร้างสรรค์และภูมิปัญญาพื้นบ้าน มีความเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น บนพื้นฐานของความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมและคุณค่าของสภาพแวดล้อมโดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการท่องเที่ยว

2. แหล่งวัฒนธรรมประเพณีและหัตถกรรมพื้นเมือง แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมประเภทนี้ ผู้เยี่ยมชมสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณีและซื้อสินค้าของที่ระลึกจากผู้ประกอบการหัตถกรรม คุณค่าต่อส่วนรวมอยู่ที่การรักษามรดก ความหลากหลายของวัฒนธรรม คุณค่าต่อผู้เยี่ยมชมอยู่ที่ความพอใจจากการเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณีและการได้ซื้อของที่ระลึก เช่น ประเพณีลอยกระทง ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีถือศีลกินผัก เป็นต้น รูปแบบการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวประเพณีจึงเป็นการท่องเที่ยวชมวัฒนธรรมและประเพณี

ดวงใจ หล่อธนวิชย์ (2550) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเป็นปรากฏการณ์ที่กระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมอย่างรวดเร็ว แต่ละประเทศนำเสนอวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมภาพลักษณ์ของประเทศตนในการดึงดูดใจนักท่องเที่ยวจากทั่วโลกให้มาเยี่ยมชม นอกจากนี้ ยังมีการนำวัฒนธรรมมาใช้เพื่อสร้างผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ นำกลไกทางการตลาดมาพัฒนาสินค้าจากวัฒนธรรมท้องถิ่น มีการต่อยอดทางเศรษฐกิจบนต้นทุนวัฒนธรรม

ภูสวัสดิ์ สุขเลี้ยง (2545) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง การท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ผู้อื่น และย้อนกลับมามองตนเองอย่างเข้าใจ วัฒนธรรมกับมนุษย์มีความสัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ออก เพราะวัฒนธรรมเข้ามามีบทบาทในวิถีชีวิตมนุษย์อยู่ตลอดเวลา

วาลิกา แสนคำ (2545) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง การเคลื่อนไหวของผู้คนที่เกิดขึ้นจากปัจจัยกระตุ้นทางวัฒนธรรม เช่น การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อชื่นชมศิลปวัฒนธรรม ประเพณี เทศกาล การเข้าเยี่ยมชมอนุสรณ์สถาน การเดินทางเพื่อศึกษาขนบธรรมเนียมความเชื่อที่สืบทอดกันมาของชุมชนท้องถิ่น ตลอดจนความเชื่อทางศาสนา

ไกรฤกษ์ ปิ่นแก้ว (2555) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง การท่องเที่ยวที่ได้นำเอาวัฒนธรรมมาเป็นจุดขายเพื่อดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวชาวอเมริกันและยุโรป ที่ต่างสนใจที่จะเรียนรู้วัฒนธรรม มรดกทางประวัติศาสตร์ เยี่ยมชมงานสถาปัตยกรรม และสัมผัสวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในประเทศนั้น

จากแนวคิดที่ได้กล่าวมา ทำให้เข้าใจถึงองค์ความรู้ในประเด็นบริบทที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่หมายรวมถึง เอกลักษณ์ความงดงามทางวัฒนธรรมของชนต่างสังคมทั้งในด้านของ ศิลปะ สถาปัตยกรรม เรื่องราวและคุณค่าทางประวัติศาสตร์ รูปแบบวิถีชีวิต ภาษา การแต่งกายการบริโภค ความเชื่อ ศาสนา จารีต ประเพณี เป็นต้น ทั้งนี้ผู้เขียนได้ตระหนักว่า การเดินทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจำเป็นต้องมีความรู้เข้าใจในประเด็นต่าง ๆ ดังกล่าว เพื่อเป็นฐานในการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมให้มีประสิทธิภาพ

#### 4. แนวคิดเกี่ยวกับการถ่ายภาพเชิงสารคดีท่องเที่ยว

##### ความสำคัญของการถ่ายภาพเพื่อการสื่อสาร

“ภาพหนึ่งภาพ แทนคำพูดนับพันคำ” คำกล่าวนี้ให้ความสำคัญยิ่งนักกับภาพถ่ายเพื่อการสื่อสารเพราะภาพเป็นการสื่อสารแบบไม่ต้องพูดคุย (non-verbal communication) อีกทั้งให้ความหมายแทนการสื่อสารด้วยคำพูด (verbal communication) นอกจากนี้ภาพยังสื่อความหมายได้ลึกซึ้งยิ่งกว่าการพูดเนื่องจากภาพมีผลต่อการกระตุ้นการรับรู้ด้วยการมองเห็น ซึ่งมีประสิทธิผลดีกว่าการรับรู้ด้วยการฟัง การสื่อสารด้วยภาพนี้แบ่งตามขนาดของผู้ร่วมสื่อสาร

การสื่อสาร (Communication) นั้นมีบทบาทเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในหลายระดับ (กาญจนา แก้วเทพ, 2557) โดยมีคู่สื่อสาร (communicator) ในระดับต่าง ๆ (1) การสื่อสารระดับปัจเจกบุคคล เช่น สื่อ บุคคลโดยเฉพาะคนที่ไปเที่ยวมาแล้ว หรือการสื่อสารระหว่างนักท่องเที่ยวกับผู้นำเที่ยว หรือ นักท่องเที่ยวกับชุมชน (2) การสื่อสารในระดับธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เช่น องค์กรหรือศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยว การบริหารจัดการของ ชุมชนที่จัดการท่องเที่ยว และ (3) ระดับมหภาค คือนโยบายรัฐที่มีส่วนสนับสนุนการท่องเที่ยวระดับชาติที่มีผลกับ การสื่อสารมวลชน และอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ในขณะเดียวกัน ในมุมมองของการสื่อสารท่องเที่ยววันนั้น กิจกรรม การท่องเที่ยว ก็จะเกิดขึ้นได้ทั้งจาก “การท่องเที่ยวผ่านโลกของสื่อ” หรือ “การท่องเที่ยวผ่านโลกจริง”

การอธิบายเล่าความด้วยภาพ (Photographic Representation) เป็นวิวัฒนาการอธิบายเล่าความด้วยภาพที่มีได้สนใจเพียงการประดิษฐ์อุปกรณ์และการพัฒนาสื่อที่จะนำสารที่เป็นภาพถ่ายไปเผยแพร่เท่านั้น แต่ได้อธิบายถึงการเติบโตของตัวสื่อภาพถ่ายที่มีความสำคัญในสังคม วัฒนธรรม และจิตวิทยา เพื่อที่จะทำให้นักการสื่อสารเข้าใจปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับภาพถ่าย เนื่องจากการถ่ายภาพเพื่อการสื่อสารเป็นศาสตร์ที่ให้ความสำคัญกับ “การสื่อความหมายด้วยภาพ” เป็นหลัก จึงต้องทำความเข้าใจบริบทที่เกี่ยวข้องกับภาพถ่ายนั้น ๆ ในขณะที่ให้ความสำคัญกับเทคโนโลยีด้านกล้องและอุปกรณ์ต่าง ๆ รองลงมาโดยกำหนดให้บทบาทของเทคโนโลยีเป็นเพียงเครื่องมือเพื่อทำให้การสื่อสารนั้น ๆ บรรลุผล (กนกรัตน์ ยศไกร, 2551)

การสื่อความหมายด้วยภาพ เป็นการอธิบายเล่าความด้วยภาพเริ่มต้นด้วย แนวคิด “เหมือนจริงนิยม”(Realism) ผสานกับเทคโนโลยีกล้องถ่ายภาพ ทำให้เกิดการเปรียบเทียบระหว่างการมองเห็นและภาพที่เกิดขึ้นเป็นพื้นฐานพัฒนาสู่ทฤษฎีการรับรู้แบบแนวคิดการสร้างสรรค์ความรู้ (Constructivism)

##### แนวคิด “เหมือนจริงนิยม” ของภาพถ่าย

Susan Sontag ได้ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการถ่ายภาพและการท่องเที่ยวไว้ว่า ภาพถ่ายให้จินตนาการแก่ผู้คน เพื่อเก็บความทรงจำที่มีค่าในอดีต ซึ่งความทรงจำนั้นอาจจะไม่ใช่ความจริงแต่เป็นลึนชักความจำที่เป็นพื้นที่ที่ผู้คนจะรู้สึกปลอดภัย ดังนั้นภาพถ่ายจึงถูกนำไปพัฒนาคู่กับการท่องเที่ยว กิจกรรมนี้ได้เกิดการที่ปฏิบัติตามกันมาทำให้การถ่ายภาพกับการท่องเที่ยวเป็นลักษณะสำคัญในวิถีชีวิตของยุคสมัยใหม่ (most characteristic of modern activities) เป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ที่ผู้คนจำนวนมากเดินทางออกจากถิ่นอาศัยของตนเพื่อไปเยี่ยมเยือนสถานที่ต่างถิ่นในระยะสั้น

และในการออกเดินทางเพื่อแสวงหาความเพลิดเพลินนั้น หากไม่นำกล้องถ่ายภาพออกเดินทางไปด้วย ก็จะเป็นสิ่งผิดธรรมชาติยิ่งนัก (it seems positively unnatural to travel for pleasure without taking camera along) การบันทึกภาพการเดินทางจะเป็นหลักฐานสำคัญแสดงว่าการเดินทางนั้นได้เกิดขึ้น และก็เป็นหลักฐานยืนยัน ว่าความสุขจากการเดินทางนั้นก็ได้เกิดขึ้นด้วยเช่นกัน (Susan Sontag, 1977, On Photography) ภาพถ่ายท่องเที่ยวเป็นสื่อที่มีศักยภาพในการเป็นกลไกที่สามารถชี้ให้เห็นถึงแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นจุดเด่นของสถานที่ต่าง ๆ โดยมีหน้าที่สำคัญในการนำเสนอข่าวสารและชักจูงใจให้ผู้รับสารเกิดความสนใจการเดินทางเที่ยว ซึ่งจะเห็นได้ว่า นิติสารท่องเที่ยวทุกฉบับ ได้คัดเลือกนำเสนอภาพแหล่งท่องเที่ยวสวยงาม วิถีชีวิตของผู้คนที่น่าสนใจ วัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละแห่ง โดยเบื้องหลังความสวยงามของภาพถ่ายในแหล่งท่องเที่ยวนั้น มีปัจจัยที่สนับสนุนที่สำคัญ คือ เทคโนโลยีการบันทึกภาพ การบรรณาธิกรภาพ และเทคโนโลยีทางการพิมพ์เป็นผลให้ภาพถ่ายท่องเที่ยวเป็นสื่อที่มีความสวยงาม และมีศักยภาพในการชักจูงใจให้ผู้รับสารมีความรู้สึกอยากเดินทางท่องเที่ยว (กฤษณ์ ทองเลิศ, 2554)

จากคำภษิตที่กล่าวไว้ว่า “ภาพหนึ่งภาพแทนถ้อยคำนับพันคำ” นับเป็นการตอกย้ำความหมายและความสำคัญของการถ่ายภาพว่ามีใช้เป็นเพียงแค่การการบันทึกเรื่องราวในวันเวลาหรือสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อย้ำเตือนความทรงจำ หากแต่ยังเป็นการสอดแทรกซ่อนเร้นในการแสดงอารมณ์ความรู้สึกของผู้บันทึกภาพว่าต้องการถ่ายทอดเรื่องราวความเป็นไปให้ออกมามีลักษณะเช่นไร ต้องการสื่อให้ ผู้ดูภาพมีอารมณ์รับรู้เป็นอย่างไร การถ่ายภาพในภาษาอังกฤษใช้คำว่า Photographs ซึ่งหมายถึง การวาดภาพด้วยแสง ซึ่งมีผู้เคยกล่าวคำจำกัดความไว้ว่า ศิลปินวาดภาพด้วยสีแตงแต่มีลงบนผืนผ้าใบ ส่วนนักถ่ายภาพนั้นรังสรรค์จินตนาการในการถ่ายภาพด้วยการบันทึกเรื่องราวผ่านเส้นแสงลงบน แผ่นฟิล์ม เมื่อผ่านกระบวนการล้างอัดทางเคมีจึงกลายมาเป็นภาพถ่ายที่สวยงามและก่อให้เกิดความประทับใจแก่ผู้ที่ผ่านมาพบเจอ

#### **ศิลปะในการจัดองค์ประกอบภาพ**

โกวิท จิตบรรจง (2542) กล่าวว่า การจัดองค์ประกอบภาพในที่นี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับวิธีการแสดงออกหรือวิธีการจัดภาพถ่ายให้มีความงดงามตามหลักโครงสร้างทางทัศนศิลป์และสามารถสื่อความหมายได้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยทั่วไปแล้วการจัดองค์ประกอบภาพที่ดีจะต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. สัดส่วนของขนาดรูปแบบ (Format Proportions)
2. การแบ่งพื้นที่ภาพ (Division of Frame)
3. กรอบในภาพถ่าย (Frames Within Frame)
4. มุมมอง (Viewpoint)
5. การเน้น (Emphasis)
6. โครงสร้าง (Structure Shape)
7. ความลึกและระยะ (Depth and Distance)
8. จังหวะเวลาและการเคลื่อนไหว (Timing and Movement)

สุรเดช วงศ์สินหลัง (2545) ให้ความหมายของการถ่ายภาพเชิงสารคดีว่า หมายถึง การถ่ายภาพซึ่งสามารถสื่อเรื่องราวที่สอดคล้องกับเนื้อเรื่องอย่างสมบูรณ์เป็นภาพเหตุการณ์จริงที่มีได้เกิดการจดจำ ผิดความเป็นจริงทำให้ผู้ชมภาพเกิดสัมผัสและเกิดความรู้สึกที่ชัดเจนต่อเรื่องราวนั้นและยังมีส่วนช่วยเสริมแนวความคิดของเรื่องราวที่นำเสนอให้เด่นชัดยิ่งขึ้นจากแนวคิดดังกล่าวอาจสรุปสาระสำคัญของภาพถ่ายเชิงสารคดีดังนี้

- (1) เป็นภาพถ่ายที่ยืนยันความเป็นจริงของปรากฏการณ์
- (2) เป็นภาพถ่ายที่สามารถสื่อเรื่องราวได้สอดคล้องกับเนื้อหาสารคดี

(3) การจัดถ่ายภาพบนพื้นฐานของความเป็นจริงเพื่อให้ภาพสวยงามหรือสื่อความหมายได้ชัดเจนขึ้นสามารถทำได้แต่จะต้องไม่ทำมากเกินไปจนบิดเบือนข้อเท็จจริงหรือการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมความสำคัญของภาพถ่ายเชิงสารคดีภาพถ่ายเชิงสารคดีจัดเป็นภาพเชิงวารสารศาสตร์ประเภทหนึ่งที่ได้รับ ความสนใจจากผู้อ่านเป็นอย่างมากจะเห็นได้ว่าหน้าสารคดีของสื่อพิมพ์ต่าง ๆ ล้วนมีการใช้ภาพประกอบอยู่เสมอโดยที่ภาพเหล่านั้นมักมี ความสอดคล้องและเสริมเกื้อกูลกันกับข้อเขียนที่นำเสนอคำว่า “สารคดี” นั้น พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 ให้ความหมายว่า “เรื่องที่เรียบเรียงขึ้น จากความจริงไม่ใช่จากจินตนาการเช่น สารคดีท่องเที่ยว สารคดีชีวประวัติตั้งนั้น ภาพถ่ายเชิงสารคดี จึงเป็นภาพถ่ายที่ได้รับการสร้างสรรค์ขึ้นจากความเป็นจริงทั้งนี้เพื่อใช้ประกอบความเรียงที่ตั้งอยู่บน พื้นฐานของความถูกต้องเป็นจริงเช่นกัน

การประยุกต์ใช้แนวทางการถ่ายภาพเชิงสารคดีท่องเที่ยว ในการสร้างสรรค์ภาพถ่าย ผู้เขียนตระหนักถึงความเป็นจริงของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นประกอบกับการสร้างความหมายให้ตรงประเด็น โดยไม่ละเลยสุนทรีย์ทางการสื่อสารถึงความงาม เพื่อสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้รับสารได้ออกเดินทาง สร้างประสบการณ์ใหม่ ๆ และเป็นแนวทางในการท่องเที่ยวที่ช่วยสนับสนุนและสืบสานวัฒนธรรมให้คงอยู่ต่อไป

### กระบวนการสร้างสรรค์

การสร้างสรรค์ผลงานภาพถ่ายท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อนำเสนอวิถีชีวิต ดังที่ปรากฏในบทความนี้เป็นการคัดเลือกภาพที่มีความโดดเด่นในการสื่อความหมายเชิงวัฒนธรรม ผ่านวิถีชีวิตของผู้คนที่เป็นเสมือนตัวแทนวัฒนธรรมที่มีชีวิต จากสถานที่ 5 แห่ง (ภาพถ่ายจำนวน 6 ภาพ) ได้แก่ 1) วัดคิโยมิซุ เมืองเกียวโต ประเทศญี่ปุ่น 2) ตลาดชุมชนจีน เมืองย่างกุ้ง ประเทศเมียนมาร์ 3) ศาลเจ้าอิทสึชิมะ เมืองอิโรชิม่า ประเทศญี่ปุ่น 4) ตลาดชุมชนจีน เมืองย่างกุ้ง ประเทศเมียนมาร์ 5) กรุงเทพฯ ประเทศไทย 6) เจดีย์ชเวดากอง เมืองย่างกุ้ง ประเทศเมียนมาร์ โดยผู้เขียนขอประมวลกระบวนการสร้างสรรค์ผลงาน ซึ่งมีลักษณะเป็นแนวคิดร่วมกันของภาพถ่ายเชิงวัฒนธรรมเพื่อนำเสนอวิถีชีวิตทั้ง 6 ภาพ ดังนี้

#### 1. สสำรวจข้อมูลด้านพื้นที่และช่วงเวลา (Time and Space)

เนื่องจากการเดินทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประกอบด้วยการมีจุดหมายปลายทางที่ชัดเจน

และจุดมุ่งหมายของการไปเที่ยวชม การสำรวจข้อมูลด้านพื้นที่และช่วงเวลา จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้เขียนให้ความสำคัญก่อนออกเดินทาง เช่น ภาพ “Torii Gate in the water” (2015) ที่ศาลเจ้าอิซึคุชิมะ เกาะมิยาจิมะ จังหวัดฮิโรชิม่า ประเทศญี่ปุ่นประตูโทริอิถูกสร้างขึ้นกลางทะเลเซโตะ โดยความพิเศษอยู่ที่ตัวเสาไม่ได้ฝังลงไปในพื้น แต่วางบนพื้นโดยใช้เทคนิคค้ำตัวโทริอิเอาไว้ด้วยเสา 4 ต้น เสาประตูดังกล่าวจึงมีทัศนียภาพแตกต่างกันตามระดับน้ำขึ้นน้ำลง ผู้เขียนได้สำรวจข้อมูลระดับน้ำ พบว่าช่วงเย็นถึงค่ำระดับน้ำจะลดลงต่ำกว่า 100 เซนติเมตร ทำให้สามารถเดินไปถึงฐานเสาโทริอิได้ ซึ่งภาพที่บันทึกได้จะเป็นภาพประตูโทริอิ ที่เป็นเสมือนภาพตัวแทนวัฒนธรรมทางความเชื่อของชาวญี่ปุ่น ที่ไม่เพียงแต่มีเสาสีแดงปรากฏในภาพ หากแต่มีภาพผู้คนที่เดินไปเที่ยวชมใกล้ ๆ เสาโทริอิ เกิดเป็นภาพวัฒนธรรมที่เคลื่อนไหวได้ ดังนั้นข้อมูลด้านพื้นที่และช่วงเวลา จึงทำให้เกิดการวางแผนที่รอบคอบและได้ภาพที่มีองค์ประกอบการเล่าเรื่องครบถ้วน

## 2. การศึกษาข้อควรปฏิบัติทางวัฒนธรรม (Cultural customs)

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมักจะมีจุดหมายปลายทางที่เกี่ยวข้องกับสถานที่และผู้คนที่มีความแตกต่างหลากหลาย ทั้งในด้านความคิด ความเชื่อ ทัศนคติและพฤติกรรม ทำให้เกิดธรรมเนียมจารีตในการปฏิบัติตัวทั้งที่เป็นข้อควรปฏิบัติและข้อจำกัด ซึ่งล้วนมีเหตุผลที่ขึ้นอยู่กับมิติที่หลากหลายทางวัฒนธรรมทั้งสิ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งศาสนสถาน อันได้แก่ วัด เจดีย์ วิหารและศาลเจ้า ซึ่งมีข้อควรปฏิบัติตัวของผู้มาเยือนแตกต่างกัน เช่น ศาสนสถานในประเทศเมียนมาร์ กำหนดให้ผู้เข้าเยี่ยมชมและสักการะทุกคนเดินเท้าเปล่าเมื่อเข้าเขตศาสนสถาน ส่วนศาสนสถานในประเทศญี่ปุ่น มีเฉพาะพื้นที่บางส่วนเท่านั้น ที่ผู้เข้าเยี่ยมชมและสักการะทุกคนต้องถอดรองเท้า การศึกษาข้อควรปฏิบัติและข้อจำกัดทางวัฒนธรรมเหล่านี้ ทำให้ผู้มาเยือนไม่ทำผิดธรรมเนียมจารีตของวัฒนธรรมนั้น ๆ

## 3. สวมบทบาทการเป็นผู้สังเกตการณ์ (Observation)

เมื่อเดินทางถึงพื้นที่ที่จะบันทึกภาพ ก่อนการลงมือกดชัตเตอร์ ผู้มาเยือนควรปฏิบัติตัวเสมือนนักวิจัยที่มาสังเกตการณ์ ใช้ทักษะการสังเกต (Observation) โดยใช้ประสาทสัมผัสการมองเห็นและการได้ยินปรากฏการณ์ต่าง ๆ เช่น กิจกรรมและการเคลื่อนไหวของผู้คนในพื้นที่ เพื่อคำนวณหาช่วงเวลา (Timing) ที่เหมาะสมในการบันทึกภาพ ซึ่งเป็นเทคนิค “จังหวะเวลาและการเคลื่อนไหว” (Timing and Movement) เพื่อถ่ายภาพนิ่งให้มีลีลาการเคลื่อนไหวของการกระทำจนสามารถนำเสนอสาระสำคัญของเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งได้อย่างสวยงาม เช่น ภาพ “Inherit” (2019) และภาพ “Thai Culture” (2021) ผู้เขียนอยู่ในพื้นที่ของกิจกรรมที่มีผู้คนแต่งกายด้วยชุดประจำชาติ มีการเคลื่อนไหวที่เหมาะสมกับกิจกรรม ทำให้ประกอบสร้างความหมายถึงพื้นที่นั้น ๆ ได้อย่างสมบูรณ์

## 4. การสร้างมิตรภาพท่ามกลางความแตกต่าง (Friendship)

การสร้างมิตรภาพที่ดีระหว่างผู้มาเยือนและผู้คนในพื้นที่ ด้วยความจริงใจ สุภาพ ยิ้มแย้ม สามารถสร้างความเข้าใจและประทับใจได้ แม้พื้นที่นั้นจะมีผู้คนที่แตกต่างกันในมิติทางวัฒนธรรมใด ๆ ก็ตาม นำไปสู่ความร่วมมือ ความช่วยเหลือ อันมีผลอย่างยิ่งต่อการกระบวนการสร้างสรรค์ภาพ เช่น ภาพ “Morning Newspaper” (2015) และ ภาพ “Sincere” (2015) ผู้เขียนเดินทางไปยังประเทศ

เมียนมาร์ วางแผนการสื่อสารเพื่อการประกอบสร้างความหมายเรื่องวัฒนธรรมโดยนำเสนอผ่านวิถีชีวิต จึงได้เลือกใช้เทคนิคการถ่ายภาพบุคคล (Portrait Photography) และเป็นการถ่ายภาพบุคคลในพื้นที่สาธารณะ การสื่อสารเพื่อให้เกิดความร่วมมือในการบันทึกภาพมีความจำเป็นอย่างมาก จากการพูดคุยสร้างมิตรภาพและขออนุญาต ทำให้เกิดความร่วมมืออย่างเต็มอกเต็มใจ ได้ภาพที่สร้างความหมายถึงวัฒนธรรมที่มีชีวิตได้อย่างสวยงาม

#### 5. กระบวนการแก้ไข ปรับแต่งภาพ เพื่อความสมบูรณ์ในการนำเสนอ

จากภาพถ่ายท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อาจพบว่าภาพที่ได้มีลักษณะแสงและสีที่ขาดความสมบูรณ์ เนื่องจากพื้นที่ท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีแสงที่ควบคุมได้ยาก จึงเข้าสู่กระบวนการแก้ไข ปรับแต่งแสงและสีเพื่อให้ได้ภาพที่สมดุลยิ่งขึ้น โดยการปรับเพิ่มลดความเปรียบต่าง (Contrast) และความอิ่มตัว (Saturation) ที่จะทำให้เน้นแสงเงาและความอิ่มสีของภาพเพื่อให้ภาพสมบูรณ์มากขึ้น ทั้งนี้ การปรับแต่งแก้ไขภาพ จำเป็นต้องคำนึงถึงความถูกต้องตามธรรมชาติความเป็นจริงของพื้นที่และผู้คนที่ดำรงอยู่เป็นเนื้อหาหลักของการนำเสนอ เนื่องจากภาพถ่ายท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการนำเสนอเรื่องราวความเป็นจริงของพื้นที่และสถานการณ์ การปรับแต่งแก้ไขภาพให้เกินจริงจึงเป็นการบิดเบือนและลดทอนคุณค่าการนำเสนอ อันจะทำให้ผู้รับสารเกิดการตีความความหมายภาพเป็นอื่นไปได้

#### 6. การนำเสนอภาพถ่ายสู่สาธารณะ (Public display)

หากจะกล่าวถึงจุดหมายปลายทางของการเดินทางคือการทำความรู้จักวัฒนธรรม การได้ร่วมแบ่งปันภาพถ่ายด้วยการนำเสนอสู่สาธารณะจึงเป็นการเชื้อเชิญให้วัฒนธรรมอันดีงามได้เป็นที่รู้จักเช่นกัน ปฏิเสธไม่ได้ว่าผู้คนออกเดินทางจากรอยเท้าเดิมที่เคยมีคนทิ้งไว้ ภาพถ่ายท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเปรียบเสมือนร่องรอยที่สร้างแรงบันดาลใจทำให้ผู้คนออกเดินทาง เกิดประสบการณ์ใหม่ ๆ เพื่อทำความ รู้จัก เรียนรู้ และแลกเปลี่ยนกับผู้ที่มาจากคนละวัฒนธรรม ก่อให้เกิดสังคมที่แตกต่างอย่างเข้าใจ ซึ่งเป็นหัวใจของการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม (Intercultural Communication) เมื่อคนที่แตกต่างเผชิญหน้าบนพื้นที่เดียวกัน มีเพียง “การสื่อสาร” ที่จะสร้างความเข้าใจได้ การได้ออกเดินทางทำให้เข้าใจความแตกต่าง รวมทั้งช่วยพัฒนาทักษะสื่อสารให้มีประสิทธิภาพท่ามกลางความแตกต่าง

## ผลงานสร้างสรรค์



ภาพที่ 1 “Inherit” (2019) วัดคิโยมิซู เมืองเกียวโต ประเทศญี่ปุ่น

บ้านเรือนแบบโบราณ การเลือกจังหวะและความเคลื่อนไหวของกลุ่มนักท่องเที่ยวเป็นสิ่งสำคัญของการบันทึกภาพรวมทั้งการใช้กฎสามส่วนที่มีองค์ประกอบเป็นปลายยอดแหลมของหลังคาวัดทำมุมสามเหลี่ยม เกิดเป็นภาพที่เสริมให้เห็นเอกลักษณ์ของสิ่งก่อสร้าง และเครื่องแต่งกายของนักท่องเที่ยวที่สวมใส่ประกอบกันภาพตัวแทนวัฒนธรรมญี่ปุ่นที่เด่นชัด

วัดคิโยมิซู เมืองเกียวโต ประเทศญี่ปุ่น มีความสวยงามและมีประวัติความเป็นมาที่ยาวนานกว่า 1,200 ปีจนยูเนสโกได้บันทึกให้วัดแห่งนี้ขึ้นเป็นมรดกโลก (UNESCO World Heritage Sites) นักท่องเที่ยวจำนวนมากมาหลั่งไหลมาเยี่ยมชมและมาขอพรจากสายน้ำศักดิ์สิทธิ์ให้ประสบแต่ความสุขสำเร็จตามความเชื่อ เส้นทางก่อนถึงวัดมีร้านค้าให้บริการเช่าชุดกิโมโนสำหรับนักท่องเที่ยวที่สนใจจะเปลี่ยนชุดให้เข้ากับบรรยากาศ และอาคาร



ภาพที่ 2 “Morning Newspaper”(2015) ตลาดชุมชนจีน เมืองย่างกุ้ง ประเทศเมียนมาร์

ตลาดจีน หรือไชน่าทาวน์ เมืองย่างกุ้ง ประเทศเมียนมาร์ มีสีสันและเต็มไปด้วยความวุ่นวายเช่นเดียวกับเยาวราช ในประเทศไทย มีนักท่องเที่ยวจำนวนมากต่างมุ่งหน้าไปยังตลาด ศูนย์รวมของผู้คนที่เต็มไปด้วยกลิ่นอายวัฒนธรรมประจำถิ่นเป็นเสมือนตัวแทนนำเสนอวิถีชีวิตที่เคลื่อนไหวไม่หยุดนิ่ง ที่ตลาดเช้าชุมชนจีนในย่างกุ้ง ยังคงมีวิถีความดั้งเดิมไหลเอื่อยสวนทางกับความวุ่นวายของตลาด จังหวะของความสุขจากรอยยิ้มทำให้ภาพดูมีชีวิตชีวา การพูดคุยและส่งรอยยิ้มระหว่างการบันทึกภาพ ทำให้การเล่าเรื่อง (Narration) ในภาพสมบูรณ์





ภาพที่ 3 “Torii Gate in the water” (2015)  
ศาลเจ้าอิทสึคุชิมะ เมืองฮิโรชิม่า ประเทศญี่ปุ่น

ที่ศาลเจ้าอิทสึคุชิมะ เกาะมียาจิมะ จังหวัดฮิโรชิม่า ประเทศญี่ปุ่นประตูโทริอิถูกสร้างขึ้นกลางทะเลเซโตะ โดยความพิเศษอยู่ที่ตัวเสาไม้ได้ฝังลงไปในพื้นที่ แต่วางบนพื้นโดยใช้เทคนิคค้ำตัวโทริอิเอาไว้ด้วยเสา 4 ต้น เสาประตูตั้งกล่าวจึงมีทัศนียภาพแตกต่างกันตามระดับน้ำขึ้นน้ำลง ผู้เขียนได้สำรวจข้อมูลระดับน้ำ พบว่าช่วงเย็นถึงค่ำระดับน้ำจะลดลงต่ำกว่า 100 เซนติเมตร ทำให้สามารถเดินไปถึงฐานเสาโทริอิได้ ซึ่งภาพที่บันทึกได้จะเป็นภาพประตูโทริอิ

ที่เป็นเสมือนภาพตัวแทนวัฒนธรรมทางความเชื่อของชาวญี่ปุ่น ที่ไม่เพียงแต่มีเสาสีแดงปรากฏในภาพ หากแต่มีภาพผู้คนที่เดินไปเที่ยวชมใกล้ ๆ เสาโทริอิ เกิดเป็นภาพวัฒนธรรมที่เคลื่อนไหวได้ ดังนั้นข้อมูลด้านพื้นที่และช่วงเวลา จึงทำให้เกิดการวางแผนที่รอบคอบและได้ภาพที่มีองค์ประกอบการเล่าเรื่องครบถ้วน



ภาพที่ 4 “The Serious Hawker” (2015)  
ตลาดชุมชนจีน เมืองย่างกุ้ง ประเทศเมียนมาร์

ตลาดจีน หรือไชน่าทาวน์ เมืองย่างกุ้ง ประเทศเมียนมาร์ ไม่ได้มีเพียงชาวจีนหรือชาวพม่า เนื่องจากบริเวณโดยรอบของเจดีย์สุเล กลางเมืองย่างกุ้ง มีทั้งตลาดสดของพม่า ตลาดสดของย่านมุสลิม ตลาดสดคนจีน และตลาดสดของคนอาหรับ การค้าขายแบบแบกตะกวดและเร่ขายมีให้เห็นโดยรอบ การรอคอยจังหวะและเวลาที่เหมาะสม เป็นเทคนิค Timing and Movement รวมทั้งการใช้เลนส์ทางยาวโดยปรับโฟกัสใกล้ทำให้สามารถบันทึกภาพบุคคลที่มีความเด่นชัดเป็นจุดสนใจหลักของภาพได้



ภาพที่ 5 “Thai Culture” (2021)  
กรุงเทพฯ ประเทศไทย

เป็นภาพส่วนหนึ่งของการแสดงขบวนพาเหรดวงโยธวาทิตของเด็กและเยาวชน ในกิจกรรมงาน “วันพ่อแห่งชาติ 2563” บริเวณ ถนนสนามไชย สวนสราญรมย์ และมิวเซียมสยาม มีเทคนิคสำคัญในการถ่ายภาพคือ จุดสนใจของภาพถ่าย (Point of Interest) ในที่นี้จุดเด่นที่อยู่ในภาพถ่ายจะมีจุดเดียวและเป็นภาพแนวตั้ง (Vertical Format) เพื่อนำเสนอตัวของนักแสดงที่เป็นประธานหลักของภาพ มีลักษณะที่สง่างามและเด่นตระหง่าน รวมทั้งเทคนิคจังหวะเวลาและการเคลื่อนไหว (Timing and Movement) ภาพเพื่อจะแสดงให้เห็นการเคลื่อนไหวที่เรียกว่าวินาทีทอง (Critical Moment) โดยการเลือกจังหวะเวลาที่เหมาะสมที่สุดสำหรับการกดชัตเตอร์จับภาพทั้งจังหวะลีลาการแสดงออก โดยภาพของผู้แสดงนั้นอยู่ในฐานะ “รหัส” (Code) ที่ประกอบไปด้วยเสื้อผ้าและภาษาท่าทาง ที่นำเสนอความหมาย (Signified) ของ “ความเป็นไทย” โดยมีลักษณะเป็น “รหัสทางวัฒนธรรม” (Cultural Code)



ภาพที่ 6 “Sincere” (2015) เจดีย์ชเวดากอง เมืองย่างกุ้ง ประเทศเมียนมาร์

เจดีย์ชเวดากอง (Shwedagon Pagoda) เป็นหนึ่งในห้าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สุดของชาวพม่า บริเวณรอบเจดีย์มีลานอธิษฐานขอพร นักท่องเที่ยวจำนวนมากต่างมาสักการะบูชาขอพรเพื่อความเป็นสิริมงคล ผู้เขียนได้พบกับ “ตีละฉิ่น” (นักบวชหญิงในศาสนาพุทธนิกายเถรวาทในประเทศพม่า) ประกอบด้วยกลุ่มนักบวชหลายช่วงวัยรวมทั้งเด็กหญิงตัวเล็ก ๆ คนนี้ ผู้เขียนได้พูดคุยสร้างมิตรภาพและขออนุญาตบันทึกภาพ โดยเลือกถ่ายภาพแนวตั้ง (Vertical Format) เพื่อนำเสนอตัวของนักแสดงที่เป็นประธานหลักของภาพ อีกทั้งยังสามารถเก็บรายละเอียดฉากหลังที่มียอดหลังคาของอาคารลักษณะที่สง่างามและเด่นตระหง่านประกอบการเล่าเรื่อง ความเชื่อ ความศรัทธาของนักบวชตัวน้อยได้อย่างสมบูรณ์

## คุณค่าเชิงสุนทรียะ

การพิจารณาคุณค่าเชิงสุนทรียะของภาพถ่ายท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สามารถพิจารณาได้จากทัศนธาตุ (Visual Elements) ที่ประกอบขึ้นเป็นภาพถ่าย โดยพิจารณาในแง่ของ “ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ” ทั้งนี้อาจจำแนกตามหลักการวิเคราะห์งานศิลปะได้ 3 ประเด็นดังนี้

**1. คุณค่าด้านความงาม** สามารถนำเอาแนวทางตำแหน่งของความงาม โดยอาจพิจารณาเป็นองค์รวมร่วมกับมิติอื่น ๆ ในการประเมินคุณค่า ได้แก่ แสงเงา การจัดองค์ประกอบภาพ และเทคนิคการถ่ายภาพ เช่น รูปที่ 1 “Inherit” (2019) การใช้ทิศทางแสงเงาในการนำเสนอกลุ่มหญิงสาวใส่ชุดกิโมโน ทำให้เกิดพื้นที่ที่ชัดเจนโดดเด่น ทั้งยังเชื่อมโยงกับเส้นนำสายตาแนวทแยงรับกับปลายยอดแหลมของหลังคาวัด เกิดเป็นเรื่องราวของนักท่องเที่ยวที่สัมพันธ์กับบริบทสถานที่ที่สวยงาม รูปที่ 2 “Morning Newspaper” เทคนิคการสื่อความหมายแฝงจากแสงสีทองอบอุ่นยามเช้าที่ตกกระทบบนพื้นหลัง ที่สัมพันธ์แผงขายหนังสือ เกิดเป็นเรื่องราวที่สื่อถึง “เช้าวันใหม่” รูปที่ 3 “Torii Gate in the water” การใช้เทคนิคสีและน้ำหนักของสี (Color and Tone) ตรงกันข้ามที่ตัดกันระหว่างพื้นหลังและสีแดงของเสาประตู เสริมให้รูปทรงลักษณะ (Shape and Form) ของประตูกลายเป็นจุดแห่งความสนใจ (Point Of Interest) นำเสนอตัวของประตูโทริอิให้มีลักษณะที่สง่างามและเด่นตระหง่าน รูปที่ 4 “The Serious Hawker” (2015) ใช้หลักการเน้น (Emphasis) ที่ตัวของแม่ค้าที่เป็นประธานหลักของภาพ โดยการพัวเลือน (Blur) แยกสิ่งที่กำลังเคลื่อนไหวออกจากฉากหลังให้เด่นออกมาจากสิ่งอื่น ๆ ที่ปรากฏอยู่ในฉาก ปรากฏเห็นสีหน้ากริยาท่าทางที่สื่อความหมายชัดเจน เป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความดึงดูดใจ รูปที่ 5 “Thai Culture” (2021) โดดเด่นด้วยเทคนิคจังหวะเวลาและการเคลื่อนไหว (Timing and Movement) เพื่อจะแสดงให้เห็นการเคลื่อนไหวที่เรียกว่าวินาทีทอง (Critical Moment) โดยการเลือกจังหวะเวลาที่เหมาะสมที่สุดสำหรับการกดชัตเตอร์ให้ได้ภาพหนึ่งที่สื่อความถึงการเคลื่อนไหวที่งดงาม รูปที่ 6 “Sincere” (2015) ปรากฏความโดดเด่นจากการเน้น (Emphasis) สีชุดที่นักบวชตัวน้อยสวมใส่และกลายเป็นจุดสนใจให้เด่นออกมาจากสิ่งอื่น ๆ ที่ปรากฏอยู่ในฉาก รวมทั้งใช้การถ่ายภาพแนวตั้ง (Vertical Format) เก็บรายละเอียดฉากหลังที่มียอดหลังคาของอาคารลักษณะที่สง่างามและเด่นตระหง่าน เป็นต้น

**2. คุณค่าด้านสาระ** เป็นการประเมินคุณค่าความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ทางการสื่อสารในการสื่อความหมายที่ประกอบสร้างความจริง ความถูกต้องของเนื้อหา และความลุ่มลึกในการสื่อความหมาย ภาพถ่ายท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการนำเสนอเนื้อหาสาระเพื่อการสร้างการเรียนรู้และสร้างความเข้าใจเพื่อมิตรภาพของเพื่อนมนุษย์ ในมิติของวัฒนธรรมนั้นเต็มไปด้วยความแตกต่างและหลากหลาย ภาพถ่ายจากการเดินทางท่องเที่ยวสะท้อนวิถีแห่งการดำเนินชีวิต (Way of life) ดังรูปที่ 1 “Inherit” (2019) และรูปที่ 6 “Sincere” (2015) ที่ปรากฏถึงความแตกต่างตามวิถีแห่งบริบท ความเชื่อ ความศรัทธา ซึ่งเป็นเพียงส่วนเสี้ยวเดียวของการประกอบสร้างความหมายทางวัฒนธรรมที่ต่างก็มีเอกลักษณ์ของตน ในที่สุดแล้วการออกเดินทางเพื่อเรียนรู้ จะเป็นการค้นหาคำตอบของเงื่อนไขความเป็นธรรมชาติของผู้คน และเปิดโลกทัศน์ให้เกิดความเข้าใจแก่นแท้ของความเป็นไปปรากฏการณ์รอบตัวได้มากขึ้น

**3. คุณค่าด้านอารมณ์ความรู้สึก** องค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่งที่เกิดให้เกิดประสบการณ์สุนทรียะคือ การก่อให้เกิด “อารมณ์ร่วม” ซึ่งการสร้างอารมณ์เป็น “ภาวะ” หรืออารมณ์ขั้นมูลฐานที่เกิดขึ้นจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร เช่น รูปที่ 2 “Morning Newspaper” (2015) ที่เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างแสงและรอยยิ้ม สื่ออารมณ์ที่มีความสุขอันอบอุ่น รูปที่ 4 “The Serious Hawker” (2015) นำเสนอด้วยโทนภาพสีเครื่องขริมและความหม่นจากแสงเงาที่เป็นองค์ประกอบสนับสนุนให้สีหน้าของแม่ค้าเร่ขายของในตลาดเด่นชัดในอารมณ์ของผู้รับสาร และรูปที่ 5 “Thai Culture” (2021) การหยุดจังหวะความเคลื่อนไหวที่เหมาะสมทำให้ภาพนิ่งนั้นยังคงเคลื่อนไหวไปในความรู้สึกของผู้รับสาร ประกอบกับการเผยให้เห็นสีหน้าแววตาของประธานในภาพ ส่งให้อารมณ์ความสนุกสนานรื่นเริงในวิถีไทยของนักแสดงยังคงดำเนินต่อไป

### องค์ความรู้ที่ได้รับ

1. เล่าเรื่องวัฒนธรรมผ่านวิถีชีวิตจากคนกลุ่มเล็ก ๆ ที่มีใครนึกถึง

เมื่อผู้คนออกเดินทาง มักจะปิดหมุดหมายหลักไว้ที่จุดหมายปลายทางที่ใดที่หนึ่ง แต่การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อนำเสนอภาพวิถีชีวิต มักจะพบประเด็นเรื่องเล่าที่มีเรื่องราวระหว่างการเดินทางหรือนอกเส้นทางเสมอ ผู้เขียนพบว่าวิถีชีวิตของคนกลุ่มต่าง ๆ เป็นเสมือนภาพสะท้อนตัวตนวัฒนธรรมที่มีชีวิต เช่น รูปที่ 2 “Morning Newspaper” (2015) รูปที่ 4 “The Serious Hawker” (2015) และรูปที่ 6 “Sincere” (2015) ผู้เขียนตั้งใจเดินทางไปยังเมืองย่างกุ้ง ประเทศเมียนมาร์ พบว่าวิถีชีวิตของผู้คนชาวเมียนมาร์ระหว่างการเดินทางไปยังสถานที่สำคัญ ๆ นั้นมีความน่าสนใจ ทั้งวิถีชีวิตของกลุ่มคนที่ตลาดจีน กลุ่มแม่ค้าและนักบวชบริเวณศาสนสถาน และกลุ่มรถรับจ้างสาธารณะ ทั้งนี้การใช้ทักษะการสังเกตการณ์ (Observation) มีความสำคัญที่จะช่วยให้สามารถบันทึกภาพบันทึกเรื่องราวได้อย่างสร้างสรรค์และเต็มไปด้วยความน่าสนใจ

2. ใช้เวลาสื่อสารสร้างมิตรภาพและเพื่อลดเวลาบันทึกภาพ

การเดินทาง คือ การใช้เวลาอย่างมีคุณค่า หากแต่ “คุณค่า” ที่กล่าวถึงนี้หมายถึงประสบการณ์ในการเรียนรู้นอกตำราและการเกิดขึ้นของมิตรภาพระหว่างการเดินทาง เนื่องจากมนุษย์ทุกคนล้วนเป็น “นักสื่อสารทางวัฒนธรรม” (Cultural Communicator) ทั้งสิ้น การได้ใช้เวลาพูดคุยสื่อสารกับผู้คนต่างถิ่นทำให้ได้เข้าใจวิถีชีวิตที่สัมพันธ์กับวัฒนธรรม รวมทั้งสร้างทัศนคติที่เปิดกว้าง สร้างความเข้าใจ และเมื่อจะกดชัตเตอร์บันทึกภาพจะได้รับการร่วมมืออย่างดียิ่ง ซึ่งเป็นความหมายถึงการอนุญาตให้ได้บันทึกภาพอย่างเต็มอกเต็มใจ โดยควรใช้เวลาให้น้อยที่สุดในการบันทึกภาพเพื่อเป็นการแสดงถึงความเคารพ “เวลา” ความเป็นส่วนตัวที่ล่วงละเมิดไม่ได้

3. จังหวะเวลาและทิศทางแสง สร้างคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์

การสร้างสรรคภาพท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อนำเสนอวิถีชีวิต ผู้เขียนพบว่าภาพวิถีชีวิตมักจะเป็นภาพที่เล่าเรื่องผ่านตัวบุคคล การให้ความสำคัญกับเทคนิค จังหวะเวลาและการเคลื่อนไหว (Timing and Movement) และการสังเกตทิศทางแสง (Light Direction) มีความสำคัญอย่างมาก

เนื่องจากการเลือกจังหวะเวลาที่เหมาะสม จะอธิบายสิ่งที่เกิดขึ้นได้อย่างชัดเจนและน่าประทับใจ ในส่วนทิศทางแสง ผู้เขียนพบว่าการจัดแสงสามารถเน้นจุดสนใจได้โดยผ่านการจัดแสงให้มีความเปรียบต่างระหว่างน้ำหนักของแสงและเงา เกิดเป็น “ทัศนมิติ” เป็นอีกแง่มุมหนึ่งที่สำคัญของการจัดองค์ประกอบภาพเพราะทำให้ภาพถ่ายดูสมจริงตามธรรมชาติ ทั้งนี้ จังหวะเวลาและทิศทางแสง ยังประกอบสร้างความหมายให้สื่อถึงคุณค่าด้านความงาม สาระ และอารมณ์ส่งต่อไปยังผู้รับสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ

### สรุป

การสื่อสารกับวัฒนธรรม เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นพร้อม ๆ กัน และการสื่อสารของมนุษย์ล้วนถูกเชื่อมโยงด้วยวัฒนธรรม นอกจากนี้ วัฒนธรรมยังเป็นภาพสะท้อนวิถีแห่งการดำเนินชีวิต ผู้คนมากมายจึงออกเดินทางท่องเที่ยวเพื่อศึกษาวัฒนธรรมและวิถีการดำรงชีวิตของคนในท้องถิ่นต่าง ๆ ซึ่งการได้ออกเดินทางไปยังจุดหมายปลายทางใหม่ ๆ ที่ต่างไปจากระเบียบการใช้ชีวิตแบบเดิม เป็นการพัฒนาทักษะการสื่อสาร การเรียนรู้ แลกเปลี่ยน เป็นการออกค้นหาความแปลกใหม่ สำรองไว้เป็นประสบการณ์ความรู้ เพื่อเปิดโลกทัศน์ให้มีความเชื่อมโยงและสร้างความเข้าใจสิ่งต่าง ๆ รอบตัวได้มากขึ้น จึงเกิดเป็น “การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม” ที่ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ผู้อื่นและย้อนกลับมามองตนเอง อย่างเข้าใจความเกี่ยวพันของสิ่งต่าง ๆ ในโลกที่มีความเกี่ยวโยงพึ่งพากันแบบไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ทั้งยังลดทอนอคติและเพิ่มความเข้าใจ รวมทั้งยังเพิ่มสมรรถนะการสื่อสารระหว่างคนต่างวัฒนธรรมให้มีประสิทธิภาพ

ภาพถ่ายท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อนำเสนอวิถีชีวิต จึงเป็นการนำเสนอภาพตัวแทนวัฒนธรรมในบริบทต่าง ๆ โดยสามารถใช้เทคนิคได้หลากหลาย ไม่จำเพาะเจาะจง หากแต่ผู้บันทึกภาพจำเป็นต้องทำความเข้าใจข้อมูลและเรื่องราวของวัฒนธรรมต่างถิ่น เพื่อให้สามารถเข้าใจถึงเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของวัฒนธรรมนั้น ๆ ซึ่งจะเป็นประโยชน์สำหรับการเลือกบันทึกภาพในช่วงเวลา สถานที่ ที่ประกอบด้วยผู้คนประจำถิ่น เนื่องจาก “ผู้คน” เป็นความเคลื่อนไหว เป็นตัวแทนวัฒนธรรมที่มีชีวิตที่สำคัญต่อการเล่าเรื่องทางวัฒนธรรม รวมทั้งตระหนักถึง ความเป็นจริงของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นประกอบกับการสร้างความหมายให้ตรงประเด็นและความลุ่มลึกในการสื่อความหมาย โดยไม่ละเลยสุนทรียะทางการสื่อสารถึงความงาม เพื่อสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้รับสารได้ออกเดินทางสร้างประสบการณ์ใหม่ ๆ และเป็นแนวทางในการท่องเที่ยวที่ช่วยสนับสนุนและสืบสานวัฒนธรรมให้คงอยู่ต่อไป

### บรรณานุกรม

- กาญจนา แก้วเทพ. (2557). *เรื่องสื่อสาร-การท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- กาญจนา สุกันธสิริกุล. (2556) *การพัฒนาคุณภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. นครราชสีมา: คลังปัญญา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.

- กนกรัตน์ ยศไกร. (2551). *การถ่ายภาพเพื่อการสื่อสาร*. กรุงเทพฯ: ทริปเฟล็ด เอ็ดดูเคชั่น.
- กฤษณ์ ทองเลิศ. (2554). *การถ่ายภาพเชิงวารสารศาสตร์: แนวคิด เทคนิคการวิเคราะห์*. กรุงเทพฯ: อินทนิล.
- ไกรฤกษ์ ปิ่นแก้ว. (2555). *การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม*. ภาควิชาการจัดการธุรกิจระหว่างประเทศ. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- โกวิท จิตบรรจง. (2542). *การถ่ายภาพเพื่อการสื่อสาร*. สงขลา : โปรแกรมวิชานิเทศศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ สถาบันราชภัฏสงขลา.
- ขวัญฟ้า ศรีประพันธ์. (2551). *ภาพตัวแทนคนจนในรายการเกมโชว์ทางโทรทัศน์*. ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต(สื่อสารมวลชน) คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2540). *วิถีไทยการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ : โครงการวิจัยยุทธศาสตร์.
- ดวงใจ หล่อธนวณิชย์. (2550). *รัฐ ทูต ชุมชน กับการจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน: ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างไทยกับญี่ปุ่น*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นันทินี สันติธรรม.(2560).*การนำเสนอภาพของศิลปินวัฒนธรรมไทยผ่านละครโทรทัศน์*.ปริญญาานิพนธ์วารสาร ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการสื่อสารองค์กร คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นุชนารถ รัตนสูงศักดิ์ชัย. (2554). *กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม*. *วารสารมนุษยศาสตร์ วิชาการ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*. Vol. 18 No. 1 (2011): มกราคม-มิถุนายน 2554.
- ประเวศ วะสี. (2548). *การจัดการความรู้ : กระบวนการปลดปล่อยมนุษย์สู่ศักยภาพ เสรีภาพ และความสุข*. กรุงเทพฯ: สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม.
- ภูริช ศรีสว. (2557). *ภาพความทรงจำในอดีตกับความจริงในปัจจุบัน*. วิทยานิพนธ์ สาขาจิตรกรรม มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ภูสวัสดิ์ สุขเลี้ยง. (2545). *การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม กรณีศึกษา หมู่บ้านห้วยโป่งผาลาด อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย*. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ยศ สันตสมบัติ. (2544). *มนุษย์กับวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- เยาวนุช เวศร์ภาดา (2545). *วาทกรรมความรู้ในการฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่น กรณีศึกษาอุทยานการศึกษาหมู่บ้านวัฒนธรรมเขาขุนศรี ตำบลบ้านเกาะ อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช*. วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วาลิกา แสนคำ. (2545). *การพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมบ้านเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่*. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุรเดช วงศ์สินหลั่ง. (2545). *เทคนิคการวัดแสง*. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

- สุริยะ ฉายะเจริญและภุริช ศรีสาย. (2557) ภาพ ความทรงจำ ความหมาย และการจ้องมอง.  
*เอกสาร ประกอบนิทรรศการ image memory meaning ณ หลังแรกบาร์ พระนคร  
กรุงเทพฯ นิทรรศการตั้งแต่ 5-31 กรกฎาคม 2557.* เข้าถึงได้จาก <https://jumpsuri.blogspot.com/2014/07/blog-post.html?m=1>.
- อนุรักษ์ ปัญญาวัฒน์. (2542). ชุมชนทรัพยากรและการพัฒนาสิ่งแวดล้อม. *เอกสารประกอบการคำสอน  
สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.*
- อรรถจักร สัตยานุรักษ์. (2553). ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของ “สังคมชานา” อีสานตั้งแต่  
พ.ศ.2500-2550: ศึกษากรณีหมู่บ้านกู่กาสิงห์ จังหวัดร้อยเอ็ด. กรุงเทพฯ:  
สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ
- Halbwachs, Maurice. (1925). *Les cadres sociaux de la mémoire*. Paris : Alcan.
- Hall, E.T. (1976,1981). *Beyond Culture*. New York: Doubleday.
- Hall, S. (1997). *Representation : Cultural Representations and signifying Practices*.  
London : Sage.
- Hofstede,G & Hofstede,G.J.(2005). *Cultures and Organizations: Software of the mind.  
Revised and Expanded (2nd edition)*.USA.: McGraw-Hill.
- Koster, Emlyn H. (1996). “Science Culture and Cultural Tourism”. In Mike Robinson,  
Nigel Evans and Paul Callaghan, eds. *Tourism and Cultural Change: Tourism  
and Culture towards the 21st Century*, pp. 227–238. Sunderland: The Center  
for Travel and Tourism and Business Education.
- Motloch, John L. (2001). *Introduction to Landscape Design*. 2nd ed. New York: John  
Wiley & Sons.
- Nora, Pierre. (1984). *Entre mémoire et histoire. La problématique des lieux ».*  
*in Pierre Nora (dir.), Les lieux de mémoire. I. La République. Paris : Gallimard.*  
XVII-XLII.
- Susan Sontag. (1977). *On photography*. London: Penguin Books.

### งานสร้างสรรค์

- Anick Thavichachart. (2015). “Morning Newspaper” An international Photography  
Exhibition: The Differences Ways of Life, Traditions, and Cultures. Bangkok Art  
and Culture Centre (BACC). 28-30 April.
- Anick Thavichachart. (2015). “Torii Gate in the water” An international Photography  
Exhibition: Ideology, believe, faith, and way of life. Rangsit University Gallery.  
23-24 April.

Adtaya Pigunparungrod. (2019). “The Serious Hawker”. An international Photography Exhibition: The Differences Ways of Life, Traditions, and Cultures. Bangkok Art and Culture Centre (BACC). 28-30 April.

Adtaya Pigunparungrod. (2019). “Inherit”. An international Photography Exhibition: White Society. Rangsit University Gallery. 24-26 April.

Adtaya Pigunparungrod. (2019). “Sincere”. An international Photography Exhibition: Ideology, believe, faith, and way of life. Rangsit University Gallery. 23-24 April.

Anick Thavichachart. (2021). “Thai Culture” An international Photography Exhibition: Colorful Happiness. Bangkok Art and Culture Centre (BACC). 20-22 April.



# การเรียนรู้ทางสังคมของเด็กญี่ปุ่น ผ่านวิถีทางวัฒนธรรม

## Japanese Children's Social Learning through Cultural Ways

อริสา เหล่าวิชา  
คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

### บทคัดย่อ

การสร้างสรรคทางภาพถ่ายและการถ่ายทอดเพื่อการสื่อสารนั้นมีพลังเปรียบดั่งคำกล่าวที่ว่า “ภาพหนึ่งภาพแทนคำพูดนับร้อยนับพันคำ” ถึงแม้การถ่ายภาพได้แตกแขนงออกเป็นรูปแบบหลากหลาย แต่การถ่ายภาพแนวสตรีทที่มีพลังในการกระตุ้นจิตสำนึก ปลูกฝัง รวมถึงการดำรงอยู่ร่วมกันของผู้คนในสังคม ได้เห็นถึงวัฒนธรรมที่หลากหลาย ดังเช่น ภาพเรียนรู้ทางสังคมที่ผู้ถ่ายได้บันทึกภาพไว้ เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นที่ประเทศญี่ปุ่น ทำให้เราได้เห็นการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริงที่ได้ถูกปลูกฝัง ตั้งแต่ยังเด็ก เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ และช่วยผลักดันให้สังคมคงอยู่ หรือ เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีงามต่อไป

**คำสำคัญ:** ภาพถ่าย การถ่ายภาพ เรียนรู้ทางสังคม วิถีทางวัฒนธรรม

### Abstract

Photography and communication creativity as potent as the adage “a picture is worth a thousand words.” Although photography has branched into various forms, street photography has the power to awaken consciousness, cultivate, as well as the coexistence of people in society to see such diverse cultures as the social learning picture that the photographer has captured is an event that happened in Japan. This allows us to see real experiential learning that has been cultivated at a young age for learning and helping to sustain society or change in a good way to continue.

**Keywords:** photograph, photography, Social Learning, Cultural Ways

## ที่มาและความสำคัญ

การถ่ายภาพเป็นการสื่อสารรูปแบบหนึ่งซึ่งมนุษย์สามารถที่จะทำการถ่ายทอดเนื้อหาในสิ่งที่ตนเองนำเสนอไปยังผู้รับสารได้ หลายต่อหลายครั้งที่ผู้ส่งสารมักจะใช้ภาพในการถ่ายทอดเรื่องราวในมุมมองของตนเอง การเล่าเรื่องผ่านภาพถ่ายจึงเป็นศิลปะอย่างหนึ่งที่เป็นแรงบันดาลใจของใครหลายคนในการสร้างสรรค์ผลงานผ่านกรอบสี่เหลี่ยม ผ่านช่องมองภาพ เพราะว่าการเล่าเรื่องด้วยภาพนั้นจะสามารถสร้างการรับรู้ และการตีความได้อย่างชัดเจนมากกว่าการถ่ายทอดด้วยตัวอักษรเพียงอย่างเดียว ดังนั้นแล้วการถ่ายภาพจึงถือเป็นวิธีการหนึ่งในการสื่อสารของมนุษย์สอดคล้องกับคำกล่าวที่ว่า “ภาพหนึ่งภาพ แทนคำพูดนับพันคำ” และจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ทำให้เกิดวิธีการถ่ายภาพผ่านเครื่องมือใหม่ ๆ มากยิ่งขึ้น การเกิดขึ้นของกล้องดิจิทัลนั้นได้กลายเป็นทางเลือกใหม่ในการถ่ายภาพของใครหลายคน โดย Ang Tom (2007) ได้กล่าวถึงจุดเด่นของการถ่ายภาพในยุคดิจิทัลไว้ว่า ข้อดีของการถ่ายภาพในยุคดังกล่าวนี้คือ ผู้สร้างสรรค์งานสามารถที่จะผลิตผลงานของตนเองได้เป็นจำนวนมาก โดยที่ไม่ต้องกังวลกับค่าใช้จ่ายที่จะต้องเสียไปกับค่ากระดาษอัดรูปหรือค่าฟิล์ม

## ปัจจัยด้านวัฒนธรรม และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

ภาพถ่ายหรืองานศิลปะสามารถเปลี่ยนแปลงสังคมได้ เพราะภาพถ่ายมีส่วนอย่างมากในการกำหนดทิศทางมุมมองเห็นของคนในสังคม ทุกคนเห็นโลกและจักรวาลได้จากภาพถ่าย ในอดีตกล้องถ่ายภาพมีราคาแพงทำให้มีเพียงชนชั้นสูงเท่านั้นที่มีสิทธิในการเสนอมุมมองต่อสังคมของพวกเขา และการมองก็เป็นอำนาจที่ชัดเจนมาก การเกิดขึ้นของฟิล์ม 135 กล้องดิจิทัล เรื่อยมาจนถึงสมาร์ทโฟน ทำให้ในปัจจุบันทุกคนสามารถถ่ายภาพได้ (หญิง ศรีขาว, 2560)

และด้วยความที่ภาพถ่ายไม่เหมือนงานศิลปะทัศนศิลป์ประเภทอื่น ๆ เพราะนำเสนอในเชิงเสมือนจริง แล้วการตีความก็เรียบง่าย ไม่มีความลึกซึ้งมาก จึงเอื้อประโยชน์ต่อการส่งต่อผู้คน และเอื้อประโยชน์ให้คนได้หันมาสนใจตัวตนของความเป็นมนุษย์มากขึ้น นี่เป็นเหตุผลว่าภาพถ่ายสามารถสร้างแรงบันดาลใจให้คนมาสนใจในชีวิตมากขึ้นเพราะภาพถ่ายไม่ใช่แค่การบันทึกประวัติศาสตร์เท่านั้น แต่ยังสามารถบันทึกความดีงามได้ด้วย (เกรียงไกร ไวยกิจ, 2562) ซึ่งแรงบันดาลใจในการถ่ายภาพ สามารถเกิดขึ้นได้จากทุกสิ่งทุกอย่างรอบตัวเรา ซึ่งไม่ว่าเราจะอยู่ ณ ที่ใด ย่อมมีปัจจัยทางด้านวัฒนธรรมและสังคม เข้ามาเกี่ยวข้องเสมอ ทำให้เราได้เห็นถึงคามวิถีชีวิตที่สามารถสะท้อนในแต่ละสังคมได้

## ภาพถ่ายสะท้อนสังคม

การถ่ายภาพผู้คนตามท้องถนน หรือ Street Photography นั้น เป็นเรื่องที่ท้าทาย และเป็นการนำเสนอภาพที่หลายคนชื่นชอบ อาจเป็นเรื่องมุมมองที่ซ้ำซ้อน เสียดสี กระตุกให้คนผู้ต้องหยุดคิดหรือมองอะไรบางอย่างไปอีกมุมหนึ่ง หรือแค่บันทึกว่าครั้งหนึ่งเคยเกิดเหตุการณ์แบบนี้ขึ้นที่ตรงนี้ หากแต่ความท้าทายของการถ่ายภาพแนวนี้ก็คือการที่ช่างภาพต้องมองให้เห็นสิ่งที่ต้องการนำเสนอ

และต้องใช้ความสามารถในการถ่ายภาพเพื่อ “หยุด (Freeze)” ภาพเบื้องหน้าไว้ในจังหวะที่พอดีที่สุด เพื่อการสื่อสารที่สมบูรณ์ทั้งข้อมูลและอารมณ์ที่ต้องการสื่อไปยังผู้ชมภาพ โดยแทบไม่มีโอกาสแก้ตัวมาถ่ายใหม่ถ้าเกิดข้อผิดพลาดขึ้น หัวใจสำคัญของการถ่ายภาพ “สตรีท” คือการเล่าเรื่อง (Story Telling)

สิ่งสำคัญที่สุดในการเล่าเรื่อง ไม่ใช่เรื่องที่จะเล่า ไม่ใช่อุปกรณ์หรือกล้องที่จะใช้ หากแต่คือตัวคนเล่าเรื่องเองว่ามีเรื่องที่น่าสนใจที่จะเล่าแค่ไหนและมีความสามารถที่จะเล่ามันผ่านเทคนิคการใช้กล้องของตัวเองอย่างไร (นพดล วีรจิตติ, 2555)

ภาพถ่ายแนว “สตรีท” หรือ สตรีท โฟโตกราฟี (Street Photography) ไม่ได้เป็นแค่เทรนด์การถ่ายภาพที่ผ่านมาและผ่านไป แต่ภาพสตรีทถือเป็นงานศิลปะที่ช่วยสะท้อนสังคม เป็นเครื่องมือช่วยเก็บบันทึกเรื่องราวความทรงจำ เป็นตัวสะท้อนสังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิตของผู้คน เพื่อให้เห็นว่าในช่วงเวลาที่ผ่านมาเกิดอะไรขึ้นบ้าง

### แรงบันดาลใจ

จุดเริ่มต้นของแรงบันดาลใจที่ได้จากการถ่ายภาพนี้ก็คือ ผู้ถ่ายภาพได้เดินทางไปท่องเที่ยวที่ประเทศญี่ปุ่น ภาพที่เห็น คือ จะมีเด็กนักเรียนจับกลุ่มเดินตามสถานที่ต่าง ๆ บางคนมีการจดข้อมูลลงสมุดเล่มเล็ก ๆ บางคนยกมือถือมาถ่ายภาพ บางคนยืนอ่านป้ายข้อมูลตามสถานที่นั้น ๆ ทำให้ผู้ถ่ายภาพบอกรายการเหล่านั้นว่า กิจกรรมทัศนศึกษาเป็นกิจกรรมหนึ่งที่สามารถพัฒนาสมรรถนะการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยในศตวรรษที่ 21 ได้เป็นอย่างดี เพราะกิจกรรมทัศนศึกษาเป็นการให้เด็กเรียนรู้นอกสถานที่เพื่อเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์จากแหล่งเรียนรู้จริง (สิรินทร์ ลัดดาภิรมย์, 2551: 35) กิจกรรมทัศนศึกษาจึงเป็นกิจกรรมสำคัญหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้และการจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยที่ตอบโจทยการจัดการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงของโลกอีกด้วย รวมทั้งตอบสนองต่อลักษณะการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย เพราะเด็กจะมีความสนใจต่อสิ่งต่าง ๆ รอบตัว ซึ่งความสนใจเหล่านี้จะเป็นตัวกระตุ้นให้เด็กแสวงหาคำตอบด้วยตนเอง ได้ดีขึ้น และสอดคล้องกับความสนใจตามช่วงวัยของเด็กที่เป็นช่วงวัยแห่งการเรียนรู้ ช่างสังเกตและสำรวจสิ่งต่าง ๆ รอบตัว ดังที่ Charlesworth & Lind (2010) อ้างถึงใน แคททีเลีย จักซันท์ (2014: 436) กล่าวว่า เด็กปฐมวัยเป็นช่วงวัยที่หน้าต่างแห่งโอกาส (Windows of opportunity) กำลังเปิดรับการเรียนรู้ทุกสิ่งอย่างรอบตัวผ่านการใช้ประสาทสัมผัสและเรียนรู้จากสิ่งที่เป็นรูปธรรมไปสู่สิ่งที่เป็นนามธรรม ซึ่งพัฒนาการทางร่างกาย สังคม อารมณ์ จิตใจ รวมไปถึงความคิดรวบยอด หรือสติปัญญาของเด็กในวัยนี้นั้นจะถูกพัฒนาขึ้นตามการเจริญเติบโต และ ประสบการณ์ที่ได้รับ โดยจะเกิดขึ้นอย่างเป็นลำดับขั้นตามช่วงวัยของชีวิต กิจกรรมทัศนศึกษาจึงเป็นที่กิจกรรม สำคัญที่จะนำเด็กได้เห็นการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรอบตัวจากการสังเกต การสำรวจในบริบทที่หลากหลายด้วยประสบการณ์จริงเป็นการสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น

การจัดกิจกรรมทัศนศึกษาเพื่อพัฒนาสมรรถนะการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยในศตวรรษที่ 21 จึงต้องมีการวางแผนออกแบบการจัดกิจกรรมทำให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรง เป็นกิจกรรม

ที่สนุกสนาน กระตุ้นเร้าให้เด็กคิด ตั้งคำถาม เสาะแสวงหาคำตอบ รวมทั้งได้ปฏิบัติกิจกรรมร่วมกับเพื่อน ๆ อันเป็นการพัฒนาสมรรถนะทางการสื่อสารและการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม และเกิดพัฒนาการเรียนรู้เพื่อเป็นพื้นฐานอันดีต่อสังคมต่อไป

### แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ในการผลิตผลงานสร้างสรรค์ที่เป็นภาพถ่าย มีการใช้แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสัตวศาสตร์ และการถ่ายภาพ โดยเฉพาะการถ่ายภาพ เพื่อสื่อให้เห็นถึงการเรียนรู้ทางสังคมของเด็กญี่ปุ่น ผ่านวิถีทางวัฒนธรรม ดังต่อไปนี้

1. ทฤษฎีสัญญาวิทยาตามแนวคิดของโรลองด์ บาร์ธส์
2. แนวคิดการจัดองค์ประกอบภาพ
3. แนวคิดเรื่องทัศนศึกษาของเด็กปฐมวัย
4. ทฤษฎีการเรียนรู้

โดยมีเนื้อหาสำคัญต่อการเขียนบทความในครั้งนี้ ดังต่อไปนี้

#### 1. ทฤษฎีสัญญาวิทยาตามแนวคิดของโรลองด์ บาร์ธส์ (Roland Barthes)

ตามทฤษฎีนี้ให้ความสำคัญกับสัญลักษณ์ประเภทความหมายโดยนัย (Connotative Meaning) มองว่าเป็นความหมายที่มีความสำคัญอย่างแท้จริงในแง่ของการรับรู้ ซึ่งการถ่ายภาพถือเป็นการเล่าเรื่องด้วยความหมายโดยนัย โดยเฉพาะการถ่ายภาพตามหัวข้อที่กำหนด ต้องอาศัยการใช้สัญลักษณ์ในการสื่อความหมายให้ตรงตามโจทย์หรือความต้องการของผู้ถ่าย ทฤษฎีสัญญาวิทยาจึงถูกนำมาใช้เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างความหมายให้กับภาพเพราะความหมายของภาพขึ้นอยู่กับการทำความเข้าใจความหมาย ต้องประกอบด้วยทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสาร และบาร์ธส์เป็นคนแรกที่นำแนวคิดสัญญาวิทยาที่มีต้นกำเนิดจาก ภาษาศาสตร์มาประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์ภาพ แม้ว่าการศึกษาของบาร์ธส์จะเน้นไปในงาน โฆษณาแต่ก็สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับภาพถ่ายได้เป็นอย่างดี แนวคิดสำคัญที่เกี่ยวข้องกับผลงานสร้างสรรค์ชิ้นนี้ ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับความหมาย สัญลักษณ์ (Sign) เป็นความสัมพันธ์ระหว่าง สิ่งที่มีความหมาย (The signifier) และ ตัวความหมาย (The signified) และความหมายตรงที่อยู่ในตัววัตถุเอง (Detonated meaning) และความหมายที่เกิดจากการตีความ (Connotated meaning) ของผู้รับสาร ซึ่งมีความแตกต่างกันไปตามภูมิหลังทางวัฒนธรรมของผู้รับสาร เช่น การยกมือ โดยผู้ถ่ายหมายถึง การต้องการแสดงความคิดเห็นอะไรบางอย่าง หรือการที่เด็กกลุ่มหนึ่งกำลังให้ความสนใจและฟังผู้ใหญ่ในที่สาธารณะ ก็สามารถตีความได้ว่าเป็นกลุ่มนักเรียนที่กำลังฟังคุณครูอย่างตั้งใจ จึงอาจกล่าวได้ว่าภาพถ่ายมีความหมายทั้งความหมายตรงและความหมายที่เกิดจากการตีความ (Barthes, 1964)

## 2. แนวคิดการจัดองค์ประกอบภาพ

1. การใช้เส้นธรรมชาติเป็นเส้นนำสายตา ตามหลักแล้วเส้นธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นถนน ทางเดิน ทางรถไฟ สะพาน ฯลฯ ควรนำไปสู่จุดสนใจของภาพ และจะมีประสิทธิภาพมากกว่าหากเป็นเส้นในแนวแยงไม่ใช่แนวตั้งหรือแนวนอน เส้นทแยงช่วยให้ภาพมีการเคลื่อนไหวเป็นการนำสายตาไปยังจุดสนใจของภาพ โดยใช้ เส้นธรรมชาติเช่น ทางเดิน แนวต้นไม้ แม่น้ำ

2. ความต่อเนื่อง หลักการก็คือเมื่อสายตาเรามองตามสิ่งใดไปแล้ว มันจะดำเนินไปในทิศทางนั้นจนกระทั่งพบวัตถุอื่นมาขวางหรือหยุดสายตา

3. การสร้างกรอบของภาพ ทำได้ด้วยการเพิ่มภาพด้านหน้า (Foreground) เพื่อเพิ่มมิติให้กับจุดสนใจในภาพทิวทัศน์การสร้างกรอบของภาพก็สามารถช่วยให้ภาพดูน่าสนใจขึ้นได้เช่นกัน โดยการวางวัตถุ ไว้ตามแนวขอบของเฟรม เช่น การถ่ายภาพผ่านกรอบหน้าต่าง หรือการถ่ายผ่านกิ่งไม้ที่ห้อยลงมาขอบของจอภาพ เป็นต้น

4. การสร้างความแตกต่างระหว่างพื้นหลังกับวัตถุ เพื่อให้วัตถุที่ต้องการให้เป็นจุดสนใจ ของภาพมีความโดดเด่น แยกออกจากพื้นหลังอย่างชัดเจน

5. การเติมเต็มจอภาพด้วยการถ่ายโคลสอัพ (Close-up) เป็นการช่วยลดพื้นหลังที่อาจเต็มไปด้วยวัตถุหรือสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการสร้างความโดดเด่นให้กับวัตถุหลักของภาพ

6. วางดวงตาเป็นศูนย์กลางของภาพ ในกรณีที่ถ่ายภาพคน เช่น ภาพถ่ายกลุ่มเด็กที่ให้ความสนใจผู้ใหญ่ตามภาพที่คัดเลือกมา มีการวางกลุ่มคนเหล่านี้ให้อยู่กึ่งกลางของภาพเพื่อเป็นจุดสนใจได้

7. การใช้แพทเทิร์นและสิ่งที่มีซ้ำ ๆ ในการสร้างความงามทางศิลปะ เพราะแพทเทิร์นเป็นสิ่งที่สร้างความเพลิดเพลินและมีประสิทธิภาพมากโดยเฉพาะเมื่อถูกจัดจังหวะ

8. ความสมมาตร คือการที่ทั้งสองฝั่งของภาพหรือวัตถุมีลักษณะเหมือนกันราวกับว่าเป็นเงาสะท้อนของกันและกัน เมื่อลากเส้นผ่านตรงกลางภาพ ภาพซ้ายขวาจะเหมือนกัน (Lookcamera, 2563)

## 3. แนวคิดเรื่องทัศนศึกษาของเด็กปฐมวัย

กิจกรรมทัศนศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้รูปแบบหนึ่งที่จะช่วยเสริมสร้างและพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความสมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์จิตใจ และสังคม สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข เสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้เด็กและเยาวชนเป็นคนดีมีคุณธรรม จริยธรรม มีความรัก ความภาคภูมิใจในท้องถิ่นและทำให้เกิดการเรียนรู้ทางสังคมและวัฒนธรรม กิจกรรมทัศนศึกษาเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาเด็ก เพื่อพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกในการเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนรู้ไปสู่การปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ทำให้เกิดการเรียนรู้นอกบทเรียนและจากประสบการณ์ตรง (มนตรานันท์ คุ่มรักษา, 2551)

#### 4. ทฤษฎีการเรียนรู้

ทฤษฎีการเรียนรู้ (Learning Theory) คือ กระบวนการของประสบการณ์ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม อย่างค่อนข้างถาวร ซึ่งการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนี้ไม่ได้มาจากภาวะชั่วคราว วุฒิภาวะ หรือ สัญชาตญาณ (เสรี วงษ์มณฑา, 2542) ทฤษฎีการเรียนรู้ เป็นแนวความคิดที่ได้รับการยอมรับว่าสามารถใช้อธิบายลักษณะของการเกิดการเรียนรู้หรือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้ โดยการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนั้นจะเกิดขึ้นในตัวบุคคลและเป็นการปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในตัวบุคคลต่อสิ่งแวดล้อมหรือสิ่งเร้าที่เผชิญ ทำให้บุคคลสนองความต้องการของตนและทำให้สามารถเผชิญหรือปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมได้อย่างเหมาะสม (ทิสนา แคมมณี, 2548)

การเรียนรู้ (Learning) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เกิดขึ้น อันเป็นผลเนื่อง มาจาก ประสบการณ์ที่ผ่านมา (ดารา ทีปะปาล, 2542) ได้แบ่งการเรียนรู้ว่าประกอบด้วยปัจจัย 3 ด้าน คือ

1. ความรู้ (Knowledge) เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการที่ได้รับความรู้จากบุคคลอื่น มีคนอื่น มาบอกหรือสอน เช่น นักเรียนได้รับการเรียนรู้จากครู

2. ประสบการณ์ตรง (Direct Experience) เกิดจากสิ่งที่เราได้สัมผัส ได้พบเห็นมาโดยตรง ด้วยตนเอง

3. การเชื่อมโยง (Association) เป็นการโยงความคิดกับประสบการณ์ที่เคยได้พบเห็นมาก่อน หรือสิ่งเกิดสิ่งที่เกิดขึ้นกับผู้อื่นหรือการบอกจากผู้อื่น

ดังเช่น ภาพเด็กชาวญี่ปุ่นที่กำลังจะเกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงที่ได้ออกมาศึกษา นอกสถานที่ ถือว่าเป็นการเรียนรู้ทางสังคมอันเป็นการพัฒนาสมรรถนะทางการสื่อสารและการ สร้างความสัมพันธ์ทางสังคม และเกิดพัฒนาการเรียนรู้เพื่อเป็นพื้นฐานอันดีต่อสังคมต่อไป

#### วิธีการสร้างสรรค์ผลงานแนวสตรีท

การถ่ายภาพแนวสตรีทที่น่าสนใจ แบ่งเป็น 3 ลำดับขั้น คือ (พลณัฐศักดิ์ วงษาสุข, 2561)

##### 1. สร้างเรื่อง

นักถ่ายภาพต้องรู้จักที่จะจินตนาการ ว่าสิ่งที่ต้องการนำเสนอ หรือภาพที่กำลังจะถ่ายนั้นจะเล่าออกมาเป็นเรื่องอะไร อยากจะให้คนเห็นข้อความอะไรที่เราส่งออกไป เช่น การนำเสนอชีวิตผู้คน ย่านเมืองเก่า การแสดงศิลปวัฒนธรรมของไทย การดำเนินชีวิตของผู้คนที่ต่างวัฒนธรรม เป็นต้น

##### 2. การมอง

นักถ่ายภาพจะต้องรู้จักสังเกตและมองดูสิ่งต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นจังหวะการใช้ชีวิตของผู้คน สิ่งแวดล้อม บริบทรอบตัว ยิ่งเรามองเยอะก็จะสามารถเก็บรายละเอียดหามุมมองใหม่ ๆ ได้มากขึ้น เช่น ชุมชนนี้นิยมเดินทางด้วยเรือ ดังนั้นภาพถ่ายที่สะท้อนออกมาก็ควรใช้เรือเป็นพระเอกของภาพ หรือ บางชุมชนเน้นเรื่องการทำหัตถกรรม เราก็ควรสะท้อนไปถึงวิถีการดำเนินชีวิตของผู้คนในชุมชนนั้น หรือบางสังคมมีวัฒนธรรมที่โดดเด่นน่าสนใจ นักถ่ายภาพก็สามารถหยิบยกเรื่องราวต่าง ๆ เหล่านี้มาสะท้อนสังคมได้เช่นเดียวกัน

### 3. การกดชัตเตอร์

ภาพสตรีทส่วนใหญ่ จะมีทั้งหมดประมาณ 3 แนว คือ “บุคคล” (People) การถ่ายภาพบุคคลในแนวสตรีท ภาพต้องเล่าเรื่องได้ว่า เขาเป็นใคร ทำอะไรอยู่ และทำที่ไหน ซึ่งภาพถ่ายควรเป็นภาพที่เกิดขึ้นจริงในเวลานั้น เน้นความเป็นเรียลลิสติก (Realistic) โดยส่วนใหญ่จะเน้นการถ่ายแนวแคนดิด (Candid) เพื่อให้ได้อารมณ์ความรู้สึกของบุคคลคนนั้นจริง ๆ แต่การถ่ายภาพบุคคลจำเป็นต้องคำนึงถึงเรื่องสิทธิมนุษยชนร่วมด้วย ถ้าหากเราต้องการนำภาพไปเผยแพร่ก็ควรมีการขออนุญาตบุคคลในภาพก่อน

“สถานที่” (Landscape) เป็นการถ่ายภาพสถานที่ วิิว สถาปัตยกรรม เป็นต้น ซึ่งเป็นแนวการถ่ายภาพที่ได้รับความนิยมอีกเช่นกัน โดยเทคนิคง่าย ๆ การถ่ายภาพแนวนี้ เมื่อเราไปถึงสถานที่ นอกจากต็มตักกับจังหวะชีวิตของสถานที่นั้นแล้ว ให้ลองมองหาเส้นนำสายตา สีสนที่ตัดกันของตัวอาคาร หรือลวดลาย เท็กซ์เจอร์ ที่แปลกตาและโดดเด่น เพราะหากสังเกตให้ดีเส้นนำสายตาคจะซ่อนอยู่ในทุกสถานที่ ไม่ว่าจะเป็นทางเดิน ถนน หรือแม้แต่อาคารที่ออกแบบแจ่ง ๆ เพียงแค่นี้ก็จะทำให้เราได้ภาพถ่ายโดน ๆ

และสุดท้าย คือการถ่ายภาพ “เคลื่อนไหว” (Movement) ถือเป็นอีกหนึ่งเสน่ห์ของภาพถ่ายแนวสตรีทการถ่ายภาพวัตถุที่กำลังเคลื่อนไหว ให้ได้รูปภาพที่ออกมาแล้วยังคงเคลื่อนไหวอยู่ เช่น ภาพผู้คนใจกลางเมืองที่มีเดินกันขวักไขว่ ภาพของรถตุ๊กตุ๊กที่กำลังวิ่งอยู่บนท้องถนน ซึ่งเทคนิคการถ่ายภาพแนวนี้ ควรอาศัยอุปกรณ์การถ่ายภาพเข้ามาเป็นตัวช่วย เช่น เลนส์มุมกว้าง หรือขาตั้งกล้อง เพื่อช่วยให้ภาพนั้นดูมีชีวิตมากยิ่งขึ้น

### กระบวนการสร้างสรรค์งานถ่ายภาพเพื่อสังคมที่ตีงาม White Society

ขั้นตอนกระบวนการสร้างสรรค์หลังจากการเตรียมความพร้อมในเรื่องแนวความคิด อุปกรณ์การร่างภาพในหัวก่อนการผลิตแล้ว คือการเข้าไปสถานที่จริงในสภาพแวดล้อมนั้น ๆ ดังขั้นตอนต่อไปนี้

#### 1. การสร้างความกลมกลืน

ผู้สร้างสรรค์งานจำเป็นต้องทำความเข้าใจกับบุคคล วัตถุ และสถานที่ เพื่อซึมซับสิ่งที่มีอยู่ และพยายามจินตนาการว่าภาพที่กำลังถ่ายนั้นจะเล่าเรื่องออกมาเป็นอย่างไร ซึ่งการจะบันทึกภาพออกมาให้น่าสนใจและสามารถถ่ายทอดเรื่องราวได้ดีนั้น ผู้ส่งสารจำเป็นต้องรู้ถึงตำแหน่ง มุมมอง และทิศทางในการถ่ายภาพที่เป็นจุดหลักของสถานที่นั้น ๆ ซึ่งสิ่งที่จำเป็น คือ ผู้ส่งสาร หรือผู้บันทึกภาพจะต้องเคยไปยังสถานที่นั้นจริง และมีความเข้าใจในภูมิศาสตร์ของสถานที่นั้นจริง ภาพที่ออกมาจึงจะสามารถถ่ายทอดเรื่องราวได้ดูน่าสนใจมากที่สุด

โดยภาพดังกล่าวนี้ ผู้บันทึกภาพได้เคยลงพื้นที่จริงของสถานที่นั้น และสังเกตเห็นว่าในบริเวณดังกล่าวเป็นจุดที่สามารถถ่ายภาพในมุมกว้างได้เป็นอย่างดีและมักจะมีเด็กนักเรียนที่แต่งกายด้วยชุดนักเรียนที่แตกต่างกันมาเดินชมสถานที่ ถ้าเป็นเด็กนักเรียนรุ่นเล็ก ๆ ก็จะมีคุณครูพามาเป็นหมู่คณะ

## 2. การบันทึกเหตุการณ์

การบันทึกเหตุการณ์และจังหวะที่สำคัญ เป็นการสังเกตจากพฤติกรรมของบุคคล การจับจังหวะเพียงเสี้ยววินาทีจึงเป็นช่วงเวลาที่สำคัญในการบันทึกงานสร้างสรรค์ในครั้งนี้ โดยไม่อาศัยการปรุงแต่งหรือการจัดฉาก ดังนั้นการแฝงตัวในบรรยากาศของผู้สร้างสรรค์งานให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับสถานที่โดยไม่รบกวน และหล่อหลอมรวมกันจึงเป็นสิ่งที่ทำให้งานมีคุณค่ายิ่งขึ้น

ซึ่งการถ่ายภาพแบบวิถีชีวิตนี้ นิยมใช้การถ่ายแบบแคนดิด Candid หรือการแอบถ่ายที่เผลอ ซึ่งถือว่าเป็นเทคนิคที่ได้ใช้บ่อยมาก โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อที่จะเก็บบรรยากาศและความมีชีวิตชีวาของตัวแบบได้อย่างเป็นธรรมชาติที่สุด แต่ทั้งนี้ต้องกระทำด้วยวัตถุประสงค์ในทางที่ไม่มีเจตนาร้ายต่อผู้ที่ถูกถ่ายภาพ

จังหวะการถ่ายก็ต้องเน้นกิจกรรมให้ชัดเจนเพื่อที่จะสื่อว่าเป็นเรื่องของใคร ทำอะไร ที่ไหน และช่างภาพคิดอะไร เป็นสิ่งสำคัญที่ช่างภาพจะสื่อสารกับผู้ชมภาพให้เข้าใจไปในทิศทางเดียวกันได้ เรื่องของกิจกรรมที่ชัดเจนนี้หลายครั้งช่างภาพต้องรอเพื่อถ่ายจังหวะที่ดีหรือกรณีที่กิจกรรมมีความเคลื่อนไหวค่อนข้างเร็ว อาจจะต้องเฝ้าต่อเนื่องแล้วมาเลือกภาพทีหลังก็ได้

## 3. กระบวนการคัดเลือกภาพ

การบันทึกภาพในอดีตที่ “ฟิล์ม” เป็นสื่อกลางในการบันทึกนั้น “ฟิล์ม” 1 ม้วนสามารถบันทึกภาพได้ 36-38 ดังนั้นการบันทึกภาพในอดีตนั้นจึงเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะการบันทึกภาพ 1 ครั้ง ส่งผลต่อต้นทุนในการถ่ายทำเป็นอย่างยิ่ง แตกต่างจากในปัจจุบันที่กล้องถ่ายภาพพัฒนาเข้าสู่ความเป็นยุคดิจิทัลทำให้การถ่ายภาพนั้นไม่ใช่เรื่องที่น่ากังวลอีกต่อไปสิ่งที่ต้องไตร่ตรองให้มากขึ้น คือ กระบวนการในการคัดเลือกภาพนั่นเอง

การคัดเลือกภาพดังกล่าวนี้ ผู้สร้างสรรค์งานได้ทำการบันทึกภาพมาเพียงแค่ภาพเดียว อันเนื่องมาจากข้อจำกัดด้านเวลาและสถานที่ เพราะว่าสถานที่ดังกล่าวนี้มีผู้ที่ทำการถ่ายภาพและผู้คนเดินไปมาบริเวณนั้นเป็นจำนวนมาก ดังนั้นผู้สร้างสรรค์งานจึงจำเป็นต้องคิดคอนเซ็ปท์ คิดมุม และทำการบันทึกภาพให้เร็วที่สุด ซึ่งภาพที่ออกมานั้นก็ตรงตามความต้องการของผู้สร้างสรรค์งานพอดี โดยผู้สร้างสรรค์งานมีแนวคิดที่ต้องการถ่ายทอดวิถีการเรียนรู้ของเด็กนักเรียนชาวญี่ปุ่นที่ดูแล้วค่อนข้างจะแตกต่างกับเด็กนักเรียนไทยอยู่ไม่น้อยในเรื่องของการศึกษาเรียนรู้ในห้องเรียน

นอกจากนี้ ผู้สร้างสรรค์งานยังได้ใช้หลักการทฤษฎีเกสตัลท์ (Gestalt Theories) พัฒนาขึ้นโดยนักจิตวิทยาชาวเยอรมันในช่วงทศวรรษที่ 1920 ภายใต้การนำของ Max Wertheimer โดยมีความเชื่อว่าสมองของคนเราจะใช้แนวโน้มต่าง ๆ ในการจัดระเบียบตนเองเพื่อสร้าง “ภาพรวมทั้งหมด” ขึ้น เพราะการถ่ายภาพคือการนำเสนอภาพให้แก่ผู้ชม ดังนั้น เราจึงสามารถใช้หลักการเกสตัลท์ขณะถ่ายภาพ เพื่อสร้างผลทางความรู้สึกในใจของผู้ชมได้อย่างเหมาะสม ด้วยวิธีนี้ เราสามารถถ่ายทอดแนวคิดของภาพถ่ายด้วยวิธีที่ดีขึ้นได้



ภาพต้องเข้าใจง่าย และมีความสมมาตร โดยเราจะรับรู้ว่าองค์ประกอบที่สมมาตรในภาพถ่ายนั้นเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มเดียวกัน เพราะความสัมพันธ์ของทั้งสองด้านช่วยให้เรารับรู้องค์ประกอบเหล่านั้นเป็นหนึ่งเดียวกัน ดังนั้น เมื่อเราถ่ายภาพ เราสามารถใช้กฎข้อนี้เพื่อสร้างการรับรู้ภาพทั้งภาพได้เช่นเดียวกัน (สแนปชอต, 2560)

### องค์ความรู้ที่ได้จากการสร้างสรรค์งาน

ภาพถ่ายเป็นงานศิลปะที่สะท้อนมุมมองบางอย่างที่อยู่รอบ ๆ ตัวเรา ไม่ว่าจะเป็นสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และสังคม ตัวอย่างเช่น ภาพเด็ก ๆ ที่กำลังตั้งใจฟังคุณครู ก่อนที่จะออกเดินทางพบเจอกับประสบการณ์จริงผ่านสถานที่ สภาพแวดล้อมที่ส่งผลให้เกิดกระบวนการเรียนรู้

ภาพที่ผู้สร้างสรรค์งานเลือกมาต้องการสื่อสารถึงความลงตัวท่ามกลางความวุ่นวายขององค์ประกอบ โดยที่ความลงตัวนั้น ผู้สร้างสรรค์งานต้องการจะสื่อความหมายว่า การเรียนรู้เริ่มได้ตั้งแต่เด็ก

การถ่ายภาพดังกล่าวนี้ ทำให้ค้นพบได้ว่า การถ่ายภาพไม่ใช่เพียงแค่มีอุปกรณ์ที่ดีเท่านั้น แต่การเก็บรายละเอียดข้อมูลมุมมองของภาพต่าง ๆ ก็มีสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้ภาพนั้นถูกถ่ายทอดออกมาได้อย่างมีชีวิต และสามารถใช้เพื่อสะท้อนสังคมในแง่มุมต่าง ๆ ได้ดีอีกด้วย

### คุณค่าทางสุนทรียะทางวัฒนธรรม สังคม และเศรษฐกิจ

ศิลปศึกษาเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยในการถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ และการเห็นคุณค่าในงานศิลปวัฒนธรรม เนื่องจากศิลปะเป็นพฤติกรรมการแสดงออกของมนุษย์ที่แสดงออกซึ่งอารมณ์ ความรู้สึก ความเชื่อหรือความคิดของตน สื่อออกมาในรูปแบบต่าง ๆ เป็นองค์ประกอบของวัฒนธรรมในการตอบสนองความพึงพอใจ ให้ความรู้สึกเพลิดเพลินและการแสดงซึ่งอารมณ์สุนทรียะ อีกทั้งเป็นตัวแทนของความหมายและระบบคุณค่าของสังคมนั้นวัฒนธรรมที่ได้สืบทอดต่อกันมา ดังนั้น ศิลปะจึงมิได้ถูกแยกออกจากบริบททางวัฒนธรรมและสังคม ไม่สามารถคงอยู่ได้ด้วยตนเองโดยปราศจากรากเหง้า (ชุตินา เวทการ, 2551) การเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรม เป็นกระบวนการหนึ่งที่สร้างความเข้าใจในวัฒนธรรมของชุมชน ก่อให้เกิดความรักและหวงแหนในศิลปวัฒนธรรม ซึ่งจะพัฒนาไปเป็นความร่วมมือที่จะทำนุบำรุงรักษาตามลำดับ (กรมวิชาการ, 2540)

ภาพถ่ายถือเป็นงานศิลปะที่มีคุณค่าทางสุนทรียะเป็นคุณค่าต่อจิตใจ คนที่มีอารมณ์ละเอียดอ่อนไหวจะสัมผัสความงามได้ง่ายและรับได้มาก ส่วนแนวคิดของการถ่ายภาพนี้ เพราะมองว่าการที่เด็ก ๆ ได้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งให้เกิดความซาบซึ้งในคุณค่างานศิลปะ ผนวกกับการศึกษาโดยใช้สถานที่ เป็นสื่อที่ทำให้เกิดการเรียนรู้นั้น ทำให้ผู้เด็ก ๆ เกิดการเรียนรู้ภายในชุมชนและสร้างองค์ความรู้จากการมีส่วนร่วมในชุมชน โดยได้สำรวจและศึกษาผ่านสถานที่จริงเพื่อให้เกิดประสบการณ์ ทักษะ ทศนคติในการทำงานกลุ่ม การมีมนุษยสัมพันธ์และการเรียนรู้แบบสืบเสาะจากแหล่งข้อมูล (สถานที่และชุมชน) เพื่อเป็นการปลูกฝังให้เด็ก ๆ มีความรัก ความหวงแหนและภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ตนอยู่ และสามารถเห็นถึงคุณค่าของแหล่งศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นตนเองได้

## บทสรุป

การสร้างสรรคทางภาพถ่ายและการถ่ายทอดเพื่อการสื่อสารนั้นมีพลังเปรียบดังคำกล่าวที่ว่า “ภาพหนึ่งภาพแทนคำพูดนับร้อยนับพันคำ” ถึงแม้การถ่ายภาพได้แตกแขนงออกเป็นรูปแบบหลากหลาย แต่การถ่ายภาพแนวสตรีทที่มีพลังในการกระตุ้นจิตสำนึก ปลุกฝัง รวมถึงการดำรงอยู่ร่วมกันของผู้คนในสังคม ได้เห็นถึงวัฒนธรรมที่หลากหลาย พร้อมทั้งสามารถนำมาถ่ายทอด ส่งต่อ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ผ่านภาพถ่าย ถือว่าเป็นสิ่งที่ดีและช่วยผลักดันให้สังคมคงอยู่หรือเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นได้

## ภาพที่ได้รับการจัดแสดง

จัดแสดง ณ หอศิลป์วัฒนธรรมอาคารดิจิทัลมัลติมีเดีย วิทยาลัยนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต ในระหว่างวันที่ 24 - 26 เมษายน 2562



ภาพที่ 1 ภาพถ่ายเรียนรู้ทางสังคม (ถ่ายภาพโดยผู้เขียน)



ภาพที่ 2 หน้าปกสูจิบัตรการจัดแสดง White Society เพื่อสังคมที่ดีงาม ณ หอศิลป์วัฒนธรรม อาคารดิจิทัลมัลติมีเดีย วิทยาลัยนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

### บรรณานุกรม

- กรมวิชาการ. (2540). *สุนทรียภาพทางศิลปะวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว.
- เกรียงไกร ไวยกิจ. (2562). *ความหมายในภาพถ่ายของเกรียงไกร ไวยกิจ*. เข้าถึงได้จาก <https://thematter.co/sponsor/sony-sony-meets-art-01/74373>
- แคทลียา จักขุจันทร์. (2014). ผลของการจัดประสบการณ์คณิตศาสตร์โดยใช้ศิลปะแบบบูรณาการที่มีต่อความสามารถทางคณิตศาสตร์ของเด็กอนุบาล. *OJED*, Vol.9, No.4, 2014, pp. 435 - 448.
- ชุติมา เวทการ. (2551). *การจัดการเรียนรู้สาระทัศนศิลป์บนพื้นฐานวัฒนธรรมชุมชน*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดารา ทีปะปาล. (2542). *พฤติกรรมผู้บริโภค*. กรุงเทพฯ: รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์.
- ทศนา แคมมณี. (2548). *ศาสตร์การสอน*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- นพดล วีรกิตติ. (2555). *ภาพ(ถ่าย)เอาเรื่อง*. เข้าถึงได้จาก <http://www.streetphotothailand.com/article/28>
- พลณศักดิ์ วงษาสุข. (2561). *ภาพถ่าย “สตรีท” ไม่ใช่แค่เทรนด์ แต่เป็น “ศิลปะสะท้อนสังคม”*. เข้าถึงได้จาก <https://www.ryt9.com/s/prg/2906957>
- มนตรีกรณ คุ่มรักษา. (2551). *ผลการจัดกิจกรรมทัศนศึกษาประกอบการบันทึกข้อมูลที่มีต่อการสื่อความหมายด้านการเขียนของเด็กปฐมวัย*. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. สาขาการศึกษาปฐมวัย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สิรินทร์ ลัดดาภิบาล. (2551). *การศึกษาความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กที่ได้รับการจัดประสบการณ์การจัดกิจกรรมทัศนศึกษาโดยใช้รูปแบบพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- เสรี วงษ์มณฑา. (2542). *กลยุทธ์การตลาด การวางแผนการตลาด*. กรุงเทพฯ: ชีระฟิล์ม และ โซเท็กซ์.
- สแนปชอต. (2560). *ทฤษฎีเกสตัลท์ในการถ่ายภาพสตรีท*. เข้าถึงได้จาก <https://snapshot.canon-asia.com/thailand/article/th/gestalt-theory-in-street-photography>
- หฤษฎ์ ศรีขาว. (2560). *ความแปลกประหลาดกับภาพถ่ายของเฟิร์ธ*. เข้าถึงได้จาก <https://thematter.co/rave/weird-photo/41734>
- Ang, Tom. (2007). *How to photograph absolutely everything*. London: Dorling Kindersley.
- Barthes, R. (1964). *Rhétorique de l'image*. *Communication*. 4: 40-51.
- Brandt, R. (2014), “Google divulges numbers at I/O: 20 billion texts, 93 million seles and more”, Retrieved from [www.bizjournals.com/sanjose/news/2014/06/25/google-divulges-numbers-at-i-o-20-billion-texts-93.html](http://www.bizjournals.com/sanjose/news/2014/06/25/google-divulges-numbers-at-i-o-20-billion-texts-93.html).

- Brian Anthony Curtin. (2551). *สัญศาสตร์กับภาพแทนความ [Semiotics and Visual Representation]*. แปล เถกิง พัฒโนภาษ. วารสารวิชาการคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 1, 35-50. เข้าถึงได้จาก [http://www.arch.chula.ac.th/journal/issue\\_detail.php?issue\\_id=3](http://www.arch.chula.ac.th/journal/issue_detail.php?issue_id=3)
- Caitlin Dewey. (2014). *The surprising sociology of selfies*. Retrieved from. [https://www.washingtonpost.com/news/arts-and-entertainment/wp/2014/02/20/the-surprising-sociology-of-selfies/?utm\\_term=.f9b775e8fdad](https://www.washingtonpost.com/news/arts-and-entertainment/wp/2014/02/20/the-surprising-sociology-of-selfies/?utm_term=.f9b775e8fdad).
- Improvephotography. (2017). *15 POSES AND TIPS FOR SELFIES*. Retrieved from. <http://improvephotography.com/19446/how-to-pose-for-a-selfie/>.
- Lookcamera. (2563). *การถ่ายภาพให้น่าทึ่ง ด้วยการจัดภาพแนวสมมาตร*. เข้าถึงได้จาก [shorturl.asia/W7EZu](http://shorturl.asia/W7EZu)
- Nicki Lisa Cole. (2017). “*Why We Selfie*”. Retrieved from. <https://www.thoughtco.com/sociology-of-selfies-3026091>.

#### งานสร้างสรรค์

- อริสา เหล่าวิชยา. (2562). นิทรรศการภาพถ่ายนานาชาติ “White Society เพื่อสังคมที่ดั่งงาม” [สูจิบัตร]. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรังสิต.

# ภาพถ่ายวิถีชีวิตเสน่ห์แห่งอาเซียน

## Photographs Portraying the Culture of People in the ASEAN Region

ณัฐวุฒิ สิงห์หนองสง  
คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม

### บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้เขียนจากประสบการณ์การสร้างสรรคผลงานของผู้เขียน มีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายกระบวนการสร้างสรรคผลงานภาพถ่ายที่ได้รับการคัดเลือกให้จัดแสดงในนิทรรศการภาพถ่ายนานาชาติในรอบ 10 ปี ที่จัดโดยเครือข่ายนิเทศศาสตร์ การถ่ายภาพวิถีชีวิตเสน่ห์แห่งอาเซียน มีปัจจัยสำคัญดังนี้

1). การเตรียมตัว การถ่ายภาพวิถีชีวิตเป็นการถ่ายภาพที่สะท้อนมุมมองผ่านเรื่องราว สิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว การเตรียมตัวของช่างภาพเป็นสิ่งสำคัญ กล้อง เลนส์ และการตั้งค่ากล้องต้องพร้อมถ่ายได้ทันทีที่เห็นเหตุการณ์

2). การสื่อสารผ่านอารมณ์ของภาพ การถ่ายภาพแนวนี้จะเน้นการสื่ออารมณ์ เรื่องราว ภาพนั้นเป็นตัวเล่าเรื่องราวได้ด้วยตัวเอง

3). การจัดองค์ประกอบภาพ เป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้ภาพออกมาสมบูรณ์และสามารถสื่อสารกับผู้รับสารได้

4). การเลือกใช้มุมภาพ การใช้มุมภาพที่เหมาะสมจะทำให้รับรู้อารมณ์ความรู้สึกผ่านภาพถ่ายในหลากหลายแง่มุม

**คำสำคัญ** : การถ่ายภาพ, วิถีชีวิต, อาเซียน

### Abstract

This academic article is based on the author's personal creative experience. The goal is to describe the process of developing photographic works that have been chosen to be presented in the past 10 years of the Communication Arts Consortium's International Photography Exhibition. To photograph ASEAN's way of life has the following crucial variables to consider.

1). Preparation: Lifestyle photography represents your point of view through the stories and objects that are around you. The photographer's preparation is crucial; the camera, lens, and camera settings must all be ready to shoot at the first sight of the scene.

2). Communicate through the image's emotional content: This type of photography emphasizes expressing emotions, telling stories, and creating photographs that are unique.

3). Composition: It's a crucial component in making the image complete and able to communicate with the audience.

4). Choosing a photographing angle: Using the appropriate angle of view, you can feel the emotions of a photograph from a variety of perspectives.

**Keywords :** ASEAN, photography, lifestyle

### แรงบันดาลใจ

การจัดแสดงผลงานในนิทรรศการภาพถ่ายนานาชาติของเครือข่ายนิเทศศาสตร์ ณ หอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร และ Communication Arts Gallery มหาวิทยาลัยรังสิต ตลอดระยะเวลา 10 ปี ที่ผ่านมา ได้แสดงผลงานที่สะท้อนวิถีชีวิตสังคมลงบนภาพถ่ายในหัวข้อที่แตกต่างและใช้รูปแบบการสื่อสารผ่านมุมมองเทคนิคการถ่ายภาพเพื่อหยุดการเคลื่อนไหวหรือบันทึกเหตุการณ์ ซึ่งภาพถ่ายที่ได้รับการคัดเลือกจากคณะกรรมการที่ประกอบด้วยศิลปินแห่งชาติและผู้ทรงคุณวุฒิด้านถ่ายภาพ ล้วนเป็นภาพที่หยุดจังหวะการเคลื่อนไหวของเหตุการณ์ในรูปแบบที่แตกต่างกัน ซึ่งภาพถ่ายที่บันทึกเรื่องราววิถีชีวิตของชาวอาเซียน

การสื่อสารด้วยภาพในปัจจุบันได้รับความนิยมเป็นสื่อที่มีอิทธิพลมากที่สุดอย่างหนึ่ง โดยการถ่ายภาพสามารถทำได้ทุกที่ทุกเวลา บันทึกวิถีชีวิตได้ตลอดเวลาตั้งแต่ตื่นถึงนอนหลับ ซึ่งการถ่ายภาพสามารถช่วยให้เราได้สื่อสารและแบ่งปันเรื่องราวสู่สาธารณะ ภูมิภาคอาเซียนแต่ละประเทศมีเอกลักษณ์และความแตกต่างหลากหลายอันเป็นความน่าภาคภูมิใจของชาวอาเซียน ภาพถ่ายเป็นสื่อที่ทรงพลังในการเล่าเรื่องราวที่เปี่ยมด้วยสาระและสุนทรีย์ภาพ ภาพถ่ายได้นำเสนอมิติมุมมองที่สื่อความหมายเกี่ยวกับประเพณี ศิลปะ วัฒนธรรม โบราณสถาน สถาปัตยกรรม ภูมิทัศน์ ตลอดจนวิถีชีวิตของผู้คนในประเทศประชาคมอาเซียน

นอกจากนี้การถ่ายภาพแนววิถีชีวิตเป็นการถ่ายภาพกิจวัตรประจำวัน การกระทำ หรือกิจกรรมทางสังคมทั่วไปที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต สังคม หรือวัฒนธรรมนั้น ๆ เป็นแนวการถ่ายภาพที่เน้นมุมมองที่สะท้อนอารมณ์จากบุคคลที่อยู่ในภาพซึ่งแตกต่างจากงานถ่ายภาพอื่น ๆ การถ่ายภาพแนวนี้จะเน้นการสื่อสารอารมณ์ เรื่องราว ซึ่งวิถีชีวิตของผู้คนในภูมิภาคอาเซียนมีเอกลักษณ์ วัฒนธรรมในการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกัน และควรค่าแก่การบันทึกเรื่องราวเหล่านั้น

ดังนั้นวัตถุประสงค์ของบทความนี้ ผู้เขียนจึงได้นำเสนอกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานภาพถ่ายที่ได้จัดแสดงในนิทรรศการภาพถ่ายนานาชาติ โดยเป็นภาพที่สะท้อนวิถีชีวิต วัฒนธรรมที่เป็นเหมือนมนต์เสน่ห์แห่งอาเซียน

## แนวคิดที่เกี่ยวข้อง

### 1. แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารด้วยภาพ

พจนานุกรมศัพท์เทคโนโลยีทางภาพฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2556) ได้ให้คำแปลของคำว่า “photography” ว่าหมายถึง “การถ่ายภาพ การใช้กล้องถ่ายภาพเปิดรับแสงหรือรังสีให้ตกกระทบบนเยื่อไวแสงบนฟิล์มหรือกระดาษ เพื่อทำการบันทึกภาพ”

กฤษณ์ ทองเลิศ (2554) กล่าวว่า การสื่อสารด้วยภาพเป็นกระบวนการที่มีการขับเคลื่อนอย่างไม่หยุดนิ่ง นับตั้งแต่ภาพเขียนบนฝาผนังถ้ำในยุคดึกดำบรรพ์ จนถึงปัจจุบันที่มีการสร้างสรรค์รูปแบบและกระบวนการสื่อสารด้วยภาพพร้อม ๆ กับการพัฒนาเทคโนโลยีการมองเห็นมาอย่างต่อเนื่อง แสดงให้เห็นว่ามนุษย์ในทุกยุคทุกสมัยต่างจำเป็นต้องสื่อสารกันเพื่อตอบสนองต่อความต้องการที่จะอยู่ร่วมกันในสังคม โดยการสื่อสารที่ชัดเจนและง่ายที่สุดก็คือการสื่อสารด้วยภาพ เนื่องจากภาพมีความเป็นรูปธรรมและเป็นสื่อกลางในกระบวนการสื่อสารของมนุษย์ที่ถูกนำมาใช้เป็นตัวแทนในการถ่ายทอดและสื่อความหมายถึงเรื่องราวและเหตุการณ์ต่าง ๆ นอกจากนี้การมองเห็นยังเป็นธรรมชาติในการรับรู้อย่างแรกของมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพสูงสุด ดังคำพูดที่ได้ยินได้ฟังอยู่เสมอว่า “ภาพ ๆ เดียวสามารถสื่อความหมายได้ดีกว่าคำนับพัน”

ในการสื่อสารด้วยภาพนั้น มีจุดหมายปลายทางที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การเข้าใจความหมาย ซึ่ง Rudolf Arnheim (1969 อ้างถึงในกฤษณ์ ทองเลิศ, 2554) เห็นว่า การเข้าใจความหมายคือการเห็นถึง “ความสัมพันธ์” ของกฎแห่งการเชื่อมโยง (Laws of association) ซึ่งเสนอว่า ส่วนย่อยจะเชื่อมโยงเข้าหากัน โดยแนวคิดดังกล่าวเห็นว่า ความสัมพันธ์เป็นสิ่งที่เชื่อมโยงองค์ประกอบหน่วยย่อยเข้าไว้ด้วยกัน แต่ทั้งนี้ความสัมพันธ์จะขึ้นอยู่กับโครงสร้างขององค์ประกอบที่มีอยู่ในการเห็นนั้น ๆ ผลจากการเชื่อมโยงองค์ประกอบในภาพเข้ากันจะก่อให้เกิดการรับรู้ความหมายของมนุษย์ที่มีต่อภาพ

กัมปนาท เตชะคงคา (2555) กล่าวว่าในปัจจุบันตามสถานที่ต่าง ๆ มักจะนิยมใช้ภาพเพื่อสื่อความหมาย ซึ่งกล่าวได้ว่า ภาพเป็นภาษาสากลอย่างแท้จริง เช่นเดียวกับที่ สมเกียรติ ตั้งนโม (อ้างถึงในกฤษณ์ ทองเลิศ, 2554) ได้กล่าวถึงความสำคัญของภาพในฐานะที่เป็นรูปแบบการสื่อสารที่สำคัญที่สุดในยุคปัจจุบันไว้ว่า “ปัจจุบัน เราอยู่ในโลกที่ต้องใช้สายตาในการรับรู้และทำความเข้าใจสิ่งที่อยู่รายล้อมรอบตัวมากกว่าที่เคยเป็นมาในอดีต ไม่ว่าในยุคอารยธรรมใด ดังจะเห็นได้จากสิ่งแวดล้อมของเราซึ่งเต็มไปด้วยวัฒนธรรมภาพ เรามีภาพถ่าย GIS ที่ถ่ายจากดาวเทียม มีภาพสแกนสมองของมนุษย์ ภาพผลงานศิลปะโบราณคดี และภาพโฆษณาบนท้องถนน บนหน้าหนังสือพิมพ์ จอโทรทัศน์ อินเทอร์เน็ตและบนมือถือ และท่ามกลางสังคมข้อมูลข่าวสารเหล่านี้ ภาพทั้งหลายต่างสื่อสาร

อยู่รอบ ๆ ตัวเราทุก ๆ วัน นับเป็นจำนวนล้าน ๆ ชิ้น เราสามารถเรียกสิ่งเหล่านี้ได้ว่า “วัฒนธรรมทางสายตา” (Visual Culture) และเราจำเป็นต้องเรียนรู้ด้วยความฉลาด ผ่านการรับรู้ทางสายตา (Intelligence of Visual Perception)”

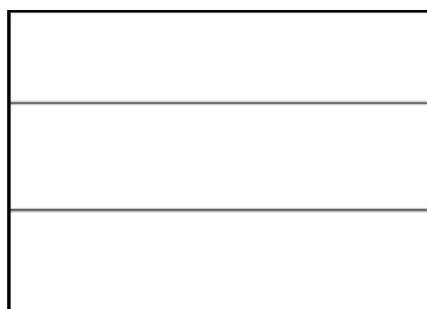
จากแนวคิดดังกล่าว ภาพถ่ายของผู้เขียนได้บันทึกเรื่องราววิถีชีวิต วัฒนธรรมของประชากรในภูมิภาคอาเซียน ในห้วงเวลาที่แตกต่างกันเพื่อสารผ่านการจัดแสดงผลงานภาพถ่ายนานาชาติ

## 2. การจัดองค์ประกอบภาพ (Composition)

พื้นฐานของการถ่ายภาพสิ่งสำคัญที่สุดที่ควรต้องศึกษาคือการจัดองค์ประกอบของภาพ เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่ทำให้ภาพออกมาสมบูรณ์และสามารถสื่อสารกับผู้รับสารได้ ถึงช่างภาพจะใช้กล้องราคาแพงแต่ไม่เข้าใจเรื่ององค์ประกอบของภาพก็ไม่สามารถสื่อสารกับผู้รับสารได้ หรือภาพที่ถ่ายภาพก็ไม่สวยงามอย่างที่ควรจะเป็น ซึ่งการจัดองค์ประกอบภาพเบื้องต้นที่สามารถนำไปใช้ถ่ายภาพได้ง่ายและบ่อยที่สุด ดังนี้

### 1). กฎสามส่วน (Rule of Thirds)

กฎสามส่วน (Rule of Thirds) องค์ประกอบแรกที่ช่างภาพควรทำความเข้าใจ โดยที่ Richard (2018) กล่าวว่า การจัดองค์ประกอบภาพกฎสามส่วนถือเป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่ช่างภาพควรนำมาใช้ในการสร้างสรรค์ผลงาน จอห์น โทมัส สมิธ จิตรกร, ช่างแกะสลักและนักโบราณวัตถุ เขียน “กฎ” มาตรฐานที่ใช้กันมายาวนานนี้ในปี ค.ศ. 1979 กฎมีอยู่ว่ากรอบรูปจะถูกแบ่งเป็นสามส่วนทั้งแนวนอนและแนวตั้ง จุดสนใจจะถูกวางไว้บนเส้นของการแบ่งส่วน หรือบนจุดใดจุดหนึ่ง และ เอกนถุน บางท่าไม้ (2556) กล่าวว่า กฎสามส่วน (ไม่ตายของการจัดองค์ประกอบ) ตำแหน่งที่เหมาะสมสำหรับจุดสนใจของภาพมีหลักเกณฑ์ที่นิยม โดยทั่วไปคือ “หลักของกฎสามส่วน (Rule of Thirds) กฎสามส่วนจะเป็นการแบ่งภาพโดยใช้เส้นแนวนอนสองเส้น และแนวตั้งสองเส้นตามภาพด้านล่าง ดังนั้นเวลาที่เราจะวางองค์ประกอบสำคัญในฉาก ก็ให้วางไว้ตรงจุดตัดของเส้น

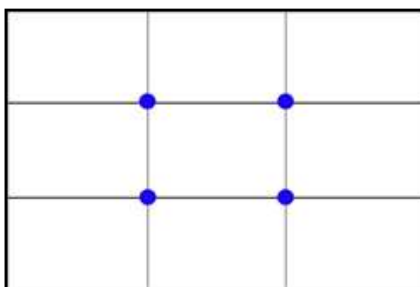


ภาพที่ 1 ตัวอย่างการแบ่งภาพเป็นสามส่วน

การใช้กฎ 3 ส่วน เรายังสามารถปรับเป็นจุดตัดเก้าช่อง โดยการวางจุดเด่นของภาพ หรือหาจุดสนใจใส่ไว้ที่จุดตัดด้วยก็จะทำให้ภาพดูโดดเด่นและน่าสนใจมากขึ้น ดังที่ เอกนถุน บางท่าไม้ (2556) กล่าวว่า “จุดทั้ง 4 จุดนี้จะเป็นตำแหน่งที่เหมาะสมสำหรับการจัดวางวัตถุที่ผู้บันทึกภาพ



ต้องการนำเสนอ จึงนับได้ว่าเป็นจุดเด่นที่มี Dynamic ช่วยให้การมองภาพไม่น่าเบื่อแต่ทั้งนี้ช่างภาพอาจจะเน้น Subject ด้วยสี ขนาด รูปทรง หรือความคมชัด เพื่อให้วัตถุโดดเด่นสมเป็นพระเอกของภาพ” กล้องถ่ายภาพช่างภาพสามารถปรับให้หน้าจอแสดงผลเป็นเส้นเพื่อง่ายต่อการจัดองค์ประกอบภาพได้



ภาพที่ 2 ตัวอย่างจุดตัดเก้าช่อง เลือกวางจุดเด่นของภาพบริเวณจุดตัด

## 2). เส้น (Line)

การใช้เส้นเข้ามาเป็นองค์ประกอบในการถ่ายภาพ เพื่อให้หน้าสายตาของผู้ชมไปยังวัตถุหรือสิ่งที่ช่างภาพต้องการสื่อสาร การใช้เส้นนำสายตาทำให้ภาพดูมีมิติมากขึ้น โดยเราสามารถเลือกใช้ได้ทั้งเส้นตรง เส้นนอน เส้นทแยง เส้นโค้ง ดังที่ Richard Garvey – Williams (2018) กล่าวว่า “ทิศทางของเส้น เส้นมีพลังในการชี้ทิศทางให้ดวงตาผู้ชมภาพ ดังนั้น “เส้นนำสายตา” คือวิธีที่ดีที่สุดที่จะดึงความสนใจของผู้ชมไปยังจุดเด่นของภาพ เส้นไม่จำเป็นต้องเป็นเส้นจริง ๆ หรือเป็นเส้นต่อเนื่องเมื่อมีองค์ประกอบหลาย ๆ” โดยเส้นที่นำมาใช้ในการจัดองค์ประกอบภาพสามารถแบ่งประเภทของเส้นได้

## 3). ความกลมกลืน (Harmony)

คือการจัดองค์ประกอบภาพโดยใช้ รูปร่าง รูปทรง น้ำหนัก ประกอบเข้าด้วยกันแล้วมีความกลมกลืนเข้ากันได้ดี ไม่ขัดแย้งกัน หรือการใช้ความซ้ำซ้อนของภาพ การถ่ายภาพโดยใช้องค์ประกอบความกลมกลืนโดยเลือกวัตถุที่มีความคล้ายกันทางด้านของรูปทรง สี หรือสถานที่เพื่อสร้างจุดเด่นให้กับภาพถ่าย

## 4). การใช้ฉากหน้า (Foreground)

การใช้ฉากหน้าสามารถนำมาปรับมาใช้ในการถ่ายภาพกลางคืนเพื่อให้ภาพดูมีมิติมากขึ้น โดยปิยะฉัตร แกลหลง (2562) กล่าวว่า “ฉากหน้าหมายถึง สิ่งที่อยู่ใกล้มุมมองมากที่สุดโดยมากแล้วมักจะอยู่ที่พื้น มันอาจจะจะเป็นโขดหิน รั้วลายของชายหาด ใบไม้ดอกไม้ หรือแม้กระทั่งเงาที่ทอดยาวลงสู่พื้น” และ Christina Harman (2017) กล่าวว่า “เป็นเรื่องธรรมดากับการโฟกัสเฉพาะท้องฟ้า แต่บางทีก็ต้องทำให้ภาพน่าสนใจ นั่นคือเทคนิคการถ่ายฉากหน้า Foreground โดยมีองค์ประกอบอยู่หน้าฉาก สิ่งที่ต้องระวังคือไม่ให้ฉากหน้าเด่นกว่าฉากหลังที่เรากำลังเล่าเรื่องราวของภาพ จริง ๆ แล้วฉากหน้าคือหัวใจสำคัญของการถ่ายภาพด้วยเลนส์มุมกว้าง มันเป็นพระเอกในการสร้างมิติให้กับภาพ และช่วยทำให้ภาพดูไม่แบน”

## 5. ฉากหลัง (Background)

การจัดองค์ประกอบภาพโดยใช้พื้นหลังของภาพถ่ายที่อยู่ถัดจากตัวแบบหรือวัตถุหลักที่อยู่ในภาพ ซึ่งการเลือกฉากหลังที่ดีจะทำให้ภาพถ่ายมีความสวยงาม โดยเฉพาะภาพบุคคลการเลือกฉากหลังที่ดีจะช่วยให้ตัวนางแบบดูเด่นมากยิ่งขึ้น

Richard Garvey- Williams (2561) อธิบายไว้ว่า พื้นหลังของภาพคือเวทีสำหรับวัตถุหลัก และพื้นหลังก็ต้องมีความหมายในตัวของมันเอง ถึงแม้พื้นหลังจะเบลอล แต่สีและโทนสียังคงนำไปใช้จัดองค์ประกอบและช่วยส่งเสริมวัตถุหลักได้เช่น เส้นหรือริ้วในพื้นหลังอาจช่วยนำสายตาไปสู่จุดสนใจ ดังนั้นต้องจำไว้ว่าพื้นหลังไม่จำเป็นต้องเรียบง่าย หรือไร้รายละเอียดตราบดีที่รายละเอียดยังไม่ไปแย่งความเด่นจากวัตถุหลัก มัก จะช่วยให้วัตถุหลักเด่นขึ้นได้พื้นหลังมักจะประกอบด้วยส่วนผสมสำคัญของเรื่องราวหรือข้อความที่ต้องการสื่อสารในภาพ อาจจะเป็นองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับวัตถุหลักแต่ถูกลดความสำคัญลงไปเป็นพื้นหลังเพื่อช่วยให้วัตถุหลักโดดเด่น

เอกนถน บางท่าไม้ และ วิโรจน์ เจียรวัชรเมฆมล (2556) อธิบายไว้ว่า ฉากหลังจะช่วยบอกเรื่องราวในภาพถ่ายได้เป็นอย่างดี เนื่องจากฉากหลังจะบอกว่าวัตถุที่ถูกบันทึกนั้นอยู่ในบริเวณใด ช่วงภาพจึงควรคำนึงถึงฉากหลังที่ช่วยสร้างบรรยากาศในการสื่อสารต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี หากช่วงภาพเลือกมุมมองของฉากหลังที่ดีแล้ว ภาพจะมีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น เป็นต้น ฉากหลังที่เน้นความคมชัดเป็นภาพที่ต้องการสื่อความหมายให้เห็นถึงบรรยากาศของเรื่องราวที่กำลังนำเสนอเหมาะสำหรับภาพสารคดี ภาพวิวิทัศน์ ภาพสถาปัตยกรรม ฉากหลังที่ไม่เน้นความคมชัด เป็นภาพที่ต้องการสื่อความหมายให้เห็นเฉพาะตัวแบบ (Subject) ที่ต้องการนำเสนอ การถ่ายภาพในลักษณะนี้จึงควรหาฉากหลังที่ไม่รกจนเกินไป เหมาะสำหรับภาพบุคคล หรือภาพที่ต้องการเน้นวัตถุเฉพาะ

### 2.3 มุมกล้อง Camera Angel

เอกนถน บางท่าไม้ (2556) กล่าวว่า “มุมกล้องมีความสำคัญอย่างมากที่จะส่งผลต่อภาพในการสื่อสารของช่วงภาพ ซึ่งมุมมองของการตั้งมุมกล้องจะให้ความรู้สึกที่แตกต่างกัน ซึ่งอยู่กับวัตถุประสงค์ในการถ่ายภาพสำหรับการถ่ายภาพโดยทั่วไปมุมกล้องสามารถแสดงความรู้สึกภายในภาพได้เป็น 3 ระดับ”

โดยมุมภาพที่แตกต่างกันจะทำให้เกิดอารมณ์ในการรับรู้และส่งผลต่อการสื่อสารไปยังผู้รับสาร ดังนี้

- ภาพมุมสูง (High Angle) ภาพที่เกิดจากการตั้งกล้องไว้สูงกว่าวัตถุ ถ้าเป็นภาพสถานที่กว้างใหญ่ การถ่ายภาพไกลจากมุมสูงทำให้เห็นภาพได้กว้างไกล ให้ความรู้สึกกดดัน หรือตกต่ำของวัตถุที่เราากำลังถ่ายภาพมุมสูงจะทำให้เราเห็นวัตถุที่อยู่ในภาพเล็กและทำให้เก็บรายละเอียดด้านหลังของภาพได้ดี

- ภาพมุมระดับสายตา (Eye Level Angle) เป็นภาพที่ตั้งกล้องในระดับสายตาของคน หรือของวัตถุที่ถูกถ่ายภาพในระดับสายตาเพื่อสื่อความหมายว่าภาพที่ปรากฏจะเป็นภาพให้ความรู้สึกธรรมดา ซึ่งเราสามารถสร้างความน่าสนใจให้กับภาพโดยการเลือกแอคชั่นที่เกิดในภาพ หรือการหยุด

การเคลื่อนไหวของภาพที่เกิดขึ้น

- ภาพมุมต่ำ (Low Angle) เป็นภาพที่ตั้งกล้องถ่ายภาพในระดับต่ำกว่าคนหรือวัตถุที่ถูกถ่าย เป็นภาพที่แหงนดู สื่อความหมายหรือให้เกิดความรู้สึกว่าคนหรือวัตถุที่ถูกถ่ายมีความสำคัญมากกว่าปกติ น่าเคารพ นับถือ ยิ่งใหญ่ มีพลัง อำนาจ ส่วนใหญ่นิยมถ่ายภาพสถาปัตยกรรม และนำไปประยุกต์ใช้กับภาพถ่ายในรูปแบบอื่น ๆ ได้

ในการสร้างสรรค์ผลงานชิ้นนี้ผู้เขียนได้นำหลักการของการจัดองค์ประกอบภาพดังกล่าวมาใช้เป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงาน การเลือกวางจุดเด่นหรือวัตถุในภาพให้สามารถสื่อสารได้

### กระบวนการสร้างสรรค์

การสร้างสรรค์ผลงานภาพถ่ายดังต่อไปนี้ ผู้เขียนได้ใช้รูปแบบการถ่ายภาพโดยไม่ได้อ้างรูปแบบที่ชัดเจน เพียงต้องการบันทึกเหตุการณ์ที่เป็นวิถีชีวิตที่แตกต่างในแต่ละประเทศ ดังที่กนก เดชวาศน์ (2557) กล่าวว่า Contemplative Photography เช่น Milksang, Zen หรือ Tao แนวคิดนี้พัฒนามาโดยคิดว่าธรรมชาติให้มาดีอยู่แล้ว เราต่างหากที่จะมองเห็นหรือเปล่า ดังนั้นเวลาไปถ่าย จะไม่มีการคิดหรือวาง Concept ล่วงหน้า เมื่อออกไปถ่ายก็ต้องหัดมองสิ่งต่าง ๆ ให้เห็น สิ่งที่มากระทบความสนใจของเรา จากนั้นก็พยายามปรับเสริมให้ดีที่สุดก่อนถ่าย การถ่ายแนวนี้ภาพมักออกแนวมีเส้นสายและความเรียบง่าย (Visual Graphic Design and Simplicity) ไม่ว่าจะเป็นเส้นตรง เส้นโค้ง เส้นเอียง รูปร่าง Texture และ Pattern รวมถึงสีและแสงที่นำมาประกอบในภาพมีผลต่อการสร้างให้ภาพ โดยมีกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานดังนี้

1. **ศึกษาวิถีชีวิต วัฒนธรรม** ก่อนสร้างสรรค์ผลงานต้องทำการศึกษาพื้นที่เบื้องต้น วิถีชีวิต วัฒนธรรมแต่ละพื้นที่นั้นเพื่อจะได้สื่อสาร วิถีเหล่านั้นผ่านออกมาทางภาพถ่าย และการศึกษาวิถีชีวิต วัฒนธรรมยังช่วยให้ช่างภาพได้วางแผนการถ่ายภาพและเตรียมอุปกรณ์สำหรับการถ่ายภาพได้

2. **เตรียมอุปกรณ์** เตรียมอุปกรณ์สำหรับการถ่ายภาพ ผู้สร้างสรรค์ได้เตรียมอุปกรณ์ในการถ่ายภาพดังนี้

2.1 กล้อง กล้องที่ผู้สร้างสรรค์ใช้คือกล้อง DSLR (Digital single-lens reflex) และตั้งค่ากล้องที่พร้อมที่จะถ่ายภาพ โดยผู้สร้างสรรค์ใช้โหมดในการถ่ายภาพโหมด Manual หรือ M เพื่อปรับรูรับแสง และความไวชัตเตอร์เอง และโหมด TV (Time value) : คือโหมดที่ต้องกำหนดความไวชัตเตอร์เอง และกล้องคำนวณรูรับแสงให้โดยอัตโนมัติเพื่อให้ได้แสงที่เหมาะสมสำหรับการถ่ายภาพ ใช้สำหรับกับการถ่ายแอคชั่น ภาพกีฬา ภาพแพนนิ่ง หรือภาพที่ต้องการหยุดการเคลื่อนไหวของแบบเอาไว้ คือเหมาะสำหรับใช้ถ่ายภาพที่ต้องการคุม ความไวชัตเตอร์ โดยที่ช่างภาพไม่ต้องกังวลเรื่องรูรับแสง และ AV (Aperture Priority) : คือโหมดที่กำหนดรูรับแสงเอง และกล้องจะคำนวณความไวชัตเตอร์ให้โดยอัตโนมัติเพื่อให้ได้แสงที่เหมาะสมสำหรับการถ่ายภาพ ใช้กับการถ่ายภาพบุคคลหรือภาพที่ต้องการกำหนดรูรับแสงไว้ค่าใดค่าหนึ่งเสมอ แต่มีข้อควรระวังคือเราต้องคอยดูความไวชัตเตอร์ไว้เสมอ ถ้าต่ำกว่า 1/30 ทางแกก็คือดัน ISO เพิ่มขึ้น แต่ไม่ควรสูงมากเกินไป

หรือใช้ขาตั้งกล้องช่วย เหมาะสมสำหรับใช้ถ่ายภาพที่ต้องการคุมระยะชัดลึก ชัดตื้นของภาพโดยที่ผู้ถ่ายภาพไม่ต้องกังวลเรื่องความไวชัตเตอร์ ซึ่งทั้งสามโหมดผู้สร้างสรรค์ได้เลือกใช้ในการถ่ายภาพวิถีชีวิต ซึ่งขึ้นอยู่กับสถานการณ์และวิถีชีวิตที่ต้องการบันทึกในช่วงเวลานั้น

2.2 เลนส์ ควรเตรียมเลนส์ให้พร้อมทั้งการถ่ายภาพระยะใกล้คือเลนส์มุมกว้าง และเลนส์ถ่ายภาพระยะใกล้ในกรณีที่เราไม่สามารถเข้าไปใกล้วัตถุหรือเรื่องราวที่เราต้องการบันทึกได้

2.3 การตั้งระบบโฟกัส การถ่ายภาพให้ประสบความสำเร็จที่สามารถสื่อสารได้ และเล่าเรื่องตามที่ช่างภาพต้องการสิ่งที่ช่างภาพต้องให้ความสำคัญและทำความเข้าใจอย่างดียิ่งคือการเลือกระบบการจับโฟกัส โดยปกติระบบโฟกัสของกล้องจะมีสองรูปแบบหลัก คือ

Automatic Focus (AF) หมายถึง “โฟกัสอัตโนมัติ” คือการที่กล้องปรับอัตโนมัติเพื่อหาโฟกัสที่ดีที่สุดขณะถ่ายภาพ

Manual Focus (MF) หมายถึง “โฟกัสแบบแมนนวล” คือการที่ช่างภาพปรับการโฟกัสด้วยตนเองเพื่อจับโฟกัส

โดยที่ Tomoko Suzuki (2017) กล่าวว่า “ระบบโฟกัสอัตโนมัติ ข้อดี: สามารถจับโฟกัสได้รวดเร็ว ข้อเสีย: ตัวแบบหรือฉากบางประเภทไม่เหมาะสำหรับการจับโฟกัส เนื่องจาก AF จะจับโฟกัสอย่างรวดเร็ว จึงใช้งานได้สะดวกอย่างมากในสถานการณ์ส่วนใหญ่ แต่บางครั้งตัวแบบหรือฉากบางประเภทอาจไม่เหมาะสำหรับการจับโฟกัส จึงควรเปลี่ยนไปใช้ฟังก์ชัน MF ให้เหมาะกับสถานการณ์นั้น ๆ ในส่วนของโฟกัสแบบแมนนวล ข้อดี: สามารถสังเกตเห็นตัวแบบด้วยตาของเราเองขณะจับโฟกัส ข้อเสีย: ใช้เวลานานขึ้นก่อนที่จะสามารถถ่ายภาพได้จริง”

2.4 การตั้งค่าแสงสมดุลสีขาว (White Balance) แนะนำให้ใช้ Auto White Balance ช่วยในเรื่องความสะดวกขณะถ่ายภาพ แม้ว่าการใช้ White Balance แบบปรับตั้งเองนั้นจะได้สีสันที่ถูกต้องสมจริงมากกว่า ซึ่งเราสามารถมาปรับแต่งหลังการถ่ายภาพได้

2.5 การบันทึกไฟล์ภาพ สำหรับการถ่ายภาพในยุคกล้องถ่ายภาพที่เป็นดิจิทัล ผู้สร้างสรรค์ควรใช้การบันทึกภาพรูปแบบ Raw เพื่อสามารถนำมาแต่งภาพเพิ่มเติมได้ ข้อดีของไฟล์ Raw คือคุณภาพของภาพถ่าย และสามารถนำไปแต่งเพิ่มเติมภายหลังได้ดีกว่าไฟล์ JPEG แต่ข้อเสียคือไฟล์ภาพมีขนาดใหญ่ ถ้าถ่ายด้วยเมมโมรี่การ์ดที่ความจุน้อย เมมโมรี่การ์ดอาจเต็มเร็วได้

เมื่อเตรียมทุกอย่างเรียบร้อยแล้วก็เข้าสู่กระบวนการถ่ายภาพ ซึ่งการถ่ายภาพวิถีชีวิตสำหรับคนต่างถิ่นเป็นสิ่งที่ต้องเตรียมตัวให้ดี บางครั้งการยกกล้องขึ้นมารอถ่ายภาพบุคคลหรือวิถีชีวิตอาจทำให้เขากลัวหรือไม่ยอมให้ถ่ายภาพซึ่งต้องถ่ายด้วยความรวดเร็ว รอจังหวะช่วงเวลาสำคัญของเหตุการณ์ช่างภาพต้องไม่พลาดเวลาหรือจังหวะของเหตุการณ์เพราะบางครั้งอาจเกิดขึ้นแค่ครั้งเดียว

## ผลงานสร้างสรรค์



ภาพนี้ถ่ายที่สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผู้สร้างสรรค์ต้องการบันทึกภาพวิถีชีวิตของเด็กที่กำลังเก็บธง โดยการเดินสำรวจ

ในการสร้างสรรค์ผลงานชิ้นนี้ ตั้งค่ากล้องใช้ความไวชัตเตอร์สูงเพื่อหยุดการเคลื่อนไหวของวิถีชีวิต การเลือกมุมกล้องมุมระดับสายตาเพื่อเก็บบรรยากาศทั้งหมด และรอคอยจังหวะการเชิญธงของเด็กทั้งสอง

การจัดองค์ประกอบโดยใช้ความเทคนิคความสมดุลของภาพ ซึ่งนำหน้าของภาพซ้ายขวาเท่ากัน

ภาพที่ 3 เชิญธง : Flag up

แสดงผลงานในนิทรรศการภาพถ่าย “ความภูมิใจแห่งอาเซียน: The Pride of ASEAN” ปี 2556 ณ หอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร

กล้อง Nikon D70s ความไวชัตเตอร์ 1/8,000 วินาที, รูรับแสง 2.8 ความไวแสง (ISO) 400



ภาพนี้ต้องการบันทึกการเดินทางไปเรียนของนักเรียนในกรุงพนมเปญ ประเทศกัมพูชา ซึ่งการปั่นจักรยานไปโรงเรียนถือเป็นวิถีชีวิตรูปแบบหนึ่งของกัมพูชา

ในการสร้างสรรค์ผลงานชิ้นนี้ ต้องการเปิดรูรับแสงแคบเพราะต้องการความชัดของแบบทั้งสามคนและฉากหลังของภาพ การเลือกมุมกล้องมุมระดับสายตาเพื่อเก็บบรรยากาศทั้งหมด และรอคอยจังหวะการปั่นจักรยานของเด็กทั้งสาม

ภาพที่ 4 กลับบ้าน : Going home

แสดงผลงานในนิทรรศการภาพถ่าย “ความภูมิใจแห่งอาเซียน: The Pride of ASEAN” ปี 2556 ณ หอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร กล้อง Nikon D70s ความไวชัตเตอร์ 1/500 วินาที, รูรับแสง 9.5 ความไวแสง (ISO) 200



ภาพนี้ถ่ายที่ถนนสี่ลม ในประเพณีสงกรานต์ประจำปี ผู้สร้างสรรค์ต้องการบันทึกวิถีชีวิตการเล่นน้ำสงกรานต์ในเมือง ในการสร้างสรรค์ผลงานชิ้นนี้ เลือกใช้เลนส์มาตรฐาน 50 มม. ตั้งค่ากล้องใช้ความเร็วชัตเตอร์ไม่สูงมากเนื่องจากต้องการให้สายน้ำที่ฉีดโดยรถดับเพลิงเกิดการเคลื่อนไหว ส่วนคนที่เดินสามารถหยุดนิ่งได้ การเลือกมุมกล้องไปยืนบนสะพานทางเดินรถไฟเพื่อเก็บภาพบรรยากาศมุมสูงและภาพมุมสูงทำให้เห็นบรรยายทั้งหมด และรอยยิ้มจางหวะการฉีดน้ำจากรถดับเพลิง ภาพแสดงให้เห็นประเพณีวัฒนธรรมการเล่นน้ำสงกรานต์ ในปี 2556 โดยมีการใช้รถฉีดน้ำเล่นและคนปริมาณมาก เลือกใช้ภาพมุมสูงเพื่อบันทึกเหตุการณ์

ภาพที่ 5 สงกรานต์ : Songkran

แสดงผลงานในนิทรรศการภาพถ่ายนานาชาติ “งดงามตามวิถีโลก : Beautiful World” ปี 2557 ณ หอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร

กล้อง Canon 7D ความไวชัตเตอร์ 1/100 วินาที, รูรับแสง 3.2 ความไวแสง (ISO) 100



ภาพนี้ถ่ายที่จังหวัดบึงกาฬ ในช่วงเทศกาลสงกรานต์กับประเพณีบุญผะเหวดเป็น วัฒนธรรมพื้นถิ่นของภาคอีสานของประเทศไทย ในการสร้างสรรค์ผลงานชิ้นนี้ต้องคอยสังเกตเหตุการณ์พิธีการซึ่งว่าจะมีอะไรเกิดขึ้นบ้าง และเลือกมุมกล้องที่บันทึกเหตุการณ์ และการเลือกมุมกล้องมุมระดับสายตาเพื่อเก็บบรรยากาศทั้งหมด

ภาพที่ 6 บุญผะเหวด : Vessandara Festival

แสดงผลงานในนิทรรศการภาพถ่ายนานาชาติ “วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม บนความแตกต่าง : Way of Life, Traditions and Cultures on the Differences” ปี 2558 ณ หอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร

กล้อง Canon 7D ความไวชัตเตอร์ 1/500 วินาที, รูรับแสง 6.3 ความไวแสง (ISO) 400



ภาพที่ 7 แรกนาขวัญ : Rice Ceremony

แสดงผลงานในนิทรรศการภาพถ่ายนานาชาติ “วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม บนความแตกต่าง : Way of Life, Traditions and Cultures on the Differences” ปี 2558 ณ หอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร

กล้อง iPhone 4S ความไวชัดเตอร์ 1/2,400 วินาที, รูรับแสง 2.4 ความไวแสง (ISO) 50

ภาพนี้เป็นการบันทึกเหตุการณ์พระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ อันเป็นพิธีพราหมณ์ ณ ท้องสนามหลวง

ในการสร้างสรรค์ผลงานชิ้นนี้ใช้กล้องโทรศัพท์มือถือ โดยใช้โหมดถ่ายภาพที่มีในเครื่องคือ โหมดการถ่ายภาพพาโนรามา เพื่อเก็บบรรยากาศมุกกว้าง

การเลือกใช้มุมกล้อง เลือกใช้ภาพมุมสูงคือตอนถ่ายขึ้นไปยืนในจุดที่เตรียมให้ช่างภาพยืนถ่ายภาพ โดยภาพมุมสูงสามารถเห็นรายละเอียดของภาพ



ภาพที่ 8 : อาบน้ำ : Bathing

แสดงผลงานในนิทรรศการภาพถ่าย “ผสานทำนองครองชีวิต” “The Harmony of Life” ปี 2559 ณ หอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร

กล้อง Canon 7D ความไวชัดเตอร์ 1/250 วินาที, รูรับแสง 9 ความไวแสง (ISO) 200

ภาพนี้ถ่ายที่ประเทศฟิลิปปินส์ ซึ่งบันทึกเหตุการณ์วิถีชีวิตของชาวฟิลิปปินส์ที่อาศัยอยู่ริมแม่น้ำ มีการใช้ชีวิตประจำวันกับแม่น้ำ

ในการสร้างสรรค์ผลงานชิ้นนี้ใช้เลนส์ถ่ายภาพระยะไกล เนื่องจากไม่สามารถเข้าไปใกล้วัตถุที่ต้องการบันทึกเหตุการณ์ด้วย และคอยจับจังหวะวิถีชีวิตโดยไม่ให้เขารู้ตัวการเลือกมุมกล้องมุมระดับสายตาเพื่อเก็บบรรยากาศทั้งหมด



ภาพนี้ถ่ายวิถีชีวิตที่ของชาวฟิลิปปินส์ที่กรุงมะนิลา ฟิลิปปินส์ในช่วงเช้า ซึ่งจะเห็นวิถีชีวิตของเด็กฟิลิปปินส์และพาหนะในการเดินทาง

ในการสร้างสรรค์ผลงานชิ้นนี้ใช้เลนส์ถ่ายภาพระยะไกล เลนส์ 70-200 มม. คอยจับจังหวะวิถีชีวิตโดยไม่ให้เขารู้ตัวโดยยืนบริเวณริมถนนคอยสังเกตการณ์ การเลือกมุมกล้องมุมระดับสายตาเพื่อเก็บบรรยากาศ

ภาพที่ 9 : เดินทาง : Journey

แสดงผลงานในนิทรรศการภาพถ่าย “ผสานทำนองครรลองชีวิต” “The Harmony of Life”  
ปี 2559 ณ หอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร

กล้อง Canon 7D ความไวชัตเตอร์ 1/400 วินาที, รูรับแสง 2.8 ความไวแสง (ISO) 400

ภาพนี้ถ่ายที่สยามเซ็นเตอร์ ในประเพณีสงกรานต์ประจำปี ผู้สร้างสรรค์ต้องการบันทึกวิถีชีวิตการเล่นน้ำสงกรานต์ในเมืองที่มีการเซลฟี่ตามยุคสมัย



ในการสร้างสรรค์ผลงานชิ้นนี้ เลือกใช้เลนส์มุมแคบ 70-200 มม. เพื่อถ่ายภาพจากระยะไกล การเลือกมุมกล้อง ถ่ายภาพในระดับสายตาเพื่อต้องการสื่อสารให้ภาพสมจริงกับเหตุการณ์และรอคอยจังหวะการเซลฟี่พร้อมกันของบุคคลในภาพทั้งสอง ภาพแสดงการเล่นประเพณีสงกรานต์ที่มีการเซลฟี่

ภาพที่ 10 : เก็บความทรงจำ : For Memory

แสดงผลงานในนิทรรศการภาพถ่ายนานาชาติ “หลากหลายตัวตน คนเซลฟี่: Meta Selfie”  
ปี 2560 ณ หอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร

กล้อง Canon 6D ความไวชัตเตอร์ 1/800 วินาที, รูรับแสง 3.2 ความไวแสง (ISO) 320





ภาพที่ 11 : ความงามใต้สายรุ้ง :

Beautiful under the rainbow

แสดงผลงานในนิทรรศการภาพถ่ายนานาชาติ สุขอย่างมีสีสัน Colorful Happiness

ณ หอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร

กล้อง Canon 6D ความไวชัตเตอร์ 1/800 วินาที, รูรับแสง 3.2 ความไวแสง (ISO) 200

ภาพนี้ถ่ายที่จังหวัดเพชรบุรี โดยเป็นกิจกรรมรำถวายมือ ละครชาตรี ซึ่งละครชาตรีเป็นวัฒนธรรมการแสดงของจังหวัดและวิถีชีวิตชาวเพชรบุรี

ในการเลือกใช้เลนส์ในการสร้างสรรค์ผลงาน โดยเลือกใช้เลนส์มุมกว้างเพื่อเก็บบรรยากาศรายละเอียดของเหตุการณ์และเพื่อให้เห็นสายรุ้งที่เป็นฉากหลังของภาพได้ การจัดองค์ประกอบภาพมีฉากหลังที่เป็นสายรุ้งบนท้องฟ้า



ตรัง, 2563

ภาพที่ 12 ใต้ฟ้าสีคราม Under blue sky

ภาพนี้ถ่ายที่เกาะสุกร จังหวัดตรัง ซึ่งลงเรือไปบันทึกวิถีชีวิตของชาวประมงที่ออกเก็บอวนปูกลางทะเลในช่วงเช้าตรู่ การบันทึกภาพดังกล่าวต้องออกเรือตั้งแต่ตี 4 และอยู่กับชาวประมงจนถึงเวลา 9.00 น.

ในการเลือกใช้เลนส์ในการถ่ายภาพ เลือกใช้เลนส์มุมกว้างเพราะอยู่บนเรือ เลนส์ที่เตรียมเพื่อเก็บบรรยากาศวิถีชีวิตของชาวประมงจึงเป็นเลนส์มุมกว้าง การจัดองค์ประกอบภาพมีฉากหน้าที่เป็นชาวประมงด้านขวา รวมทั้งธงที่อยู่ด้านซ้ายของภาพ รวมถึงท้องฟ้าเป็นฉากหลังของภาพ การใช้มุมภาพใช้ภาพมุมต่ำ

แสดงผลงานในนิทรรศการภาพถ่ายนานาชาติ สุขอย่างมีสีสัน Colorful Happiness ณ หอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร 2564

กล้อง Canon 6D ความไวชัตเตอร์ 1/1,600 วินาที, รูรับแสง 4 ความไวแสง (ISO) 200



ภาพนี้ถ่ายที่จังหวัดเชียงใหม่บันทึกวิถีชีวิตของชาวบ้านที่ออกมาตากแดดเพื่อคลายหนาวและมีรอยยิ้มแสดงออกถึงความสุขของวิถีชาวบ้าน

ในการเลือกใช้เลนส์ เลือกใช้เลนส์มุมแคบ 70-200 มม. เพื่อถ่ายภาพระยะไกลซึ่งเหมาะสำหรับการถ่ายภาพแนววิถีชีวิตที่ช่างภาพจะได้ไม่เข้าไปรบกวนชาวบ้าน มุมภาพใช้ภาพระดับสายตา

ภาพที่ 13 : ครอบครัวเป็นสุข : Happy family

แสดงผลงานในนิทรรศการภาพถ่ายนานาชาติ สุขอย่างมีสีสัน Colorful Happiness

ณ หอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร 2564

กล้อง Nikon D500 ความไวชัตเตอร์ 1/200 วินาที, รูรับแสง 7.1 ความไวแสง (ISO) 640

### องค์ความรู้ที่ได้รับจากการสร้างสรรค์ผลงาน

- **การเตรียมตัวของช่างภาพ** การถ่ายวิถีชีวิตเป็นการถ่ายภาพที่สะท้อนมุมมองผ่านเรื่องราวสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว โดยเน้นเรื่องราวความเป็นจริงของสภาพวิถีสังคมในแต่ละท้องถิ่น ไม่มีการจัดฉาก ซึ่งจะเจอวิถีเหล่านี้บนท้องถนนหรือตามสถานที่ต่าง ๆ การถ่ายภาพแนวนี้จะต้องใช้ความเร็วในการบันทึกเหตุการณ์ ช่างภาพต้องเป็นคนช่างสังเกตสิ่งที่เกิดขึ้นรอบตัว ดังนั้นการเตรียมตัวของช่างภาพเป็นสิ่งสำคัญ กล้อง เลนส์ และการตั้งค่ากล้องต้องพร้อมถ่ายได้ทันทีที่เห็นเหตุการณ์

- **การสื่อสารผ่านอารมณ์ของภาพ** การสื่อสารด้วยภาพ ภาพวิถีชีวิตเป็นแนวการถ่ายภาพที่เน้นมุมมองที่แตกต่างจากงานถ่ายภาพอื่น ๆ เพราะการถ่ายภาพแนวนี้จะเน้นการสื่ออารมณ์ เรื่องราวภาพนั้นเป็นตัวเล่าเรื่องราวได้ด้วยตัวเอง ดังที่ McLuhan กล่าวว่า “สื่อ คือ สาร” (The Medium is the Message) (อ้างถึงใน รัฐพล ไชยรัฐ : 2536) ภาพถ่ายก็คือสื่อซึ่งสามารถทำหน้าที่ในการสื่อสารได้เป็นอย่างดี นั่นก็เพราะภาพถ่ายสามารถที่จะสื่อสารได้ด้วยตัวเอง เมื่อคนดูภาพถ่ายจะมีความรู้สึกผูกพัน หรือใกล้ชิดกับคนและเหตุการณ์ในภาพ และรู้ว่าทุกอย่างในภาพนั้นมีอยู่จริง และภาพถ่ายก็ยังสามารถสะท้อนให้เห็นถึงสภาพของสังคมนั้น ๆ ด้วยเช่นกันซึ่งเป็นคุณสมบัติของสื่อชนิดนี้และจากการที่มีการศึกษาในเรื่อง การรับรู้ของมนุษย์จากประสาทสัมผัสต่าง ๆ ผลปรากฏว่า มนุษย์รับรู้จากการเห็นได้ดีที่สุด คือ เราสามารถจำสิ่งที่เห็นได้ถึง ร้อยละ 40 แต่จดจำสิ่งที่ได้ยินได้เพียงร้อยละ 20

อีกทั้งภาพแนววิถีชีวิตจะสื่อให้เห็นอารมณ์ของภาพได้ชัดเจน ผู้ชมที่ดูภาพแล้วมีอารมณ์ร่วมไปกับภาพที่นำเสนอผ่านสิ่งที่เห็นในภาพเช่น สุข เศร้า รอยยิ้ม สีหน้า แววตา ของบุคคลในภาพเป็นต้น ถือเป็นส่วนสำคัญในการสื่อให้เห็นถึงอารมณ์ของภาพ นอกจากนี้ยังมีเรื่องของสภาพแวดล้อม แสงเงาสีสัน ที่ช่วยเพิ่มความสมบูรณ์ให้กับอารมณ์ของภาพที่ต้องการจะสื่อได้อีกด้วย

- **การจัดองค์ประกอบภาพ** เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่ทำให้ภาพออกมาสมบูรณ์และสามารถสื่อสารกับผู้รับสารได้ การจัดองค์ประกอบภาพให้ดีถือเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้และสำคัญมาก ๆ ดังที่ปิยะฉัตร แกทหลง (2564) กล่าวไว้ว่า การจัดองค์ประกอบภาพเป็นพื้นฐานสำหรับการบริหารพื้นที่ในกรอบสี่เหลี่ยมของภาพถ่ายให้เกิดประโยชน์และเกิดความน่าสนใจ ทั้งในเชิงของการใช้งานตามวัตถุประสงค์และในเชิงศิลปะได้มากที่สุด อำนวยพร บุญจำรัส (2553) กล่าวว่า ช่างภาพต้องทำความเข้าใจในหลักการขององค์ประกอบภาพเป็นองค์ประกอบขั้นพื้นฐานในการถ่ายภาพ ซึ่งรวมเอาหลักการทางศิลปะทั้งในเรื่องของการวางตำแหน่งวัตถุ แสง เงา เส้น รูปร่างรูปทรง ฯลฯ หากเราสามารถสร้างสรรค์องค์ประกอบเหล่านี้ได้อย่างเหมาะสมลงตัว ภาพถ่ายที่ออกมาอาจจะสวยงาม

- **การเลือกใช้มุมภาพ** ในส่วนการเลือกใช้มุมภาพเพื่อการสื่อสารมุมภาพส่งเสริมในด้านอารมณ์ของภาพถ่ายที่ช่างภาพต้องการนำเสนอออกไป ภาพถ่ายที่ใช้มุมภาพที่เหมาะสมจะทำให้รับรู้อารมณ์ความรู้สึกได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะการสื่อความหมายและบอกเล่าเรื่องราวในหลากหลายแง่มุมจากวัตถุประสงค์ในการถ่ายทอดของผู้ถ่ายภาพ เช่น มุมต่ำเพื่อสื่อสารถึงความยิ่งใหญ่ ใหญ่โต หรือจากมุมมองสายตาของเด็กซึ่งต่างออกไปจากระดับการมองเห็นของผู้ใหญ่ มุมสูง เพื่อให้เห็นภาพรวมและบอกเล่าเรื่องราวที่ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น หรือมุมปิดบังบางส่วน เพื่อกระตุ้นความอยากรู้อยากเห็นของผู้ดูภาพหรือผู้รับสาร เป็นต้น ดังนั้นควรเลือกใช้มุมภาพให้เหมาะสมกับภาพที่ต้องการสื่อสารถึงวิถีชีวิต

## สรุป

กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานภาพถ่ายแนววิถีชีวิต การเตรียมความพร้อมของช่างภาพในการสร้างสรรค์ผลงานมีความสำคัญมาก โดยการเตรียมตัวของช่างภาพนั้นอาจประกอบด้วยการศึกษาข้อมูลของสถานที่ วิถีชีวิต อาชีพ เป็นต้น และเตรียมอุปกรณ์ในการบันทึกภาพ เพราะบางครั้งช่างภาพถือกล้องขนาดใหญ่ยกกล้องขึ้นมาถ่ายภาพตัวเองอาจกลัวช่างภาพได้ ช่างภาพอาจใช้เลนส์ถ่ายภาพระยะไกลบันทึกภาพจะได้ภาพที่เป็นธรรมชาติ หรือใช้กล้องขนาดเล็กที่พกพาได้สะดวก

การสื่อสารภาพถ่ายวิถีชีวิต การจัดองค์ประกอบของภาพเพื่อใช้ในการสื่อสาร จะช่วยให้เกิดความน่าสนใจของภาพ ทั้งในเชิงของการใช้งานตามวัตถุประสงค์ และในเชิงศิลปะคือความงาม ช่วยเติมเต็มองค์ประกอบทางด้านศิลปะ ทำให้ภาพถ่ายดูโดดเด่นจากเดิม สามารถดึงดูดความสนใจของผู้รับสารได้ ในส่วนการเลือกใช้มุมภาพเพื่อการสื่อสาร มุมภาพส่งเสริมในด้านอารมณ์ของภาพถ่าย ภาพถ่ายที่ใช้มุมภาพที่เหมาะสมจะทำให้รับรู้อารมณ์ความรู้สึกได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะการสื่อความหมายและบอกเล่าเรื่องราวในหลากหลายแง่มุมจากวัตถุประสงค์ในการถ่ายทอดของผู้ถ่ายภาพ

### บรรณานุกรม

- กนก เดชวาสน์. (2557). 208 ข้อเสนอนะนะ ผู้รักการถ่ายภาพต้องรู้. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดยูเคชั่น.
- กฤษณ์ ทองเลิศ. (2554). การถ่ายภาพเชิงวารสารศาสตร์ : แนวคิด เทคนิค การวิเคราะห์. กรุงเทพฯ: อินทนิล.
- กัมปนาท เตชะคงคา. (2555). แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารด้วยภาพ. เข้าถึงได้จาก.  
[https://ajeath-blog.tumblr.com/post/23727450519/แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารด้วยภาพ ตอนที่1](https://ajeath-blog.tumblr.com/post/23727450519/แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารด้วยภาพตอนที่1)
- ราชบัณฑิตยสถาน (2556). พจนานุกรมศัพท์เทคโนโลยีทางภาพ. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- รัฐพล ไชยรัตน์ (2536). บทบาทของภาพถ่ายเพื่อการโฆษณาส่งเสริมธุรกิจท่องเที่ยวในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปิยะฉัตร แกทหลง. (2562). คลาสแรกคนเล่นกล้อง Photography 101. กรุงเทพฯ: โปรวีชั่น.
- ปิยะฉัตร แกทหลง. (2564). ช่างภาพอิสระนักเขียนหนังสือถ่ายภาพ. สัมภาษณ์, 9 มิถุนายน 2564 เอกนถุน บางท่าไม้ และ วิโรจน์ เจียรวัชรเมงคผล (2556). การจัดองค์ประกอบภาพสำหรับการถ่ายภาพ. นนทบุรี: ไอดีซีฯ.
- อำนวยการ บุญจำรัส. (2553). The Art of Photography ศิลปะแห่งการถ่ายภาพ. กรุงเทพฯ. ซีเอ็ดยูเคชั่น.
- Ang Tom. (2011). *Digital Photography Step by Step*. Published by DK. London
- Arnheim Rudolf. (1969). *Visual Thinking*. Berkley: University of California Press.
- Garvey Richard – Williams. (2018/2561). *กฎ ทฤษฎี และวิธีจัดองค์ประกอบสำหรับภาพถ่าย (Mastering Composition)*. เกียรติพงษ์ บุญจิตร, แปล. นนทบุรี : ไอดีซีฯ
- Harman Christina. (2017). How To Shoot Amazing Night Photography. Every Time. เข้าถึงได้จาก <https://contrastly.com/how-to-shoot-amazing-night-photography-every-time/>
- Tomoko Suzuki. (2017). พื้นฐานเกี่ยวกับกล้อง #8: การจับโฟกัส. เข้าถึงได้จาก.  
<https://snapshot.canon-asia.com/thailand/article/th/camera-basics-8-establishing-focus>

### งานสร้างสรรค์

- Nutthawut Singnongsuang. (2013). “Flag up”. An International Photography Exhibition : The Pride of ASEAN. Bangkok Art and Culture Centre (BACC). 9-11 April.
- Nutthawut Singnongsuang. (2013). “Going home”. An International Photography Exhibition : The Pride of ASEAN. Bangkok Art and Culture Centre (BACC). 9-11 April.

- Nutthawut Singnongsuang. (2014). “Songkran”. An International Photography Exhibition : Beautiful World. Bangkok Art and Culture Centre (BACC). 22-24 April.
- Nutthawut Singnongsuang. (2015). “Vessandara Festival”. An International Photography Exhibition : Way of Life, Traditions and Cultures on the Differences. Bangkok Art and Culture Centre (BACC). 28-30 April.
- Nutthawut Singnongsuang. (2015). “Rice Ceremony”. An International Photography Exhibition : Way of Life, Traditions and Cultures on the Differences. Bangkok Art and Culture Centre (BACC). 28-30 April.
- Nutthawut Singnongsuang. (2016). “Bathing”. An International Photography Exhibition : The Harmony of Life. Bangkok Art and Culture Centre (BACC). 19-21 April.
- Nutthawut Singnongsuang. (2016). “Journey”. An International Photography Exhibition : The Harmony of Life. Bangkok Art and Culture Centre (BACC). 19-21 April.
- Nutthawut Singnongsuang. (2017). “For Memory”. An International Photography Exhibition : Meta Selfie. Bangkok Art and Culture Centre (BACC). 4-6 April.
- Nutthawut Singnongsuang. (2020). “Beautiful under the rainbow”. An International Photography Exhibition : Colorful Happiness. Bangkok Art and Culture Centre (BACC). 26-28 May.
- Nutthawut Singnongsuang. (2020). “Under blue sky”. An International Photography Exhibition : Colorful Happiness. Bangkok Art and Culture Centre (BACC). 26-28 May.
- Nutthawut Singnongsuang. (2020). “Happy family”. An International Photography Exhibition : Colorful Happiness. Bangkok Art and Culture Centre (BACC). 26-28 May.

# สุนทรียภาพการจับจังหวะเหตุการณ์ของงานภาพถ่าย

## เพื่อการสร้างความหมายทางสังคม

Aesthetics capture the moment of photographic  
work to create social meaning.

เปรมินทร์ หงษ์โต

คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต

### บทคัดย่อ

การพัฒนาและการเจริญเติบโตของนามิเป็นองค์ประกอบแวดล้อมของสังคมมนุษย์ นับตั้งแต่การเติบโตของต้นไม้ในระบบนิเวศ การพัฒนาสิ่งปลูกสร้างเพื่ออำนวยความสะดวกต่อชีวิต การสร้างสรรค์งานศิลปะ การแสดงเพื่อความบันเทิงใจ ทั้งหมดนี้มีอาจละเลยการพัฒนาทางด้านจิตวิญญาณอันมีรากฐานของศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว

ด้วยเหตุนี้แนวคิดในการสร้างสรรค์งานภาพถ่ายจึงต้องคำนึงถึงมิติองค์ประกอบของชีวิตมนุษย์สะท้อนผ่านเหตุการณ์ สถานที่ ไม่ว่าจะเป็นโบราณสถานหรือสถานที่จัดแสดงที่มีผู้คนนับร้อยนับล้านเวียนไป พบเก็บเกี่ยวประสบการณ์ไว้ในความทรงจำ ด้วยการท่องเที่ยว การผ่านเส้นทางไปพบเจอ ทำให้เกิดงานสร้างสรรค์ผสมเป็น unity ที่สมบูรณ์แบบ 100%

**คำสำคัญ:** สุนทรียภาพ, จังหวะเหตุการณ์ของงานภาพถ่าย, การสร้างความหมายทางสังคม

### Abstract

Development and multidimensional growing have been environmental elements of human society since the growth of trees in the ecosystem, building development for convenience of life, art creation and entertainment show. All these have probably been ignored spiritual development which has the foundation of religion as a binder. For this reason, the creative ideas of photo work must be taken into account of the dimensions of the elements of human life that will be reflected through the events, places such as archaeological site or exhibition area which hundreds to million people have visited. During visiting and going along the routes, they keep their experiences in minds, create creative works and collect them as a hundred percent perfect unit.

**Keyword:** Aesthetics, Moment of photographic, Create social meaning

## แรงบันดาลใจ

จากการท่องเที่ยวไปในสถานที่ต่าง ๆ เรามักจะได้เห็นสิ่งแปลกใหม่ตามเส้นทาง หรือบางทีก็เป็นสิ่งเก่าดั้งเดิมที่มีอยู่ ณ สถานที่นั้น ๆ มีความแตกต่างกันไปตามภูมิประเทศ ความเป็นอยู่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา สังคม และวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สร้างสรรค์บรรยากาศให้ผู้มาเยือนได้เก็บเป็นประสบการณ์ ความทรงจำ และความทรงจำนั่นเองที่ผลักดันที่ทำให้เราหาวิธีการเก็บ เก็บแบบที่นำมาดูใหม่ได้ เก็บแบบที่เอาไวเล่าชานกับสิ่งที่เคยพบเห็นมาในรูปแบบความทรงจำที่เป็นภาพถ่าย ภาพนิ่ง ที่แม้บางครั้งไม่เพียงพอให้เราจับจ้องหะกดยภาพได้ทัน บางครั้งรูปเดียวตรงหน้าที่เราต้องรีบกดถ่ายภาพไว้เป็นสิบ เป็นร้อย เพื่อเลือกเก็บภาพที่คมชัดที่สุดบนความเคลื่อนไหวนั้น ที่จะทำให้หยุดจ้องหะกดยความประทับใจไว้ได้ การถ่ายภาพในสถานที่ท่องเที่ยวที่เคยได้ไปจะช่วยสร้างสรรค์งานใหม่ ๆ เก็บไว้เป็นผลงานประทับใจที่มักจะคุ้นชินถ่ายเก็บไว้ในทันทีเพื่อเป็นที่ระลึก เมื่อเวลานำมาเปิดดูจะค่อย ๆ เปิดไปอย่างช้า ๆ เพ่งพินิจถึงเรื่องราวของประสบการณ์ความทรงจำในนาที่ประทับใจ ที่ดูก็ครั้งก็นึกถึงเรื่องราวประกอบบรรยากาศได้ชัดเจน ผู้เขียนจึงนำผลงานมาประกอบในงานครั้งนี้เพื่อบอกถึงประสบการณ์จากภาพที่ได้ถ่ายไว้ในบริบทของความประทับใจในความทรงจำที่ได้นำภาพเหล่านี้เข้าประกวดและได้จัดแสดงในงานนิทรรศการภาพถ่ายระดับชาติ ดังนี้

## แนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงาน

การถ่ายภาพ เป็นความชอบ ความสุข และบางครั้งเป็นความเคยชิน สนุกพริยภาพการจับจ้องหะกดยเหตุการณ์ของงานภาพถ่ายเพื่อการสร้างความหมายทางสังคม เล่าเรื่องราวการสร้างสรรค์ผลงานภาพถ่ายจากประสบการณ์ที่ท่องเที่ยวไปในหลายสถานที่ ภาพที่ออกมาจึงมีหลายรูปแบบ เหตุการณ์ที่ช่วยเป็นความทรงจำ แนวทางในการถ่ายภาพแบบการเก็บความทรงจำไว้ เมื่อกลับมาดูครั้งใด เป็นทั้งความสุข สนุกสนานที่ระลึกถึงและสามารถนำมาใช้ปรับปรุงการถ่ายภาพในครั้งต่อไปได้

## กระบวนการสร้างสรรค์

1. **จุดรวมสายตา** การถ่ายภาพที่เป็นลักษณะภาพที่มีมิติ หลักการของภาพทัศนียภาพ เป็นภาพที่ให้ความรู้สึกเป็น 3 มิติ คือ มีลักษณะของความเหมือนใกล้เคียงกับภาพที่คนเราเห็นภาพต่าง ๆ โดยทั่วไป เช่น ถ้าไปยืนอยู่กลางถนน แล้วมองไปไกลข้างหน้า เราจะเห็นถนนจะค่อยเล็กลง เสาไฟฟ้าก็สั้นเล็กลง ถ้ามีต้นไม้เป็นทิวข้างทางก็จะ เตี้ยลง แล้วก็จะวิ่งไปรวมกันที่จุดสุดสายตา หรือถ้าใครอยู่ใกล้เส้นทางรถไฟก็จะเห็นได้ชัดเจน รางรถไฟจะไปรวมกันที่จุดจุดเดียว ไม่เหมือนที่นอนขวางรับรางเหล็กก็จะสั้นเข้า และรวมกันที่จุดรวมสายตาซึ่งพอจะสรุปลักษณะของภาพ PERSPECTIVE ได้ดังนี้

1. วัตถุ หรือสิ่งของที่มีขนาดเท่ากันเมื่ออยู่ไกลตัวออกไปจะมีขนาดเล็กลง
2. ระยะที่เท่ากันเมื่ออยู่ไกลตัวออกไปจะมีระยะที่ถี่ขึ้นเรื่อย ๆ จนรวมเป็นจุดเดียวกัน
3. เส้นหรือสิ่งของที่คู่ขนานกันเมื่อไกลออกไปจะพุ่งเข้าหากัน

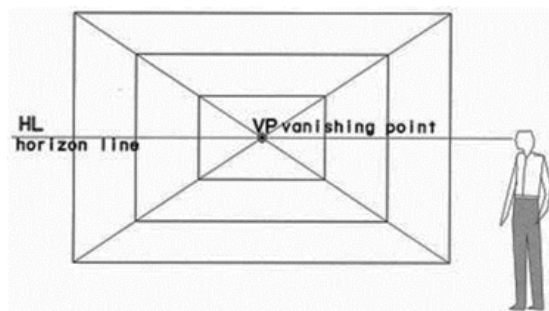
4. วัตถุ หรือสิ่งของต่าง ๆ เมื่ออยู่ไกลตัวออกไป จะมีรายละเอียดและความชัดเจนลดลงไปตามลำดับ



แผนภาพที่ 1 ภาพจุดรวมสายตา

(แสดงให้เห็นถึงการไปรวมของจุดรวมสายตา ถ้าไปยืนอยู่กลางรางรถไฟมองไกลออกไป  
เส้นของรางรถไฟที่ขนานกันจะเล็กลงและไปรวมอยู่เป็นจุดเดียว)

ที่มา : <http://www.bspwit.ac.th/LINK%20PAGE/Art%20Group/Art%20&%20Design/ART-DESIGN%20UTF-8%20UNIT-04-1.php>



แผนภาพที่ 2 ภาพเส้นระดับสายตา

(แสดงโครงสร้างของภาพที่ประกอบด้วยเส้นระดับสายตา (Horizon Line) และจุดรวมสายตา (Vanishing point))

ที่มา : <http://www.bspwit.ac.th/LINK%20PAGE/Art%20Group/Art%20&%20Design/ART-DESIGN%20UTF-8%20UNIT-04-1.php>

**2. จุดเด่นของการถ่ายภาพ** การเน้นด้วยจุดลึบสายตาหรือจุดรวมสายตา หมายถึง การแสดงระยะใกล้ กลาง ไกล ที่มีมิติ ความลึกความตื้นของภาพ เพื่อเป็นเส้นนำสายตาเชื่อมโยงไปสู่จุดสนใจที่ต้องการนำเสนอ ซึ่งเป็นการใช้เส้นตามหลักทัศนียภาพ จะได้ภาพที่มีมุมมองที่สวยงามแปลกตาไปอีกแบบ โดยการใช้มุมมองแบบ Ant eye view (มุมมองแบบมดมอง) เป็นมุมมองจากที่ต่ำไปสู่ที่สูง และ Bird eye view (มุมมองแบบนกมอง) เป็นมุมมองจากที่สูงลงสู่ที่ต่ำ



การเน้นด้วยการแยกตัวออกจากกลุ่ม เป็นการเน้นจุดสนใจของภาพอีกวิธีหนึ่ง โดยการสร้างองค์ประกอบบางส่วนของภาพ แยกตัวออกจากส่วนอื่น อย่างไรก็ตาม การเน้นจะต้องเป็นไปอย่างละเอียดอ่อน จุดสนใจจะต้องเป็นส่วนหนึ่งของภาพทั้งหมด

การไม่ปรากฏจุดเด่น หมายถึง การไม่เน้นส่วนใดส่วนหนึ่งของภาพให้เป็นจุดสนใจ แต่ให้ความสำคัญกับองค์ประกอบทั้งหมดของภาพ หรือ การมีจุดเด่นภายในภาพมากกว่าหนึ่งจุด ขึ้นอยู่กับความพอใจและเหตุผลของช่างภาพเป็นสำคัญ

### 3. การถ่ายภาพด้วยโทรศัพท์มือถือ เทคนิคถ่ายภาพให้สวยด้วยกล้องมือถือ

- ทำให้ภาพดูเรียบง่าย เข้าใจง่าย เน้นการเล่าเรื่อง ความเรียบง่ายและดูชัดเจน เป็นกลยุทธ์ที่ใช้ได้กับทุกศาสตร์ไม่ว่าจะด้านธุรกิจหรือการสื่อสาร ภาพที่ดูเรียบง่าย ชัดเจน มันเป็นการสื่อสารกับคนที่ดูภาพให้เข้าใจ เรียบง่าย นอกจากนี้สิ่งที่ขาดไม่ได้คือเรื่องของการจัดองค์ประกอบภาพ เพราะกล้องอย่างสมาร์ตโฟนไม่ได้มีลูกเล่นอะไรมากเลยสิ่งที่เราช่วยกล้องได้มากที่สุดก็เรื่องจัดองค์ประกอบภาพให้สวยงาม

- ถ่ายภาพจากมุมต่ำ (ถ่ายมุมเสยขึ้น) รูปถ่ายส่วนใหญ่จากมือถือของเราจะถูกถ่ายกับระดับอกที่เรายืนอยู่ วิธีที่จะทำให้ภาพถ่ายดูสะดุดตา น่าสนใจ หรือแปลกตาออกไป ก็ต้องเปลี่ยนมุมที่ถ่ายภาพโดยการถ่ายจากมุมต่ำเสยขึ้นไป

- ถ่ายให้เห็นถึงมิติลึกในภาพ ภาพถ่ายส่วนใหญ่เลยจะดูตื้นเมื่อรู้สึกถึงมิติของภาพที่ลึกลงไป และนอกจากนี้การถ่ายภาพที่ทำให้เห็นมิติลึกจะมีเส้นนำสายตาที่ช่วยดึงผู้ชมเข้าไปสู่จุดสนใจได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้เรายังใช้พื้นฐานการจัดวางองค์ประกอบภาพเพื่อเพิ่มความสมบูรณ์ของการเล่าเรื่องได้ด้วย



ภาพที่ 1 ชื่อภาพ : สืบสานวัฒนธรรม

ผลงานภาพถ่าย

สืบสานวัฒนธรรม (Inherit culture)

สถานที่ถ่ายทำ

เชียงใหม่ ประเทศไทย

สถานที่จัดแสดง

นิทรรศการภาพถ่ายนานาชาติ สุขอย่างมีสีสัน Colorful Happiness  
ณ หอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร

### ภาพชุดประทับใจ (บรรยากาศในวัด)



ภาพที่ 2 ชื่อภาพ : องค์พระกลางแจ้ง 1



ภาพที่ 3 ชื่อภาพ : เซนไหว้



ภาพที่ 4 ชื่อภาพ : ลานหน้าวัด



ภาพที่ 5 ชื่อภาพ : ตุ้ง



ภาพที่ 6 ชื่อภาพ : แทนพระงาม



ภาพที่ 7 ชื่อภาพ : ชุ่มประตู่



ภาพที่ 8 ชื่อภาพ : หน้าประตูวัด



ภาพที่ 9 ชื่อภาพ : สิงห์ขาว

## ช่วงเวลาความประทับใจในการสร้างสรรค์ผลงาน

ได้มีโอกาสเข้าชมวัดมีอายุเก่าแก่มากกว่าร้อยปี วัดอรุณญาวาสแห่งนี้เปรียบเหมือนศูนย์รวมของศิลปะอันทรงคุณค่าที่หากใครมีโอกาสได้เดินทางมาเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีจุดเด่นอยู่ที่ความสวยงามของอุโบสถภายในวัด เป็นศิลปะแบบล้านนา ภายในมีประดิษฐานหลวงพ่อบุญรอด หลวงปู่ทวด และรูปเหมือนของพระครูบาเจ้าศรีวิชัยแห่งเมือล้านนา ซึ่งนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เดินทางมาเพื่อไหว้สักการบูชาและขอพรเพื่อให้เป็นสิริมงคลต่อชีวิต บนเพดานประดับตุ๊กตาสวยงาม (ภาพที่ 5) ภายนอกเมื่อเดินเข้ามาจะพบองค์พระกลางแจ้งที่สามารถกราบไหว้ได้เป็นจุดแรกและลานหน้าวัดที่จัดตกแต่งอย่างสวยงาม (ภาพถ่ายที่ 1-4) นอกจากนี้ยังมี “หอธรรมกลางน้ำ” ที่มีความสวยงามเป็นอย่างมาก เป็นที่สำหรับเก็บหีบพระธรรม พระไตรปิฎก ซึ่งถูกค้นพบในถ้ำ และมีอายุกว่า 200-300 ปี ก่อนจะเข้าไปกราบไหว้ เมื่อมองไปที่เครื่องดอกไม้เช่นไหว้ (ภาพที่ 1) ที่บรรจงจัดไว้รับผู้คนที่เข้ามาตั้งใจกราบไหว้ที่มีการจัดไหว้ในวัดที่มีการห่อแต่งเติมซอดดอกไม้ด้วยไม้ดอกพื้นบ้าน ผสมใบไม้ต่างที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น รวมไปถึงรูปเทียนที่แสดงถึงการกราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นวัฒนธรรมไทยตามแบบศาสนาพุทธที่ดูแปลกตาไปกว่าวัดทั่วไป (ภาพที่ 6-8)

## แนวคิดเกี่ยวกับการถ่ายภาพ

### 1. วัฒนธรรมท้องถิ่น

วัฒนธรรมท้องถิ่นและจุดเด่นของวัดทางภาคเหนือของประเทศไทย บุญยิ่ง ประทุม (2008) กล่าวว่า “เมื่อกล่าวถึงคำว่า โลกาภิวัตน์ นั้นก็ต้องไม่ลืมคำว่า “ท้องถิ่น” หรือ “ท้องถิ่นนิยม” (localism) ซึ่งเป็นกระแสของชุมชนท้องถิ่น ที่มีรากฐานทางทรัพยากร ภูมิปัญญา พัฒนาการและประวัติศาสตร์ การดำรงอยู่ของตนเอง ขณะเดียวกันก็เป็นท้องถิ่นที่ไม่หยุดนิ่ง ตายตัว เป็นท้องถิ่นที่เต็มไปด้วยความแตกต่างหลากหลาย สลับซับซ้อน นอกจากนี้ ท้องถิ่นยังเชื่อมโยงสัมพันธ์กันเองทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคมวัฒนธรรมและภูมิโนเวศน์ รวมทั้งเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับภูมิภาค ชาติ นานาชาติ และโลกอย่างแยกกันไม่ออก เราจึงไม่อาจจะตัดขาดกระแสท้องถิ่นภิวัตน์ออกจากกระแสโลกาภิวัตน์ได้เลย เพราะทั้งสองกระแสคือสองด้านของเหรียญเดียวกันที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด

### 2. วิถีชีวิต

วิถีชีวิตของคนทางภาคเหนือของประเทศไทย การใช้ชีวิตและการรับและสืบทอดวัฒนธรรมต่อ ๆ กันมา ด้วยภูมิประเทศโดยรวมภาคเหนือมีอาณาเขตติดต่อกับประเทศสหภาพเมียนมาร์ และประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยจังหวัดภาคเหนือประกอบด้วย 17 จังหวัดมีพื้นที่รวมประมาณ 106 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 33.0 ของพื้นที่ประเทศ ลักษณะภูมิประเทศของภาคเหนือมีความแตกต่างกันจึงแบ่งพื้นที่ออกเป็นภาคเหนือตอนบน พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาสูงโดยมีแอ่งที่ราบระหว่างทิวเขาเป็นที่ตั้งชุมชน และภาคเหนือตอนล่างมีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบ โดยมีพื้นที่ภูเขาอยู่ทางด้านทิศตะวันตกและตะวันออก ภาคเหนือตอนบน ประกอบด้วยจังหวัดเชียงใหม่

เชียงราย แม่ฮ่องสอน ลำพูน ลำปาง พะเยา แพร่ และน่าน รวม 8 จังหวัด มีพื้นที่รวม 54.1 ล้านไร่ จึงมีความเป็นไปได้ในการได้ร่วมรับอารยธรรมหรือวิถีการใช้ชีวิตมาจากประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียง มาพอสมควร

### 3. กาลเวลาและความเปลี่ยนแปลง

ชาวล้านนามีมุมมองในด้านธรรมชาตินิยม (Naturalism) อย่างเด่นชัด และถือเป็นพื้นฐานในการสร้างสรรค์วัฒนธรรมและคตินิยมต่าง ๆ ที่ตามมา โดยมองถึงธรรมชาติว่าเป็นแหล่งกำเนิดทั้งพืช สัตว์และมนุษย์ล้วนมีเนื้อแท้ที่แบ่งปันมาจากธรรมชาติและอยู่ร่วมกันภายใต้กฎธรรมชาติ ซึ่งความเชื่อลักษณะดังกล่าวกลายเป็นพลังจูงใจให้ชาวล้านนามองเห็นคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบข้างจึงไม่ประพฤติหรือปฏิบัติกรใด ๆ ในลักษณะเป็นการระรานและให้ร้าย หรือแม้กระทั่งล่วงละเมิดความเป็นไปของธรรมชาติ หากในทางตรงกันข้าม กลับยอมรับ สมยอม และให้การพิทักษ์รักษาและประนีประนอมกับธรรมชาติ (มณฑนา กิตติวรากุล, 2547) ซึ่งแสดงให้เห็นในการปกป้องรักษาและหวงแหนต้นไม้ใหญ่ที่ได้ปลูกขึ้นเอง แม้บางส่วนจะไม่ได้มีแนวคิดด้านวิญญานนิยมมาเกี่ยวข้อง แต่ก็พึงใจที่จะพิทักษ์รักษาไว้ให้ตกทอดถึงอนุชนรุ่นลูกรุ่นหลาน



ภาพที่ 10 ชื่อภาพ : โชว์ละครสัตว์

ผลงานภาพถ่าย  
สถานที่ถ่ายทำ  
สถานที่จัดแสดง

โชว์ละครสัตว์ Circus  
มอสโกว์ รัสเซีย Moscow, Russia  
นิทรรศการภาพถ่ายนานาชาติ “โลกกลางคืนความสวยงามของวิถีชุมชน”  
Night World of Beauty Community  
ณ Communication Arts Gallery วิทยาลัยนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

ภาพชุดประทับใจ (บรรยากาศโชว์ละครสัตว์)



ภาพที่ 11 ชื่อภาพ : หน้าโรงละครสัตว์



ภาพที่ 12 ชื่อภาพ : ต่อแถวซื้อตั๋ว



ภาพที่ 13 ชื่อภาพ : ริมทางเดิน



ภาพที่ 14 ชื่อภาพ : โชว์เดินรำ 1



ภาพที่ 15 ชื่อภาพ : โชว์เดินรำ 2



ภาพที่ 16 ชื่อภาพ : กายกรรม 1



ภาพที่ 17 ชื่อภาพ : กายกรรม 2



ภาพที่ 18 ชื่อภาพ : โชว์ม้า



ภาพที่ 19 ชื่อภาพ : โหว์โลมา



ภาพที่ 20 ชื่อภาพ : ปิดท้าย

### ช่วงเวลาความประทับใจในการสร้างสรรค์ผลงาน

ความประทับใจตรงหน้า ช่วงจังหวะที่ดูการแสดง ถ่ายภาพการหยุดนิ่งจดจ่อ ระหว่างผู้ฝึกสิงโต (ภาพที่ 10) และหลากหลายการแสดงที่เตรียมไว้ให้ผู้ชมตื่นตาตื่นใจอย่างต่อเนื่องกับคำคืนการแสดงโหว์ละครสัตว์ ณ ที่นั้นมีผู้ชมหลายพันคน (ภาพที่ 14-20) หรืออาจนับหมื่นที่เดินทางไปต่อแถวรอเข้าชมโหว์ ด้านนอกหน้าโรงละคร (ภาพที่ 11-13) ซึ่งเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นที่คนรัสเซีย ชอบออกมาดูละครสัตว์ตอนกลางคืน ถึงแม้จะออกมาภายนอกบ้านที่มีอุณหภูมิติดลบ หนาวเย็น แต่จะให้เห็นภาพผู้คนมาต่อแถว รอซื้อตั๋วเข้าชมกันยาวเหยียด ก่อนที่จะได้เข้าไปในโรงละครใหญ่ ภาพนี้เก็บภาพก่อนเกิดโรคระบาดโควิด 19 เพียง 3 เดือน เป็นปลายปี 2562 ซึ่งบรรยากาศแบบนี้ ไม่มีใครรู้ว่าหลังจากนั้น โรงละครนี้คงปิดยาวมาจนถึงปัจจุบัน การแสดงจะได้เริ่มขึ้นอีกครั้ง คงได้แต่รองจนกว่าโควิดจะหายหรือเบาบางเป็นโรคท้องถิ่น ที่เราจะอยู่ร่วมกับมันได้

### แนวคิดเกี่ยวกับการถ่ายภาพ

**วัฒนธรรมท้องถิ่น** มีความหลากหลายดังที่ ชนพัฒน์ เศรษฐโสรัถ ช่างภาพประจำนิตยสาร a day กล่าวไว้ว่า

- ชาวรัสเซียเชื่อว่าไม่ควรจับมือและหอมแก้มทักทายที่ธรณีประตูทางเข้าบ้านเพราะอาจทะเลาะกับคนคนนั้น

- หากลืมสิ่งของ เมื่อออกจากบ้านมาแล้วจะไม่กลับไปเอา เพราะจะถือว่าเป็นโชคร้าย หากจำเป็นต้องกลับไปจริง ๆ ให้ส่งกระจกเงาก่อน เพราะโชคร้ายจะได้ทุเลาลง ดังนั้นแทบทุกบ้านจึงมักจะมีกระจกแปะไว้ที่หน้าบ้าน

- การมอบดอกไม้ให้แก่กันต้องให้เป็นจำนวนเลขคู่ เพราะเลขคู่มีไว้มอบในพิธีฝังศพ

- เราสามารถเดินทางได้ด้วยรถไฟ ซึ่งตัวรถไฟที่รัสเซียหนึ่งใบสามารถใช้ร่วมกันได้หลาย ๆ คน เพราะเขาจะหักจากจำนวนการตัด

- นอกจากนี้ที่รัสเซียมีมอเตอร์ไซค์รับจ้างแต่ใช้รถใหญ่สี่สูบ และห้ามผู้โดยสารคุยกับคนขับที่ประทับใจคือ หนังสือเครื่องบินรัสเซียใหม่มาก แทบจะฉายพร้อมโรงหนัง บางเรื่องยังไม่เข้าฉายเมืองไทยด้วยซ้ำ

- ร้านหนังสือในรัสเซียจะแยกชัดเจนว่าขายแมกกาซีนหรือพ็อกเก็ตบุ๊ก
- ‘เปียร์’ ที่รัสเซียจะมีเลขกำกับอยู่ตั้งแต่ 0-9 โดยที่เลข 0 จะไม่มีแอลกอฮอล์อยู่เลย ไล่ไปจนถึงเลข 9 ที่มีระดับแอลกอฮอล์แรงกว่าเปียร์ไทยซะอีก (ว่ากันว่าเบอร์ 7 เวิร์กสุดสำหรับคอสิงห์) และหากปฏิเสธการดื่มอวยพรจะถือว่าไม่สุภาพ

### กาลเวลาและความเปลี่ยนแปลง

สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงมอสโก (2560) กล่าวว่า ไทยและรัสเซียได้ยึดถือการเสด็จประพาสรัสเซียของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (3-11 กรกฎาคม พ.ศ. 2440/ค.ศ.1897) เป็นจุดเริ่มต้นของความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกัน โดยความสัมพันธ์ระหว่างพระราชวงศ์มีความใกล้ชิด อย่างไรก็ตามไทยกับรัสเซียไม่มีการติดต่อกันทางการทูตนับแต่ปี 2460 (ค.ศ.1917) เมื่อเกิดการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองในรัสเซียจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นระบอบสังคมนิยม ทั้งนี้ได้มีการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับไทยครั้งใหม่ ในปี พ.ศ.2491 (ค.ศ.1948) โดยได้มีการแลกเปลี่ยนคณะทูตชุดแรกระหว่างกันในระดับอัครราชทูตวิสามัญผู้มีอำนาจเต็ม ต่อมาเมื่อสหภาพโซเวียตได้สลายตัวลงในปี 2534 (ค.ศ.1991) สหพันธรัฐรัสเซียได้เป็นผู้สืบทอดของสหภาพโซเวียตทั้งหมด จึงถือได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับรัสเซียดำเนินต่อมาโดยไม่หยุดมาจนถึงปัจจุบัน

การเยือนไทยของประธานาธิบดีวลาดิมีร์ ปูติน ในฐานะพระราชอาคันตุกะของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ในวันที่ 21 ตุลาคม ค.ศ. 2003 ถือเป็นเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่เรียกว่า “ห้วงจักร” ของขบวนการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับรัสเซียนับแต่ที่สองประเทศได้สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกันเป็นต้นมา เพราะเป็นการเยือนไทยเป็นครั้งแรกของผู้นำประเทศระดับประมุขของรัสเซีย และที่สำคัญ ประมุขของสองประเทศได้พบกันเป็นครั้งแรก นับตั้งแต่ที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระเจ้าจักรพรรดินิโคลัสที่ 2 แห่งรัสเซีย ได้ทรงพบกันที่กรุงเซนต์ปีเตอส์เบิร์กเป็นเวลายาวนานกว่า 1 ศตวรรษ ล่วงมาแล้ว ส่วนการเสด็จฯ เยือนสหพันธรัฐรัสเซียอย่างเป็นทางการของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ในฐานะผู้แทนพระองค์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ถือเป็น การเสด็จเยือนประเทศรัสเซียในระดับประมุขของไทยเป็นครั้งแรกในรอบ 110 ปีที่ประเทศไทยได้สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศรัสเซียเมื่อปีค.ศ. 1897 เป็นต้นมา เป็นการเสด็จฯ เยือนเพื่อทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญยิ่ง ทั้งในฐานะประมุขของประเทศและในฐานะหลานของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในการสืบสานความสัมพันธ์อันมิตรระหว่างไทยกับรัสเซียซึ่งสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงสถาปนาไว้ให้จรรโลงสืบไปอย่างวัฒนาถาวร



ภาพที่ 21 ชื่อภาพ : ทางลวยฟ้า

ผลงานภาพถ่าย  
สถานที่ถ่ายทำ  
สถานที่จัดแสดง

ทางลวยฟ้า (High Way)  
นครราชสีมา ไทย Nakhon Ratchasima Thailand  
นิทรรศการภาพถ่ายนานาชาติ “บนความเปลี่ยนแปลง” (CHANGE)  
ณ หอศิลปวัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร

ภาพชุดประทับใจ (เส้นทางก่อสร้าง)



ภาพที่ 22 ชื่อภาพ : เส้นทางสู่โคราช 1



ภาพที่ 23 ชื่อภาพ : เส้นทางสู่โคราช 2



ภาพที่ 24 ชื่อภาพ : เส้นทางสู่โคราช 3



ภาพที่ 25 ชื่อภาพ : เส้นทางสู่โคราช 4





ภาพที่ 26 ชื่อภาพ : เส้นทางสู่โคราช 5



ภาพที่ 27 ชื่อภาพ : เส้นทางสู่โคราช 6

### ช่วงเวลาความประทับใจในการสร้างสรรค์ผลงาน

เส้นทางถนนมิตรภาพ ขณะเดินทางช่วงล่าตะคองจากสระบุรีไปนครราชสีมา การก่อสร้างเส้นทางด่วนล้อยฟ้า (ภาพที่ 21) ที่เป็นโครงการใหญ่ มุ่งสู่อีสานผ่านประตูนครราชสีมาที่มีการคมนาคมขนส่งท่องเที่ยวตลอดเวลา จากภาพอดีตที่เป็นเส้นทางถนนเรียบงายวิ่งผ่านภูเขา มีความโค้งชัน สูงต่ำลัดสร้างถนนไปตามภูเขา มีบ้านเรือนสองฝั่ง ตลอดถนนมิตรภาพผ่านช่วงล่าตะคอง เปลี่ยนแปลงไปสู่การก่อสร้างทางใหม่เป็นถนนล้อยฟ้าสูงใหญ่ที่จะอำนวยความสะดวก และลดระยะเวลาของการเดินทางได้ (ภาพที่ 22-27)

### แนวคิดเกี่ยวกับการถ่ายภาพ

#### วัฒนธรรมท้องถิ่น

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) (2022). กล่าวว่า ไทยโคราช ชื่อ ไทยโคราช ความ เป็นมา จังหวัดนครราชสีมาเป็นจังหวัดที่มีกลุ่มชาติพันธุ์หลากหลาย แต่ไทยโคราชเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มใหญ่ ที่มีวัฒนธรรมโคราช ได้แก่ มีเพลงพื้นบ้านที่เรียกว่า “เพลงโคราช” ใช้ดนตรีพื้นบ้าน คือ มโหรีโคราช และที่เป็นเอกลักษณ์สำคัญคือใช้ภาษาโคราชในชีวิตประจำวัน ไม่มีหลักฐานบ่งบอกว่า กลุ่มชาติพันธุ์โคราชมาจากที่ใด แต่มีหลักฐานทางโบราณคดีเกี่ยวกับชุมชนโบราณ บริเวณจังหวัด นครราชสีมาจำนวนมาก ซึ่งกลุ่มชาติพันธุ์นี้ นอกจากจะอยู่ที่จังหวัดนครราชสีมาแล้วยังมีอยู่ในจังหวัด บุรีรัมย์ ชัยภูมิ และบางส่วนของจังหวัดลพบุรี บาง ครั้งอาจเรียกกลุ่มชาติพันธุ์นี้ว่า “ไทยเบ็ง” วิถีชีวิต และภาษา กลุ่มชาติพันธุ์โคราชมีวิถีชีวิตแบบเรียบง่ายเหมือนชาวชนบททั่วไป คืออยู่บ้านได้ถุนสูงแบบ บ้านโคราช ซึ่งเป็นเรือนสามระดับ ใกล้เคียง ๆ บ้านปลูกพืชผักสวนครัวซึ่งอาจมีทั้งอาหารและยา ใช้ผ้าถุงโจง กระเบนซึ่งเป็นผ้าไหมเรียกว่า “ไหมหางกระรอก” ซึ่งเป็นผ้าทอที่เส้นพุ่งเป็นไหมควบสองเส้นทำให้ทอ แล้วเกิดเป็นลูกลายเหมือนหางกระรอกและวัฒนธรรมที่สำคัญ คือ ภาษาโคราช ซึ่งมีวงศัพท เสียง และสำนวนของตัวเอง เช่น จ่น แปลว่า ไม่ว่างเลย เช่น วันนี้จ่นมาก จั่น แปลว่า จืดชืด หรือ เซ็ง เช่น สัมตำน้ำจิ้นแล้ว เขาเยาะ แปลว่า ผอมโซ ไม่มีเรี่ยวแรง นอกจากนี้อาจพบบรรณยุกต์คำใน ภาษาไทยกลาง ได้แก่ เพี้ยนเสียงเอกเป็นเสียงตรี เช่น กัด เป็น กัด ดัด เป็น ดัด เพี้ยนเสียงสามัญเป็น เสียงจัตวา เช่น ปลา เป็น ปล่า กา เป็น ก่า เกี่ยวกับสำนวนภาษาโคราชมีจำนวนมากมายที่ใช้ในชีวิต

ประจำวัน เช่น คำเรียกขวัญ ดังตัวอย่างเล็กน้อยดังนี้ “ขวัญอินางเอยมา??กุ๊? ขอให้มาเข้าโครงอย่าได้ หลาบ ขอให้มาเข้าคราบอย่าได้ถอย สิบปีย่าไปอื่น หมื่นปีย่าไปไกล ขอให้มาอยู่ซุ่มพ่ซุ่มแม่ ซุ่มพี่ซุ่มน้อง ให้มาอยู่เรือนใหญ่ หัวกะไตสูง..” หมายความว่า ขวัญลูกเอยจงมาเถิด ขอให้มาอยู่กับร่างกาย สิบปีหมื่นปีย่าได้ไปไหน ขอให้อยู่กับพ่อ แม่พี่น้อง บนเรือนหลังใหญ่บันไดสูง การปรับปรุงในสังคม ปัจจุบัน ปัจจุบันกลุ่มชาติพันธุ์โคราชมีความภาคภูมิใจในความเป็นคนโคราช ร่วมกันสร้างสรรค์สังคม รักษา และสืบทอด วัฒนธรรมโคราช ให้คงอยู่

### วิถีชีวิต

คนโคราชนับถือ ย่าโม ท้าวสุรนารี เป็นที่รวมจิตใจและเทิดทูนเป็นแบบอย่างให้กับพลเมือง ได้ตระหนักถึงบุคคลที่ถูกยกย่องให้เป็นปูชนียบุคคล งานฉลองวันแห่งชัยชนะของท้าวสุรนารี ชื่อ งานฉลองวันแห่งชัยชนะของท้าวสุรนารี ช่วงเวลา ระหว่างวันที่ 23 มีนาคม - 3 เมษายน ของทุกปี ความสำคัญ เป็นงานประจำปีของจังหวัดซึ่งเริ่มขึ้นในวันที่ 23 มีนาคมของทุกปี ซึ่งถือเป็นเวลาที่ ท้าวสุรนารี (คุณหญิงโม) ได้รับชัยชนะจากข้าศึก เพราะวันที่ 23 มีนาคม พุทธศักราช 2396 คือวันที่เจ้าอนุวงศ์ยกทัพออกจากเมืองนครราชสีมา จึงเป็นงานประเพณีทำให้ระลึกถึงความกล้าหาญในวีรกรรมครั้งนั้น นอกจากนี้ใน งานยังมีการแสดงศิลปวัฒนธรรม การออกร้าน จัดนิทรรศการของหน่วยราชการและภาคเอกชน

### กาลเวลาและความเปลี่ยนแปลง

ข้อมูลพื้นฐานของจังหวัดนครราชสีมาเป็นจังหวัดที่มีขนาดพื้นที่มากที่สุดในประเทศไทยคือมีขนาดพื้นที่ประมาณ 20,493.96 ตารางกิโลเมตรหรือประมาณ 12,808,728 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 12.13 ของพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีขนาดใหญ่กว่าจังหวัดอุบลราชธานีและอุดรธานีซึ่งเป็นจังหวัดที่มีขนาดใหญ่อันดับ 2 และ 3 ของภาคเท่ากับ 1.2 และ 1.5 เท่า ตามลำดับ การมีพื้นที่ขนาดใหญ่ ทำให้มีความได้เปรียบในด้านแรงงานและทรัพยากรธรรมชาติ และยังมีการพัฒนาความเจริญเข้าไปในจังหวัดอย่างต่อเนื่องเพราะมีประชากรมาก จึงเหมาะที่จะพัฒนาเศรษฐกิจได้หลายด้าน ที่สำคัญยังเป็นประตูสู่อีสานที่จะมีการคมนาคมผ่านไปสู่อีกภาคตะวันออกเฉียงเหนือหลายจังหวัด



ภาพที่ 28 ชื่อภาพ : ยั่งยืน

ผลงานภาพถ่าย  
สถานที่ถ่ายทำ  
สถานที่จัดแสดง

ยั่งยืน Longevity  
จ.ตรัง, ไทย Trang, Thailand  
นิทรรศการภาพถ่ายนานาชาติ “จิตตระหนักรักษ์สิ่งแวดล้อม”  
(GREEN SPIRIT) ณ หอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร

ภาพชุดประทับใจ



ภาพที่ 29 ชื่อภาพ : ทิวไผ่ 1



ภาพที่ 30 ชื่อภาพ : ทิวไผ่ 2



ภาพที่ 31 ชื่อภาพ : ร้อยปี 1



ภาพที่ 32 ชื่อภาพ : ยอดไม้



ภาพที่ 33 ชื่อภาพ : ร้อยปี 2



ภาพที่ 34 ชื่อภาพ : สระน้ำมรกต



ภาพที่ 35 ชื่อภาพ : ทางน้ำ

### ช่วงเวลาความประทับใจในการสร้างสรรค์ผลงาน

จังหวัดตรังซึ่งมีสถานที่ท่องเที่ยวมากมาย ทั้งท่องเที่ยวทางน้ำและทางบก น้ำตก ทะเล ภูเขา ซึ่งในระหว่างทางเดินผ่านช่วงช่องทางเดินคล้ายป่า แหงมองพบเจอตันไม้ที่บ้าง โปรงบ้างตลอดทาง จนไปพบต้นไม้สูงใหญ่ ดูเป็นสง่า ตระหง่าน (ภาพที่ 28) จนอดไม่ได้ที่จะหยุดเก็บภาพประทับใจนั้นไว้ โดยตลอดเส้นทางเดินเท้าเข้าไปในป่าสู่ลำธารน้ำและสระมรกต ที่ใช้เวลาเดินเข้าไปพอสมควร สร้างความประทับใจในการท่องเที่ยววิถีธรรมชาติเป็นอย่างมาก (ภาพที่ 29-35)

### แนวคิดเกี่ยวกับการถ่ายภาพ

#### วัฒนธรรมท้องถิ่น

จังหวัดตรัง มีขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม และการละเล่นพื้นเมืองที่สำคัญ ที่นิยมปฏิบัติสืบทอดกันมาแต่โบราณ จนถึงปัจจุบัน คือ

1. งานวัฒนธรรม ประเพณี ของดีเมืองตรัง จัดขึ้นเดือนกันยายนทุกปี รวบรวมวัฒนธรรม ประเพณี ของดีที่มีในจังหวัดตรัง ทุกอำเภอมาแสดง ประกวด แข่งขัน และออกร้านจำหน่ายในบริเวณงาน เป็นงานประจำปีที่ยิ่งใหญ่ของจังหวัดตรัง

2. ประเพณีถือศีลกินเจ (ประมาณเดือนตุลาคม) ประเพณีกินเจจะจัดขึ้นในวันขึ้น 1 ค่ำ ถึงวันขึ้น 9 ค่ำ เดือน 9 ของจีน เพื่อให้เกิดศรัทธาในการรักษาศีล แนวการปฏิบัติถึงความบริสุทธิ์ ทั้งร่างกายและจิตใจ โดยนุ่งขาวห่มขาว ถืออุโบสถศีลยกเว้นข้อ 6 ไม่กินอาหารในยามวิกาลมาเป็นกินอาหารเจตลอด 9 วัน

3. ประเพณีชิงเปรต วันสารท เป็นประเพณีที่ดำรงอยู่บนความเชื่อของการนับถือผีบรรพบุรุษที่ว่าบรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้ว หากยังมีบาปอยู่จะกลายเป็นเปรตในนรก ปีหนึ่งจะถูกปล่อยให้มาเมืองมนุษย์ 15 วัน

4. ประเพณีงานศพ พิธีงานศพของชาวตรังโด่งดังขึ้นด้วย ความแตกต่างของการ์ดเชิญที่มีขนาดใหญ่ และมีรายชื่อเจ้าภาพเรียงรายนับร้อยไม่เหมือนกับการ์ดเชิญงานศพทั่วไป เริ่มต้นมาจากหมู่คนจีนยุคแรกที่มาอาศัยแผ่นดินตรังทำมาหากินด้วยความรู้สึกรักความซื่อสัตย์ ทำให้หมู่คนจีนผูกพันเหนียวแน่นหาโอกาสติดต่อพบปะค้าขายช่วยเหลือ บอกข่าวถึงกันอยู่ตลอด เมื่อมีการตายเกิดขึ้นซึ่งถือเป็นเรื่องสำคัญยิ่ง จำเป็นต้องบอกกล่าวต่อกันหากแต่ความซนแค้นลำเค็ญในภาวะความเป็น

อยู่ของชาวจีนสมัยนั้น ไม่เอื้ออำนวยให้สามารถเดินบอกการ์ดเชิญแก่ทุกบ้านได้ จึงกลายมาเป็นอาศัย การเขียนใบประกาศปิดตามร้านค้าขายกาแฟ ที่บรรดาคนจีนนิยมมานั่งดื่มกินกันในตอนเช้า จึงทราบ ชาวคราวของเพื่อนฝูงได้ พฤติกรรมเช่นนี้ได้ถ่ายทอดจากชาวจีนสู่ชาวไทยพุทธและไทยมุสลิมตาม ลำดับ จนกลายเป็นประเพณีของทุกคนไปในที่สุด

5. งานเทศกาลขนมเค้ก จะจัดขึ้นในช่วงเดือนสิงหาคมของทุกปี จะรวบรวมผู้ผลิตเค้กใน จังหวัดตรังทุกร้านมาร่วมออกร้าน จำหน่ายเค้กในราคาพิเศษ ณ บริเวณถนนสถานีซึ่งเป็นสถานที่จัด งาน

6. งานเทศกาลหมุย่างจังหวัดตรังจะจัดขึ้นในช่วงประมาณเดือนกันยายนของทุกปี และจะ รวบรวมร้านต่าง ๆ ในจังหวัดมาร่วมออกร้าน ณ บริเวณสี่แยกธรรมรินทร์ บนถนนสถานีและมีการจัด ขบวนแห่

7. งานเทศกาลหอยตะเภา เป็นเทศกาลที่มุ่งส่งเสริมการอนุรักษ์ธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม โดยใช้แหล่งท่องเที่ยว คือ ชายหาดปากเมง เป็นสถานที่จัดงาน

8. งานเฉลิมพระชนมพรรษาและงานกาชาดประจำปี จัดขึ้นระหว่างวันที่ 5-15 ธันวาคม ทุกปี เป็นงานที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของจังหวัดตรังและทางภาคใต้

9. งานวิวาทิต์สมุทร จัดขึ้นเดือนกุมภาพันธ์ ทุกปี มีหนุ่มสาวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ทั่วโลก มาเข้าร่วมพิธีวิวาทิต์ ทะเลตรัง ซึ่งจัดงานยิ่งใหญ่ทุกปี (เพ็ญพิชชา สุกใส)

### วิถีชีวิต

วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ที่สืบทอดตามแบบอย่างของวัฒนธรรม ความเรียบง่าย เมืองที่สงบ สบาย



ภาพที่ 36 ชื่อภาพ : ที่จอดจักรยาน

ผลงานภาพถ่าย

ที่จอดจักรยาน (Bicycle park)

สถานที่ถ่ายทำ

นาโกยา ญี่ปุ่น Nagoya, Japan

สถานที่จัดแสดง

นิทรรศการภาพถ่ายนานาชาติ วิธีการดำเนินชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม “GREEN LIFESTYLE”

ณ Communication Arts Gallery วิทยาลัยนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

## ภาพชุดประทับใจ



ภาพที่ 37 ชื่อภาพ : ทางรอบวัง



ภาพที่ 38 ชื่อภาพ : พ่อลูก



ภาพที่ 39 ชื่อภาพ : ผู้ชม



ภาพที่ 40 ชื่อภาพ : ยอดปราสาท



ภาพที่ 41 ชื่อภาพ : หน้าตำหนัก



ภาพที่ 42 ชื่อภาพ : รั้ววังชั้นใน



ภาพที่ 43 ชื่อภาพ : ต่อกิวเรียบระเบียบ 1



ภาพที่ 44 ชื่อภาพ : ต่อกิวเรียบ ระเบียบ 2



ภาพที่ 45 ชื่อภาพ : วัง ชั้นใน



ภาพที่ 46 ชื่อภาพ : บอนไซ

### ช่วงเวลาความประทับใจในการสร้างสรรค์ผลงาน

ณ พระราชวัง ที่ถูกจัดระเบียบไปทุกอย่าง สะอาดสะอ้าน เห็นได้ชัดถึงการดูแลรักษาไว้อย่างดี ผู้คนจึงมักจะเข้ามาชมโบราณสถานที่สวยงามแห่งนี้ หากได้มาเยือนเมืองนาโกย่า และญี่ปุ่น มักจะเห็นการจัดระเบียบทุกอย่างให้กับนักท่องเที่ยวไว้ ทำให้ทุกคนรู้ทันทีว่าจะต้องเข้าแถวรอเข้าชมอย่างเป็นระเบียบ จะต้องทำตัวอย่างไรบ้างในสถานที่ต่าง ๆ อย่างชัดเจน ไม่ว่าจะป็นชาวญี่ปุ่นเอง หรือคนต่างชาติ โดยเฉพาะการจดจกรยานให้เข้าที่เข้าทางเรียบร้อย (ภาพที่ 36) สะท้อนให้เห็นถึงการแบ่งปันพื้นที่และความเป็นระเบียบของคนพื้นเมืองที่น่าประทับใจ (ภาพที่ 37-46)

### แนวคิดเกี่ยวกับการถ่ายภาพ

#### วัฒนธรรมท้องถิ่น

นาโกย่า (Nagoya / 名古屋) เป็นเมืองหลักของจังหวัดไอจิ (Aichi) ในภูมิภาคชูบุ (Chubu) ในตอนกลางของเกาะฮอนชู (Honshu) ซึ่งเป็นเกาะหลักของประเทศญี่ปุ่น โดยอยู่ระหว่างเมืองใหญ่อย่างโตเกียว (Tokyo) และโอซาก้า (Osaka) เมืองนาโกย่าเป็นเมืองที่ใหญ่ที่สุดในภูมิภาคชูบุและเป็นเมืองที่มีประชากรอาศัยอยู่มากเป็นอันดับที่ 4 ของประเทศ

นาโกย่ามีอาหารออริจินอลขึ้นชื่อที่อร่อยและน่าลองหลายอย่าง ได้แก่ Hitsumabushi ข้าวหน้าปลาไหลที่มีวิธีการทานถึง 3 แบบในชามเดียว, Ebi-Furai กุ้งชุบแป้งทอดไซซ์ยักษ์ซึ่งนิยมทานกับทาร์ทาร์ซอส, Nagoya Cochin ไก่บ้านนาโกย่า สามารถนำมาทำเป็นอาหารได้หลากหลายเมนู, Tebasaki ปีกไก่ทอด ซึ่งหลายคนอาจจะคุ้นเคยกับร้าน Yamachan ที่มีสาขาทั่วญี่ปุ่นรวมถึงในไทย, Misokatsu ข้าวหมูทอด Tonkatsu ซึ่งราดด้วยซอสมิโสะ (Kzy, 2018)

#### วิถีชีวิต

คนญี่ปุ่นต่างปฏิบัติกันอย่างเคร่งครัด สภาพอากาศที่บริสุทธิ์และเย็นสบาย ธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ผู้คนให้การต้อนรับ และเคารพต่อนักท่องเที่ยวอย่างดีเยี่ยม

## สิ่งที่ได้จากการถ่ายภาพชุดต่าง ๆ

ในการถ่ายภาพครั้งนี้ การใช้มือถือในการถ่ายภาพ เป็นเรื่องง่าย ๆ ในการหาจังหวะเก็บประสบการณ์ที่เราประทับใจ เพราะมือถือมักไปกับเราทุกที่ทุกเวลา

## ข้อเสนอแนะ

เมื่อพบเจอสิ่งใดแล้วถ่ายภาพไว้ ในยุคที่กล้องมือถือสะดวกและไม่เปลืองฟิล์ม เป็นเรื่องใกล้ตัวที่ใคร ๆ ก็ทำได้ เพราะการจดจำเก็บความทรงจำไว้ได้ด้วยภาพนั้น อาจเป็นวินาทีที่ย้อนกลับมาไม่ได้อีก ดังในภาพชุดโซวล์ละครสัตว์ ที่เห็นได้ชัดว่า หากวันนั้นไม่ถ่ายภาพไว้ อีกเพียงสองสามเดือนหลังจากนั้น จะไม่สามารถหาบรรยากาศแบบนั้นได้อีกเลยใน ตั้งแต่ปลาย ปี ค.ศ. 2019 ถึงหลายปีต่อมา เพราะไม่มีใครรู้ล่วงหน้าว่าโลกของเราจะมีโรคระบาดร้าย โควิด19 เข้ามาอยู่ร่วมกับเรา เหมือนกับสุขภาพคิดว่า สายน้ำไม่เคยหวนกลับ ฉันทใด วันเวลาที่ผ่านไป ทุกรูปภาพที่บันทึกก็เป็นเพียงหนึ่งเดียว ไม่มีซ้ำกับใคร

## บรรณานุกรม

- ฉัตรชัย อรรถปักษ์. (2554). *องค์ประกอบศิลปะ*. พิมพ์ครั้งที่ 7. สมุทรสาคร. พิมพ์ดี.
- ชนพัฒน์ เศรษฐโส (2017). *7 เรื่องเล็ก ๆ ที่คุณอาจไม่รู้เกี่ยวกับประเทศไทย*. เข้าถึงได้ <https://themomentum.co/happy-travel-russia-did-you-know/>
- บุญยิ่ง ประทุม (2008). *ท้องถิ่นนิยม : ในบริบทสังคมไทย 2551*. เข้าถึงได้ <https://www.gotoknow.org/posts/218690>
- เพ็ญพิชชา สุกใส. *ประเพณี วัดนธรรมดั่ง*. เข้าถึงได้ <https://sites.google.com/site/meuxngtrang/prapheni-wathnthrrm-trang>
- มณฑนา กิตติวารกุล. (2547). *แนวคิดทางอภิปรัชญาและจริยศาสตร์ในพิธีบูชาอินทขิล จังหวัดเชียงใหม่*. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่/เชียงใหม่
- ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) (2022). *กลุ่มชาติพันธุ์ : ไทยโคราช*. เข้าถึงได้ <https://www.sac.or.th/databases/ethnic-groups/ethnicGroups/75#:~:text=ไทยโคราช>
- สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงมอสโก (2560). *ประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์* เข้าถึงได้ <https://moscow.thaiembassy.org/th/page/76223-ประวัติความสัมพันธ์?menu=5d843dba15e39c1abc005720>
- สุรพงษ์ บัวเจริญ. (2554). *องค์ประกอบศิลป์สำหรับการถ่ายภาพ*. กรุงเทพฯ: เอ็มไอเอส.
- สุรชัย ศรีใส. *การเน้นจุดเด่นสำหรับการถ่ายภาพ*. เข้าถึงได้จาก. <https://www.oar.ubu.ac.th/old/images/docs/techno/paper/photo.pdf>
- Kzy. (2018). *เที่ยวนาโกย่า (Nagoya)*. เข้าถึงได้ <https://www.japankakkooi.com/japan-guide/aichi-nagoya/>





หนังสือบทความวิชาการเล่มนี้เป็นการรวบรวมเอาประสบการณ์ตรงจากการถอดบทเรียนของการถ่ายภาพมาสร้างองค์ความรู้และบันทึกเพื่อการนำมาใช้เพื่อการศึกษา